5a — 1357

A — X

80 — 8

Nº 195

11 — 10
00224

80-8

Digitized by Google

Q. CURTII RUFI HISTORIARUM

LIBRI DECEM.

Ex libris R.di Raymundi Dogues Can.
73
c 96 9
FLL
35909

Q. CURTII RUFI

DE

REBUS GESTIS

ALEXANDRI MAGNI

HISTORIA.

BASSANI, MDCCXXXVIII.
Typis Jo: Antonii Remondini.
SUPERIORUM PERMISSU.

DE
Q. CURTIO RUFO
TESTIMONIA.

Juſtus Lipſius Politicorum lib. 1. & in Notis.

HIſtoria *lux veritatis*, *vitæ magiſtra*, in qua *hoc præcipue ſalubre*, *ac frugiferum*, *omnis te exempli documenta in illuſtri poſita intueri*, *unde*, *quod imitere*, *capias*, *inde fœdum inceptu*, *fœdum exitu*, *quo vites*. Eadem ad Civilem hanc partem utiliſſima. Non tamen omnis Hiſtoria, ne erres. Ut aurum non quævis terra gignit, ſic nec hæc promiſcua, Prudentiam Civilem. Quæ illa igitur? Ea, quæ tres has notas habet, Veritatem, Explanationem, Judicium, ideſt, quæ legitima Hiſtoria eſt, & perfecta. Nec enim talem ego unquam cenſuero, cui trium horum aliquod deeſt, *&c.* Tres illas notas in quacunque Hiſtoria reperies, Veteri, ſive Nova, ſcito, purum, probumque eſſe illi cautum. Scrutare. Sed viſne

etiam, ad ſpecimen diſtinctè Scriptores aliquot tales tibi ingeram? Faciam: etſi in hoc judicio judicium ipſe meum in judicium mitto. Diſtinguam per tempora, & gentes. Inter Græcos veteres duo ſunt mirificè mihi probi, Thucydides, & Polybius, *&c.* Sequuntur Scriptores duo, velut proprii Principum, & aſſiduè jis in manu, ſinuque habendi, Q. Curtius, *qui*, me judice, *probus eſt, legitimuſque Hiſtoricus, ſi quiſquam fuit. Mira in ſermone ejus facilitas: in narrationibus lepos, aſtrictus idem, & profluens, ſubtilis, & clarus, ſine cura ulla accuratus. Verus in judiciis, argutus in ſententiis, in orationibus, ſupra quam dixerim, facundus. Quòd ſi varium magis argumentum habuiſſet; fallor, aut variæ prudentiæ eximium magis ſpecimen præbuiſſet. Sed Alexander quid, niſi bella?*

C. Suc-

C. Suetonius Tranquillus in Indice excellentium Rhetorum; libello ejus mutilo in MSS. præpoſito.

Q. CURTIUS RUFUS.

C. Cornelius Tacitus, Annal. XI.

NE tamen miles otium exueret, inter Moſam, Rhenumque trium, & viginti milium ſpatio, foſſam perduxit (*Corbulo*) qua incerta Oceani vetarentur. Inſignia tamen triumphi indulſit Cæſar (*Claudius*) quamvis bellum negaviſſet. Nec multò poſt *Curtius Rufus* eundem honorem adipiſcitur, qui in agro * Mattiaco recluſerat ſpecus quærendis venis argenti, unde tenuis fructus, nec in longum fuit. At legionibus cùm damno labor, effodere rivos, quæque in aperto gravia, humum infra moliri, queis ſubactus miles, & quia plures per provincias tolerabantur, componit occultas literas nomine exercituum precantium Imperatorem, ut quibus permiſſurus eſſet exercitus, trium-

* Al. Maciaco, *vel* Mazyaco. *Vide Lipſ. Satur.* II.

phalia ante tribueret. De origine * *Curtii Ruſi*, quem gladiatore genitum quidam prodidere, neque falſa prompſerim, & vera exequi pudet. Poſtquàm adolevit, ſectator Quæſtoris, cui Africa obvigerat, dum in oppido Adrumeto vacuis per medium diei porticibus ſecretus agitat, oblata ei ſpecies muliebris ultra modum humanum, & audita eſt vox, *Tu es, Ruſe, qui in hanc provinciam pro Conſule venies*. Tali omine in ſpem ſublatus, digreſſuſque in Urbem, & largitione amicorum, * ſimul acri ingenio, Quæſturam, & mox nobiles inter Candidatos Præturam, Principis ſuffragio, aſſequitur, cum hiſce verbis Tiberius dedecus natalium ejus velaviſſet, *Curtius Rufus videtur mihi ex Senatus &c.* Longa poſt hæc ſenecta, & adverſus ſuperiores triſti adulatione arrogans minoribus, inter pares difficilis, Conſulare imperium, triumphi inſignia, ac poſtremò Africam obtinuit: atque ibi defunctus, fatale præſagium implevit.

C. Pli-

* Quinti *addit Catanæus*.

C. Plinius Cæcilius ſecundus Epiſtol. lib. 7. Epiſt. 27. ad Suram, De Curtio Ruſo.

ET mihi diſcendi, & tibi docendi facultatem otium præbet. Igitur perquàm velim ſcire, eſſe Phantaſmata, & habere propriam figuram, numenque aliquod putes inane, ſeu vanam ex metu noſtro imaginem capere. Ergo, ut eſſe credam, in primis eo ducor, quod audio accidiſſe *Curtio Ruſo*. Tenuis adhuc, & obſcurus. obtinenti Africam comes hæſerat, inclinata die ſpatiabatur in porticu; offertur ei muliebris figura humana grandior, pulchriorque, perterrito, Africam ſe futurorum prænuntiam dixit, iterum eum Romam, Honoreſque geſturum, atque etiam cum ſummo Imperio in eandem Provinciam reverſurum, ibique moriturum. Facta ſunt omnia. Prætereà accedenti Carthaginem, egredientique nave eadem figura in littore occurriſſe narratur. Ipſe certè implicitus morbo, futura præteritis, adverſa ſecundis auguratus, ſpem ſalutis, nullo ſuorum deſperante projecit.

De ætate, qua floruit

QUINTUS CURTIUS,

DISSERTATIUNCULA,

Sive potiùs narratio, excerpta ex bonis JOH. ISACI PONTANI hac de re Epiſtolis ad V. C. GER. VOSSIUM.

AD Curtium quod attinet, hoc præter ea, quæ allata ſunt, videor dicturus, eum ſcilicet clariſs. olim viro *Carnabæ Briſſonio* lib. I. de Regno Perſarum, haberi, atque æſtimari *Curtium* illum *Rufum*, qui inde à Tiberii temporibus Rempub. attigit, & cui, dum Africæ Proconſuli velut comes, & ſectator adhæret, ſpectrum illud ſe obtulit memoratum à Plinio lib. 8. epiſt. 27. nec alium intellectum Suetonio, qui Rhetorum clarorum albo eundem ſub *Rufi* cognomine adſcripſerit, quomodò etiam nominaſſe eum videtur Annal. XI. Tacitus. Et ideò ad Claudium Imp. referenda ſunt, quæ

quæ Hiſtoriæ ſuæ lib. x. de rebus Alexandri, in hæc verba ipſe preſcripſit, *Proinde jure merito Populus Romanus ſalutem ſe Principi ſuo debere profitetur, cui noctis, quam penè ſupremam habuimus, novum ſidus illuxit. Hujus herculè, non Solis exortus, lucem caliganti reddidit mundo, cùm ſine ſuo capite diſcordia membra trepidarent. Quot ille tum extinxit faſces? quot condidit gladios? quantam tempeſtatem ſubita ſerenitate diſcuſſit? Non ergo revireſcit ſolùm, ſed etiam floret Imperium. Abſit modò invidia, excipiet hujus ſæculi tempora ejuſdem domus utinam perpetua, certè diuturna poſteritas.* Eaque Curtiana verba haud alia interpretatione egere, ſubjicit Briſſonius idem, quàm Suetonii cap. x. & xi. in Claudio, & Joſephi lib. xix. Antiq. cap. 2. & 3. ubi ſcilicet poſt cædem Caii, per biduum de mutando Reip. ſtatu, aſſerendaque communi libertatè hæſitatum innuitur, ac tandem Rectore uno, ac nominatim conſtituto Claudio, Imperium ſtabilitum, firmatumque eſt. Quæ ſanè haud alia ſunt, quàm annotata jam olim Cl. V. *Juſto Lipſio* ad lib. xi. Annal. Taciti memorantis originem Curtii Rufi. In-

terim hæſitare ſe idem Lipſius profitetur, & facilè manum daturum, ſi quis afferat veriſimiliora. Qua occaſione tentaſse aliud poſteà reperio virum ampliſs. ac multa eruditione præſtantem *Janum Rutgerſium* in illis ſuis rerum ſelectarum, ac variarum Lectionibus, ubi Briſſonii opinionem, qui ad Claudii ævum referendum volebat, paucis, & accuratè confutans, oſtendit, poſt Caii cædem, Romanum Imperium neque à pluribus expetitum, neque Civilibus bellis, ut Macedonicum illud, cujus occaſione ſuperiora iſta de Romana Repub. interſeruit Curtius, fuiſse laceratum. Quod tamen eſset, ſi hic locus eò trahendus foret. Itaque Rutgerſius ipſe à Briſsonio hac parte, ac jure decedens, ævum Curtii ad Veſpeſianum potiùs referendum credidit. Nec ego valdè abnuerim, niſi verba illa Curtii ſuperiùs poſita, *Non ergo revireſcit ſolùm, ſed etiam floret Imperium*, aliò me quaſi traherent. Ecce, *revireſcere Imperium*, inquit, quod dici haud potuit, imò nec dicitur, niſi de ſæculo inſequenti, & præſertim Trajani Principatu, ut habet diſertè prologus ille Flori, qui poſtquàm *juventam Imperii* retuliſſet ad

uſque

uſque ætatem *Auguſti Cæſaris*, ab eo paulatim aduſque *Trajanum*, qui anni fuerint CC. *conſenuiſſe* idem, ait, atque inde ſub eodem viciſſim moviſſe laceratos, ac præter ſpem omnium, quaſi depoſito ſenio, ac reſumpta juventute, *revireſcere cœpiſſe*. Nec aliter de ſuo quoquæ ævo Prudentius, ubi introducens Romam loquentem ita canit,

O clari ſalvete Duces, generoſa propago
Principis invicti, ſub quo ſenium omne renaſcens
Depoſui, vidique meam flaveſcere rurſus
Canitiem

Ultra, quod addam, magnopere non eſt, niſi attendere etiam obiter libeat, quàm aptè verbis Curtii ſuperiùs recitatis Trajani reſpondeat Imperium, Imperiique initium. De quo omnia, quæ velim, & fusè ad hanc rem, in illuſtri illo ſuo ad hunc Principem Panegyrico refert Plinius junior: & idem quo-

quoque, ſed paucis agens, clarè tamen, diſertèque Aurel. Victor in vita ipſius Trajani; ubi inquit, *Quæ omnia eò videbantur majora quoniam per multos, atque atroces Tyrannos perdito, atque proſtrato ſtatu Romano, in remedium tantorum malorum divinitùs credebatur opportune datus Trajanus, uſque eò, ut adveniens Imperium ejus pleraque mirifica denuntiaverint, in queis præcipuum cornix è faſtigio Capitolii, Atticis ſermonibus effata*, καλῶς ἔ ςαι. Quod Suetonius Tranquillus ſub finem Domitiani latinè reddens ita expreſſit,

Nuper, Trapejo quæ ſedit culmine, cornix,

Eſt benè non potuit dicere, dixit, erit.

Qui, & addit continuò iſtud epiphonema, *Ipſum etiam Domitianum ferunt ſomniaſſe, gibbam ſibi pone cervicem auream enatam, pro certoque habuiſſe, beatiorem poſt ſe, lætioremque portendi ſtatum Reipublicæ. Sicut ſanè brevi evenit, abſtinentia, & moderatione inſequentium Principum.* Quorum Princi-

cipium præcipuus ; ac Coryphæus fuit , poſt breviſſimum Nervæ Principatum , Trajanus , de quo dictum , Qui longo , moderatoque Imperio , pulſa temporum antecedentium nocte , *novum* illud , quod innuit Curtius , *ſidus* exinde *illuxit* , ac veluti *Sol exortus lucem caliganti reddidit mundo* , *faces extinxit* , *gladios condidit* , *ſuaque* , *ac ſubita ſerenitate tempeſtates* , circunquaque Romani Imperii feliciter *diſcuſſit* , Unde & iterùm idem Curtius lib. 3. de Tyro loquens ; agnoſcit haud immeritò *longam* in Imperio *pacem cuncta refoventem* , poſt ſcilicet Domitianum & alios Principes , *beneficio* præſertim , *ac moderatione* , ut verba fuerunt Suetonii , *Inſequentium Imperatorum* , in quibus familiam duxit Trajanus præcipuè . Ut omittam , poſtremis illis ejuſdem ſuperiùs Curtii verbis , quæ votum continent pro nova ad Principatum evecta domo , haud alium intelligendum innui , quàm Trajanum , qui poſt Nervam , à quo eſt adoptatus , primus habetur Principum externorum . Fuit enim ex urbe Tudertina , Hiſpanus . Nam de novo Principe , & à prioribus , qui Romani omnes fuere , proſa-

pia ,

pia , & gente diverſo , loqui Curtium oſtendunt itidem ; quæ ſuperiùs proximè ſequuntur , ubi poſteritatem quidem ejuſdem domus , ſi non perpetuam , ſaltem diuturnam fore auguratur . Quod ad Principum priorum aliquem , qui ante Nervam , & Trajanum fuere , quique tandiu Romanæ gentis floruerunt , & ab Ænea , aut primis Regibus originem deducebant , quomodò refertur ? Habes . Voſſi humaniſſime , quæ ſit noſtra de florentiſſimo Scriptore , deque tempore , quo claruit , ſententia . Tu eam qualemcunque æqui facies , ac ſimul moram reſponſionis noſtræ .

Ex

Ex altera

AD EUNDEM

EPISTOLA.

De Curtio, quod præſens nuper, ſed feſtinus volebam, innuiſſe magis, quam dixiſſe puto. Nam quod exiſtimabas de *domo eadem* quod Curtius ait, ad Veſpaſianum quoque poſſe referri, cum Æneadum proſapia in prioribus ante eum Cæſaribus, & præſertim in Nerone, finem habuerit, etiamſi concederetur, hærebis nihilominùs æquè in illis verbis, *Abſit invidia, excipiet hujus ſæculi tempora ejuſdem domus, utinam perpetua, certè diuturna poſteritas*, quòd Veſpaſiani poſteritas diuturna non fuerit, & filius ejus Titus annos tantùm duos frater verò Titi Domitianus quindecim in Imperio tranſegerit, eoſque tales, quibus haudquaquam adſcribi poſſit, *Bonum Fatum*, aut illud Curtianum elogium, *Non ego revireſcit ſolùm, ſed etiam floret Imperium*. Ipſe autem Veſpaſianus vix ul-

tra

tra decennium rerum potitus, quomodo *longæ pacis* laude *cuncta refoventis*, quam ſuis iterùm lib. 3. temporibus *ſub Romana manſuetudine* tribuit Curtius, celebrari poterit? Adeò ut iterum, iterumque fateri habeam *ejus noctis*, quam ait Curtius *Romanos penè habuiſse ſupremam*, haud aliud *illuxiſse ſidus novum*, quàm Trajanum, *ejuſque*, non *Solis ortum*, ut idem porro addit, *conditis gladiis*, *lucem caliganti reddidiſſe mundo*, idque tum præcipuè, cum in Nervam conjuratio Calphurnii, Craſſi, Æliani que, & aliorum inita detegeretur. Nam ſtatim exinde, aſcenſo Capitolio, M. Ulpium Trajanum adoptavit, ac ſucceſſorem ſibi Nerva declaravit. Cui etiam continuò poſt defuncto ſuccedens Trajanus, Imperium diu, feliciterque tenuit, ut & Adrianus, qui eum excepit, *ejuſdem*, ut habent verba Curtii, *domus*, ac proſapiæ Imperator.

Jam quod ad ſtylum Curtii attinet, cum anterioris ferè ſæculi videri, movere id poſſit, niſi omnibus ſub Trajano Auctoribus conciſum ut plurimùm dicendi genus placuiſse videam, nec tamen omnes pari id modo, aut laude

de aſſecutos. Nam Florus, licèt verba ei ſtricta, ſententiæque argutæ ſint, floſculis tamen Rhetorum orationem ſubinde pingit: contraria Taciti eſt oratio, & multò viciſſim alia Suetonii, aliaque Plinii, qui tamen omnes Trajani ſæculo claruerunt. Et adde his Aſiniam Pollionem, æqualem propemodùm Ciceronis, quem tamen à nitore, & jucunditate Ciceronis ita longè abfuiſſe, Fabius faſſus eſt, ut videri potuiſſet ſæculo prior. Et denique Eginhardum quis ſæculo barbaro eam Caroli Magni vitam contexuiſſe dicat, niſi hoc adſtruat auctoritas Adami Bremenſis, *qui eum prolixè* citat, ſæculo æquè barbaro; utpote ſequentibus ſtatim temporibus, ſub Caroli filiis, aut nepotibus florens? Et Curtius ipſe, de quo dicere cœperamus, etiamſi dictio ejus terſa multùm, eleganſque ſit, nonne ea habet, quæ ad ſæculum inclinans, deteriuſque referri debeant? Sanè *Ducatus* vox, quæ apud eum occurrit, neſcio, an apud alios, niſi eos, qui ſub Trajano, & illis temporibus floruerunt, ut Suetonius, reperiatur: ne & alia addam, de quibus dicetur opportuniùs aliàs.

Sed

Sed pluribus fortaſsè apud te hæc agere videar, mi Voſſi. At tu, qui tuus eſt veri cognoſcendi amor, & ſtudium, in re præſertim tam intricata, quæque tot egregios viros *Briſſonium*, *Bongarſium*, *Mondium*, *Pithœum*, *Lipſium*, alioſque, & nuper quoque virum ampliſſimum, noſtrumque utique amiciſſimum, *Rutgerſium* (ut *Acidalium*, *Popmam*, *Locceniumque* nunc mittam) exercuit, hanc, ut ſpero, parrheſiam noſtram æqui facies. Age itaque, iteratò nunc ipſa Curtii verba paulò fuſius poſita inſpiciamus, conferamuſque cum ſingulorum ſententiis propriùs. Ait lib. x.

Sed *jam fatis admovebantur Macedonûm genti bella civilia. Nam & inſociabile eſt Regnum, & à pluribus expetebatur. Quodque Imperium ſub uno ſtare potuiſſet, dum à pluribus ſuſtinetur, ruit. Proinde jure, meritoque Populus Romanus ſalutem ſe Principi ſuo debere profitetur, cui noctis, quam penè ſupremam habuimus, novum ſidus illuxit. Hujus herculè, non Solis ortus, lucem caliganti reddidit mundo, cùm ſine ſuo capite diſcordia membra trepidarent. Quot ille tum extinxit faces? quot con-*

di-

didit gladios ? quantam tempeſtatem ſubita ſerenitate diſcuſſit ? Non ergo revireſcit ſolùm, ſed etiam floret Imperium. Abſit modò invidia, excipiet hujus ſæculi tempora ejuſdem domus utinam perpetua, certè diuturna poſteritas.

Quibus ex Curtii verbis liquet, occaſione Macedonici Imperii, quod jam à pluribus, extincto Alexandro, expetebatur, iſta de rei Romanæ ſtatu interſeri, ac demonſtrari, *jure, meritoque Populum Romanum ſalutem Principi ſuo debere, cui noctem, quam pene ſupremam habuerat, novum ſidus illuxerit*. Quod ſanè nec ad Auguſtum referri poteſt, cui vivo, & ad Imperium promoto nullum *novum ſidus*, aut ſucceſſor auxiliaris illuxerit; nec ad Claudium, quia poſt cædem Caji, neque Imperium à pluribus expetebatur, neque motibus inteſtinis agitabatur, ut Macedonicum; nec ad Veſpaſianum, qui ipſe ſibi Imperium poſt necem, & occiſionem Vitelii adſcivit. At Nervæ, in quem præter Calphurnium Craſſum, Ælianus, aliique Imperio imminentes conjuraverant, adoptatus Trajanus *novum*, ac

ac ſalutare hoc *ſidus* verè fuit, qui & eam ſeditionum, ac temporum noctem die ſubito ſerenavit. Ita enim *noctis* vocabulum accipiendum ibi, quæ eſt in voce *ſidus*, metaphoram, puto oſtendere. Propriè autem de prælio, quod inter copias Veſpaſiani, & Vitelii eſt noctu certatum, velle exponere, quaſi ea nocte Veſpaſianus, Vitellio profligato, novum ſidus illuxiſſet, negant Curtii verba, qui ait, noctis ejus novum ſidus ipſi Principi illuxiſſet. At Veſpaſianus Principi Vitellio non ſalutaris, aut *novum ſidus illuxit*, ſed jam ante eam pugnam è Syria cum legionibus adventans ei minitabatur exitium, atque internecionis quoque cauſa poſtremò fuit. Exortus igitur accipiendus hic Trajani, qui Nervæ jam ſeni, & contempto accurrens, ipſi mundo, id eſt Imperio univerſo *caliganti*, & veluti *trepidanti ſine ſuo capite*, *lucem reddidit*, *faces extinxit*, *gladios condidit*, Calphurnii puta, & Æliani, in quos, ut capita, & faces conjurationis, cum primùm Imperium capeſſit, animadverti etiam fecit, atque ita ſubita ſerenitate, ut deinceps auctor loquitur

tur, tantam tempeſtatem diſcuſſit. Quod iterùm nec ad Auguſtum referas, qui initio Imperii ſui cum monſtris illis Antonio, Pompejo, Lepido tandiu eſt colluctatus: nec ad Veſpaſianum, qui ſolo ſublato Vitellio, ſecurus egit, ac brevi exinde, decennio circiter exacto Imperium finiit.

Quibus hoc pacto expoſitis, aptè jam, quemadmodum & Florus, aliique de ejuſdem Trajani ſæculo, *revireſcere non ſolùm*, *ſed etiam florere* inquit *Imperium*. Et tandem epiphonemate, ac bono quaſi omine claudens, *excepturam* addit *iſtius ſæculi tempora domus ejuſdem*, *utinam perpetuam*, *certè diuturnam poſteritatem*. Quod ſimiliter neque de Auguſto, aut Claudio, ac multò minùs de Veſpaſiano poteſt accipi; cùm, ut dici, biennium tantùm filius ejus Titus, & quindecim annos Domitianus Titi frater imperaverit, idque, ut conſtat, truculentiſſimè. Eſtque notandum, cùm *domus ejuſdem poſteritatem* dicat, minimè ad Veſpaſianum hoc referendum, cui filii ſucceſſere, ſed optimè quadrare in Trajanum, qui ex ſua *domo*, ac familia Adrianum ſucceſſorem ſortitus eſt. Quorum etiam uterque expertus eſt, quam

innuit

innuit alibi idem Curtius, *ſui temporis longam ſub tutela Romana manſuetudinis pacem, cuncta reſoventem*. Suetonius, ſub finem Domitiani, id factum dixit *beneficio, ac moderatione inſequentium Principum*, in quibus eminuit, ac princeps fuit, de quo jam, interumque dictum, Trajanus.

Hæc, eruditiſſime Voſſi, ſuper Curtio breviter, & veluti corollarii vice occaſione familiaris noſtri ſermonis adjicienda prioribus putavi. Cujus inquam Curtii fatum idem eſſe video, quod Manilii Poetæ, de quo quàm varia doctorum ſimiliter judicia ſint, non ignorare te exiſtimo, &c.

ALE

ALEXANDRI MAGNI
EPISTOLA

De ſitu Indiæ, & itinerum in ea vaſtitate, ad ARISTOTELEM Præceptorem ſuum, in Latinitatem verſam à Cornelio Nepote.

ALEXANDER MAGNUS Ariſtoteli Præceptori ſuo S.

SEMPER memoravi te, etiam inter dubia bellorum noſtrorum pericula, chariſſime, Præceptor, ac ſecundùm matrem meam, ſororeſque meas acceptiſſime. Et quoniam te deditum Philoſophiæ noveram, ſcribendum tibi de regionibus Indiæ, ac de ſtatu cœli, innumeriſque ſerpentum, & hominum, ferarumque generibus exiſtimavi, ut aliquid novorum rerum cognitione, ſtudio, & ingenio poſſit accedere. Quanquam vitæ conſummata prudentia, nullumque adjutorium expoſtulet ratio doctrinæ, quod & tibi, & tuo ſæculo, ac futuris temporibus conveniat: tamen, ut mea geſta cognoſceres, quæ diligis, & ne quid inuſitatum haberes, ea, quæ in India vidi per ſummos labores, ac pericula Macedonum, ſcribenda tibi putavi. Etenim ſunt digna memoria ſingula, ac multis modis coacervata, quemadmodùm inſpexi,

Non crederem cuiquam, eſſe tot prodigia, niſi ſubjecta ipſe meis oculis priùs cuncta ponderaſſem. Mirum enim eſt, terra quantum aut bonarum rerum, aut malarum condonatrix exiſtat, & parens publica frugum, & fructuum, metallorumque, atque animalium. Quæ ſi omnia intueri liceret homini, vix ſuffectura tot varietatibus rerum ipſa crediderim nomina. Sed ego de his, quæ primùm cognovi, eloquar, daturus operam, ne aut fabula, aut turpi mendacio dignus efficiar. Etiam naturam animi mei, cùm fueris Præceptor, non ignoras, ſolere me terminum æquitatis cuſtodire, & parciùs omnia loqui, quam geſta ſunt. Et nunc, ſpero, cognoſces, nihil me tanquam captantem, jactantemque gloriam militiæ noſtræ aſſerere. Quæ utinam minus fuiſſent laborioſa nobis, nec tot rerum experimenta neceſſe eſſet cognoſcere. Ago gratias Macedonicæ juvenum virtuti, & invicto exercitui noſtro, qui mea patientia perſeverarunt, ut Rex Regum appellarer. Quo te meo titulo lætari (chariſſime Præceptor) ſi dubito, delinquo, & mea, tuaque aberro pietate, niſi tibi, & Olympiadi matri, ſororibuſque meis de ſingulis Regni mei commodis ſcribam, quæ tibi, & illis communia eſſe, arbitror. Id quoque niſi feceris, parùm de nobis ſimpliciter judicare videberis. Prioribus literis ſignificaveram tibi de Solis, Lunæque eclipſi, & de conſtantia ſiderum, aeriſque indiciis, quæ omnia non ſine magna cura, & ordine tibi miſi, & has novas implicaturus hiſtorias omnia chartis commendabo. Quæ cum relegis, ſcito, eſſe talia, quæ curam Alexandri tui complecti debuerunt. Menſe Majo Rege Perſarum apud Gangem amnem ſuperato, acceptaque in deditionem omni ejus

Re-

Regione, Ordinarios, Prætoreſque noſtros præpoſuimus Orientis Provinciis, multis opibus, rebuſque ditati: quod priori epiſtola ſignificaveram, & nunc (ne ſim ſcribendo multiplex) priora facta jam præcognita prætereo. Menſe Julio deficiente, in Indiam Phaſiacem pervenimus, ubi mira celeritate Poro Rege, devicto, potiti ingentibus divitiis, Regia gaza repleti ſumus. Quæ dum memini (quia memorabile fuit) & æquum eſt deſcribere de innumerabili exercitu ejus, in quo ferè præter peditum copias, tredecim millia, octingentæ quadrigæ erant, omnes ſalcatæ. Captis igitur elephantis quadringentis, qui ſuppoſitas cum armatis jaculatoribus turres geſtaverant, ipſam urbem Regiam Pori, domumque invaſimus. In qua columnas aureas, ſodaliſque ingenti groſſitudine, atque altitudine cum ſuis capitellis admodum quadringentas numeravimus, auratoſque parietes gemmarum digitalium groſſitudine. Quos cùm æſtimare vellem, aliquibus in locis intercidi, vineamque ſolidam auro, argentoque inter columnas pendentem miratus ſum, in quà folia aurea, racemque cryſtallini, & lychnites erant interpoſiti, diſtinguentibus ſmaragdis. Thalami quoque, cubiliaque omnia margaritis, & unionibus, & carbunculis exornata erant. Fores quoque eburneæ miri candoris fuerunt, & ebena lacunaria nitebant teſtudinibus cupreſſivis. Et in quibus lavari erant ſoliti balnearibus, aureæ quoque ſolidæ cum crateribus aureis ſtatuæ, & innumeri theſauri fons. In domorum parietibus innumerabilia avium genera variis coloribus oberrabant inter aureas platanos unguibus, roſtriſque inauratis, pro in auribus, torquibuſque margaritas, unioneſque gerentia.

Multa gemmea, & cryſtallina vaſa potatoria, & ſextariola multa aurea invenimus, & rarò argentea. Quibus in poteſtatem redactis, interiorem Indiam perſpicere cupiens, cum univerſo exercitu Caſpias portas perveneram. Ubi cùm fertiliſſimarum regionum admirarer felicitatem, quædam gaudio digna cognovi loca, quanquam prædixerant regionis illius incolæ, ne in ſerpentes, & rabida ferarum genera incideremus, quę plurima in his vallibus, & campis, ſylviſque, & montibus habitabant, nemorum, ac ſaxorum latebris occultata. Sed ego ut fugientem ex prælio Porum primùm aſſequerer, antequàm in deſertas urbes, terrarumve abiret ſolitudines, compendioſa, quàm tuta itinera, eligere malui. Acceptis igitur centum quinquaginta ducibus, qui brevitates itinerum noverant, menſe Auguſto per ferventes ſole arcana, & egentia humoris loca profectus ſum, pollicitus præmia his, qui nos periti regionum ducebant per ignota Indiæ loca, ſi me cum incolumi exercitu in Bactriacem perduxiſsent, atque penitus abditos Seras, quæ gens, arborum follis decerpendo lanuginem, ex ſylveſtri vellere veſtes texunt. Sed illi majorem hoſti, quàm mihi favorem accommodantes, efficere pergebant, ut nos in exitialia ſerpentum, & rabida ferarum genera ignaros regionum inducerent. Quod illos cogitaſſe, ex ipſis patebat experimentis. Tum ego cernens, ex parte mea id accidiſſe, qui utilia conſilia ſpreveram amicorum, pariter & Caſpiorum hominum, qui prædixerant, ne ita vincere feſtinarem; ut nullo modo interveniente dolo amittenda eſſet victoria, imperavi militibus, ut armis induti me ſequerentur, proptereà quòd cùm auri, & margaritarum rapina

non

non parvam prædam ſecum veherent, timendum eſſet, ne occulti hoſtes ſua ablaturi victoribus inſidiarentur. Et ſanè miles ita locupletatus erat, ut vix auri pondus ferre poſſet. Accedebatque armorum non parva gravitas, quia omnes aureis indueram laminis. Ita totum agmen meo veluti ſidere, aut fulgore clarum, radiantibus auro inſignibus, ſequebar cum ſignis, & vexillis. Eratque intereà varietatis ſpectaculum in conſpiciendo tali, exercitu, quia ornatu pariter, ac viribus inter cæteras gentes eminebat. Ego certè reſpiciens felicitatem meam inſigni juventutis numero, immenſo afficiebar gaudio. Sed ut aliquid plerunque in ſecundis rebus fortuna obſtrepit, accidit nobis ſiti laborare. Quam cùm jam vix ſuſtinerem, miles Zephirus mihi inventam in lapide concavo aquam galea pertulit, ipſe ſitiens, qui animę meæ magis, *quàm propriæ* vitæ conſulebat. Hanc autem convocato exercitu palam effudi, ne me bibente magis ſitire miles inciperet. Collataque erga me Zephiri benevolentia, dignis eum muneribus ornavi. Quæ res cùm in me æquiorem feciſſet exercitum, iter cœptum inſtitui. Nec longè mihi in deſertis locis flumen apparuit, cujus ripas ſexagenorum pedum arundo veſtiebat, pinorum, abjetumque robora vincens groſſitudine, qua Indi materia ad conficienda *ædificia* utebantur. Tum ego, quia quadrupedia, & exercitus ſitiebant, juſſi, continuò caſtra poni à metatoribus. Quæ dum ponuntur, ipſe ſitim levare cupiens, amariorem hellebo-ro aquam fluminis guſtavi, quam neque homo bibere, nec ulla pecudum haurire ſine tormento poſſet. Angebar autem magis pro mutis animalibus, quàm pro noſtra neceſſitate, durabi-

 lio-

liorem hominem cunctis in rebus recognoſcens, quàm pecudem. Quippe mecum erant, qui aurum vehebant, elephantes ingentis magnitudinis mille. Admodum quadringentæ quadrigæ equorum falcatæ, bigæ mille ducentæ, equitum turme triginta millia, peditum trecenta, quinquaginta millia mulorum caſtrenſium ad ſubvehenda arma, & ſarcinas militum vehendas. Circiter duo millia, qui frumenta vehebant, & armentorum ad uſum carnis quotidianæ ingens numerus ſequebatur. Cæterum in equis, & in mulis, & camelis, & elephantis, aureis quoque frænis, non parum luxus nobis permiſerat victoria. Sed tunc in aſpera illa ſiti pecora vix ſe continere poterant. Milites quoque nunc ferramenta lambendo, nunc oleum guſtando, diram ſic aliquo modo differre ſitim conabantur. Vidimus etiam pleroſque, pudore amiſſo, ſuam ipſorum urinam, vexatos ultimis neceſſitatibus, haurientes. Quæ res me dupliciter torſit: primò de ſtatu exercitus magis, quàm de proprio meo ſolicitus periculo. Juſſi tamen, ut armati ſequerentur agmen, legeque edixi, in eum animadverſurum, qui non legitimis indutus inſignibus in acie deprehenſus eſſet. Quod ipſi quoque mirebantur, quòd ita (ubi nullus appareret hoſtis) neceſſum eſſet in tanta ſiti armatos ingredi. Sed ego ſciebam per beſtioſa, ſerpentinaque loca nobis iter eſſe, ac ne imprudentes circumveniremur, & ne inopinato periculo verberaremur, metuebam. Ripam igitur fluminis ſequentes hora diei nona ad oppidum pervenimus, quod in medio amne in inſula ex his arundinibus (quas paulò antè deſcripſimus) erat ædificatum. Tum paucos Indorum ſeminudos notavimus homines, qui viſis nobis, continuò intra

intra tectorum ſuorum culmina delituerunt. Quorum ego præſentiam deſiderans, ut dulcem ignaris aquam demonſtrarent, apparente, nullo, paucas miſi in civitatem ſagittas, imperans, ut, ſi voluntate ſua nollent procedere, metu bellico coacti ſeſe exhiberent. Eò magis propter timorem cunctis abditis, diu apparente nemine, ducentos milites ex Macedonibus levibus armis miſi per amnem nataturos. Jamque quartam partem fluminis enataverant, cùm horrida res viſu ſubitò nobis conſpecta eſt. Majores elephantorum corpore Hippopotami inter profundos aquarum gurgites emerſi apparuerunt, raptoſque in vertice crudeli pœna viros flentibus nobis abſorpſerunt. Iratus tum ego ducibus, qui nos in inſidias deduxerant jubeo, centum quinquaginta in flumen mitti. Quos propulſos, natanteſque invicti rursùm Hippopotami digna, juſtaque pœna affecere. Sed major multò numerus belluarum, quàm priùs adfuit, ſpe ſubeundæ in cibum gentis. Ubi cùm apparuiſſent, veluti formicis flumen viſum eſt fervere. At ne noctu cum aquarum, vel belluarum prodigiis bella gereremus, juſſi, tubicinio ad iter militem aptari. Quid enim in tali manere loco ſitientibus nobis proderat? Igitur ab hora diei decima cùm ad undecimam iter feciſſemus, vidimus, homines per medium amnem factis ex arundine prætervehi naviculis. Quos cùm dulcis aquæ percunctaremur locum, ſua lingua, ubi inveniri poſſet, dixerunt, ingens nos ſtagnum dulciſſimæ aquæ inventuros, quò & ipſi nos quinquaginta itinerum duces erant deducturi. Et quoniam fatum eſt nobis tot perpeti mala, nocte tota ambulavimus, ſiti, & onere armorum confecti. Quibus neceſſitati-

bus illa quoque adjiciebantur incommoda, quòd tota nocte incurſantibus leonibus, urſis quoque, & tigridibus, pardis, ac lyncibus pariter reſiſtebamus: quæ genera ferarum promiſcua nobis in ſylvis occurrebant. Tandem ad horam circiter octavam poſtero die, cùm jam ferè ſiti defeciſſemus, ad prædictum nobis ſtagnum pervenimus, quod erat tantùm vetuſtiſſima, abundantique ſylva coronatum, mille paſſus patens. Tum ego aqua epota alacer, pecora, & jumenta cum exercitu refeci. Moxque cùm laſſa quadrupedia militum refeciſſem otio, caſtra in longum per ſtadia viginti duo, totidemque in latum ſtantia collocare juſſi. Quibus celeriter erectis, jubeo cœdi nemus, ut facilior aquatoribus eſſet acceſſus ad ſtagnum, quod unicum in illis regionibus erat. Igitur inter ipſa tentoria aggregabantur impedimenta, & elephanti in media caſtrorum parte collocabantur, ut aptiùs contineri poſſent, ſi quis noctu oriretur tumultus, pavorve aliquis novus. Erant autem mille quinquaginta extrinſecùs ignes accenſi, ſufficiente ſylva, quantum vellemus. Hora deinde undecima, canente buccina, cibum ipſe cepi, & militibus capere imperavi, aureis lampadibus accenſis, admodùm duabus millibus. Tunc ad primos lunæ radiantis ortus, ſubitò arrectis caudarum aculeis, paſcualibus indiciis, ſcorpiones conſuetam petentes aquationem, ad caſtra innumeri confluxere, tumultu acciti noſtro, an ſiti, incertum erat, cæterùm ad nocendum promptiſſimi. Hæc prodigia inſequuta eſt immenſa vis ceraſtarum, humidorumque ſerpentum variis diſtinctorum coloribus. Nam quidam rudentibus ſquamis erant, & quidam nigri, & candidi coloris, quidam auri fulgori conſimi-

les

les inſpiciebantur. Sibilabat tota regio, non parvum nobis inferens metum. Sed frontem caſtrorum denſaveramus clypeis, & in manibus longas habebamus haſtas, quarum acutiſſimis ſpiculis malas beſtias configebamus, & ignibus plures aliquando necabamus. Quæ res nos propè duas horas in eo opere ſolitos tenuit. Poſta autem aqua minores abire cœperunt ſerpentes, majores cum ingenti noſtro gaudio latebras petierunt. Tum ad horam noctis tertiam aliquam ſperantibus nobis requiem, binorum, ternorumque capitum criſtati ſerpentes, advenerunt, columnarum groſſitudine aliquantò proceriores, qui ad potandam aquam ex vicinis montium ſpeluncis proceſſerant, oribus, ſquamiſque ſuis humum atterentes, quorum pectora cum triſulcis linguis fauces exertabant, ſcintillantibus veneno oculis, oris halitus quoque erat peſtifer. Cum his hora ampliùs una debellavimus, triginta ſervis, & viginti militibus amiſſis. Orabamque Macedones, ne adverſis caſibus cederent, neve deficeret animus in periculis, quorum quanquam dura eſt patientia, noſtro officiebant operi. Poſt diſceſſum autem ſerpentum, cancri immodicæ multitudinis crocodilorum pellibus contexi, ad caſtra venerunt, quę prodigia duritiem thoracis, vel loricę ferrum reſpuebant. Multi ignibus uſti, multi ſe in ſtagnum receperunt. Jam non vigiliis inquietos, quinta noctis hora, buccina admonebat ad quieſcendum. Sed adfuere albi leones taurorum magnis comparandi corporibus. Cùm ingenti murmure concuſſis cervicibus, ſtatibuſque altè jubis, in modum fulminum, in nos impetum faciunt, exceptique venabulis ruunt. Tantus repentè oriebatur tumultus, Nec minùs

ſera nocte apri ingentis formæ metuendi, maculoſis lyncibus miſti, tigridibuſque, & horribilibus pantheris, miſcebant prælia. Nulla jam peſte ex eo comparente, veſpertilionum genus columbinis corporibus æquale in nos, vultuſque noſtros inferebatur. Habebant illæ dentes hominum more, quibus artus militum violabant. Una præterea novi generis beſtia major elephante comparuit, tribus armata in fronte cornibus, equo ſimile caput, atri coloris, gerens. Hanc Indi appellare Odonta, vel dentem tyrannum, ſoluti ſunt. Hæc pota aqua, intuens caſtra, ſubitò in nos impetum dedit, nec ignis quidem oppoſiti terrebatur ardoribus. Ad quam ſupprimendam cùm oppoſuiſſem Macedonum manum, triginta ſex occidit, tres, & quinquaginta falcatos inutiles fecit, vixque tandem ipſis defixa venabulis, occubuit. Antelucano deinde mox tempore, è cœlo poſtes venire apparuerunt, candore verſicolore in modum zonarum, cum quibus mures Indici in caſtra venerunt vulturibus ſimiles, quorum morſibus vulnerata quadrupedia ſtatim expirabant. Hominibus autem idem morſus non uſque ad interitum nocebat. Appropinquante luce, nycticoraces venere, aves vulturibus ſimiles, quorum corpora immanitate ſuperabant, colore fulvo, roſtro, pedibuſque nigris. Totam hæ ſtagni complevere ripam, non nobis perniciem ferentes, ſed ſolitos piſces cum unguibus extrahebant, inſumebantque. Quas nos aves cùm neque fugare, neque abigere auſi eſſemus, conſiccatis unguibus de conſpectu noſtro abjere. Tunc ego locorum demonſtratores, qui nos ſemper in inſidias ducebant, peſſimè meritos crurifragio puniri juſſi, ut nocte vix ſpirantes à

fer:

ſerpentibus conſumerentur, ut nos conſumi voluerunt. Manus quoque eis confringi imperavi, ut meritis pro factis ſuis uterentur ſuppliciis. Habita deinde concione, ut fortes milites eſſent, neve adverſis (ut fœminæ) caſibus afficerentur, caſtra concentu buccinarum repentè amoveri, & ad Noti venti ſpiracula tendi juſſi, ubi collectis Barbarorum, Indorumque copiis, eos nova conſpirantes bella cognovimus. At meis militibus ingentes erant animi, quibus & cenſus victoriarum ſuppeditabat, & felicitas. Relictis itaque periculoſiſſimis, invictiſque locis montium, munitum vix tandem iter calcavimus, & in loca Bactrianorum auro, divitiiſque opulenta pervenimus. Benigniſq; excepti commeatibus, cùm Perſarum confines adjacerent agri, in reparando bello caſtra per trigintas dies ſtatui. Otio mox facto, ſeptem dierum itinere eò pervenimus, ubi Porus cum exercitu magis propriæ deditioni, quàm prælio collecto, conſederat. Nam & commeatus nobis palam, non ut hoſtis, dedit poteſtatem, cupienſque me noſſe, milites meos ſubinde commeantes interrogabat, ubi ego eſſem, quid agerem? Qui cùm incerta reſponderent, ipſe auditis interrogationibus (omnia enim Regi magno Macedones referebant) ſumpto habitu militari, depoſitoque meo cultu, perveni in caſtellum, vini, & carnis quiddam empturus. Caſuſque Porus ſciſcitans me, interrogavit, quid faceret Alexander, aut cujus eſſet ætatis? Quem ludens mendacio temporis, Tanquam homo ſenior, inquam, Dux noſter in tabernaculo ſuo ſe accenſo ignis calore reficit. Tum ille gaudio alacer, quia cum decrepito ſene eſſet prælium commiſſurus, cùm eſſet ipſe juvenili tumore elatus, Quid ergo

 (in-

(inquit) non reſpicit ætatem ſuam? Reſpondi, ei uno id propoſito ignorare me, quid faceret Alexander, cùm eſſem gregarius ex Macedonico exercitu miles. Tradidit ergo mihi minis plenam epiſtolam, quam ſi Regi Alexandro darem, pollicitus eſt præmium. Conjurans dixi, facturum, ut in manus ejus hæ literæ pervenirent. Reverſuſque protinus in caſtra, & antequàm legerem, & poſtquàm legi epiſtolam, magno riſu ſum diſſolutus. Cujus tibi, & matri meæ; ſororibuſque meis, ſuperbiam, inclinatamque Barbari temeritatem miraturis, exemplar miſi. Mox cum Indis contuli manum, ſuperatiſque his, ut volebam, arreptis armis, Poto regna reſtitui. qui; ut inſperato honore donatus eſt, mihi theſauros ſuos manifeſtavit, quos eſſe ignorabam, quibus me, comites meos, & univerſum ditavit exercitum. Factuſque eſt amicus ex hoſte Macedonibus, & ad Herculis, Liberique trophæa deduxit. In Orientis autem ultimis oris, aurea utrique Deorum conſtituerat ſimulacra. Quæ an ſolida eſſent, ego ſcire cupiens, omnia juſſi perforari: & rurſum, cùm viderem ſolida eſſe, ſimili metallo complevi. Liberumque, & Herculem deuſtis victimis placavi. Ultra deinde procedens, ut memorabile cernerem aliquid, nihil præter deſertos in Oceano campos, ſylvaſque, ac montes inhabitare elephantos, ac ſerpentes, intellexi. Pergebam tamen ad mare, ut poſſem Orbi terrarum circumfluum navigare Oceanum. Quem quoniam tenebroſum, vadoſumque mihi locorum incolæ affirmabant, & quòd Herculi, Liberoque non eſſet ultra excedere conceſſum, præſtantiſſimos Deos hac in re majores me videri potiùs volui, quàm patientia immortalium ſacra veſtigia præte-

terire. Quibus honoratis, collaudatiſque ſiniſtram partem Indiæ ſcrutari inſtitui, ne quid mihi in ignoris ſubtraheretur locis, Poro non id detrectante, ne abdita tegere videretur ſui Regni bona. Palus erat ſicca, & canna abundans, per quam dum tranſitum tentaremus, bellua quoque novi generis proſilvit, quæ ſerrato tergo alterum caput lunæ, ſimilis Hippopotamo pectore, crocodilli gerens alterum ſimillimum, duris munitum dentibus, duos milites uno ictu occidit repentino. Hanc ferreis vix unquam comminuimus malleis, quam haſtis non valebamus transfigere. Admirati ſatis, diuque novitatem, pervenimus deinde ad ſylvas Indorum altiſſimas, ubi cùm caſtra per quingenta in longum ſtadia, & latum ferè totidem collocaſſemus juxta amnem Buemar, cœperamus velle ſoporari ſub nocte pura. Hora poſteræ diei undecima, ſubitò pabulatores, lignatoreſque exanimati omnes pervenere ſimul, nuntiantes, ut faciliùs arma caperemus, venire è ſylvis elephantorum immenſos greges ad expugnanda caſtra. Imperavi ergo Theſſalicis militibus, ut aſcenderent equos, ſecumque tollerent ſues, quorum grunnitus timere beſtias noveram, & occurrere elephantis primùm juſſi, deinde alios cum haſtis armatos ſubſequi equites, & tubicines omnes in prima adeſſe acie. Equis inſidentes præcedere, & pedites omnes in caſtris remanere juſſi. Ipſe cum Poro Rege, & equitatu præcedens, video agmina beſtiarum in nos erectis promuſcidibus tendentia, quarum quædam nigræ, & candidæ, & rubri coloris, & variæ quædam erant. Has Porus captabiles mihi in uſus bellorum affirmabat, facilèque averti poſſe, ſi ab equitibus verberari ſues non deſiſterent, quod nihilominus

miis fiebat. Nec morar, trepidantes elephanti, converſi complures, priores ſaltus petere cœperunt buccinis hominum, & grunitibus ſuum attoniti. Quorum, equitibus poplites cedentibus, admodùm nongentos octoginta occidimus, detractiſque cornibus, ſeu dentibus, inſigni onuſtus præda in caſtra perveni. Juſſique, tunc clypeis, & loricis vallum præcingi, ne quid injuriæ elephantorum moleſtia, aliarumque ferarum afferret. Quieta nox fuit uſque ad lucem, omneſque ſomno refecti. Primo deinde auroræ diluculo, in alias Indiæ profecti regiones, in campo patenti mulieres, viroſque piloſos in modum ferarum toto corpore vidimus, pedum altos novenorum, ſine veſte, & nudos. Hos Indi Ichthyopagos appellant. Hi aſſueti fluminibus, necnon ſtagno, quem extraxerant, crudo piſce, & aquarum hauſtu vivebant. Quos cùm adire vellemus, vicinis ſe maris immerſere gurgitibus. Deinde Cynocephalis ingentibus plena invenimus nemora. Hi nos laceſſere tentabant, & ad ictus ſagittarum fugiebant. Jam deſerta nobis intrantibus loca, nihil dignum ſpectaculo ab Indis ultra ſupereſſe referebatur, Igitur aditurus Phaſiacem, unde veneram ſigna converti, imperavi, ut ex eo loco ad decimum milliarium caſtra vicina aquationi poneremus. Æquè, & jam cuncta tentarit erecta erant, largique ignes accenſi, cùm repente Euri venti tanta vis exorta eſt, ut omnia tabernacula; principiaque noſtra conturbaverit, everteritque, ultra omnem modum nobis ſtupentibus. Quadrupedia multè vehementiùs vexabantur, ex ventoque ſcintillis, & titionibus integris venientibus adurebantur. Tum hortor milites, quia Æquinoctiali tempore id Octobrio menſe accidiſ-

diſſet, quodque in hyeme, non æſtate, autumnove urgeret, non Deorum iram eſse, ſed aeris diſpoſitionem. Vix tandem recollectis ſarcinis ex integro in apriciori valle caſtrorum ſedem inveni, Ordinatiſque omnibus rebus, cœnare militem juſſi, Nam & flatus Euri ceciderat, & frigus ingens veſpertino adcreſcebat tempore. Cadere mox in modum vellerum cęperunt nives. Quarum aggeratione, metuens, ne caſtra cumularentur, militem calcare nivem jubebam, ut quamprimùm injuria pedum tabeſceret, proderenturque ignes aliquatenus, qui nive erant penè extincti. Una tamen tum res ſaluti fuit, quòd momento temporis hæ nives lapſæ ſunt, imbre copiosè veniente, quem protinus atra nubes ſubſequuta eſt, viſæque nubes aliæ de cęlo ardentes tanquam faces decidere, ut incendio earum totus campus arderet. Verebantur dicere, ne Deorum me premeret ira, quòd homo Herculis, Liberique veſtigia tranſgredi conatus eſſem. Juſſi autem, milites ſuas veſtes opponere ignibus. Nox ſerena continuò nobis orantibus reddita eſt. Ignes ex integro accenduntur, & à ſecuris epulæ capiuntur. Et triduo ſine Sole clarior lux nobis continuè accidit, minaci pendente nube. Tum ſepultis admodùm quingentis militibus, qui inter nives perjerant, caſtra inde mutari imperavi. Nam ad edita cęlo Promontoria, & ad Oceanum in Æthiopiam venimus, ad Dionyſios quoque montes, & antrum Liberi. Perdidi quoque homines in antrum miſſos, qui dicebantur tertia die febribus mori, quia ſpeculam Dei introiſſent. Quod fuiſſe manifeſtum mortibus eorum probavimus, quia vi intrare præter religionem, & ſine muneribus ſpecus petierant. Supplex itaque orabam

Numina, ut me Regem totius orbis terrarum, cum ſublimibus tropheis triumphantem in Macedoniam Olympiadi matri meæ remitterent. Quam rem fruſtrà me petere ita cognovi, quoniam dum ſciſcitor, ſi quid etiam vel unum videre poſſim admiratione dignum, aut memoria, omnibus Indis negantibus uſquam eſſe, caſtra diverti in Phaſiacem, cùm anteà Noti venti flatu, eſſem ſequutus. Dumque iter ſumpſi, agmen ſub ſignis me ducente, duo ſenes facti ſunt nobis obviam. Quos cùm interrogarem, nunquid noſſent in ulla regione dignum aliquod ſpectaculum reſponderunt, mihi eſſe viam decem non ampliùs dierum, quò ſi cum univerſo exercitu pergere vellem, aquationis tantùm cauſa tantis impedimentis turbarer, cæterùm, ſi commeatibus quadraginta millia hominum præponerem, propter itinerum anguſtias, ſemitas, & beſtioſa ſatis loca, poſſe mihi contingere, ut aliquid incredibile perſpicerem. Tum ego, Dicite mihi, inquam; duos ſenes humanitatis lege demulcens, quid ſit iſtud, quod mihi tam illuſtre, & tam magnificum pollicemini? Tum hi exhilarati blanda mea voce, Videbis (inquiunt) Rex, quicunque es, duas Solis, & Lunæ arbores, indicè, & græcè loquentes, quarum unum virile robur eſt Solis, alterum fœmineum eſt Lunæ, & ab his, quæ tibi inſtent bona, aut mala, noſſe poteris. Quare tam incredibili re illudi me à barbaris ſenibus exiſtimans, pœna eos impingi, & aliqua contumelia affici juſſi, ita dicens, Itane eò majeſtas mea pervenit ab Occidente uſque ad Orientem, ut à ſenibus barbaris, ac decrepiti illudi poſſe videar? Quibus jurantibus, ſe nihil falſi comminiſci, experiri quocunque modo vellem, an vera dicerent, aperituros bre-

vi, id non eſſe vanum. Orantibus amicis commilitibus meis, ne tantæ rei experimento fraudaremur, triginta millia mecum cum equitatu traxi, remiſſis quoque in Phaſiacem copiis, cum quibuſdam præfectis, exercituque cuncto, elephantis, & Rege Poro, & impedimentis omnibus. Mox lecto robore juventutis, admirabilia viſuri ſpectacula, profecti ſumus, ducentibus Indorum ſenibus, qui nos per inania, & egentia plerunque aquarum adduxerunt. Tandemque per aliqua ſerpentum, ferarumque loca deducti, in proximam Oraculi ſedem devenimus. De his autem feris, & ſerpentibus (quanquam innumeræ erant, Indica lingua vocitatæ) ſcribendum tibi non putavi. Cùm appropinquaremus ad regionem nobis prædictam, vidimus, fœminas, viroſque aliquot Pantherarum, Tigridumque pellibus contectos. A quibus cùm quæreremus, quinam *hominum* eſſent Indos ſe ſua lingua eſſe dicebant. Locus autem erat ſpatioſus, & largus, thure, & opobalſamo abundans, quæ plurima ramis ſuorum nemorum innaſcebantur. His veſci ejus regionis incolæ conſueverant. Et cùm neceſſarium nobis prædictum, multiſque incognitum locum inceſſimus, homo pedum ampliùs decem ſtatura altior, nigro corpore, dentibus caninis ante Oraculum apparuit, perforatis auribus, ex quibus uniones dependebant, anulique, & erat pellibus ferinis veſtitus. At cùm me more, rituque ſuo ſalutaſſet, metum ſimulatione, ſilentioque texit. Cui (cùm interrogaret, ad quid ego veniſſem) dixi, me cupere ſacras Solis, & Lunæ arbores inſpicere. Tum barbarus, Si coitu puerili (inquit) & fœmineo contactu vacas, licet Divinum locum intres. Sequutuſque me cum amicis, & commili-

toni-

tonibus meis circiter trecentis, deponere anulos, veſteſque cunctas cum calceamentis imperavit. Paru[i] per omnia homini, ut pareremus religioni. Undecima diei hora erat, expectabatque Sacerdos Solis occaſum. Nam Solis arborem loqui, ac reſpondere ad primos jubaris ortus affirmabat, item noctis eadem tempora cuſtodire ipſam Lunæ arborem. Quæ res mihi plus mendacio, quam veritati ſimilis videbatur. Igitur perambulare totum incipio nemus, quod intra parietem erat non magno ædificatum opere, video, op[o]balſamum cum optimo odore omnibus undique ex ramis abundantiſſimè manare. Cujus odore captus, & ipſe edulia de corticibus evellebam, idemque comites mei faciebant. In medio autem luci ſacratæ arbores ſimillimæ cupreſſis, frondium genere, pedum altæ centenorum erant, quas Bebrionas Indi appellant. Eas cùm mirarer, diceremque, frequentibus imbribus ita excreviſſe, affirmabat Sacerdos, ſe nunquam in his locis pluviam, neque feram, aut ullam avem, aut ullum vidiſſe ſerpentem, terminos autem eſſe ab Indorum majoribus Soli, & Lunæ conſecratos. Affirmabat idem, quòd in eclipſi Solis, aut Lunæ uberrimis lacrymis ſacræ arbores commoverentur, ſuorum Numinum ſtatui timentes. Et cùm ſacrificare inſtituerem, & victimas immolare, prohibitus ſum a Sacerdote, qui negabat, licere, aut thus in eo Sacrario igne uri, aut animal ullum interfici. Sed præcepit, ut provolutus truncis arborum oſcula darem, rogaremque Solem, & Lunam, ut veridica mihi darent reſponſa. Quod ego cum facturus eſſem, interrogandum tamen Sacerdotem exiſtimavi indicè, an græcè mihi eſſent arbores reſponſuræ. Tum ille inquit,

utra-

utraque Solem eloqui lingua, & futura prænuntiare. Luna autem (dixit ille) indico ſermone incipit, indico finit. Dum hæc geruntur, vidimus ab occidente jubare fulgentibus Phœbi radiis percuſsa arborum cacumina. Et Sacerdos ait, Surſum omnes intuemini, de quibus quiſque rebus conſulturus eſt, occulto cogitet ſilentio, nemo palam pronuntiet. Tum ego, amici, & commilitones, accuratiùs intuiti ſumus, ne inter nemorum denſitatem aliqua more hominum nos falſitas illuderet. Mox nullo interveniente dolo, ad cacumina, ramoſque perſpeximus. Cominus igitur ſtantes, Divina auribus aucupavimus Oracula. Cogitabam, an devicto orbe terrarum patriam triumphans ad Olympiadem matrem, ſororeſque chariſſimas poſſem reverti. Tunc ſubitò Indico ſermone tenuiſſimè reſpondit arbor, Invicte bellis Alexander (ut *conſulviſti*) *unus* eris terrarum orbis dominus, *ſed vivus* in patriam non reverteris. Ita enim fata de tuo capite ſtatuerunt. Tum ego, Oraculum, cùm ignorarem, qualiter Indus eſſet interpretaturus, alios mecum interpretes adduxeram, quos ego partim muneribus, partim minis conſtrinxeram, ut quæcunque arbores indicarent, ipſos exponere cogerem. Quibus ita cognitis, omnibus metu perculſis, fluentibuſque, qui mecum erant, palam (quia moris erat) aliud eram conſulturus. Sed veſpertino tempore nondum exorta Luna, cùm rurſus ad locum invitati juxta arbores conſtitiſſemus, illas mox ſolita conſuetudine adoravimus. Tres fideliſſimos mecum induxeram amicos, Perdiccam, & Clytonem, & Philotam; quia nullum metuebam ultrà, nec in me quicquam metuendum erat, ubi neminem fas erat interfici. Conſu-

ſulenti igitur, ubi moriturus eſſem, ad primum Lunæ ortum, percuſſa cornu, ſplendoreque accepto, arbor græcè reſpondit, Alexander (inquit (plenum jam ætatis ſinem non habes, ſed ſequenti anno, menſe Majo, Babylone morieris, à quo, minimè ſperas, decipieris. Tunc lacrymas effudi, amicique mei circunſtantes flebant, nullum habentes dolum, aut ſcelus, ſed pro mea ſalute mori parati. Poſtero autem mane reſurgendum exiſtimavi. Neque enim ego quicquàm de fideliſſimis mihi amicis conſulveram, an illos cavendos eſſe Alexandro præmoneret Oraculum. Diſceſſu deinde facto, cùm jam ad epulas diverteremur, ipſe animo æger, ad requiem, rogantibus amicis, ne me anxietate, & jejunio conficerem, paululum cibi contra animi mei voluntatem accipere cœpi, meque (ut preſto eſſem ad primum Solis ortum) in Sacrario collocavi. Poſtero die expergefactus diluculò amicos etiam ſomni ſopore ſopitos excitavi. Verùm adhuc ipſe Sacerdos pellibus velatus ferinis quieſcebat, poſitaque ante eum in tabella eburnea ingens libatura erat, quæ illi ex præcedenti cœna ſuperfuerant: item culter eburneus. Nam ære, & ferro, & plumbo egent, auro abundant. Opobalſamo, & thure veſcuntur, cadentiſque rivuli ex vicino monte potant aquam. Homines accumbentes, & quieſcentes ſine ullis cervicalibus, ſtratis tantùm pellibus ferarum, hoc amictu contenti. Vivunt itaque annis fere trecentis. Excitato Sacerdote, locum intravi, tertiò conſulturus eandem ſacratiſſimam Solis arborem, cujuſnam percuſſoris manum cavere deberem, quemve exitum mater mea, ſororeſque meæ habituræ eſſent. Arbor græcè dixit, Si vitæ tuæ tibi inſidiatorem

pro-

prodidero, ſublato eo, inſtantia fata facilè mutabilis, mihi quoque tres iraſcentur ſorores, Clotho, Lacheſis, Antropos, quod veridico oraculo earum penſa impedierim. Igitur ad annum, & menſes octo Babylone morieris, non ferro, ut ſuſpicaris, ſed veneno. Mater tua turpiſſimo, & miſerando exitu, quandoque inſepulta, jacebit in via avium, ferarumque præda. Sorores tuæ diu fato felices erunt. Tu quoque breve hoc, quod ſupereſt, tempus, orbis terrarum dominus eris. Tu modò cave, ne nos ulteriùs ſciſciteris, quin excede noſtri luci terminos, & ad Phaſiacem, Porumque revertere. Sed & Sacerdos monuit, ut abiremus, dicens, fletu, & ululatu noſtro ſacras nos arbores offendiſſe. Tum ego concionatus ad univerſos milites, dixi, ut Porum, & Phaſiacem ex reſponſo peteremus, quod nobis fauſtum, felixque eſſet futurum, illic accepturi. Quod idcircò commentabar, ne à commilitionibus meis in deſperationem redactis in alienis deſererer locis. Ergo voces, quas ex reſponſis unà mecum audierant nullo modo amici evulgabant, qui his nominibus appellantur, Sermition, Proteſilas, Silvius, & Miſtemis, Timotheus, & Lacon & Traſſelon, & Dedicus, & Machathaon, & Enodes, & Simbrius, & Sniſidus, & Perdicca, & Philotas, & Præfectus Prætorii Coradas, ſed ſilentio, quæ audierant, ex ſua fide, & meo tegebant conſilio. Jamque à ſacris exceſſeramus arboribus, nec jam odore thuris, opobalſamique nares verberabantur. Indi enim ſacra Deorum ad Oceanum tenebant, dicentes, non parùm me quoque eſſe immortalem, qui eò uſque penetrare potuiſſem. Quibus ego, quid de nobis opinarentur, inſinuas, gratias agebam. Pervenimus deinde in

vallem Jordeam, in qua ſerpentes habitabant; habentes in collo lapides, qui ſmaragdi appellantur. Hi lumen in oculi profuſum accipiunt, & vallem vix ulli adeundam incolunt, leſere, & albo paſcuntur pipere. Hanc ſuper vallem pyramides ſunt pedum tricenorum ab antiquis Indorum ædificatæ. Sed hi ſerpentes, quos paulò ante deſcripſimus, inter ſe primum depugnant, multique morſibus depereunt. Inde nos paucos ingentis formæ ſmaragdos extulimus. Per magna enim pericula incidebamus in Scyritas, talis generis beſtias, habentes capita leonum, & caudas, unguibus binis, latè ad ſex propè pedum menſuram, quibus verberati homines inutiles fiebant. His erant intermiſti Griſpes roſtra habentes aquilarum, ex alia corporis parte diſſimiles, qui mira velocitate in ora, oculoſque noſtros exiliebant, ſcutaque, & clypeos noſtros caudis crudelem in modum tranſverberabant. Qui tandem partim ſagittis, partim militaribus contis conficiebantur. In eo certamine, beſtiarum utriuſque generis morſibus, ducentos octo milites perdidi. Occidimus verò decem, & ſeptem millia. Inde ad Clujas flumen venimus, quod ſine fluxu rectum ad Oceanum ferebatur, ad alteram ripam ſtadio latius. Per littora trecentæ, & viginti arundines erant, quarum unam vix triginta milites poſſent ferre, uſque adeò excedebant arborum proceriſſimarum altitudinem. In his arundinetis unam potentiſſimo Euro ſtratam vidimus. Inhabitabant etiam eundem locum Elephantorum millia innumera, qui nos (neſcio, quo fato) nec laceſſere tentabant, alioqui crudeliſſimè conculcati fuiſſemus. Multis itàque collectis dentibus, & ratibus ex arundine factis, tranſ-

tranſnavigavimus amnem. Ulterius ipſum littus intrant Indi, balenarum, ferarumque pellibus contecti. Hi non nobis fuerunt inhoſpitales, quippe qui nobis ſpongias albas, purpureaſque in manus dedere cum buccinis, & genere cochlearum capientium ſingulos, binoſque congios, & ſtragula, molleſque tunicas ex vitulorum maridorum pellibus factas. Cochleas prætereà ſextariales, eſcaſque pulcherrimas, item vermes ex ipſo flumine extractos femore humano groſſiores, qui nobis omni genere piſcium ſapore præferendi ſunt, & fungos immenſæ magnitudinis viginti numero croco rubriores appoſuerunt nobis, item murenas ducenta habentes pondera, affirmantes, in mari Oceano (quod erat ad milliarum tertium, & vigeſimum) majores eſſe, piſces prætereà Sacros pondus centenum, & quinquagenum habentes, qui in gurgitibus vaſis eburneis capiebantur, ne arundines morſu confringerent, aut à capillatis mulieribus, quæ piſce vivebant aquis immerſæ, prehenderentur. Quæ itidem mulieres ignaros regionum homines in flumine natantes, aut tenendo gurgitibus ſuffocabant, aut in arundineta tractos, cùm eſſent ſpecie mirabiles, affectu ſuo avide victos rumpebant, aut Venerea exanimabant voluptate. Quarum nos duas modò cepimus, colore niveo nymphis ſimiles, diffuſos poſt terga capillos habentes. Sed & in Gange flumine erant admirabilia portenta, de quibus (ne tibi fabuloſus videret) ſcribendum non putavi, niſi quòd ab Ortu Solis, & Euphrate, ad Noti venti ſpiracula exeunt. Quorum fluminum ripæ altera ab alia non ſunt conſpicuæ aquarum latitudine. Inde ad caſtellum, quod Indi colunt, pervenimus, ubi monita a

ſenibus optimis accepimus. Qui nos rectè deducentes, ire ad Porrum in Phaſiacem per Caſpias portas docebant. Neque tamen his auditis, ſemper ineſſe dolum ſuſpicantes, Euri venti flatus ſecuti incidimus in malignas feras, de quarum capitibus, velut gladii, à vertice acuta, ſerrataque eminebant oſſa. Et hæ arietino more adversùs homines currebant, tum invictæ plurimorum militum clypeos cornu ſuo tranſverberabant. Quarum occiſis admodùm octo millibus quadringentis quinquaginta, ſic inde ad Porum exercitus meus cum ſummo tandem labore, ac periculo meo pervenit. Ibique Legato meo Antigono nomine, quem Perſidi præpoſueram, Præcepi, ut inter Pori, Perſarum, & Babyloniorum pilas ſolidas aureas duas pararet, & in his omnia facta ſcriberet, faceretque in ultima India Liberi, & Herculis trophæa. Quorum centum erant argentea. Sed ego quinque mea æquè aurea, eis altiora denis pedibus ſtatui, imperavique tranſcribere, quæ miraculo ſunt futura, poſteriſque ſæculis, chariſſime Præceptor, non parva admiratione novum, perpetuumque virtutis monumentum, ut invidendum mortalibus eſſet. Eritque perpetua de nobis opinio, & animo, & induſtria, optime Ariſtoteles, parta. Vale.

Sequi-

Sequitur reſponſio Ariſtotelis ad Alexandrum, & alia Epiſtola Philippi Macedoniæ Regis ad Ariſtotelem, ſumptæ ex Marci Antonii Veri Romanorum Imperatoris vita, & latinitate donata à Joan. Suenzio humaniorum literarum Profeſſore.

ARISTOTELES

PHILOSOPHUS Peripateticus

Alexandro Regi Regum, & Domino Dominorum ſalutem D.

LEctis tuis literis magna me cepit admiratio, ratum, partem Deitatis tibi eſſe, cum videris, expertuſque ſis id, quod nulli mortalium videre, & experiri contigit. Quamobrem gratias ago Creatoris univerſi immenſas, eò, quòd tibi conceſſerit videre cuncta mirabilia, & quòd nemo valuerit reſiſtere tuæ majeſtati. Beati igitur Principes tui, qui ſe tibi comites præbuere, opemque in tam gravi cauſa tulere. Vale.

PHILIPPUS
Macedoniæ
REX

Tibi Ariſtoteli Peripateticorum Principi Athenis legenti ſalutem, & pacem.

FAcio te certiorem, Olympiadem uxorem meam properiſſe filium, cujus nativitate & ipſe ego, nec non tota Macedonia magnoperè gaudemus. Quamobrem ago immortales gratias Diis, miſique ad Apollinis templum mea Regia munera, non tantùm, quòd mihi dederint filium, ſed dederint ad tempus tam excellentia Philoſophi. Spero, te ita inſtructurum, ut ſucceſſione fiat hæres mei patrimonii Macedoniæ; & meritis dominus totius Aſiæ, quò poſſint vocare eum filium meum, & te patrem ſuum. Vale felix, iterùmque vale.

SUPPLEMENTI

IN

Q. CURTIUM

De Rebus geſtis

ALEXANDRI MAGNI

LIBER PRIMUS.

PHILIPPUS MACEDO, qui primus omnium Regum ejus gentis Macedoniæ Regnum, ſubacta tota Græcia, ad ſummam potentiam evexit, Amyntæ, prudentiſſimi, omnibuſque Imperatoris virtutibus inſtructi, filius fuit. Is Amyntas ex Eurydice uxore tres filios ſuſceperat, Alexandrum, Perdiccam, & Philippum Alexandri Magni Patrem, atque filiam Euryonem. Inſidiis autem Eurydices uxoris, quæ nuptias generi mariti morte pacta, occidendum virum, Regnumque adultero tradendum ſuſceperat, oppreſſus fuiſſet, ni filia pellicatum matris, & ſceleris conſilia prodidiſſet. Poſt mortem Amyntæ, Alexander major natu filius, Regno potitus eſt. Qui inter initia Regni, cogente ſanè duriſſimo neceſſitatis telo, bellum ab Illyriis pacta mercede, datoque Philippo fratre obſide, redemit. Interjecto quoque tempore, per eundem obſidem, cum Thebanis gratiam pacis reconciliat,

Quæ res Philippo ad maxima egrægiæ indolis incrementa profuit. Siquidem tota cuſtodiendi pueri cura Epaminondæ ſtrenuiſſimo Thebanorum Duci, atque Philoſopho præſtantiſſimo, hac conditione demandata eſt, ut commiſſum ſibi puerum diligenter ſervaret, & ſummo ſtudio in id juxtà incumberet, ut moribus Principe dignis, atque honeſtis diſciplinis, quàm optimè imbueretur. Fovebat ea tempeſtate laudatiſſimus Princeps domi filio ſuo Epaminondæ Præceptorem Pythagoricum, ſub quo Philippus multùm profecit. Intereà temporis Alexander, inſidiis matris Eurydices appetitus, occubuit: cui tamen anteà Amyntas in ſcelere deprehenſæ, propter communes liberos, ignarus, iiſdem quandoque exitioſam fore, pepercerat. Frater quoque ejus Perdiccas, ſimili inſidiarum fraude, relicto, parvulo filio, decipitur. Sub idem tempus Philippus commodum è cuſtodia elapſus, diu ſe non Regem, ſed tutorem pupilli egit. At, ubi graviora bella imminebant, ſerumque auxilium in expectatione infantis erat, compulſus a populo, Regnum Macedonicum malè affectum, cùm bellicis artibus, tùm Philoſophiæ præceptis præmunitus, apprehendit, anno CCCC. ab Urbe condita, Olympiade CV. Circa prima itaque Regni primordia, rerum infinita multitudine in diverſas trahente partes, finitimis undique in Macedoniam irruentibus populis, belliſque veluti conſpiratione quadam, ad opprimendam Macedoniam, multarum gentium ex diverſis locis uno tempore confluentibus, Rex Philippus cautiùs omninò agendum eſſe conſiderans (omnibus enim par eſſe non poterat) alia interpoſita pactione compoſuit, alia redemit, faciliimis aggreſſis, ut militum

tres

trepidos firmaret animos, & ſibi hoſtium contemptum demeret. Primum illi cum Athenienſibus certamen fuit, quibus per inſidias victis, metu gravioris belli, cùm interficere poſſet, omnes incolumes ſine pretio dimiſit: quæ res illi magnam & gratiam, & auctoritatem conciliavit. Captis deinde Pœonibus, bellum in Illyrios tranſtulit. Ibi multis hoſtium millibus cæſis, Lariſſæam urbem nobiliſſimam cepit.

Hinc Theſſalos, non cupiditate prædæ, ſed quò exercitui ſuo robur Theſſalorum equitum adjungere geſtiebat, nihil minùs, quàm bellum metuentes, adoritur. Quibus ex improviſo præoccupatis, atque in poteſtatem redactis, jungendo equitum, peditumque fortiſſimas turmas, & copias, invictiſſimum fecit exercitum. Quibus rebus feliciter geſtis, Olympiadam Neoptolemi Regis Moloſſorum filiam uxorem ducit, *conciliante* nuptias altore virginis Arisba Rege Moloſſorum, qui ſororem Olympiadis Troadam in matrimonio habebat. Quod cauſa illi exitii, malorumque omnium fuit. Nam, dum Regni incrementa affinitate Philippi ſe acquiſiturum ſperat, proprio Regno ab eodem privatus, in exilio conſenuit. Poſt nuptias autem Philippus per quietem viſus eſt conjugis alvo inſignem affixiſſe bullam, cujus ſculptura, quemadmodum is exiſtimaverat; leonis haberet imaginem. Quod Vates ita ſunt interpretati, *Ipſam quidem eſſe gravidam, animoſum quoque, & leonis natura præditum infantem parituram*. Deinde, cùm Philippus urbem Methonem expugnaret, ictu ſagittæ dextrum amiſit oculum. Nihilominus tamen pacem deprecantibus dedit, mitiſque etiam adversùs victos fuit. Pagas etiam capiens, Imperio ſuo adjecit. Tribal-

lorum quoque gentem, & quicquid prætereà terrarum in proximo erat, invadens, omnia uno velut impetu devicit. Debellatis finitimis, atque confirmato jam Macedoniæ Regno, cùm domum rediiſſet, natus eſt ipſi Alexander filius ex Olympiade uxore, VIII. Idus Aprilis, dicit Plutarchus, ab eo autem, qui illum in Latinum convertit, ſcribitur, circa idus Auguſti. Quod ſanè, cujus ſit error, dubium eſt. Porrò Philippus, veluti è ſpecula quadam, libertati omnium inſidiatus, Græcorum civitates, quæ dominandi libidine ſingulæ imperare cogitaverant, omnes in ſuam redegit poteſtatem. Inferioribus enim contra ſuperiores ſuadens certamina, omnibus ad invicem callidè incitatis, à Thebanis etiam, qui tamen anteà eum, tanquam hoſtem, repellere conabantur, contra Lacedæmonios, & Phocenſes, qui, templo Apollinis ſpoliato, milites conduxerant, neceſſitate urgente, Dux electus, oppreſſis ſacrilegis, magnamque inde apud omnes nationes gloriam adeptus, omnium ad ultimum efficitur dominus, ac Princeps, & victos pariter, atque victores ſervitutem ſubire coegit. Inde in Cappadociam trajiciens, captis, & occiſis finitimis Regibus, univerſam Provinciam Imperio Macedoniæ adjecit. Olyntho quoque expugnata, Thraciam invaſit. Nam, cùm eum fratres duo Thraciæ Reges, de terminis Regni ambigentes, diſceptationum ſuarum judicem eligerent, Philippus ad judicium, velut ad bellum, inopinantibus fratribus, inſtructo exercitu venit, & utrunque Regno, de quo diſceptabant, ſpoliavit, omnes ſanè Princeps docens, concordiam maximum ad conſervanda Imperia, atque Principatus ſtabiliendos adminiculum eſſe.

Ale-

Alexander autem factus annorum duodecim, rebus bellicis admodum delectari, & excelſæ indolis manifeſtiſſima proferre indicia cœpit. Cumque ex æqualibus nonnulli ex eo percontarentur, ad Olympicum nunquid ſtadium libens decertaret, (plurimùm enim pedum celeritate pollebat) *Libens equidem*, inquit, *ſi decertaturos mecum Reges ſim habiturus*. Olim cùm fortè, abſente Philippo, Legati à Perſarum Rege veniſsent, eos cum hoſpitio, tum conſuetudine captos, jucundiſſima ſibi familiaritate conjunxit, admirantes, quòd is nihil aut humile, aut puerile ſciſcitaretur. Nam aut viarum longitudinem, aut ſuperiorum itinerum modos perquirebat: multa ſuper Rege, qualis in hoſtes eſſet, nunc ſuper Perſis, quæ vires, aut quæ eſſet potentia, rogitabat. Quas res admirati Legati, latè diffuſam Philippi gravitatem nihil præ hujus pueri indole, & majore, quàm ætas pateretur, animi magnitudine, duxerunt. Quoties à Philippo aut nobile quoddam captum oppidum, aut memorabili prælio parta victoria nuntiabatur, haud magnoperè lætabatur. Cæterum ad ſuos ajebat æquales, *Omnia, ò pueri, genitor occubabit, ita ut ne vobiſcum grande ullum, ac inſigne facinus oſtentare mihi ſit reliquum*. Non enim ipſum ulla illecebrarum, aut pecuniæ, ſed ſola virtutis, ac gloriæ cupido tenebat. Quoque majores à patre facultates acciperet, eò ſe minora gerere poſſe exiſtimabat. Quocirca, creſcente domino, gerendis præclaris rebus materiam magna ex parte exhauſtum iri ratus, non opes, non deliciarum uſus, verùm certamina, & pugnas ardebat, & Principatum, unde ſibi ob virtutem, gloriam, nominiſque immortalitatem (quæ ſpes nec Alexandrum,

nec quenquam alium bonum unquam feſellit) compareret, affectabat. Quamobrem ipſius cura compluribus (uti par erat) nutritoribus, pedagogis, ac præceptoribus eſt demandata, in primis tamen Ariſtoteli, ex cujus diſciplina decem fermè annis informatus eſt. Eodem ferè tempore Philippus Delphos miſit, conſulens de ſucceſſore: reſponſumque tale accepiſſe ferunt: *Is demum tuo Imperio, omnique orbe potietur, quemcunque Bucephalus ſeſſorem paſſus fuerit*. Erat autem Bucephalus equus forma ſpectabilis, atque ferociſſimus, quem Philonicus Theſſalus Philippo XIII. talentis emerat. Hunc diu Philippus ſub clauſtris præferratis aſſervari juſsit. Manſit tamen ita ferus, ut planè nullus eum ne tangere, quidem auſus fuerit. Quare factum eſt, ut eum Philippus removeri, atque abjici juſſerit. Alexander verò cùm fortè adeſſet, *Qualem*, inquit, *iſti equum perdunt, dum eo per imperitiam, ac mollitiem uti neſciunt*! Cùmque mira arte, ſine verberibus tractaſſet equum, tandemque conſcenſum ad curſum admiſiſſet, tum calcibus uſus eſt. Ac molliter flexis habenis, cùm equum reduxiſſet, deſcendentis caput exoſculatus pater, emiſſis lacrymis, *Aliud*, inquit, *ò fili, tibi par Regnum quære, quando te jam Macedonia non capit*. Præſagiit vir prudens, tam excelſæ indoli non ſuffecturam paternam ditionem. Poſt hęc Philippus toti Græciæ bellum inferre ſtatuit. Ad quod percommodum ratus, ſi Byzantium nobilem, & maritimam urbem in poteſtatem redegiſſet, eandem ſibi reſiſtentem obſidione cinxit, relicto domi ad Regni curam filio Alexandro, tum XVI. annos nato. Hæc urbs a Pauſania Spartanorum Rege condita, à Coſtantino poſtmodum gloria

epi-

opibuſque aucta, atque renovata, & à nomine ſuo Conſtantinopolis dicta circite M C [illegible] L. annos ſacratiſſimi Imperii ſedes, totiuſque Orientis caput fuit, Nunc tamen, proh dolor! fœdiſſimæ, atque impiiſſimæ Turcarum gentis Imperio ſubjacet. Sed ut ad Philippum redeam, exhauſtis in obſidione opibus, piraticam aggreditur, ceptumque ſeptuaginta navium ſpolia rapuit, atque militibus ſuis diſtribuit. Ne autem in unius urbis obſidione tantus exercitus teneretur, profectus cum fortiſſimis, multas Cherſoneſi urbes expugnavit. Filium deinde Alexandrum XVIII. annos natum, virtutis, & promptitudinis in rebus agendis maniſeſtiſſimæ, ut ſub patris militia tyrocinii rudimenta poneret, ad ſe accerſivit. Cum quo in Scythiam prædandi cauſa, more negotiantium, impenſas belli alio bello refecturus, eſt profectus: Eaque expugnata, viginti millia puerorum, ac fœminarum capta, pecoris magna vis; auri, argentique nihil, XX. millia nobilium equarum ad genus faciendum in Macedoniam miſſa ſunt. Sed revertenti à Scythia Philippo, Triballi occurrunt, negantes, ſe tranſitum daturos, ni portionem accipiant prædæ. Hinc jurgium, mox & prælium: in quo ita in femore vulneratus eſt Philippus, ut per corpus ejus equus interficeretur. Cùm omnes occiſum putarent, præda amiſſa eſt. Cùm primùm ex vulnere convaluit, diu diſſimulatum bellum Athenienſibus infert. Cujus cauſa Thebani ſe junxere, metuentes, ne victis Athenienſibus, veluti vicinum belli incendium, ad ſe tranſiret. Unita ſocietate inter civitates paulò antè infeſtiſſimas, legationibus totam fatigant Græciam, communem hoſtem communibus viribus ſummo-

movendum putantes. Quædam civitates motæ, Athenienſibus ſe ſe jungunt, quaſdam autem belli metus ad Philippum traxit. In hac pugna Philippus Alexandrum filium alteri cornu præfecit: Ubi laudatiſſimi Herois virtus clariſſimè emicuit. Talem enim in eadem pugna ſe præſtitit, ut non inferior patre, imò etiam nulli ſecundus extiterit, poſteà quoque eam victoriam ſibi invidia, ac fraude patris præreptam fuiſſe conqueſtus ſit. Commiſſo itaque apud Cheroneam prælio, etſi Athenienſes numero militum longè præſtarent, à Macedonibus tamen, continuo, ac diuturno bellandi uſu exercitatiſſimis, vincuntur. Non autem immemores priſtinæ gloriæ cecidere. Hic dies univerſæ Græciæ & gloriam dominationis, & vetuſtiſſimam libertatem finiit. Cæterùm, cùm Philippus ſemper erga Alexandrum optimè affectus fuiſſet, tandem ex Cleopatra noverca Olympiadi ſuperinducta, diſcordia orta eſt. Cauſam adhibuit Attalus avunculus Cleopatræ, qui cùm in nuptiis Macedones exhortaretur, Deos orarent, ut ad Regni ſucceſſionem legitimus ex Philippo, & Cleopatra crearetur hæres, excandeſcens Alexander, *O improbum caput*, inquit, *nos verò tibi nothi videmur?* Simulque in eum conjecit poculum. Inſurgens inde pater contra Alexandrum, ſtricto eum petiit ferro. Ictus tamen inclinatione corporis ab Alexandro evitatus, inanis excidit. Tunc Alexander conviтiis patrem adortus, receptam Olympiadem matrem ſecum in Epirum duxit. Eum tamen Philippus, exprobrata ſibi à Demarato Corinthio hac eorum diſcordia, paulò poſt multis precibus ægrè revocavit. Inter hæc nuptias Cleopatræ filiæ, & Alexandri fratris Olympiadis,

dis, quem, pulſo, Ariſba, Regem Epiri fecerat, Philippus celebrat. Dies erat pro magnificentia duorum Regum, & collocanti filiam, & uxorem ducentis, inſignis. Sed nec ludorum celebritas deerat, ad quorum ſpectaculum Philippus cùm ſine cuſtodibus medius inter duos Alexandros, filium, generumque procederet, Pauſanias nobilis ex Macedonibus nemini ſuſpectus adoleſcens, occupatum anguſtis Philippum in tranſitu obtruncavit, diemque lætitiæ deſtinatum, fœdum luctu funeris fecit. Hic puer ſtruprum per injuriam paſſus ab Attalo fuerat, qui eum ebrius poſteà, tanquam vile ſcortum, libidini convivarum ſubjecit. De quo, Philippo conqueſtus eſt, qui multùm quidem ex rei turpitudine eſt motus, ſed Attalo, ob magnam familiaritatem, & quòd ejus opera tunc uteretur, ut noceret, induci haud potuit. Erat etiam Attalus, ob Cleopatram proximè à Rege in matrimonium acceptam, arctiſſima ei junctus cognatione: copiarumque in Aſiam præmiſſarum Dux fuerat delectus, vir in rebus bellicis egregiæ fortitudinis. Idcircò Rex potiùs ut Pauſaniæ animum juſtiſſimo dolore incenſum mulceret, eſt conatus: datiſque ei magis muneribus, loco inſuper honeſtiore, inter corporis ſui cuſtodes, honoravit. Sed ille implacabili ardens ira, decrevit non tantùm de eo, qui ſibi injuriam intuliſſet, ſed & qui ulciſci illatam noluiſſet, pœnam ſumere. Vixit Philippus annos LXVII., regnavit XXV., Macedonum Rex XXIII., cui maximæ opes erant inſtrumenta bellorum, divitiarum quæſtu, quàm cuſtodia, ſolertior. Itaque in quotidianas rapinas ſemper inops erat. Miſericordia in eo, & perfidia pari jure dilectæ. Nulla apud eum

turpis ratio vincendi. Blandus pariter, & inſidioſus alloquio: qui plura promitteret, quàm præſtaret: in ſeria, & jocos artifex. Amicitias utilitate, non fide colebat. Gratiam fingere in odio, ſtruere inter concordantes odia, apud utrunque gratiam, quærere, ſolemnis illi conſuetudo. Inter hæc eloquentia, & inſignis oratio acuminis, & ſolertiæ plena, ut nec ornatui facilitas, nec facilitati inventionum deeſſet ornatus.

SUPPLEMENTI

IN

Q. CURTIUM

De Rebus geſtis

ALEXANDRI MAGNI

LIBER SECUNDUS.

ANno ab Urbe condita ccccxxvi. mortuo Philippo, Alexander filius, ob magnitudinem rerum geſtarum Magnus appellatus, vigeſimo ætatis anno, plenum invidia, & graviſſimis odiis, ac periculis undique circunſeptum aſſequutus eſt Imperium. Nec enim vicinę Barbarorum provinciæ, & nationes modeſtè ſervitutem ferebant; avita verò dominia, patrioſque Principatus affectabant. Primò omnium autem, quotquot paternæ cædis cauſa fuerant, gravibus affecit pœnis. Deindè ſepulturę ejuſdem maximam impendit curam. Principatum verò multò meliùs, quàm quiſquam exiſtimaſſet, confirmavit. Juvenis enim, atque ob ætatem adhuc teneram ab aliquibus contemptui habitus, vulgus ipſum humaniſſimis ſermonibus ita in ſui benevolentiam traxit, ut & ſpem maximam omnibus faceret, & metum ſimul, atque contemptum ſui univerſis demeret. Macedo-

cedonibus immunitatem cunctarum rerum, præter militiæ vacationem, dedit. Quo facto tantum ſibi conciliavit favorem, ut alii corpus, non virtutem, alii verò nomen Regis ſolum immutatum eſſe, dicerent. Et, cùm initio tumultus undique contra ipſum exorti eſſent, audacia, & animi conſtantia incredibili, citiſſimè motus omnes compreſſit. Profectus deinde Corinthum in Peloponneſum, generali totius Græciæ concilio, contra Perſas, quorum erat eo tempore ſummum in terris Imperium, quique Græciam ſæpè multis cladibus afflixerant, Imperator eſt deſignatus. Siquidem pater ejus idem bellum inchoaverat, morte tamen præventus conſummare haud potuerat. In hujus belli apparatu nuntiatur, Athenienſes, Thebanos, & Lacedæmonios ab eo ad Perſas defeciſſe, auctoremque ejus defectionis, magno auri pondere à Perſis corruptum, Demoſthenem Oratorem extitiſſe. Quibus motibus occurſus, tanta celeritate inſtructo, paratoque exercitu Græciam oppreſſit, ut, quem venire non ſenſerant, videre ſe vix crederent. In tranſitu hortatus Theſſalos, beneficiorum patris commonefaciens, commemorata etiam veteri cognatione, quæ ſibi cum illis per Herculem eſſet, ſermonibuſque humaniſſimis, ut magna à ſe ſperarent, perſuaſos induxit, ut, communi totius Theſſaliæ decreto, univerſæ gentis Dux crearetur, omniaque vectigalia, atque redditus ſuos ei traderent. Tanta autem in juvene celeritas, tamque efficax in rebus agendis diligentia, omnes, qui per contemptum ab eo erant alienati, perterrefecit. Athenienſes itaque ſicut primi defecerunt, ita etiam primi pœnitere cæperunt, pueritiam Alexandri anteà ſpretam ſu-

pra

pra virtutem veterum Ducum extollentes, miſſiſque Legatis, bellum deprecabantur. Quibus auditis, & graviter increpatis, bellum remiſit. In ea legatione Demoſthenem quoque fuiſſe fuerunt, ſed cum cæteris ad Alexandrum non pervenit. Siquidem à Cytherohe Athenas reverſus eſt, ſive correptus timore, quòd frequenter Philippum cum ſuis vituperaſſet, atque in ſua Republica contra Macedones verba feciſſet, ſive ut Regi Perſarum, à quo magnam auri ſummam, ut Macedonum cauſam oppugnaret, accepiſſe dicebatur, omnem de ſe ſuſpicionem eximeret. Hoc quoque ipſi ab Æſchine exprobatum ajunt, qui in oratione quadam de acceptis muneribus ita dicit: *In præſens ſanè Regium aurum ſumptus huic ſuppeditat. Sed hoc deinceps haud ſufficiet, cùm nullæ opes moribus improbis ſatis eſſe poſſint.* Alexander, ſedatis motibus, qui in Græcia erant exorti, antequam in Aſiam cum exercitu trajiceret; per Thraciam iter faciens, Pæones, Triballos, Illyrios, alioſque finitimos petere inſtituit, quos novis rebus ſtudere acceperat. Nam, quòd Regno ejus tum finitimi, tum maximè infidi erant, minimè negligendos cenſuit, præſertim cùm in tam longinquas à domo regiones cum exercitu profecturus eſſet. Ex Amphiboli igitur cum copiis profectus in Thraces, quos Græci Autonomos vocant, nullius Imperio, nullius legibus obnoxios, decem dierum itinere ad Æmum montem pervenit. Ibi, circa aditus anguſtias, negotiatorum, atque Thracum ingentem manum collectam obviam habuit. Inſederant montis verticem, curribuſque pro vallo, quà patebat aditus, utebantur, inde pugnaturi, ſi neceſſitas poſtulaſſet. Sin autem ex adverſa montis parte

pate-

paterentur, currus in Alexandri phalangem magno impetu erant immiſſuri: quod & fecerunt. Sed milites ab Alexandro edocti, alii laxatis ordinibus, alii corpora humi ſtrata ſcutis contegentes, periculum omne devitarunt. Hinc alacriores facti, ingenti clamore in hoſtes feruntur, eoſque uno impetu ſuperavere. Alexander protinus, ſuperato jugo, per Æmum montem in Triballos ad flumen Lygium profectus eſt. Syrmus Triballorum Rex erat. Is cognito Alexandri adventu, uxores, ac pueros, cæteramque imbellem turbam, ad Danubium, in inſulam Peucam confeſtim miſit, quò & Thraces Triballis finitimi ſe receperant. Nec multò poſt & ipſe Syrmus eodem fugit. Reliqua Triballorum multitudo ad alteram inſulam ſe contulerat, eo in loco, ex quo pridie Alexander moverat, ſitam. Alexander Triballos repetens, hoſtes, ex ſylvis in aperta provocatos ſuperat, tribus millibus cæſis, reliquis in fugam conjectis, paucisque captis. Poſt hanc pugnam Alexander ad Danubium profectus, ad inſulam, in quam Triballi, ac Thraces confugerant, contendit. Cui tamen Barbari ſumma vi reſtiterunt; quod erat iis facilius, quoniam & naves paucæ erant, & inſulæ maxima pars prærupta, ac præceps, & fluminis curſus, utpotè in anguſto concluſus, concitatior. Quapropter Alexander, abductis inde navibus, trajecto noctu flumine, M. D. equitibus, peditibuſque IV. millibus, Getas, quorum circiter IV. millia equitum, peditumque ſupra X. millia prohibendi animo in adverſa ripa armatos viderat, petiit. Quo facto territi Getæ ne primum quidem impetum ſuſtinuere. Res prorſus ingentis audaciæ iis viſa, Alexandrum tam facilè unica no-

cte

cte Danubium omnium Europæ fluminum ampliſſimum, atque altiſſimum, nullo ponte injecto, tranſiſse. Confugientibus igitur illis in ſylvarum ſolitudines, atque latebras, Rex urbem vacuam nactus, cepit, ſoloque æquavit. Huc loci venere Legati à cæteris Danubii accolis, à Syrmo Triballorum Rege, atque Germanis, ad Alexandrum, ut cum eo amicitiæ fędus inirent. Quibus in fidem, & amicitiam acceptis, è Germanis quæſivit, *Quidnam in humanis rebus præ cæteris extimeſcerent*, ratos, nominis ſui magnitudinem ante omnia ipſis formidoloſam videri. Illi hoc ſe in primis timere reſponderunt: *Ne fortè in ſeſe aliquando cęlum rueret*. Alexander nihil motus reſponſi ſuperbia, tantùm adjecit, *Germanos ſuperbos eſſe*; eoſque domum remiſit. Inde in Agrianos, & Pæonas iter perſequenti; nuntiatum eſt, Clytum Bardyles ab eo defeciſſe, Glauciamque Taulantiorum Regem ſe ei conjunxiſse. Erant & qui nuntiarent, fore, ut Autariatæ ipſum in itinere adorirentur. Proinde negotio de Autariatis Lagato Agrianorum Regi, qui patri Philippo admodùm carus, Alexandro quoque perquam familiaris erat, commiſſo, inſuper Cyna ſorore, ubi Pellam revertiſſet, ultrò in uxorem promiſsa, ipſe ad Clytum, Glauciamque magna celeritate contendit, eoſque vario prælio vicit, atque proſtravit. Hęc agenti ſuperveniunt nuntii, multos in Græcia res novas moliri, civitateſque non paucas, & in primis Thebanos, ab eo deſeciſse. Qua re motus Alexander in Macedoniam eſt reverſus, ut factum in Græcia tumultum reprimeret. Thebanis autem conantibus præſidium Macedonicum ex arce Thebana, quam Cadmeam vocant, depellere, ipſamque præaltis foſſis, &

mu-

munitiſſimo vallo cinctam obſidentibus, Rex cum exercitu magnis itineribus profectus, non longè à Thebis cum omnibus copiis inſedit. Itaque Thebanorum duces, quoniam Alexander præter ſpem omnium advenerat, ac incertum erat, utrùm auxilia, ſicuti à nonnullis civitatibus petierant, illis adventura eſſent, de belli ratione conſultare cęperunt. Omnibus tandem conſentientibus, belli diſcrimen ſubire conſtituerunt. Sed Rex ſuos continuit, illis ſpatium pęnitendi, mutandique conſilii exhibens, nullo pacto futurum exiſtimans, ut una civitas contra tantas copias eſſet pugnatura. Habebat enim ultra XXX. millia peditum, equitumque ad III. millia, omnes laboribus bellicis exercitatiſſimos. Quorum virtuti confiſus, Perſicum bellum ſuſceperat. Sanè ſi Thebani temporum fortunæ cedentes, pacem petiiſſent, Rex eorum poſtulatis libentiſſimè annuiſſet. Nam tunc mirifico ſtudio ad Perſas in Aſiam tranſire properabat. Cùm tamen armis, non precibus uti decreviſſent, Alexander Macedones ad prælium inſtruxit. A Thebanis contra hoſtes numero longè ſuperiores ſummis viribus, atque impigrè decertatum eſt. Interim Macedonibus, qui cuſtodiæ Cadmeæ arcis præerant, à tergo invadentibus, circumventi Thebani, in ipſa pugna ceciderunt. Capta civitas, & direpta, urbs everſa funditùs eſt. Qua quidem in re ea ſpes, idque conſilium extitit Alexandro, ut hujuſmodi caſu, ac terrore compreſſi Græci, quietiùs, dum abeſset, agerent; cùm alioqui incuſantibus Thebanos ſociis Phocenſibus, ac Platæenſibus morem gerere, gratificarique concupiſceret. Plures ſex millibus oppetiere. Triginta millia vendit, ex quibus quadringentorum quadraginta talen-

lentorum argenti ſummam coegit. Pindari vatis tamen ſtirpi pepercit, ſummum in doctos favorem manifeſtiſſimo exemplo teſtatus. Non omittendum videtur, quod hic rerum geſtarum Alexandri Scriptores de Timoclea referunt; quam inſignem Thebanam fœminam Thracius quidam Dux conſtupraſſe dicitur: cùmque poſt id eam poſceret pecuniam, ſolus à muliere ad puteum ſeductus fuiſſe, in quo diceret pretioſiora rerum ſuarum occultari. Ducem igitur ſuper os putei, ſpectandi cauſa inclinatum, illa in profundum detruſit, ſuperneque injectis lapidibus oppreſſit. Ob id facinus adductam ad ſe in vinculis fœminam percontatus eſt Alexander, *quænam eſſet*; Ea imperterrita, *Theagenis*, inquit, *ſum ſoror, qui contra Philippum electus Imperator fortiter pugnans pro Græciæ libertate occubuit*. Magnanimitatem mulieris, & conſtantiam admiratus Rex, liberam eam cum filiis dimiſit. Athenienſes Thebarum caſum moleſtè, & cum ſumma commiſeratione ferentes, profugis portas contra Regis edictum aperuerunt. Quam rem ita graviter tulit Alexander, ut ſecunda legatione denuò bellum deprecantibus ita demum remiſerit, ut Oratores, & Duces, quorum fiducia toties rebellent, ſibi dedantur. Eò tamen demum res eſt deducta, ut, retentis Oratoribus, Duces in exilium agerentur, qui confeſtim ad Darium Regem Perſarum profecti ſunt. Cæterùm coactis in Iſthmo Græcis, & expeditionem in Perſas decernentibus, Alexandro plures Philoſophi, & Oratores occurrunt, præter Diogenem Cynicum, qui tum verſabatur Corinthi, & Alexandrum parvifaciens, in Cranio habitabat. Miratus Alexander, ad eum in ſole apricantem venit, rogans, *Rei ne cujuſpiam*

piam indigeas? At ille, *Ut paulùm*, inquit, *à Sole diſcedas*. Quo reſponſo Alexandrum adeò delectatum ferunt, ut ad ſuos converſus dixerit, *Se Diogenem eſſe velle, ſi Alexander non eſſet*.

Rebus Græciæ compoſitis, adventante vere, ipſaque Græcia cum Macedonia Antipatro, qui ex amicis maximè fiebat, commiſſis, ad Helleſpontum cum exercitu profectus, in Aſiam incredibili ardore mentis accenſus trajecit. Cùm autem delati in continentem eſſent, primus Alexander jaculum, velut in hoſtilem terram, conjecit, armatuſque de navi, tripudianti ſimilis, proſiluit. Atque ita hoſtias cædit, præcatus, *ne ſe Regem illa terra invita accipiant*. Inde hoſtem petens, milites à populatione Aſiæ prohibuit, parcendum ſuis rebus præfatus, nec perdenda ea, quæ poſſeſſuri venerint. In exercitu ejus fuerunt XXXII. millia peditum, non ſuprà V. millia equitum, naveſque CLXXX. Hac tam parva manu univerſum terrarum orbem, utrùm ſit admirabilius, quòd vicerit, an quòd aggredi auſus fuerit, incertum eſt: cùm ad tam periculoſum bellum, non juvenes robuſtos, nec primò ætatis flores, ſed veteranos, pleroſque etiam emeritæ militiæ, qui cum patre, patruiſque militaverant, elegerit, ut non tam milites, quàm militiæ magiſtros electos putares. Ordines quoque nemo, niſi ſexagenarius, duxit, ut, ſi principia caſtrorum cerneres, Senatum te alicujus priſcæ Reipub. videre diceres. Itaque nemo in prælio fugam, ſed omnes victoriam animis conceperant, nec in pedibus cuiquam ſpes, ſed in lacertis fuit. Alexander deinde paſſim peractis ſacrificiis, maximè apud Trojam, ad Achillis tumulum, in quem genus ſuum ex materna linea referebat, cum ob id feliciſſimum adoleſcentem præ-

prædicans, *quòd ſuarum virtutum præconem Homerum inveniſſet*, ad interiora Darii Regis Perſarum contendit. Huc Darium Arſacis filium, qui decimus quartus à Cyro totius Orientis Monarchiam tenebat, hac potiſſimùm cauſa aggredi voluit, quòd à patre ſuo Philippo tributum requiſierat. Darius autem, miſſa priùs ſuperba, contumelioſa, atque imperioſiſſima legatione, ſe Regem Regum, ac conſanguineum Deorum, Alexandrum verò famulum ſuum appellans, Satrapis ſuis id negotii dederat, inſanientem iſtum Philippi adoleſcentulum (ſic enim eum per contemptum appellabat) verberibus puerilibus graviter cæſum, indutumque poſt veſte purpurea, ſibi vinctum traderent, navibuſque unà cum nautis ſubmerſis, omnes ejus milites ad ulteriora maris Rubri tranſportarent. Qui mandatum Regis exequi volentes, ad *Granicum amnem*, qui Troadem à Propontide diſterminat, magna manu, videlicet viginti millibus peditum, & pari equitum numero, confluxerunt, & præruptam fluminis ripam, quà Alexandro omninò trajiciendum erat, obſederunt. Alexander, etiamſi præſentiſſimum periculum inſtare cerneret, quippe cùm ſuis ex inferiore, atque inſtabili loco (erat enim cùm udus, tùm cœno lubricus, utpotè ex flumine) adversùs hoſtes in eminenti ripa ſtantes dimicandum foret; *ſuæ* tamen fortunæ, ac virtuti, ſimulque fortitudini militum confiſus, amnem trajecit. Et primò quidem non ſpernenda difficultate preſſus, tandem tamen hoſtes, non tam ſua arte, quàm virtute Macedonum vicit, atque proſtravit. In eo conflictu Perſarum viginti millia peditum, & CCL. equites cæſi: Macedonum non plus XXXIX. interfecti ſunt. Ea pugna

ma-

magnum ad res Alexandri momentum peperit: Sardes enim maritimi Barbarorum Imperii propugnaculum cepit, iiſque, ac cæteris Lydiæ populis, ut legibus uterentur ſuis, conceſſit. Epheſum, quarto poſt pugnam die, elapſo inde præ metu præſidio, occupavit. Interim ex Magneſia, & Trallibus Legati venerunt, urbium ſuarum deditionem pollicentes. Ad quas in fidem recipiendas Parmenionem cum duobus millibus, & quingentis mercenariis, parique Macedonum numero, equitibus ex amicis circiter ducentis, miſit. Miletum deinde ſibi reſiſtentem oppugnavit. Eaque potitus, versùs Halicarnaſſum iter ingreditur. Omnibus interjacentibus oppidis primo impetu captis, Halicarnaſſum urbem permunitam obſedit, eamque non ſine labore expugnatam, ſolo æquavit. Ingreſſum Cariam, Ada Cariæ Regina, quæ Regno ad Orontabate, quem Darius miſerat, pulſa, nihil quicquam in tota Caria, præter Alinda ejus provinciæ urbem munitiſſimam, tenebat, Alexandro obviam profecta, Alindis urbe tradita, eum in filium adoptavit. Rex nec liberalitatem fœminæ, nec filii nomen aſpernatus, urbem eidem cuſtodiendam reliquit. Tota deinde Caria ſubacta, memor accepti beneficii, eam univerſam Adæ Imperio ſubjecit. Hinc in Lyciam, & Pamphyliam tendit, eo conſilio, ut ora maritima ad Phœniciam, & Ciliciam uſque in poteſtatem redacta, navales copias hoſtibus inutiles redderet, devictiſque rebellibus Pſidæ populis, ſummo mentis ardore, nec minori alacritate, adversùs Darium, quem cum multis militantium millibus adventare conſtabat, contendens, Phrygiam, per quam exercitus traducendus erat, eſt ingreſſus.

LI-

LIBER TERTIUS

SYNOPSIS.

Alexander, victis ad Granicum Ducibus Darii, & Lycia, Pamphyliaque in provinciarum formam redactis, Celænas cum arce occupat. Ubi Marſyas amnis deſcribitur. Inde per Phrygiam venit Gordium, nexumque Gordium gladio abrumpit potiùs, quàm ſolvit. Darius intereà recenſet copias, petit Ciliciam. Alexander invadit Paphlagoniam, Cappadociam, Ciliciam, vincit Darium ad Iſſum, & per Parmenionem cum theſauris recepit Damaſcum.

CAPUT I.

Cleander ad conducendum militem mittitur, Marſyras fabulis celebratus laudatur, Alexander Celænas occupat.

INter hæc Alexander, ad conducendum ex Peloponneſo militem, Cleandro cum pecunia miſſo, Lyciæ, Pamphyliæque rebus compoſitis, ad urbem Celænas exercitum admovit. Media illa tempeſtate mœnia interfluebat Marſyas amnis fabuloſis Græcorum carminibus inclytus. Fons ejus ex ſummo montis cacumine excurrens, in ſubjectam petram magno ſtrepitu aquarum cadit: inde diffuſus circumjectos rigat cam-

campos, liquidus, & ſuas duntaxat undas trahens. Itaque color ejus placido mari ſimilis, locum Poetarum mendacio fecit: Quippe traditum eſt, nymphas, amore amnis retentas, in illa rupe conſidere. Cæterum, quandiu intra muros fluit, nomen ſuum retinet. At, cùm extra munimenta ſe evolvit, majore vi, ac mole agentem undas, Lycum appellant. Alexander quidem urbem deſtitutam à ſuis intrat. Arcem verò, in quam confugerant, oppugnare adortus, caduceatorem præmiſit, qui denuntiaret, ni dederent, ipſos ultima eſſe paſſuros. Illi caduceatorem in turrim & ſitu, & opere multum editam perductum, quanta eſset altitudo, intueri jubent, ac nuntiare Alexandro, *non eadem ipſum, & incolas æſtimatione munimenta metiri: ſe ſcire inexpugnabiles eſſe, ad ultimum pro fide morituros*. Cæterùm, ut circunſideri arcem, & omnia ſibi in dies arctiora viderunt eſſe; ſexaginta dierum inducias pacti, ut, niſi intra eos auxilium Darius ipſis miſiſſet, dederent urbem; poſtquàm nihil inde præſidii mittebatur, ad præſtitutam diem permiſere ſe Regi.

CAPUT II.

Legatis Athenienſium reſpondet, copias adverſus Darium contrahit, Phrygiam ingreditur, Gordium nudum explicat.

SUperveniunt deinde Legati Athenienſium petentes, ut capti apud Granicum amnem redderentur ſibi. Ille non hos modò, ſed etiam ceteros Græcos reſtitui ſuis juſſurum reſpondit, finito Perſico bello. Cæterùm Dario imminens, quem nondum Euphratem ſuperaſſe cogno-

gnoverat, undique omnes copias contrahit, totis viribus tanti belli diſcrimen aditurus. Phrygia erat, per quam ducebatur exercitus, pluribus vicis, quàm urbibus frequens. Tunc habebat quondam nobilem Midæ Regiam, Gordium nomen eſt urbi, quam Sangarius amnis interfluit, pari intervallo Pontico, & Cilicio mari diſtantem. Inter hæc maria anguſtiſſimum Aſiæ ſpatium eſſe, comperimus, utroque in arctas fauces compellente terram. Quæ, quia continenti adhæret, ſed magna ex parte cingitur fluctibus, ſpeciem inſulæ præbet; ac, niſi tenue diſcrimen objiceret, maria, quæ nunc dividit, committeret. Alexander, urbe in ſuam ditionem redacta, Jovis templum intrat. Vehiculum, quo Gordium Midæ patrem vectum eſſe conſtabat, adſpexit, cultu haud ſanè à vilioribus, vulgatiſque uſu abhorrens. Notabile erat vinculum adſtrictum compluribus nodis in ſemetipſos implicatis, & celantibus nexus. Incolis deinde affirmantibus, *editam eſſe Oraculo ſortem, Aſia potiturum, qui inexplicabile vinculum ſolviſſet*, cupido inceſſit animo ſortis ejus explendæ. Circa Regem erat & Phrygum turba, & Macedonum, illa explicatione ſuſpenſa, hæc ſolicita ex temeraria Regis fiducia. Quippe ſeries vinculorum erat ita adſtricta, ut, unde nexus inciperet, quove ſe conderet, nec ratione, nec viſu percipi poſſet: Solvere aggreſſus injecerat curam, nec in omen verteretur irritum inceptum. Ille nequicquam diu luctatus cum latentibus nodis, *Nihil*, inquit, *intereſt, quomodo ſolvantur*: gladioque ruptis omnibus loris, Oraculi ſortem vel eluſit, vel implevit.

Allii legunt jugum

Allii legunt expectatione.

CAPUT III.

Alexander Ducibus Helleſpontum committit, Antipatro Græciam, ipſe Ancyram petit, copias luſtrat, Paphlagoniam occupat, cui Calas præfectus eſt, & Cappadociam invadit.

CUm deinde Darium, ubicunque eſſet, occupare ſtatuiſſet; ut à tergo tuta relinqueret, Amphoterum claſſi ad oram Helleſponti, copiis autem præfecit Hegelochum, Lesbum, & Chium, & Coum præſidiis hoſtium liberaturos. His talenta ad belli uſum quingenta attributa: Ad Antipatrum, & eos, qui Græcas urbes tuebantur, ſexcenta miſſa: Ex fœdere naves ſociis imperatæ, quæ Helleſponto præſiderent. Nondum enim Memnonem vita exceſſiſſe cognoverat, in quem omnes intenderat curas, ſatis gnarus, cuncta in expedito fore, ſi nihil ab eo moveretur. Jamque ad urbem Ancyram ventum erat, ubi numero copiarum inito, Paphlagoniam intrat. Huic juncti erant Eneti, unde quidam Venetos trahere originem credunt. Omniſque hæc regio paruit Regi, Datiſque obſidibus, tributum, quod ne Perſis quidem tuliſſent, pendere ne cogerentur, impetraverunt. Calas huic regioni præpoſitus eſt. Ipſe, aſſumptis, qui ex Macedonia nuper advenerant, Cappadociam petiit:

CA-

CAPUT IV.

Mors Memnonis nuntiatur. Darius ipſe educit copias, caſtra ad Babylonem ponit, copiarum numerum init, peditum quadringenta viginti duo millia, equitum unum ſupra ſexaginta millia, Summa 483000.

AT Darius nuntiata Memnonis morte, haud ſecùs, quàm par erat, motus; omiſsa omni alia ſpe, ſtatuit ipſe decernere: Quippe quæ per Duces ſuos acta erant, cuncta damnabat, ratus, pluribus curam, omnibus abfuiſse fortunam. Igitur caſtris ad Babylonem poſitis, quo majorem animo capeſſerent bellum, univerſas vires in conſpectum dedit. Et circundato vallo, quod decem millium armatorum multitudinem caperet, Xerxis exemplo, numerum copiarum init. Orto Sole, ad noctem agmina ſicut deſcripta erant, intravere vallum: inde emiſſa occupaverunt Meſopotamiæ campos equitum, peditumque propemodùm innumerabilis turba, majorem quàm pro numero ſpeciem gerens. Perſarum erant centum millia, in queis eques triginta millia implebat. Medi decem equitum, quinquaginta millia peditum habebant. Barcanorum equitum duo millia fuere, armati bipennibus, levibuſque ſcutis cetræ maximæ ſpeciem reddentibus: peditum decem millia pari armatura ſequebantur. Armenii quadraginta millia miſerant peditum, additis ſeptem millibus equitum. Hyrcani egregii, ut inter illas gentes, ſex millia expleverant, equis militatura. Derbices quadraginta millia peditum armaverant; Pluribus hęrebant ferro præfixę haſtę, quidam li-

gnum igni duraverant. Hos quoque duo millia equitum ex eadem gente comitata ſunt. A Caſpio mari octo millium pedeſter exercitus venerat; ducenti equites. Cum his erant ignobiles Aſiæ gentes; duo millia peditum; equitum duplicem paraverant numerum. His copiis triginta millia Græcorum mercede conducta egregiæ juventutis adjecta ſunt. Nam Bactrianos, & Sogdianos, & Indos, cæteroſque Rubri maris accolas, ignota etiam ipſi gentium nomina, feſtinatio prohibebat acciri.

CAPUT V.

Charidemus Athenienſis rogatus à Dario, quomodo placeret exercitus Perſarum, reſpondit, compoſitis utriuſque Regis copiis, plure eſſe Perſarum, firmiores Macedonum, pares paribus opponendas: quam ob dicendi libertatem interficitur, cujus cædis mox pœnitet Darium.

NEc quidquam illi minùs, quàm multitudo militum, defuit. Cujus tum univerſæ aſpectu admodùm lætus, Purpuratis ſolita vanitate ſpem ejus inflantibus, converſus ad Charidemum Athenienſem, belli peritum, & ob exilium infeſtum Alexandro, quippe Athenis, jubente eo, fuerat expulſus, percontari cœpit, *Satis ne ei videretur inſtructus ad obterendum hoſtem.* At ille & ſuæ ſortis, & Regiæ ſuperbiæ oblitus; *Verum*, inquit, *& tu forſan audire nolis; & ego, niſi nunc dixero, aliàs nequidquam confitebor. Hic tanti apparatus exercitus, hæc tot gentium, & totius Orientis excita ſedibus ſuis moles, finitimis poteſt eſſe terribilis. Nitet purpura, auróque, fulget armis, & opulentia,*

quantam qui oculis non ſubjecere, animis concipere non poſſunt. Sed Macedonum acies, torva ſanè, & inculta, clypeis, haſtiſque immobiles cuneos, & conſerta robora virorum tegit. Ipſi Phalangem vocant peditum ſtabile agmen. Vir viro, armis arma conſerta ſunt. Ad nutum monentis intenti, ſequi ſigna, ordines ſervare didicere. Quod imperatur, omnes exaudiunt. Obſiſtere, circumire, diſcurrere in cornu, mutare pugnam, non Duces magis quàm milites callent. Et, ne auri, argentique ſtudio teneri putes, adhuc illa diſciplina, paupertate magiſtra, ſtetit. Fatigatis humus cubile eſt: cibus, quem occupant, ſatiat: tempora ſomni arctiora, quàm nocti ſunt. Jam Theſſali equites, & Acarnanes, Ætolique, invicta bello manus, fundis, credo, & haſtis igne duratis, repellentur. Pari robore opus eſt; in illa terra, quæ hos genuit, auxilia quærenda ſunt. Argentum iſtud, atque aurum ad conducendum militem mitte. Erat Dario mite, ac tractabile ingenium, niſi ſuam naturam plerumque fortuna corrumperet. Itaque veritatis impatiens, hoſpitem, ac ſupplicem, tunc maximè utilia ſuadentem, abſtrahi juſſit ad capitale ſupplicium. Ille, ne tum quidem libertatis oblitus, *Habeo*, inquit, *paratum mortis meæ ultorem. Expetet pœnas mei conſilii ſpreti ipſe, contra quem tibi ſuaſi. Tu quidem licentia Regni ſubitò mutatus, documentum eris poſteris, homines, cùm ſe permiſere fortunæ, etiam naturam dediſcere.* Hæc vociferantem, quibus erat imperatum, jugulant. Sera deinde pœnitentia ſubiit Regem: ac vera dixiſſe confeſſus, eum ſepeliri juſſit.

CAPUT VI.

Darius Thymodem conducto Græcorum militi præficit, Pharnabazum Memnoni ſufficit. Explicantur ſomnia, & omnia Darii.

THymodes erat Mentoris filius, impiger juvenis, cui præceptum eſt à Rege, ut omnes peregrinos milites, in quos plurimum habebat ſpei, à Pharnabazo acciperet, opera eorum uſurus in bello. Ipſe Pharnabazo tradit Imperium, quod ante Memnoni dederat. Anxium de inſtantibus curis, agitabant etiam per ſomnum ſpecies imminentium rerum, ſive illas ægritudo, ſive divinatio animi præſagientis accerſit. Caſtra Alexandri Magno ignis fulgore collucere ei viſa ſunt, & paulò poſt Alexander adduci ad ipſum in eo veſtis habitu, quo ipſe fuiſſet; equo deinde per Babylonem vectus, ſubitò cum ipſo equo oculis eſſe ſubductus. Ad hæc Vates varia interpretatione curam diſtrinxerant. Alii lætum id Regi ſomnium eſſe dicebant, quòd caſtra hoſtium arſiſſent, quòd Alexandrum, depoſita Regia veſte, in Perſico, & vulgari habitu perductum eſſe vidiſſet. Quidam non ita augurabantur, quippe illuſtria Macedonum caſtra viſa, fulgorem Alexandro portendere, quem Regnum Aſiæ occupaturum eſſe, haud ambigerent; quoniam in eodem habitu Darius fuiſset, cùm appellatus eſt Rex. Vetera quoque omnia, ut fit, ſolicitudo revocaverat. Darium enim in principio Imperii vaginam acinacis Perſicam juſſiſſe mutari in eam formam, qua Græci uterentur; protinuſque Chaldæos interpretatos, Imperium Perſarum ad

ad eos tranſiturum, quorum arma eſſet imitatus. Cæterùm ipſe & vatum reſponſo, quod edebatur in vulgus, & ſpecie, quæ per ſomnum oblata erat, admodùm lætus, caſtra ad Euphratem moveri jubet.

CAPUT VII.

Deſcribit ordinem agminis, quo proceſſit Darius ad Ephratem. Confertur acies Macedonum cum acie Perſarum: contemnitur hæc, laudatur illa.

Patrio more Perſarum traditum eſt, orto Sole, demum procedere. Die jam illuſtri ſignum è tabernaculo Regis buccina dabatur, ſuper tabernaculum, unde ab omnibus conſpici poſſet, imago Solis cryſtallo incluſa fulgebat. Ordo autem agminis erat talis. Ignis, quem ipſi ſacrum, & æternum vocabant, argenteis altaribus præferebatur. Magi proximi patrium carmen canebant. Magos trecenti, & ſexaginta quinque juvenes ſequebantur, puniceis amiculis velati, diebus totiùs anni pares numero, quippe Perſis quoque in totidem dies deſcriptus eſt annus. Currum deinde Jovi ſacratum albentes vehebant equi. Hos eximiæ magnitudinis equus, quem Solis appellabant, ſequebatur. Aureæ virgæ, & albæ veſtes regentes equos adornabant. Haud procul erant vehicula decem, multo auro, argentoque cælata. Sequebatur hæc equitatus duodecim gentium, variis armis, & moribus. Proximi ibant, quos Perſæ Immortales vocant, ad decem millia. Cultus opulentiæ barbaræ non alios magis honeſtabat. Illi aureos torques, illi veſtem auro diſtin-

ctam habebant, manicataſque tunicas, gemmis etiam adornatas. Exiguo intervallo, quos Cognatos Regis appellant, decem, & quinque millia hominum. Hæc verò turba muliebriter propemodùm culta, luxu magis, quàm decoris armis conſpicua erat. Doryphori vocabantur; Proximum his agmen, ſoliti veſtem excipere Regalem. Hi currum Regis anteibant, quo ipſe eminens vehebatur. Utrunque currus latus Deorum ſimulacra ex auro, argentoque expreſſa decorabant. Diſtinguebant internitentes gemmæ jugum, ex quo eminebant duo aurea ſimulacra cubitalia, quorum alterum Pacis, alterum Belli gerebat effigium. Inter hæc auream aquilam, pinnas extendenti ſimilem, ſacraverant. Cultus Regis, inter omnia, luxuria notabatur. Purpureæ tunicæ medium album intextum erat: pallam auro diſtinctam, aurei accipitres, velut roſtris inter ſe corruerint, adornabant: & zona aurea muliebriter cinctus, acinacem ſuſpenderat, cui ex gemma erat vagina. Cydarim Perſæ Regium capitis vocabant inſigne: hoc cærulea faſcia albo diſtincta circuibat. Currum decem milia haſtatorum ſequebantur: haſtas argento exornatas, ſpicula auro præfixa geſtabant. Dextera, lævaque Regem ducenti fermè nobiliſſimi propinquorum comitabantur. Horum agmen claudebatur triginta millibus peditum, quos equi Regis quadringenti ſequebantur. Intervallo deinde unius ſtadii, matrem Darii Syſigambin currus vehebat, & in alio erat conjux. Turba fœminarum Reginas comitantium equis vectabatur. Quindecim inde, quas Armamaxas appellant, ſequebantur. In his erant liberi Regis; & qui educabant eos, ſpadonumque grex, haud ſanè illis gentibus vilis.

lis. Tum Regiæ pellices trecentæ ſexaginta vehebantur, & ipſæ Regali cultu ornatuque. Poſt quam pecuniam Regis ſexcenti muli, & trecenti cameli vehebant, præſidio ſagittariorum proſequente. Propinquorum, amicorumque conjuges huic agmini proximæ, lixarumque, & calonum greges vehebantur. Ultimi erant cum ſuis quiſque Ducibus, qui cogerent agmen, leviter armati. Contrà, ſi quis aciem Macedonum intueretur, diſpar acies erat, equis, viriſque non auro, non diſcolori veſte, ſed ferro, atque ære fulgentibus. Agmen & ſtare paratum, & ſequi, nec turba, nec ſarcinis prægrave, intentum ad Ducis non ſignum modò, ſed etiam nutum: Et caſtris locus, & exercitui commeatus ſupeterebant. Ergo Alexandro in acie miles non defuit. Darius autem tantæ multitudinis Rex, loci, in quo pugnavit, anguſtiis redactus eſt ad paucitatem, quam in hoſte contempſerat.

CAPUT VIII.

Alexander ad caſtra Cyri venit. Arſanes ſtulto conſilio Ciliciam, cui præerat, vaſtat. Portas inde Cilicias per Taurum adeundas deſcribit Curtius, & miratur anguſtias aditus à Perſis deſertas. Tum ipſam Ciliciam calamo adumbrat, & antiqua monumenta eruit, Cydnum amnem laudat.

INtereà Alexander, Abiſtamene Cappadociæ præpoſito, Ciliciam petens, cum omnibus copiis in regionem, quæ Caſtra Cyri appellatur, pervenerat. Stativa illic habuerat Cyrus, cùm adversùs Crœſum in Lydiam exercitum duceret. Aberat ea regio quinquaginta ſtadia

ab aditu, quo Ciliciam intramus. Pylas incolæ dicunt arctiſſimas fauces, munimenta, quæ manu ponimus, naturali ſitu imitante. Igitur Arſanes, qui Ciliciæ præerat, reputans, quid initio belli Memnon ſuaſiſſet, quodam ſalubre conſilium ſerò exequi ſtatuit. Igne, ferroque Ciliciam vaſtat, ut hoſti ſolitudinem faciat: quicquid uſui eſſe poteſt, corrumpit; ſterile, ac nudum ſolum, quod tueri nequibat, relicturus. Sed longè utilius fuit anguſtias aditus, qui Ciliciam aperit, valido occupare præſidio, jugumque opportunè itineri imminens obtinere, unde inultus ſubeuntem hoſtem aut prohibere, aut opprimere potuiſſet. Nunc paucis, qui callibus præſiderent, relictis, retrò ipſe conceſſit, populator terræ, quam à populationibus vindicare debuerat. Ergo qui relicti erant, proditos ſe rati, ne conſpectum quidem hoſtis ſuſtinere voluerunt, cùm vel pauciores locum obtinere potuiſſent. Namque perpetuo jugo montis aſperi, ac prærupti Cilicia includitur: quod cùm à mari ſurgat, velut ſinu quodam, flexuque curvatum, rursùs altero cornu in diverſum littus excurrit. Per hoc dorſum, quàm maximè introrſum mari cedit, aſperi tres aditus, & peranguſti ſunt. Quorum uno Cilicia intranda eſt, campeſtris eadem, quà vergit ad mare, planitiem ejus crebris diſtinguentibus rivis. Pyramus, & Cydnus inclyti amnes fluunt. Cydnus non ſpatio aquarum, ſed liquore memorabilis: quippe leni tractu à fontibus labens, puro ſolo excipitur, Nec torrentes incurrunt, qui placidè manantis alveum turbent. Itaque incorruptus, idemque frigidiſſimus, quippe multa riparum amœnitate inumbratus, ubique fontibus ſuis ſimilis in mare evadit. Multa in ea regione mo-

numenta vulgata carminibus vetuſtas exederat. Monſtrabantur urbium ſedes Lyrneſſi, & Thebes; Typhonis quoque ſpecus, & Corycium nemus, ubi crocum gignitur, cæteraque, in quibus nihil præter famam duraverat.

CAPUT IX.

Alexander ingreſſus fauces Ciliciæ miratur ſtultitiam hoſtis locum relinquentis. Exploratores armatos præmittit, Tarſum incenſam ab hoſte ſervat, & ingreditur.

ALexander fauces jugi, quæ Pylæ appellantur, intravit. Contemplatus locorum ſitum, non aliàs magis dicitur admiratus eſſe felicitatem ſuam. Obrui potuiſſe vel ſaxis confitebatur, ſi fuiſſent, qui, in ſubeuntes propellerent. Iter vix quaternos capiebat armatos: Dorſum montis imminebat viæ, non anguſtæ modò, ſed plerunque præruptæ, crebris oberrantibus rivis, qui ex radicibus montium manant. Thracas tamen levitur armatos præcedere juſſerat, ſcrutarique calles, ne occultus hoſtis in ſubeuntes erumperet. Sagittariorum quoque manus occupaverat jugum. Intentos arcus habebant, moniti, non iter ipſos inire, ſed prælium. Hoc modo agmen pervenit ad urbem Tarſon. Cui tum maximè Perſæ ſubjiciebant ignem, ne opulentum oppidum hoſtis invaderet. At ille, Parmenione ad inhibendum incendium cum expedita manu præmiſſo, poſteaquam Barbaros adventu ſuorum fugatos eſſe cognovit, urbem à ſe conſervatam intrat.

CAPUT X.

Alexander, dum ſudore perfuſum corpus Cydno tingit, ultimum vitæ diſcrimen adit. Luget exercitus, queritur denique fortunam. Philippus Acarnan medicus Regem ſalutari potione, quamvis ſuſpectus à Parmenione factus, curat.

MEdiam Cydnus amnis, de quo paulò antè dictum eſt, interfluit. Et tunc æſtas erat, cujus calor non aliam magis, quàm Ciliciæ oram vapore Solis accendit; & diei fervidiſſimum tempus cœperat. Pulvere, ac ſudore ſimul perfuſum Regem invitavit liquor fluminis; ut calidum adhuc corpus ablueret. Itaque veſte depoſita, in conſpectu agminis decorum quoque futurum ratus, ſi oſtendiſſet ſuis, levi, ac parabili cultu corporis ſe eſſe contentum, deſcendit in flumen. Vixque ingreſſi ſubito horrore artus rigere cœperunt: pallor deinde ſuffuſus eſt, & totum propemodùm corpus vitalis calor reliquit. Expiranti ſimilem, miniſtri manu excipiunt, nec ſatis compotem mentis in tabernaculum deferunt. Ingens ſolicitudo, & penè jam luctus in caſtris erat. Flentes querebantur, in tanto impetu, curſuque rerum, omnis ætatis, ac memoriæ clariſſimum Regem, non in acie ſaltum, non ab hoſte dejectum, ſed abluentem aqua corpus ereptum eſſe, & extinctum. Inſtare Darium, victorem, antequàm vidiſſet hoſtem. Sibi eaſdem terras, quas victores peragraſſent, repetendas; omnia aut ipſos, aut hoſtes populatos, per vaſtas ſolitudines, etiam ſi nemo inſequi velit, euntes, fame, atque ino-

pie debellari poſſe. Quem ſignum daturum fugientibus? Quem auſurum Alexandro ſuccedere? Jam ut ad Helleſpontum fuga penetrarent, claſſem, qua tranſeant, quem præparaturum? Rurſùs in ipſum Regem miſericordia verſa, illum florem juventæ, illam vim animi, eundem Regem, & commilitonem divelli à ſe, & abripi, immemores ſui querebantur. Inter hæc liberiùs meare ſpiritus cœperat; allevabat Rex oculos, & paulatim redeunte animo, circunſtantes amicos agnoverat. Laxataque vis morbi ad hoc ſolùm videbatur, quia magnitudinem mali ſentiebat. Animum autem ægritudo corporis urgebat, quippe Darium quinto die in Ciliciam fore nuntiabatur. Vinctum ergo ſe tradi, & tantam victoriam eripi ſibi è manibus, obſcuraque, & ignobili morte in tabernaculo extingui ſe querebatur. Admiſſiſque amicis pariter & medicis, *In quo me*, inquit, *articulo rerum mearum fortuna deprehenderit, cernitis. Strepitum hoſtilium armorum exaudire mihi videor, & qui ultrò intuli bellum, jam provocor: Darius ergo, cùm tam ſuperbas literas ſcriberet, fortunam meam in conſilio habuit: ſed nequidquam, ſi mihi arbitrio meo curari licet. Lenta remedia, & ſegnes medicos non expetunt tempora mea: Vel mori ſtrenuè, quàm tardè convaleſcere, mihi melius eſt. Proinde, ſi quid opis, ſi quid artis in medicis eſt; ſciant, me non tam mortis, quàm belli remedium quærere.* Ingentem omnibus incuſſerat curam tam præceps temeritas ejus. Ergo pro ſe quiſque precari cœpere, ne feſtinatione periculum augeret, ſed eſſet in poteſtate medentium. Inexperta remedia haud injuria ipſis eſſe ſuſpecta, cùm ad perniciem ejus etiam à latere ipſius pecunia ſolicitarat hoſtis. Quip-

Quippe Darius mille talenta interfectori Alexandri daturum ſe pronuntiari juſſerat. Itaque ne auſurum quidem quenquam arbitrabantur experiri remedium, quod propter novitatem poſſet eſſe ſuſpectum. Erat inter Nobiles medicus è Macedonia Regem ſequutus, Philippus, natione Acarnan, fidus admodùm Regi, puero comes, & cuſtos ſalutis datus, qui non ut Regem modò, ſed etiam ut alumnum eximia charitate diligebat. Is non præceps ſe, ſed ſtrenuum remedium afferre, tantamque vim morbi potione medicata levaturum eſſe promiſit. Nulli promiſſum ejus placebat, præter ipſum, cujus periculo pollicebatur. Omnia quippe faciliùs, quàm moram perpeti poterat. Arma, & acies in oculis erant; & victoriam in eo poſitam eſſe arbitrabatur, ſi tantum ante ſigna ſtare potuiſſet, id ipſum, quòd poſt diem tertium medicamentum ſumpturus eſſet (ita enim medicus prædixerat) ægrè ferens. Inter hæc à Parmenione fidiſſimo Purpuratorum literas accipit, quibus ei denuntiabat, ne ſalutem ſuam Philippo committeret: mille talentis à Dario, & ſpe nuptiarum ſororis ejus eſſe corruptum. Ingentem animo ſolicitudinem literæ incuſſerant, & quicquid in utramque partem aut metus, aut ſpes ſubjecerat, ſecreta æſtimatione penſabat. Bibere perſeverem? Ut, ſi venenum datum fuerit, ne immeritò quidem, quicquid acciderit, eveniſſe videatur? Damnem medici fidem? In tabernaculo ergo me opprimi patiar? At ſatius eſt, alieno me mori ſcelere, quàm metu noſtro. Diu animo in diverſa verſato, nulli, quid ſcriptum eſſet, enuntiat, epiſtolamque, ſigillo anuli ſui impreſſo, pulvino, cui incubabat, ſubjecit. Inter has cogitationes biduo aſſumpto, illuxit

à me-

à medico deſtinatus dies. Et ille cum poculo, in quo medicamentum diluerat, intravit. Quo viſo Alexander, levato corpore in cubitum, epiſtolam à Parmenione miſſam ſiniſtra manu tenens, accipit poculum, & haurit interritus. Tum epiſtolam Philippum legere jubet, nec à vultu legentis movit oculos, ratus aliquas conſcientię notas in ipſo ore ſe poſſe deprehendere. Ille epiſtola perlecta, plus indignationis, quàm pavoris oſtendit. Projectiſque amiculo, & literis ante lectum; *Rex*, inquit, *ſemper quidem ſpiritus meus ex te pependit: ſed nunc verò, arbitror, ſacro, & venerabili ore trahitur. Crimen parricidii, quod mihi objectum eſt, tua ſalus diluet. Servatus à me, vitam mihi dederis. Oro, quæſoque, omiſſo metu, patere medicamentum concipi venis. Laxa pauliſper animum, quem ſolicitudine intempeſtiva amici ſanè fideles, ſed moleſtè ſeduli, turbant.* Non ſecurum modò hæc vox, ſed etiam lętum Regem, ac plenum bonę ſpei fecit. Itaque, *Si Dii*, Inquit, *Philippe, tibi permiſiſſent, quo maximè modo animum velles experiri meum, alio profecto voluiſſes, ſed certiorē, quàm expertus, es ne optaſſes quidem. Hac epiſtola accepta, tamen, quod dilueras, bibi. Et nunc credo, te non minus pro tua fide, quàm pro mea ſalute eſſe ſolicitum.* Hæc eloquutus, dexteram Philippo offert. Cæterùm tanta vis medicaminis fuit, ut, quæ ſequuta ſunt, criminationem Parmenionis adjuverint. Interclusus ſpiritus arctè meabat. Nec Philippus quidquam inexpertum omiſit: Ille fomenta corpori admovit; ille torpentem nunc cibi, nunc vini odore excitavit. Atque ut primùm mentis compotem eſse ſenſit, modò matris ſororumque, modò tantæ victoriæ appropinquantis admonere non

deſti-

deſtitit. Ut verò medicamentum ſe diffudit in venas, & ſenſim toto corpore ſalubritas percipi potuit; primò animus vigorem ſuum, deinde corpus quoque expectatione maturiùs recuperavit. Quippe poſt tertium diem, quam in hoc ſtatu fuerat, in conſpectum militum venit. Nec avidius ipſum Regem, quàm Philippum intuebatur exercitus. Pro ſe quiſque dexteram ejus amplexi grates habebant, velut præſenti Deo. Namquè haud facile dictu eſt, præter ingenitam illi genti erga Reges ſuos venerationem, quantum hujus utique Regis vel admirationi dediti fuerint, vel charitate flagraverint. Jam primum nihil niſi Divina ope, aggredi videbatur. Nam, cùm eſſet preſto ubique fortuna, temeritas in gloriam ceſſerat. Ætas quoque vix tantis matura rebus, ſed abundè ſufficiens, omnia etiam ejus opera honeſtabat. Et quæ leviora haberi ſolent, plerunque in re militari gratiora vulgo ſunt, exercitatio corporis inter ipſos, cultus, habituſque paululùm à privato abhorrens militaris vigor; queis ille vel ingenii dotibus, vel animi artibus, ut pariter charus, ac venerandus eſſet, effecerat.

CAPUT XI.

Darios properat in Ciliciam. Alexander Solos recipit, ludos celebrat, lætum nuntium de Myndiis, Cauniiſque accipit, Mallon, Caſtabalum, iſſon capit, atque Darium expectat.

AT Darius, nuntio de adverſa valetudine ejus accepto, celeritate, quanta poterat, tam grave agmen ad Euphratem contendit, junctoque eo pontibus, quinque tamen diebus

trajecit exercitum, Ciliciam occupare feſtinans. Jamque Alexander, viribus corporis receptis, ad urbem Solos pervenerat, cujus potitus, ducentis talentis, nomine mulctæ, exactis, arci præſidium militum impoſuit. Vota deinde pro ſalute ſuſcepta per ludum, atque otium reddens, oſtendit, quanta fiducia Barbaros ſperneret. Quippe Æſculapio, & Minervæ ludos celebravit. Spectanti nuntius lætus affertur ex Halicarnaſſo, Perſas acie à ſuis eſſe ſuperatos; Myndios quoque, & Caunios, & pleraque tractus ejus, ſuæ facta ditionis. Igitur edito ſpectaculo ludrico, caſtriſque motis, & Pyramo amne ponte juncto, ad urbem Mallon pervenit: inde adeò alteriis caſtris ad oppidum Caſtaballum. Ibi Parmenio Regi occurrit, quem præmiſerat ad explorandum iter ſaltus, per quem ad urbem, Iſſon nomine, penetrandum erat. Atque ille, anguſtiis ejus occupatis, & præſidio modico relicto, Iſſon quoque deſertam à Barbaris ceperat. Inde progreſſus, deturbatis, qui interiora montium obſidebant, præſidiis cuncta firmavit. Occupatoque itinere, ſicut paulò antè dictum eſt, idem & auctor, & nuntius venit. Iſſon deinde Rex copias admovit: Ubi conſilio habito, utrum ne ultrà progrediendum foret, an ibi opperiendi eſſent novi milites, quos ex Macedonia adventare conſtabat, Parmenio non alium locum prælio aptiorem eſſe cenſebat; quippe illic utriuſque Regis copias numero futuras pares, cùm anguſtiæ multitudinem non caperent. Planitiem ipſis, campoſque eſſe vitandos, ubi circumiri, ubi ancipiti acie opprimi poſſent. Timere, ne non virtute hoſtium, ſed laſſitudine ſua vincerentur, Perſas recentes ſubinde ſucceſſuros,

fila-

ſi laxiùs ſtare potuiſſent. Facilè ratio tam ſalubris conſilii accepta eſt. Itaque inter anguſtias ſaltus hoſtem opperiri ſtatuit.

CAPUT XII.

Siſenes perfuga, propter literas Nabarzanis falſa ſuſpicione oppreſſus, juſſu Regis occiditur.

ERat in exercitu Regis Siſenes Perſes, quondam à Prætore Ægypti miſſus ad Philippum, Doniſque, & omni honore cultus, exilium patria ſede mutaverat. Sequus deinde in Aſiam Alexandrum, inter fideles ſocios habebatur. Huic epiſtolam Cretenſis miles obſignatam anulo, cujus ſignum haud ſanè notum erat, tradidit. Nabarzanes Prætor Darii miſerat eam, hortabaturque Siſenem, ut dignum aliquid nobilitate, ac moribus ſuis ederet: magno id ei apud Regem honori fore. Has literas Siſenes, utpotè innoxius, ad Alexandrum ſæpè deferre tentavit. Sed, cum tot curis, apparatuque belli Regem videret urgeri, aptius ſubinde tempus expectans, ſuſpicionem initi ſceleſti conſilii præbuit. Namque epiſtola, priuſquàm ei redderetur, in manus Alexandri pervenerat, lectamque eam, ignoti anuli ſigillo impreſſo, Siſeni dari juſſerat, ad æſtimandam fidem Barbari. Qui, quia per complures dies non adjerat Regem, ſceleſto conſilio eam viſus eſt ſuppreſiſſe, & in agmine à Cretenſibus haud dubiè juſſu Regis occiſus eſt.

CA-

CAPUT XIII.

Thymondas peregrini militis ductor ſuadet Dario, ut retrò habeat in Meſopotamiam; quod conſilium illi, copiiſque Græcis propè exitio fuit, dum à Satrapis proditor judicatur. A Dario ſervatur. Conſilium tamen ejus cur ipſe non ſequatur, rationem affert. Impedimenta Damaſcum mittit, ipſe Ciliciam petit.

JAmque Græci milites, quos Thymondas à Pharnabazo acceperat, præcipua ſpes, & propemodum unica, ad Darium pervenerant. Hi magnopere ſuadebant, ut retrò abiret, ſpatioſoſque Meſopotamiæ campos repeteret. Si id conſilium damnaret, at ille divideret, ſaltem copias innumerabiles, neu ſub unum fortunæ ictum totas vires Regni cadere pateretur. Minus hoc conſilium Regi, quàm Purpuratis ejus diſplicebat: Ancipitem fidem, & mercede venalem proditionem imminere; & dividi non ob aliud copias velle, quàm ut ipſi in diverſa digreſſi, ſi quid commiſſum eſſet, traderent Alexandro. Nihil tutius fore, quàm circundatos eos exercitu toto obrui telis; documentum non inultæ perfidiæ futuros. At Darius, ut erat ſanctus, & mitis, ſe verò tantum facinus negat eſſe facturum, ut ſuam ſequutos fidem ſuos milites jubeat trucidari. Quem deinde amplius nationum exterarum ſalutem ſuam crediturum ſibi, ſi tot militum ſanguine imbuiſſet manus? Neminem ſtolidum conſilium capite luere debere. Defuturos eos, qui ſuaderent, ſi ſuaſiſſe periculum eſſet. Denique ipſos quotidie ad ſe vocari in conſilium, variaſque ſententias dicere;

re; nec tamen melioris fidei haberi, qui prudentiùs ſuaſerint. Itaque Græcis nuntiari jubem, ipſum quidem benevolentiæ illorum gratias agere, cæterùm, ſi retrò ire pergat, haud dubiè Regnum hoſtibus traditurum. Fama bella ſtare, & eum, qui recedat, fugere credi. Trahendi verò belli vix ullam eſſe rationem. Tantæ enim multitudini, utique cùm jam hyems inſtaret, in regione vaſta, & invicem à ſuis, atque hoſte vexata, non ſuffectura alimenta. Ne dividi quidem copias poſſe, ſervato more majorum, qui univerſas vires ſemper diſcrimini bellorum obtulerant. Et herculè terribilem anteà Regem, & abſentia ſua ad vanam fiduciam elatum, poſteaquàm adventare ſe ſenſerit, cautum pro temerario factum, delituiſſe inter anguſtias ſaltus, ritu ignobilium ferarum, quæ, ſtrepitu prætereuntium audito, ſylvarum latebris ſe occuluerunt. Jam etiam valetudinis ſimulatione fruſtari ſuos milites. Sed non ampliùs ſe eſſe paſſurum ipſum detrectare certamen. In illo ſpecu, in quem pavidi receſſiſsent, oppreſſurum eſſe cunctantes. Hæc magnificentiùs jactata, quàm veriùs. Cæterum pecunia omni, rebuſque prætioſiſſimis Damaſcum Syriæ cum modico præſidio militum miſſis, reliquas copias in Ciliciam duxit, inſequentibus more patrio agmen conjuge, & matre. Virgines quoque cum parvo filio comitabantur patrem.

CAPUT XIV.

Alexander ad Syriæ portas, Darius eadem nocte ad Pylas Amanicas pervenit ille ut exiret, hic ut intraret Ciliciam. Qui Iſſon occupat, deprehenſos ibi Macedones crudeliter aut truncat, aut trucidat, tergiſque fugientium hæret, Alexandrum quaſi fugentem aſſequuturus, qui ſimul cognovit, Darium adeſſe, converſo itinere conſtitit, paratuſque Dario occurrit.

FOrtè eadem nocte & Alexander ad fauces, quibus Syria aditur, & Darius ad eum locum, quem Amanicas Pylas vocant, pervenit. Nec dubitavere Perſæ, quin Iſſo relicta, quam ceperant, Macedones fugerent. Nam etiam ſaucii quidam, & invalidi, qui agmen non poterant, perſequi, excepti erant. Quos omnes, inſtinctu Purpuratorum, barbara feritate ſævientium, præciſis, adustiſque manibus, circunduci, ut copias ſuas noſcerent, ſatiſque omnibus ſpectatis, nuntiare, quę vidiſſent, Regi ſuo juſſit. Motis ergo caſtris, ſuperat Pyramum amnem, in tergis, ut credebant, fugientium hæſurus. At illi, quorum amputaverat manus, ad caſtra Macedonum penetrant. Darium, quàm maximo curſu poſſet, ſequi nuntiantes. Vix fides habebatur: Itaque ſpeculatore in maritimas regiones præmiſſos Alexander explorare jubet, ipſene adeſſet, an Præfectorum aliquis ſpeciem præbuiſſent univerſi venientis exercitus. Sed, cùm ſpeculatores, reverterentur, procul ingens multitudo conſpecta eſt. Ignes deinde totis campis collucere cœperunt, omniaque velut continenti incendio ardere viſa, cùm ir

con-

condita multitudo, maximè propter jumenta; laxiùs tenderet. Itaque eo ipſo loco metari ſuos caſtra juſſerat, lætus, quod omni expetiverat voto, in illis potiſſimùm anguſtiis decernendum eſſe.

CAPUT XV.

Æſtuat curis Alexander. Nocte, quæ prælium anteceſſit, ſacrificat, manè inſtructo milite in hoſtem pergit, aciemque ad prælium diſponit.

CÆterùm, ut ſolet fieri, cùm ultimi diſcriminis tempus adventat, in ſolicitudinem verſa fiducia eſt. Illam ipſam fortunam, qua aſpirante, res tam proſperè geſſerat, verebatur. Nec injuria, ex his, quæ tribuiſſet ſibi, quàm mutabilis eſſet, reputabat. Unam ſupereſſe noctem, quæ tanti deſcriminis moraretur eventum. Rursùs occurrebant majora periculis præmia: &, ſicut dubium eſſet, an vinceret, ita illud utique certum eſse, honeſtè, & cum magna laude moriturum. Itaque corpora milites curare juſſit, ac deinde tertia vigilia inſtructos, & armatos eſse. Ipſe in jugum editi montis aſcendit, multiſque collucentibus facibus, patrio more ſacrificium Diis præſidibus loci fecit. Jamque tertium, ſicut præceptum erat, ſignum tuba miles acceperat, itineri ſimul paratus, & prelio. Strenueque juſſi procedere, oriente luce pervenerunt ad anguſtias, quas occupare decreverant. Darium triginta inde ſtadia abeſse præmiſſi indicabant. Tunc conſiſtere agmen jubet, armiſque ipſe ſumptis aciem ordinat.

CA-

CAPUT XVI.

Trepidatio in exercitu Darii, & tumultuatio orta, audito adeſſe Alexandrum. Darius conatur circumvenire Alexandrum: multa ſimul imperat; nemo imperata vel audit, vel exequitur.

DArio adventum hoſtium pavidi agreſtes nuntiaverunt, vix credenti, occurrere etiam, quos ut fugientes ſequebatur. Ergo non mediocris omnium animos formido inceſſerat: quippe itineri, quàm prælio aptiores erant, Raptimque arma capiebant. Sed ipſa feſtinatio diſcurrentium, ſuoſque ad arma vocantium, majorem metum incuſſit. Alii in jugum montis evaſerant, ut hoſtium agmen inde proſpicerent: equos plerique frænabant; Diſcors exercitus, nec ad unum intentus imperium, vario tumultu cuncta turbaverat. Darius initio montis jugum cum parte copiarum occupare ſtatuit, & à fronte, & à tergo circumiturus hoſtem; à mari quoque, quo dextrum ejus cornu tegebatur, alios objecturus, ut undique urgeret. Præter hæc viginti millia præmiſſa cum ſagittariorum manu, Pyramum amnem, qui duo agmina inter fluebat, tranſire, & objicere ſeſe Macedonum copiis, juſſerat; ſi id præſtare non poſſent, retrocedere in montes, & occultè circumire ultimos hoſtium. Cæterùm deſtinata ſalubriter omni ratione potentior fortuna diſcuſſit; Quippe alii præ metu imperium exequi non audebant, alii fruſtrà exequebantur; quia ubi partes labant, ſumma turbatur.

CA-

CAPUT XVII.

Darius aciem ad pugnam inſtruit.

ACies autem hoc modo ſtetit. Nabarzanes equitatu dextrum cornu tuebatur, additis funditorum, ſagittariorumque viginti fermè millibus. In eodem Thymondas erat, Græcis peditibus mercede conductis triginta millibus præpoſitus. Hoc erat haud dubium robur exercitus, par Macedonicæ phalangi acies. In lævo cornu Ariſtomedes Theſſalus viginti millia Barbarorum peditum habebat. In ſubſidiis pugnaciſſimas locaverat gentes. Ipſum Regem in eodem cornu dimicaturum tria millia delectorum equitum, aſſueta corporis cuſtodiæ, & pedeſtris acies quadraginta millia ſequebantur. Hyrcani deinde, Medique equites. His proximis cæterarum gentium equites dextra, lævaque diſpoſiti. Hoc agmen, ſicut dictum eſt, inſtructum; ſex millia jaculatorum, funditorumque antecedebant. Quidquid in illis anguſtiis adiri poterat, impleverant copiæ: cornuaque hinc à jugo, illinc à mari ſtabant. Uxorem, matremque Regis, & alium fœminarum gregem in medium agmen acceperant.

CAPUT XVIII.

Alexander ita militem collocavit, ut nulla ratione poſſet circuiri, aut concludi.

ALexander phalangem, qua nihil apud Macedonas validius erat, in fronte conſtituit. Dextrum cornu Nicanor Parmenionis filius

lius tuebatur: huic proximi ſtabant Cœnos, & Perdiccas, & Meleager, & Ptolemæus, & Amyntas, ſui quiſque agminis duces. In lævo, quod ad mare pertinebat, Craterus, & Parmenio erant, ſed Craterus Parmenioni parere juſſus. Equites ab utroque cornu locati; dextrum macedones Theſſalis adjunctis, lævum Peloponenſes tuebantur. Ante hanc aciem poſuerat funditorum manū, ſagitariis admiſtis. Thraces quoque, & Cretenſes ante agmen ibant, & ipſi leviter armati. At iis, qui præmiſſi à Dario jugum montis inſederant, Agrianos oppoſuit, ex Græcia nuper advectos. Parmenioni autem præceperat, ut, quantum poſſet, agmen ad mare extenderet, quò longiùs abeſſet à montibus, quos occupaverant Barbari. At illi neque obſtare venientibus, nec circumire prætergreſſos auſi; funditorum maximè aſpectu territi, profugerant. Eaque res tutum Alexandro agminis latus, quod ne supernè inceſſeretur, timuerat, præſtitit. Triginta, & duo armatorum ordines ibant. Neque enim latiùs extendi aciem patiebantur anguſtiæ. Paulatim deinde ſe laxare ſinus montum, & majus ſpatium aperire cœperant; ita, ut non pedites ſolùm pluribus ordinibus incedere, ſed etiam à lateribus circunfundi poſſet equitatus.

CAPUT XIX.

Clamor tollitur ingens ab utraque parte. Alexander ſuos hortatur ad prælium.

JAm in conſpectu, ſed extra teli jactum utraque acies erat, cùm priores Perſæ inconditum, & trucem ſuſtulère clamorem. Redditur & à Macedonibus major, exercitus impari numero.

mero, ſed jugis montium, vaſtiſque ſaltibus repercuſſus. Quippe ſemper circumjecta nemora, petræque, quantamcunque accepere vocem, multiplicato ſono referunt. Alexander ante prima ſigna ibat; identidem manu ſuos inhibens, ne impenſiùs ob nimiam feſtinationem concitato ſpiritu capeſſerent prælium. Cùmque agmini obequitaret, varia oratione, ut cujuſque animis aptum erat, milites alloquebatur. *Macedones tot bellorum in Europa victores, ad ſubigendam Aſiam, atque ultima Orientis, non ipſius magis, quàm ſuo ductu profectos, inveterata virtutis admonebat. Illos terrarum orbis liberatores, emenſoſque olim Herculis, & Liberi patris terminos, non Perſis modò, ſed etiam omnibus gentibus impoſituros jugum. Macedonum Bactra, & Indos fore: Minima eſſe, quæ nunc intuerentur; ſed omnia victoria parari. Non in præruptis petris Illyriorum, & Thraciæ ſaxis ſterilem laborem fore; ſpolia totius Orientis offerri. Vix gladio futurum opus. Totam aciem ſuo pavore fluctuantem umbonibus poſſe propelli. Victor ad hæc Athenienſium Philippus pater invocabatur. Domitaque nuper Bœotia, & urbis in ea nobiliſſima ad ſolum diruta ſpecies repræſentabatur animis. Jam Granicum amnem, jam tot urbes aut expugnatas, aut in fidem acceptas, omniaque, quæ poſt tergum erant, ſtrata, & pedibus ipſorum ſubjecta, memorabat.* Cum adjerat Græcos, admonebat, *ab iis gentibus illata Græciæ bella, Darii priùs, deindè Xerxis inſolentia, aquam ipſam, terramque populantium, ut neque fontium hauſtum, nec ſolitos cibos relinquerent. Dedicata Diis templa ruinis, & ignibus eſſe deleta, urbes eorum expugnatas, fœdera humani, Divinique juris violata, referebat.*

bat: Illyrios verò, & Thracas, rapto vivere aſſuetos, aciem hoſtium, auro, purpuraque fulgentem, intueri jubebat, prædam, non arma geſtantem. Irent, & imbellibus fœminis aurum viri eriperent, aſpera montium ſuorum juga, nudoſque colles, & perpetuo rigentes gelu, ditibus Perſarum campis, agriſque mutarent.

CAPUT XX.

Prælium patratur, utrinque ſumma ope certatur.

JAm ad teli jactum pervenerant, cùm Perſarum equites ferociter in lævum cornu hoſtium invecti ſunt. Quippe Darius equeſtri prælio decernere optabat, phalangem Macedonici exercitus robur eſſe conjectans. Jamque etiam dextrum Alexandri cornu circuibatur. Quod
ubi Macedo conſpexit, duabus alis equitum ad 5
jugum montis juſſis ſubſiſtere, cæteros in medium belli diſcrimen ſtrenuè transfert. Subductis deinde ex acie Theſſalis equitibus, Præfectum eorum occultè circuire tergum ſuorum jubet, Parmenionique conjungi, & quod is imperaſſet, impigrè exequi. Jamque ipſi in medium Perſarum undique circumfuſi, egregiè ſe tuebantur; Sed conferti, & quaſi cohærentes, tela vibrare non poterant. Simul ut erant emiſſa, in eoſdem concurrentia implicabantur, levique, & vano ictu pauca in hoſtem, plura in humum innoxia cadebant. Ergo cominùs pugnam coacti conſerere, gladios impigrè ſtringunt. Tum verò multum ſanguinis fuſum eſt. Duæ quippe acies ita cohærebant, ut armis arma pulſarent, mucrones in ora dirigerent. Non

timido, non ignavo ceſſare tum licuit. Collato pede, quaſi ſinguli inter ſe dimicarent, in eodem veſtigio ſtabant, donec vincendo locum ſibi facerent. Tum demùm ergo promovebant gradum, cùm hoſtem proſtraverant. At illos novus excipiebat adverſarius fatigatos; nec vulnerati (ut aliàs ſolent), acie poterant excedere, cùm hoſtis inſtaret à fronte, & à tergo ſui urgerent.

CAPUT XXI.

Alexander urget Darium, illiuſque jugulo imminet, quem frater defendit. Ingens circa Darii currum fit cædes. Darius primus omnium fugit, quem ſtrenuè ſequitur miles. Theſſali tamen laborant, quorum ala una fuſſa, altera circumacta vincit. Ita victor ubique evadit Alexander.

ALexander, non Ducis magis, quàm militis munera exequebatur, opimum decus cæſo Rege expetens: Quippe Darius curru ſublimis eminebat, & ſuis ad ſe tendum, & hoſtibus ad inceſſendum, ingens incitamentum. Ergo frater ejus Oxatres, cùm Alexandrum inſtare ei cerneret, equites, quibus præerat, ante ipſum currum Regis objecit; armis, & robore corporis multùm ſuper cæteros eminens; animo verò, & pietate in pauciſſimis, Illo utique prælio clarus, alios improvidè inſtantes proſtravit, alios in fugam avertit. At Macedones, ut circa Regem erant, mutua adhortatione firmati, cum ipſo in equitum agmen irrumpunt. Tum verò ſimilis ruinæ ſtrages erat. Circa currum Darii, jacebant nobiliſſimi Duces, ante oculos

culos Regis egregia morte defuncti, omnes in ora proni, ſicut dimicantes procubuerant, adverſo corpore vulneribus acceptis. Inter hos Aticies, & Trountes, & Sabaces Prætor Ægyp~~antur~~ ✠. Circa eos cumulata erat peditum, equitumque obſcurior turba. Macedonum quoque, non quidem multi, ſed promptiſſimi tamen, cæſi ſunt. Inter quos Alexandri dexterum femur leviter mucrone perſtrictum eſt. Jamque, qui Darium vehebant, equi confoſſi haſtis, & dolore efferati, jugum quatere, & Regem curru excutere cœperant: cùm ille veritus, ne vivus veniret in hoſtium poteſtatem, deſilit, & in equum, qui ad hoc ipſum ſequebatur, imponitur; inſignibus quoque Imperii, ne fugam proderent, indecorè abjectis. Tùm verò cæteri diſſipantur metu; & qua cuique patebat ad fugam, via erumpunt; arma jacientes, quæ paulo antè ad tutelam corporum ſumpſerant: Adeò pavor etiam auxilia formidabat. Inſtabat fugientibus eques à Parmenione miſſus, & fortè in id cornu omnes fuga abſtulerat. At in dextro Perſæ Theſſalos equites vehementer urgebant. Jamque una ala ipſo impetu proculcata erat, cùm Theſſali ſtrenuè circumactis equis dilapſi, rursùs in prælium redeunt, & ſparſos, incompoſitoſque victoriæ fiducia Barbaros ingenti cæde proſternunt. Equi pariter, equiteſque Perſarum, ſerie laminarum graves, agmen, quod celeritate maximè conſtat, ægrè moliebantur, Quippe in circumagendis equis ſuis Theſſali multos occupaverant.

✠ magnorum exercituum Præfecti vocitabantur

CAPUT XXII.

Alexander perſequitur fugientes Græci ſoli ſenſim ſe ſubduxere à Perſis; ex quibus alii cæſi, alii Darium ſecuti, quatuor millia cum Amynta evaſere. Caſtra inde hoſtium ab Alexandri milite occupata. Capti filius, mater, uxor, filia Darii. Toto prælio cæſi Perſarum centum millia peditum, decem millia equitum: Macedonum duo, & triginta pedites, centum quinquaginta equites, non ampliùs deſiderati:

HAc tam proſpera pugna nuntiata, Alexander non antè auſus perſequi Barbaros, utrinque jam victor inſtare fugentibus cœpit. Haud ampliùs Regem, quàm mille equites ſequebantur, cùm ingens multitudo hoſtium caderet. Sed quis aut in victoria, aut in fuga copias numerat? Agebantur ergo à tam paucis pecorum modo: & idem metus, qui cogebat fugere, fugientes morabatur. At Græci, qui in Darii partibus ſteterant, Amynta duce (Prætor hic Alexandri fuit, nunc transfuga) abrupti à cæteris, haud ſanè, fugentibus ſimiles evaſerant. Barbari longè diverſam fugam intenderunt; alii, quà, rectum iter in Perſidem ducebat, quidam circuitus, rupes, ſaltuſque montium occultos petivere, pauci caſtra Darii. Sed jam illa quoque hoſtis victor intraverat, omni quidem opulentia ditia. Ingens auri, argentique pondus, non belli, ſed luxuriæ apparatum, diripuerant milites. Cùmque plus raperent, paſſim ſtrata erant itinera vilioribus ſarcinis, quas in comparatione meliorum avaritia contempſerat. Jamque ad fœminas perventum erat, quibus,

bus, quò chariora ornamenta ſunt, violentiùs detrahebantur. Nec corporibus quidem vis, ac libido parcebat. Omnia planctu, tumultuque, prout cuique fortuna erat, caſtra repleverant. Nec ulla facies mali deerat, cùm per omnes ordines, ætateſque victoris crudelitas, ac licentia vagaretur. Tunc verò impotentis fortunæ ſpecies conſpici potuit, cùm ii, qui tum Dario tabernaculum exornaverant, omni luxu, & opulentia inſtructum, eandem illa Alexandro, quaſi veteri domino, reſervabant. Namque id ſolum intactum omiſerant milites, ita tradito more, ut victorem victi Regis tabernaculo exciperent. Sed omnium oculos, animoſque in ſemet converterant captivæ mater, conjuxque Darii, illa non majeſtate ſolùm, ſed etiam ętate venerabilis, hęc formæ pulchritudine, nec illa quidem ſorte corrupta. Acceperat in ſinum *filium, nondum* ſextum ætatis annum egreſſum, in ſpem tantæ fortunæ, quantam paulò antè pater ejus amiſerat, genitum. At in gremio anus aviæ jacebant adultæ duæ virgines, non ſuo tantùm, ſed illius mœrore etiam confectæ. Ingens circa eam Nobilium fœminarum turba conſtiterat, laceratis crinibus, abſciſſaque veſte, priſtini decoris immemores; Reginas, Dominaſque, veris quondam, tunc alienis nominibus vocantes. Illæ ſuæ calamitatis oblitæ, utro cornu Darius ſtetiſſet, quæ fortuna diſcriminis fuiſset, requirebant. Negabant, ſe captas, ſi viveret Rex. Sed illum equos ſubinde mutantem, longiùs fuga abſtulerat. In acie autem cæſa ſunt Perſarum peditum centum millia; decem verò millia interfecta equitum. At ex parte Alexandri quatuor, & quingenti ſaucii fuere, triginta omninò, & duo ex peditibus deſiderati

ſunt, equitum centum quinquaginta interfecti. Tantulo impendio ingens victoria ſtetit. Rex, qui diu Darium perſequendo fatigatus erat, poſtea quàm & nox appetebat, & eum aſſequendi ſpes non erat, in caſtra paulò antè à ſuis capta pervenit.

CAPUT XXIII.

Alexander, deſperato capi poſſe Darium, reverſus in caſtra Darii convivium celebrat. Leonnatus mittitur ad ſolandam captivas.

INvitari deinde amicos, quibus maximè aſſueverat, juſſit. Quippe ſumma duntaxat cutis in femore perſtricta non prohibebat intereſſe convivio. Tum repentè è proximo tabernaculo lugubris clamor, barbaro ululatu, planctuque permiſtus, epulantes conterruit. Cohors quoque, quæ excubabat ad tabernaculum Regis, verita, ne majoris motus principium eſſet, amare ſe cœperat. Cauſa ſubiti pavoris fuit, quòd mater, uxorque Darii, cum captivis mulieribus Nobilibus Regem, quem interfectum eſſe credebant, ingenti gemitu, ejulatuque deflebant. Unus nanque è captivis ſpadonibus, qui fortè ante ipſarum tabernaculum ſteterat, amiculum, quod Darius (ſicut paulò ante dictum eſt) ne cultu proderetur, abjecerat, in manibus ejus, qui repertum ferebat, agnovit, ratuſque, interfecto detractum eſſe, falſum nuntium mortis ejus attulerat. Hoc mulierum errore comperto, Alexander fortunæ Darii, & pietati earum illacrymaſſe fertur. Ac primò Mithrenem, qui Sardes prodiderat, peritum Perſicæ linguę, ire ad conſolandas eas juſſerat.

Veri-

Veritus deinde, ne proditor captivarum iram, doloremque gravaret, Leonnatum ex Purpuratis ſuis miſit, juſſum indicare, falsò lamentari eas, Darium vivum. Ille cum paucis armigeris in tabernaculum, in quo captivæ erant, pervenit, miſſumque ſe à Rege, nuntiare jubet. At ii, qui in veſtibulo erant, ut armatos conſpexere, rati actum eſſe de dominis, in tabernaculum currunt, vociferantes, adeſſe ſupremam horam, miſſoſque, qui occiderent captas. Itaque, ut quæ nec prohibere poſsent, nec admittere auderent, nullo reſponſo dato, tacitè opperiebantur victoris arbitrium. Leonnatus expectato diu, qui ſe introduceret, poſteaquàm nemo procedere audebat, relictis in veſtibulo ſatellitibus, intrat in tabernaculum. Ea ipſa res turbaverat fœminas, quòd irrupiſſe non admiſſus videbatur. Itaque mater, & conjux provolutæ ad pedes orare cœperunt, ut, priùs quàm interficerentur, Darii corpus ipſis patrio more ſepellire permitteret, functas ſupremo in Regem officio ſe impigrè morituras. Leonnatus & vivere Darium, & ipſas non incolumes modò, ſed etiam apparatu priſtinæ fortunæ Reginas fore. Tum demùm mater Darii allevari ſe paſſa eſt.

CAPUT XXIV.

Alexander viſitat captivas, colloquitur cum Syſigambe Darii matre, quæ optimè precatur hoſti ob Clementiam. Qui Regiam omnium fortunam conſervat, pudorem ſingularum ſingulari cura tuetur, Laudatur ab Curtio Alexander ob continentiam, quam omnibus ejus operibus meritis anteponit.

ALexander poſtero die, cùm curam ſepeliendis militibus impenderet, quorum corpora invenerat; Perſarum quoque nobiliſſimis eundem honorem haberi jubet. Matrique Darii permittit, quos vellet, patrio more ſepeliret. Illa paucos arcta propinquitate conjunctos, pro habitu præſentis fortunæ humari juſſit, apparatum funerum, quo Perſæ ſuprema officia celebrarent, invidioſum fore exiſtimans, cùm victores haud pretiosè cremarentur. Jamque juſtis defunctorum corporibus ſolutis, præmittit ad captivas, qui nuntiarent, ipſum venire. Inhibitaque comitantium turba, tabernaculum cum Hephæſtione intrat. Is longè omnium amicorum chariſſimus erat Regi: cum ipſo pariter educatus; ſecretorum omnium arbiter. Libertatis quoque in admonendo eo non alius jus habebat. Quod tamen ità uſurpabat, ut magis à Rege permiſſum, quàm vindicatum ab eo videretur. Et ſicut ætate par erat Regi, ita corporis habitu præſtabat. Ergo Reginæ illum Regem eſſe ratæ, ſuo more veneratæ ſunt. Inde ex ſpadonibus captivis, quis Alexander eſſet, monſtrantibus, Syſigambis advoluta eſt pedibus ejus, ignorationem

nun-

nunquam anteà viſi Regis excuſans. Quam manu allevans Rex, *Non erraſti*, inquit, *mater, nam & hic Alexander eſt*. Equidem, ſi hac continentia animi ad ultimum vitæ perſeverare potuiſſet, feliciorem fuiſſe crederem, quàm viſus eſt eſſe, cùm Liberi Patris imitaretur triumphum, ab Helleſponto uſque ad Oceanum omnes gentes victoria emenſus: ſi viciſſet profectò ſuperbiam, atque iram, mala invicta, ſi abſtinuiſſet inter epulas cædibus amicorum, egregioſque bello viros, & tot gentium ſecum domitores indicta cauſa veritus eſſet occidere. Sed nondum fortuna ſe animo ejus ſuperfuderat. Itaque orientem eam moderatè, & prudenter tulit; ad ultimum magnitudinem ejus non cepit. Tum quidem ita ſe geſſit, ut omnes ante eum Reges & continentia, & clementia vincerentur. Virgines Regias excellentis formę tam ſanctè habuit, quam ſi eodem, quo ipſe, parente genitæ forent. Conjugem ejuſdem, quam nulla ętatis ſuę pulchritudine corporis vicit, adeò ipſe non violavit, ut ſummam adhibuerit curam, ne quis captivo corpori illuderet. Omnem cultum reddi fœminis juſſit, nec quicquam ex priſtinæ fortunæ magnificentia captivis, præter fiduciam, defuit. Itaque Syſigambis, *Rex*, inquit, *mereris, ut ea precemur tibi, quæ Dario noſtro quondam precatæ ſumus: & (ut video) dignus es, qui tantum Regem non felicitate ſolùm, ſed etiam æquitate ſuperaveris. Tu quidem matrem me, & Reginam vocas, ſed ego me tuam famulam eſſe confiteor. Et præteritæ fortunæ faſtigium capio, & præſentis jugum pati poſſum. Tua intereſt, quantum in nos licuerit, ſi id potiùs clementia, quàm ſævitia, vis eſſe teſtatum.*

Rex

Rex bonum animum habere eas juſſit. Darii deinde filium collo ſuo admovit. Atque nil ille conſpectu tunc primùm à ſe viſi conteritus, cervicem ejus manibus amplectitur. Motus ergo Rex conſtantia pueri, Hephæſtionem intuens, *Quàm vellem*, inquit, *Darius aliquid ex hac indole hauſiſſet!*

CAPUT XXV.

Alexander, aris pugnæ monumento (nam trophæa Macedones non fixere) poſitis, Syriam petit. Parmenio Damaſcum proditione cum theſauro Regio, & gynaceis capit. Proditoris caſi caput ad Darium fertur.

TUm tabernaculo egreſſus, tribus aris in ripa Pyrami amnis, Jovi, atque Herculi, Minervæque ſacratis. Syriam petit, Damaſcum (ubi Regis gaza erat) Parmenione præmiſſo. Atque is, cum præceſſiſſe Darii Satrapam comperiſſet, veritus, ne paucitas ſuorum ſperneretur, accerſere majorem manum ſtatuit. Sed fortè in exploratores ab eo præmiſſos incidit nomine Mardus, qui ad Parmenionem perductus, literas ad Alexandrum à Præfecto Damaſci miſſas tradit ei: nec dubitare eum, quin omnem Regiam ſupellectilem cum pecunia traderet, adjecit. Parmenio, aſſervari eo juſſo, literas aperit, in queis erat ſcriptum, ut maturè Alexander aliquem ex Ducibus ſuis mitteret cum manu exigua. Itaque, re cognita, Mardum datis comitibus ad proditorem remittit. Ille è manibus cuſtodientium lapſus, Damaſcum ante lucem intrat. Turbaverat ea res Parmenionis animum

inſi-

inſidias timentis; & ignotum iter ſine duce non audebat ingredi. Felicitati tamen Regis ſui confiſus, agreſtes, qui duces itineris eſſent, excipi juſſit. Quibus celeriter repertis, quarto die ad urbem pervenit, jam metuente Præfecto, ne ſibi fides habita non eſſet. Igitur, quaſi parùm munimentis oppidi fidens, ante Solis ortum pecuniam Regiam (quam gazam Perſæ vocant) cum pretioſiſſimis rerum efferri jubet, fugam ſimulans, re vera ut prædam hoſti offerret. Multa millia virorum, fœminarumque excedentem oppido ſequebantur, omnibus miſerabilis turba, præter eum, cujus fidei commiſſa fuerat. Quippe quò major proditionis merces foret, objicere hoſti parabat gratiorem omni pecunia prædam, Nobiles viros, Prætorum Darii conjuges, liberoſque, præter hos urbium Græcarum Legatos, quos Darius, velut in arce tutiſſima, in proditoris reliquerat manibus. Gangabas Perſæ vocant humeris onera portantes. Hi, cùm frigus tolerare non poſſet, quippe & procella ſubitò nivem effunderat, & humus rigebat gelu, tum aſtrictas veſtes, quas cum pecunia portabant, auro, & purpura inſignes induunt, nullo prohibere auſo, cùm fortuna Regis etiam humillimis in ipſum licentiam faceret. Præbuere ergo Parmenioni non ſpernendi agminis ſpeciem, Qui intentiore cura ſuos, quaſi ad juſtum prælium paucis adhortatus, equis calcaria ſubdere jubet, & acri impetu in hoſtem invehi. At illi, qui ſub oneribus erant, omiſſis illis, per metum capeſſunt fugam: Armati quoque, qui eos perſequebantur, eodem metu arma jactare, ac nota diverticula petere cœperunt. Præfectus quaſi & ipſe conterritus,

ſimu-

ſimulans, cuncta pavore compleverat. Jacebant totis campis opes Regiæ: illa pecunia ſtipendio ingenti militum prȩparata, ille cultus tot Nobilium virorum, tot illuſtrium fœminarum, aurea vaſa, aurei fræni, tabernacula Regali magnificentia ornata, vehicula quoque à ſuis deſtituta, ingentis opulentiæ plena, facies etiam prædantibus triſtis, ſi qua res avaritiam moraretur. Quippe tot annorum incredibili, & fidem excedente fortuna cumulata, tunc alia ſtirpibus dilacerata, alia in cœnum demerſa eruebantur. Non ſufficiebant prædantium manus prȩdæ. Jamque etiam ad eos, qui primi fugerant, ventum erat. Fȩminæ pleræque parvos trahentes liberos ibant, inter quas tres fuere virgines, Ochi (qui ante Darium regnaverat) filiæ, olim quidem ex faſtigio paterno rerum mutatione detractæ, ſed tum ſortem earum crudeliùs aggravante fortuna. In eodem grege uxor quoque ejuſdem Ochi fuit, Oxathriſque (frater hic erat Darii) filia, & conjux Artabazi Principis Purpuratorum, & filius, cui Ilioneo fuit nomen. Pharnabazi quoque, cui ſummum Imperium maritimæ oræ Rex dederat, uxor cum filio excepta eſt; Mentoris filiæ tres, ac nobiliſſimi Ducis Memnonis conjux, & filius. Vixque ulla domus Purpurati fuit tantæ cladis expers. Lacedæmonii quoque, & Athenienſes, ſocietatis fide violata, Perſas ſequuti, Ariſtogiton, Dropides, & Eleuthericus, inter Athenienſes genere, famaque longè clariſſimi: Lacedæmonii, Periſippus, & Onomaſtorides, cum Omajo, & Callicratide, ii quoque domi Nobiles. Summa pecuniæ ſignatæ fuit, talentorum duo millia, & ſexaginta: facilè argenti pondus

quin-

quingenta æquabat. Præthereà triginta millia hominum, cum ſeptem millibus jumentorum, dorſo onera portantium, capta ſunt. Cæterùm Dii tantæ fortunæ proditorem ſepulturæ celeriter debita pœna perſequuti ſunt. Nanque Unus è conſciis ejus, credo, Regis vicem etiam in illa ſorte reveritus, interfecti proditoris caput ad Darium tulit, opportunum ſolatium prodito: quippe & ultus inimicum erat, & nondum in omnium animis memoriam majeſtatis ſuæ exoleviſſe cernebat.

LIBER QUARTUS

SYNOPSIS.

ALexander reſpondit literis Darii, Cœleſyriam, & Phœniciam invadit, Abdolonymum Sidonis, exauctorato Stratone, novum Regem dat. Tyrum ſeptem menſibus obſeſſam continenti jungit, & expugnat. Gazam capit. Ægyptum recipit. Ad Hummonis templum penetrat. Deus ſalutatur. Condit Alexandriam. Luna hebeſcit. Darius iterùm, ac tertiò fruſtrà conditiones pacis fert Alexandro, latas ab Alexandro reſpuit. Decernitur prælio ad Gaugamela haud procul Arbellis. Darius victus more ſuo auxilium à pedibus quærit.

CAPUT I.

Darii fugam exequitur Curtius. Alexander. Parmenione Syriæ Præfecto, Aradum inſulam cum Rege Stratone in deditionem accipit. Ad Marathon urbem caſtra movet, ubi literas à Dario ſuperbè ſcriptas accipit, parique ſtylo, & atrociùs etiam reſpondet.

DARIUS tanti modò exercitus Rex, qui triumphantis magis, quàm dimicantis more, curru ſublimis inierat prælium, per loca, quæ propè immenſis agminibus compleverat, jam inania, & ingenti ſolitudine vaſta, fugiebat.

Parvi.

Pauci Regem ſequebantur. Nam nec eodem omnes fugam intenderant, & deficientibus equis, curſum eorum, quos Rex ſubinde mutabat, æquare non poterant. Unchas deinde pervenit. Ubi excepere eum Græcorum quatuor millia, cum quibus ad Euphratem contendit, id demùm credens fore ipſius, quod celeritate præripere potuiſſet. At Alexander Parmenionem, per quem apud Damaſcum recepta erat præda, juſſum eam ipſam, & captivos diligenti aſſervare cuſtodia, Syriæ, quam Cœlen vocant, præfecit. Novum Imperium Syrii nondum belli cladibus ſatis domiti aſpernabantur. Sed celeriter ſubacti, obedienter imperata fecerunt. Aradus quoque inſula deditur Regi. Maritimam tamen oram, pleraque longius etiam à mari recedentia, Rex ejus inſulę Strato poſſidebat. Quo in fidem accepto, caſtra movit ad urbem Marathon. Ibi illi literæ à Dario redduntur; quibus ut ſuperbè ſcriptis, vehementer offenſus eſt. Præcipuè eum movit, quòd Darius ſibi Regis titulum, nec eundem Alexandri nomini adſcripſerat. Poſtulabat autem magis, quàm petebat, ut accepta pecunia, quantamcunque tota Macedonia caperet, matrem ſibi, ac conjugem, liberoſque reſtitueret. De Regno, æquo, ſi vellet, Marte contenderet. Si ſaniora conſilia tandem pati potuiſſet, contentus patrio cederet alieni Imperii finibus, ſocius, amicuſque eſſet; in ea ſe fidem & dare paratum, & accipere. Contrà Alexander in hunc maximè modum reſcripſit, REX ALEXANDER DARIO. *Ille, cujus nomen ſumpſiſti, Darius, Græcos, qui oram Helleſponti tenent, coloniaſque Græcorum Jonias omni clade vaſtavit. Cum magno deinde exercitu mare trajecit, illato*

Mace-

Macedonia, & Græciæ bello. Rurſus Rex Xerxes gentis ejuſdem, ad oppugnandos nos cum immanium Barbarorum copiis venit. Qui navali prælio victus Mardonium tamen reliquit in Græcia, ut abſens quoque popularetur urbes, agros ureret. Philippum verò parentem meum qui ignorat ab his interfectum eſſe, quos ingentis pecuniæ ſpe ſolicitaverant veſtri? Impia enim bella ſuſcipitis, &, cùm habeatis arma, licitamini hoſtium capita: ſicut proximè talentis mille, tanti exercitus Rex, percuſſorem in me emere voluiſti. Repello igitur bellum, non infero. Et Diis quoque pro meliore ſtantibus cauſa, magnam partem Aſiæ in ditionem redegi meam. Te ipſum acie vici. Quem etſi nihil à me impetrare oportebat, quod petieras, utpote qui ne belli quidem in me jura ſervaveris; tamen, ſi veneris ſupplex, & matrem, & conjugem, & liberos, ſine pretio recepturum te eſſe promitto. Et vincere, & conſulere victis ſcio. Quod ſi te nobis committere times, dabimus fidem impunè venturum. De cætero, cum mihi ſcribes, memento non ſolùm Regi te, ſed etiam tuo ſcribere. Ad hanc perferendam Therſippus miſſus.

CAPUT II.

Alexander in Phœnicia Biblon, & Sidonem deditas ſervat. Stratonem Regem abdicat, Abdolonymum Regia ſtirpe ortum in Regium faſtigium extollit.

IPſe in Phœnicen deinde deſcendit, & oppidum Biblon traditum recepit. Inde ad Sidona ventum eſt, urbem vetuſtate, famaque conditorum inclytam. Regnabat in ea Strato, Darii opibus adjutus: ſed, quia deditionem magis

gis popularium, quàm ſua ſponte fecerat, Regno viſus indignus. Hephæſtionique permiſſum, ut, quem eo faſtigio Sidones digniſſimum arbitrarentur, conſtitueret Regem. Erant Hephæſtioni hoſpites, clari inter ſuos juvenes, qui facta ipſis poteſtate regnandi, negaverunt quemquam patrio more in id faſtigium recipi, niſi Regia ſtirpe ortum. Admiratus Hephæſtio magnitudinem animi ſpernentis, quod alii per ignes, ferrumque peterent, *Vos quidem macti virtute*, inquit, *eſtote, qui primi intellexiſtis, quanto majus eſſet Regnum faſtidire, quàm accipere. Ceterùm date aliquem Regiæ ſtirpis, qui meminerit, à vobis acceptum habere ſe Regnum*. At illi cum multos imminere tantæ ſpei cernerent, ſingulis amicorum Alexandri ob nimiā Regni cupiditatem adulantes, ſtatuunt, neminem eſſe potiorem, quàm Abdolonymum quendam, longa quidem cognatione ſtirpi Regiæ annexum, ſed ob inopiam ſuburbanum hortum exigua colentem ſtipe. Cauſa ei paupertatis, ſicut pleriſque, probitas erat. Intentuſque operi, diurno, ſtrepitum armorum, qui totam Aſiam concuſſerat, non exaudiebat. Subitò deinde, de quibus antè dictum eſt, cum Regiæ veſtis inſignibus hortum intrant, quem fortè ſteriles herbas eligens Abdolonymus repurgabat. Tunc Rege eo ſalutato, alter ex his, *Habitus*, inquit, *hic, quem cernis in meis manibus, cum iſto ſqualore permutandus tibi eſt. Ablue corpus illuvie, externiſque ſordibus ſqualidum. Cape Regis animum, & in eam fortunam, quâ dignus es, iſtam continentiam profer. Et, cùm in Regali ſolio reſidebis, vitæ, neciſque omnium civium dominus, cave, obliviſcaris hujus ſtatus, in quo accipis Regnum, imò herculè propter quem*. Somnio ſimilis

res

res Abdolonymo videbatur. Interdum, ſatis ne ſani eſſent, qui tam protervè ſibi illuderent, percontabatur. Sed, ut cunctanti ſqualor ablutus eſt, & injecta veſtis purpura, auroque diſtincta, & fides à jurantibus facta ſeriò, jam Rex iiſdem comitibus in Regiam pervenit. Fama, ut ſolet, ſtrenue totas urbes diſcurrit. Aliorum ſtudium, aliorum indignatio eminebat. Ditiſſimus quiſque humilitatem, inopiamque ejus apud amicos Alexandri criminabatur. Admitti eum Rex protinùs juſſit, diuque contemplatus, *Corporis*, inquit, *habitus ſamæ generis non repugnat. Sed libet ſcire, inopiam qua patientia tuleris*. Tum ille, *Utinam*, inquit, *eodem animo Regnum pati poſſim. Hæ manus ſuffecere deſiderio meo, nihil habenti nihil defuit*. Magnæ indolis ſpecimen ex hoc ſermone Abdolonymi cepit. Itaque non Stratonis modò Regiam ſupellectilem attribui ei juſſit, ſed pleraque etiam ex Perſica præda. Regionem quoque urbi appoſitam ditioni ejus adjecit.

CAPUT III.

Perfidus Amyntas, & transfuga cum ſuis quatuor millibus primùm Tripolim venit, inde Cyprum, dein Ægyptum, quam conatus occupare, ad Memphin primùm victor, mox victus cum ſuis doletur.

INtereà Amyntas, quem ad Perſas ab Alexandro transfugiſſe diximus, cum quatuor millibus Græcorum, ipſum ex aciæ perſequutis, fuga Tripolim pervenit. Inde in naves militibus impoſitis, Cyprum tranſmiſit. Et cùm in illo ſtatu rerum id quenque, quod occupaſſet, habitu-

biturum arbitraretur, velut certo jure poſſeſſum; Ægyptum petere decrêvit, utrique Regi hoſtis & ſemper ex ancipiti mutatione temporum pendens. Hortatuſque milites ad ſpem tantæ rei, docet, Sabacem Prætorem Ægypti cecidiſſe in acie; Perſarum præſidium & ſine Duce eſſe, & invalidum; Ægyptos ſemper Prætoribus eorum inſenſos, pro ſociis ipſos, non pro hoſtibus eſtimaturos. Omnia experiri neceſſitas cogebat. Quippe, cùm primas ſpes fortuna deſtituit, futura præſentibus videntur eſſe potiora. Igitur conclamant, duceret quo videretur. Atque ille utendum animis, dum ſpe calerent, ratus, ad Peluſii oſtium penetrat, ſimulans, à Dario ſe eſſe præmiſſum. Potitus ergo Peluſii, Memphin copias promovit. Ad cujus famam Ægyptii, vana gens, & novandis, quàm gerendis aptior rebus, ex ſuis quiſque vicis, urbibuſque ad hoc ipſum concurrunt, ad delenda præſidia Perſarum. Qui territi, tamen ſpem obtinendi Ægyptum non amiſerunt. Sed eos Amyntas prælio ſuperatos in urbem compellit. Caſtriſque poſitis, victores ad populandos agros eduxit, ac velut in medio poſitis omnibus, hoſtium cuncta agebantur. Itaque Mazeces, quanquam infelici prælio ſuorum animos territos eſſe cognoverat, tamen palantes, & victoriæ fiducia incautos oſtentans, perpulit, ne dubitarent ex urbe erumpere, & res amiſſas recuperare. Id conſilium non ratione prudentius, quàm eventu felicius fuit. Ad unum omnes cum ipſo Duce occiſi ſunt. Has pœnas Amyntas utrique Regi dedit, nihilò magis ei, ad quem transfugerat, fidus, quàm illi, quem deſeruerat.

CAPUT IX.

Darii Prætores ex acie Iſſica ſuperſtites, recuperare Lydiam tentantes, fundit Antigonus. Deſcribuntur dein varia bella inter Duces Darii, & Alexandri geſta. Agis quoque Rex Lacedæmoniorum Antipatro bellum fecit.

DArii Prætores, qui prælio apud Iſſon ſuperfuerant, cum omni manu, quæ fugientes ſequuta erat, aſſumpta etiam Cappadocum, & Paphlagonum juventute, Lydiam recuperare tentabant. Antigonus Prætor Alexandri, Lydiæ præerat, qui quanquam pleroſque militum ex præſidiis ad Regem dimiſerat, tamen Barbaris ſpretis, in aciem ſuos eduxit. Eadem illic quoque fortuna partium fuit. Tribus præliis alia, atque alia regione commiſſis, Perſæ funduntur. Eodem tempore Claſſis Macedonum ex Græcia accita, Ariſtomenem, qui ad Helleſponti oram recuperandam à Dario erat miſſus, captis ejus, aut demerſis navibus, ſuperat. A Mileſiis deinde Pharnabazus Perfectus Perſicæ claſſis pecunia exacta, & præſidio in urbem Chium introducto, centum navibus Andrum, & inde Syphnum petiit. Has quoque inſulas præſidiis occupat, pecunia mulctat. Magnitudo belli, quod ab opulentiſſimis Europæ, Aſiæque Regibus in ſpem totius orbis occupandi gerebatur, Græciæ quoque, & Cretæ arma commoverat. Agis Lacedæmoniorum Rex, octo millibus Græcorum, qui ex Cilicia profugi domos repetierant, contractis, bellum Antipatro Macedoniæ Præfecto molibatur. Cretenſes has, aut illas partes ſequuti, nunc Spartano-

tanorum, nunc Macedonum præſidiis occupabantur. Sed leviora inter illos fuere diſcrimina: unum certamen, ex quo cætera pendebant, intuente fortuna.

CAPUT V.

Tyri laus. Donum Tyriorum Alexandro miſſum. Alexander prohibetur urbis aditu. Deſcriptis maris Tyri, & urbis.

JAm tota Syria, jam Phœnice quoque, excepta Tyro, Macedonum erant. Habebatque Rex caſtra in continenti, à qua urbem anguſtum fretum dirimit. Tyrus & claritate, & magnitudine ante omnes urbes Syriæ, Phœniceſque memorabilis, faciliùs ſocietatem Alexandri acceptura videbatur, quam Imperium. Coronam igitur auream Legati donum afferebant, commeatuſque largè, & hoſpitaliter ex oppido adduxerant. Ille dona, ut ab amicis, accipi juſſit; benignèque Legatos alloquutus; Herculi (quem præcipuè Tyrii colerent) ſacrificare velle ſe dixit. Macedonum Reges credere, ab illo Deo ipſos genus ducere, ſe verò, ut id faceret, etiam Oraculo monitum. Legati reſpondent, eſſe templum Herculis extra urbem, in ea ſede quam Palætyron ipſi vocant, ibi Regem Deo ſacrum ritè facturum. Non tenuit iram Alexander, cujus alioquin potens non erat. Itaque. *Vos quidem*, inquit, *fiduciæ loci, quòd inſulam incolitis, pedeſtrem hunc exercitum ſpernitis: ſed brevi oſtendam, in continenti vos eſſe. Proinde ſciatis licet, aut intraturum me urbem, aut oppugnaturum.* Cum hoc reſponſo dimiſſos monere amici cœperunt,

ut Regem, quem Syria, quem Phenice recepiſſet, ipſi quoque urbem intrare paterentur. At illi, loco ſatis, fiſi, obſidionem ferre decreverunt. Namque urbem à continenti quatuor ſtadiorum fretum dividit, Africo maximè objectum, crebros ex alto fluctus in littus evolvens. Nec accipiendo operi, quo Macedones continenti inſulam jungere parabant, quidquam magis, quàm ille ventus obſtabat, Quippe vix leni, & tranquillo mari moles agi poſſunt: Africus verò prima quæque congeſta pulſu illiſa mari ſubruit. Nec ulla tam firma moles eſt, quam non exedant undæ per nexus operum manantes, &, ubi acrior flatus exiſtit, ſummi operis faſtigio ſuperfuſæ. Præter hanc difficultatem, haud minor alia erat. Muros, turreſque urbis præaltum mare ambiebat. Non tormenta, niſi è navibus procul excuſſa, emitti, non ſcalæ mœnibus applicari poterant. Præceps in ſalum murus pedeſtre interceperat iter: Naves nec habebat Rex, &, ſi admoviſſet, pendentes, & inſtabiles miſſilibus arceri poterant.

CAPUT VI.

Carthaginenſium Legati firmant Tyrios contra Alexandrum. Prodigia urbi exitium portendentia.

INter quæ haud parva dictu res Tyriorum fiduciam accendit. Cartaginenſium Legati ad celebrandum anniverſarium ſacrum more patrio tunc venerant, Quippe Carthaginem Tyrii condiderunt ſemper parentum loco culti. Hortari ergo Pœni cœperunt, ut obſidionem

forti

forti animo paterentur, brevi Carthagine auxilia ventura. Namque ea tempeſtate magna ex parte Punicis claſſibus maria obſidebantur. Igitur bello decreto, per muros, turreſque tormenta diſponunt, arma junioribus dividunt, opificeſque, quorum copia urbs abundabat, in officinas diſtribuunt. Omnia belli apparatu ſtrepunt. Ferreæ quoque manus (harpagonas vocant) quas operibus hoſtium injicerent, corvique, & alia tuendis urbibus excogitata, præparabantur. Sed, cùm fornacibus ferrum, quod excudi oportebat, impoſitum eſſet, admotiſque follibus ignem flatu accenderent, ſanguinis rivi ſub ipſis flammis extitiſſe dicuntur. Idque omen in Macedonum metum verterunt Tyrii. Apud Macedonas quoque, cùm fortè panem quidam militum frangerent, manantis ſanguinis guttas notaverunt. Territoque Rege, Ariſtander peritiſſimus Vatum reſpondit, ſi extrinſecùs cruor fluxiſſet, Macedonibus id triſte futurum; contrà, cùm ab interiore parte manaverit, urbi, quam obſidere deſtinaſſent, exitium portendere.

CAPUT VII.

Tyrii Alexandri Legatos de pace miſſos occidunt. Difficultas obſidionis, deſperatio militis, Alexandri hortatio.

ALexander cum & claſſem procul haberet, & longam obſidionem magno ſibi ad cætera impedimento videret fore, caduceatores, qui ad pacem eos compellerent, miſit. Quos Tyrii contra jus gentiùm occiſos præcipitaverunt in altum. Atque ille ſuorum tam indigna

neçe commotus, urbem obſidere ſtatuit. Sed antè jacienda moles erat, quæ urbem continenti committeret. Ingens ergo animos militum deſperatio inceſſit, cernentium profundum mare, quod vix Divina ope poſſet impleri. Quæ ſaxa tam vaſta, quas tam proceras arbores poſſe reperiri? Exhauriendas eſſe regiones, ut illud ſpatium aggerare tur. Exæſtuare ſemper fretum, quoque arctiùs volutetur inter inſulam, & continentem, hoc acriùs furere. At ille haudquaquam rudis tractandi militares animos, *ſpeciem ſibi Herculis in ſomno oblatam eſſe* pronunciat, *dexteram porrigentis: illo Duce, illo aperiente, in urbem intrare ſe viſum. Inter hac caduceatores interfectos, gentium jura violata referebat. Unam eſſe urbem, quæ curſum victoris morari auſa eſſet.* Ducibus deinde negotium datur, ut ſuos quiſque caſtiget. Satiſque omnibus ſtimulatis, opus orſus eſt.

CAPUT VIII.

Incipit aggerem jacere per mare. Tyrii obnituntur. Expeditio interim in Arabes.

MAgna vis ſaxorum ad manum erat, Tyro vetere præbente. Materies ex Libano monte ratibus, & turribus faciendis vehebatur. Jamque à fundo maris in altitudinem montis opus excreverat. Nondum tamen aquæ faſtigium æquabat. Et, quò longiùs moles agebatur à littore, hòc magis, quidquid ingerebatur, præaltum abſordebat mare: cum Tyrii, parvis navigiis admotis, per ludibrium exprobrabant, illos armis inclytos, dorſo, ſicut jumenta, onera geſtare. Interrogabant etiam, num

num major Neptuno eſſet Alexander? Hæc ipſa inſectatio alacritatem militum accendit. Jamque paululùm moles aquam eminebat, & ſimul aggeris latitudo creſcebat, urbique admovebatur, cum Tyrii, magnitudine molis, cujus incrementum eos antè feſellerat, conſpecta, levibus navigiis nondum commiſſum opus circuire cœperunt; miſſilibus eos quoque, qui pro opere ſtabant, inceſſere. Multis ergò impunè vulneratis, cum & removere, & appellere ſcaphas in expedito non eſſet, ad curam ſemetipſos tuendi ab opere converterant. Igitur ex jumentis coris, velaque juſſit obtendi, ut extra teli jactus eſſet: duaſque turres ex capite molis erexit, à quibus in ſubeuntes ſcaphas tela ingeri poſſent. Contrà Tyrii navigia procul à conſpectu hoſtium littori appellunt, expoſitiſque militibus, eos, qui ſaxa geſtabant, obtruncant. In Libano quoque Arabum agreſtes, incompoſitos Macedonas adorti, triginta ferè interficiunt, paucioribus capitis. Ea res Alexandrum dividere copias coegit. Et, ne ſegniter aſſidere uni urbi videretur, operi Perdiccam, Craterumque præfecit: ipſe cum expedita manu Arabiam petit.

CAPUT IX.

Stratagemma Tyriorum, clades Macedonum, operis everſio, reſtitutio aggeris, variæ Tyriorum artes,

INter hæc Tyrii navem magnitudine eximia, ſaxis, arenaque à puppi oneratam, ita ut multùm prora emineret, bitumine, ac ſulphure illitam, remis concitaverunt. Et cùm magnam

vim venti vela quoque concepiſſent, celeriter ad molem ſucceſſit. Tunc prora ejus accenſa, remiges deſiliere in ſchaphas, quæ ad hoc ipſum præparatæ ſequebantur. Navis autem, igne concepto, latiùs fundere incendium cœpit, quod, priuſquam poſſet occurri, turres, & cætera opera in capite molis poſita comprehendit. At qui deſilierant in parva navigia, faces, & quidquid alendo igni aptum erat, in eadem opera ingerunt. Jamque non modò Macedonum turres, ſed etiam ſumma tabulata conceperant ignem; cum ii, qui in turribus erant, partim haurirentur incendio, partim, armis omiſſis, in mare ſemet ipſi immitterent. At Tyrii, qui capere eos, quàm interficere maluerunt, natantium manus ſtipitibus, ſaxiſque lacerabant, donec debilitati, impunè navigiis excipi poſſent. Nec incendio ſolùm opera conſumpta, ſed fortè eodem die vehementior ventus motum ex profundo mare illiſit in molem. Crebriſque fluctibus compages operis verberatæ ſe laxavere, ſaxaque interfluens unda medium opus rupit. Prorutis igitur lapidum cumulis, quibus injecta terra ſuſtinebatur, præceps in profundum ruit. Tantæque molis vix ulla veſtigia invenit ab Arabia rediens Alexander. Hìc (quod in adverſis rebus ſolet fieri) alius in alium culpam referebat, cum omnes veriùs de ſævitia maris queri poſſent. Rex novi operis molem orſus, in adverſum ventum, non latere, ſed recta fronte direxit, quod cætera opera velut ſub ipſo latentia tuebatur. Latitudinem quoque aggeri adjecit, ut turres in medio erectæ, procul teli jactu abeſſent. Totas autem arbores cum ingentibus ramis in altum jaciebant, deinde ſaxis onerabant, rurſùſque cumulo

lo eorum alias arbores injiciebant: tum humus aggerabatur, ſuper quam alia ſtrue ſaxorum, arborumque cumulata, velut quodam nexu continens opus junxerant. Nec Tyrii, quidquid ad impediendam molem excogitari poterat, ſegniter exequebantur. Præcipuum auxilium erat, qui procul hoſtium conſpectu ſubibant aquam. Occulto lapſu ad molem uſque penetrabant, falcibns palmites arborum eminentium ad ſe trahentes; quæ ubi ſequutæ erant, pleraque ſecum in profundum dabant: tum levatos onere ſtipites, truncoſque arborum haud ægrè moliebantur, deinde totum opus, quod ſtipitibus fuerat innixum, fundamento lapſo, ſequebatur.

CAPUT X.

Claſſis Alexandri ad Tyrum oppugnandam comparata, quam tempeſtas vexat.

ÆGro animi Alexandro, &, utrùm perſeveraret, an abiret, ſatis incerto, claſſis Cypro advenit. Eodemque tempore Cleander, cum Græcis militibus in Aſiam nuper advectus, centum, & nonaginta navium claſſem in duo dividit cornua. Lævum Pythagoras, Rex Cypriorum, cum Cratero tuebatur: Alexandrum in dextero quinqueremis Regia vehebat. Nec Tyrii, quanquam claſsem habebant, auſi navale inire certamen, triremes omnes ante ipſa mœnia oppoſuerunt, quibus Rex invectus, ipſas demerſit. Poſtera die, claſſe ad mœnia admota, undique tormentis, & maximè arietum pulſu muros quatit. Quos Tyrii, raptim obſtructis ſaxis, refecerunt, interiorem quoque mu-

rum, ut, ſi prior fefelliſſet; illo ſe tuerentur; undique orſi. Sed undique vis mali urgebat. Moles intra teli jactum erat: claſſis mœnia circuibat, Terreſtri ſimul, navalique clade obruebantur. Quippe binas quadriremes Macedones inter ſe ita junxerant, ut proræ cohærerent, puppes intervallo, quantum capere poterant, diſtarent. Hoc puppium intervallum, antennis, aſſeribuſque validis deligatis, ſuperque eos pontibus ſtratis, qui militem ſuſtinerent, impleverant. Sic inſtructas quadriremes ad urbem agebant. Inde miſſilia in propugnantes ingerebantur tutò, quia proris miles tegebatur. Media nox erat, cum claſſem (ſicut dictum eſt paratam) circuire urbem jubet. Jamque naves urbi undique admovebantur, & Tyrii deſperatione torpebant, cum ſubitò ſpiſſæ nubes intendere ſe cœlo, & quidquid lucis internitebat, effuſa caligine extinctum eſt. Tum inhorreſcens mare paulatim levari, deinde acriori vento concitatum fluctus ciere, & inter ſe navigia collidere. Jamque ſcindi cœperant vincula, quibus connexæ quadriremes erant, ruere tabulata, & cum ingenti fragore in profundum ſecum milites trahere. Neque enim conferta navigia ulla ope in turbido regi poterant. Miles miniſteria nautarum, remex militis officia turbabat. Et, quod in hujuſmodi caſu accidit, periti ignaris parebant: quippe gubernatores aliàs imperare ſoliti, tum metu mortis juſſa exequebantur. Tandem remis pertinaciùs everberatum mare, velut eripientibus navigia claſſicis ceſſit, appulſaque ſunt littori lacerata pleraque.

CA-

CAPUT XI.

Legati Carthaginenſium negant parentibus auxilium. Tyrii imbellem turbam Carthaginem mittunt. Prodigium Apollinis aperitur: Legati ſuadent, ut ſacrum hominis hoſtia fiat, Tyrii ſacrilegium horrent.

JIſdem diebus fortè Carthaginenſium Legati triginta ſuperveniunt, magis obſeſſis ſolatium, quam auxilium. Quippe domeſtico bello Pœnos impediri, nec de Imperio, ſed pro ſalute dimicare nuntiabant. Syracuſani tunc Africam urebant, & haud procul Carthaginis muris locaverant caſtra. Non tamen defecere animis Tyrii, quanquam ab ingenti ſpe deſtitui erant, ſed conjuges, liberoſque devehendos Carthaginem tradiderunt, fortiùs, quidquid accideret, laturi, ſi chariſſimam ſui partem extra communis periculi ſortem habuiſſent. Cumque unus è civibus concioni indicaſſet. oblatam eſſe per ſomnum ſibi ſpeciem Appollinis, quem eximia religione colerent, urbem deſerentis, molemque à Macedonibus in ſalo jactam in ſylveſtrem ſaltum eſſe mutatam; quanquam auctor levis erat., tamen ad deteriora credenda proponi, metu aurea catena devinxere ſimulacrum, aræque Herculis, cujus numini urbem dicaverant, inſeruere vinculum, quaſi illo Deo Apollinem retenturi. Syracuſis id ſimulacrum devexerant Pœni, & in majore locaverant patria. Multiſque aliis ſpoliis urbium à ſemet captarum, non Carthaginem magis, quàm Tyrum ornaverant. Sacrum quoque, quod quidem Diis minimè cordi eſſe cre-

urgebant

crediderim, multis ſæculis intermiſſum, repetendi auctores quidam erant, ut ingenuus puer Saturno immolaretur; quod ſacrilegium veriùs, quam ſacrum, Carthaginenſes, à conditoribus traditum, uſque ad excidium urbis ſuæ feciſſe dicuntur. Ac, niſi ſeniores obſtitiſſent, quorum conſilio cuncta agebantur, humanitatem dira ſuperſtitio viciſſet.

CAPUT XII.

Tyrii acriter oppugnationem defendunt, ut Rex deſperabundus de ſolvenda obſidione iterùm deliberet, à qua fama ſiniſtra deterretur.

CÆterùm efficacior omni arte imminens neceſſitas, non uſitata modò præſidia, ſed quædam etiam nova admonuit. Namque ad applicanda navigia, quæ muros ſubibant, validis aſſeribus corvos, & ferreas manus cum uncis, ac falcibus alligaverant, ut, cum tormento aſſeres promoviſſent, ſubitò laxatis funibus injicerent. Unci quoque, & falces ex iiſdem aſſeribus dependentes, aut propugnatores, aut ipſa navigia lacerabant, Clypeos verò æneos multo igne torrebant, quos repletos fervida arena, cœnoque decocto, è muris ſubitò devolvebant. Nec ulla peſtis magis timebatur. Quippe ubi loricam, corpuſquè fervens arena penetraverat, nec ulla vi excuti poterat, &, quidquid attigerat, perurebat. Jacenteſque arma, laceratis omnibus, queis protegi poterant, vulneribus inulti patebant. Corvi verò, & ferreæ manus tormentis emiſſæ, pleroſque rapiebant. Hìc Rex fatigatus, ſtatuerat, ſoluta obſidione, Ægyptum petere. Quippe, cum

Aſiam

Aſiam ingenti celeritate percurriſſet, circa muros unius urbis hærebat, tot maximarum rerum opportunitate dimiſſa. Cæterùm tam diſcedere irritum, quàm morari pudebat. Famam quoque, qua plura, quàm armis everterat, ratus leviorem fore, ſi Tyrum, quaſi teſtem ſe poſſe vinci, reliquiſſet. Igitur, ne quid inexpertum omitteret, plures naves admoveri jubet, delectoſque militum imponi.

CAPUT XIII.

Prodigium à viſa bellua, quod utrique in ſuam ſalutem interpretantur.

ET fortè bellua inuſitatę magnitudinis ſuper ipſos fluctus dorſo eminens ad molem, quam Macedones jecerant, ingens corpus applicuit diverberatiſque fluctibus allevans ſemet, utrinque conſpecta eſt: deinde à capite molis rursùs alto ſe immerſi, ac modò ſuper undas eminens magna ſui parte, modò ſuperfuſis fluctibus condita, haud procul munimentis urbis emerſit. Utriſque lætus fuit belluæ aſpectus. Macedones iter jaciendo operi monſtraſſe eam augurabantur. Tyrii, Neptunum occupati maris vindicem abripuiſſe belluam ad molem brevi profectò ruituram: lætique omine eo, ad epulas dilapſi, oneravere ſe vino: quo graves orto Sole navigia conſcendunt redimita coronis, floribuſque. Adeò victorię non omen modò, ſed etiam gratulationem perceperant.

CAPUT XIV.

Naumachia committitur, Alexander victor.

FOrtè Rex claſſem in diverſam partem agi juſſerat, triginta minoribus navigiis relictis in littore: è quibus Tyrii duobus captis, cætera ingenti terruerant metu, donec ſuorum clamore audito, Alexander claſſem littori, à quo fremitus acciderat, admovit. Prima è Macedonum navibus quinqueremis, velocitate inter cæteras eminens occurrit. Quam ut conſpexere Tyrii, duæ è diverſo in latera ejus invectæ ſunt: in quarum alteram quinqueremis eadem concitata, & ipſa roſtro icta eſt, & illam invicem tenuit. Jamque ea, quæ non cohærebat, libero impetu evecta, in aliud quinqueremis latus invehebatur, cum opportunitate mira triremis è claſſe Alexandri, in eam ipſam, quæ quinqueremi imminebat, tanta vi impulſa eſt, ut Tyrius gubernator in mare excuteretur è puppi. Plures deinde Macedonum naves ſuperveniunt, & Rex quoque aderat, cum Tyrii inhibentes remos, ægrè evellere navem, quæ hærebat, portumque omnia ſimul navigia repetunt. Confeſtim Rex inſequutus, portum quidem intrare non potuit, cum procul è muris miſſilibus ſubmoveretur, naves autem omnes ferè aut demerſit, aut cepit.

CAPUT XV.

Tyrus vi capitur, exſcinditur, paucis parcitur. Elogium Tyri.

Biduo deinde ad quietem dato militibus, juſſitque & claſſem, & machinas pariter admovere, & undique territis inſtare; ipſe in altiſſimam turrim aſcendit ingenti animo, periculo majore. Quippe regio inſigni, & armis fulgentibus conſpicuus, unus præcipuè telis petebatur. Et digna prorſus ſpectaculo edidit. Multos è muris propugnantes haſta transfixit, quoſdam etiam cominùs gladio, clypeoque impulſos præcipitavit. Quippe turris, ex qua dimicabant, muris hoſtium propemodùm cohærebat. Jamque crebris arietibus ſaxorum compage laxata, munimenta defecerant, & claſſis intraverat portum, & quidam Macedonum in turres hoſtium deſertas evaſerant, cùm Tyrii, tot ſimul malis victi, alii ſupplices in templa confugiunt, alii foribus ædium obſeratis occupant liberum mortis arbitrium, nonnulli ruunt in hoſtem, haud inulti tamen perituri. Magna pars ſumma tectorum obtinebat, ſaxa, &, quidquid manibus ſors dederat, ingerentes ſubeuntibus. Alexander, exceptis, qui in templa confugerant, omnes interfici, ignemque tectis injici jubet. His per præcones pronuntiantis, nemo tamen armatus opem à Diis petere ſuſtinuit. Pueri, virgineſque templa compleverant: viri in veſtibulo ſuarum quiſque ædium ſtabant, parata ſævientibus turba. Multis tamen ſaluti fuere Sidonii, qui intra Macedonum præſidia erant. Hi urbem quidem inter victores intra-

verant, ſed cognationis cum Tyriis memores (quippe utranque urbem Agenorem condidiſſe credebant) multos Tyriorum etiam protegentes ad ſua perduxere navigia: quibus occultis, Sidona devecti ſunt. Quindecim millia hoc furto ſubducta ſævitiæ ſunt. Quantumque ſanguinis fuſum ſit, vel ex hoc æſtimari poteſt, quòd intra munimenta urbis ſex millia armatorum trucidata ſunt. Triſte deinde ſpectaculum victoribus ira præbuit Regis. Duo millia, in quibus occidendis defecerat rabies, crucibus affixa per ingens littoris ſpatium pependerunt. Carthaginenſium Legatis pepercit, addita denuntiatione belli, quod præſentium rerum neceſſitas moraretur. Tyrus ſeptimo menſe, quàm oppugnari cœpta erat, capta eſt. Urbs & vetuſtate originis, & crebra fortunæ varietate ad memoriam poſteritatis inſignis, condita ab Agenore, diu mare, non vicinum modò, ſed quodcunque claſſes ejus adierunt, ditionis ſuæ fecit. Et, ſi famæ libet credere, hæc gens literas prima aut docuit, aut didicit. Coloniæ certè ejus penè toto orbe diffuſæ ſunt; Carthago in Bœotia Thebæ, Gades ad Oceanum. Credo, libero commeantes mari, ſæpiùſque adeundo cæteris incognitas terras, elegiſſe ſedes juventuti, qua tunc abundabant: ſeu quia crebris motibus terræ (nam hoc quoque traditur) cultores ejus fatigati, nova, & externa domicilia armis ſibimet quærere cogebantur. Multis ergo caſibus defuncta, & poſt excidium renata, nunc tamen longa pace cuncta refovente, ſub tutela Romanæ manſuetudinis acquieſcit.

CAPUT XVI.

Litera Darii ad Alexandrum, & hujus reſponſum de filia ducenda, & dote.

Iſdem fermè diebus Darii literæ allatæ ſunt, tandem ut Regi ſcriptæ. Petebat, *uti filiam ſuam (Saptina erat nomen) nuptiis Alexander ſibi adjungeret. Dotem fore omnem regionem inter Helleſpontum, & Halyn amnem ſitam: inde Orientem ſpectantibus terris contentum ſe fore. Si forte dubitaret, quod offerretur, accipere; nunquam diu eodem veſtigio ſtare fortunam, ſemperque homines, quantamcunque felicitatem habebant, invidiam tamen ſentire majorem. Vereri ſe, ne avium modo, quas naturalis levitas ageret ad ſidera, inani ſe, ac puerili mentis affectus efferret. Nihil difficilius eſſe, quàm in illa ætate tantam capere fortunam. Multas ſe adhuc reliquias habere, nec ſemper inter anguſtias poſſe deprehendi. Tranſeundum eſſe Alexandro Euphratem, Tigrimque, & Araxen, & Hydaſpen, magna munimenta Regni ſui. Veniendum in campos, ubi paucitate ſuorum erubeſcendum ſit. Mediam, Hyrcaniam, Bactra, & Indos, Oceani accolas quando aditurum? vel Sogdianos, & Arachoſios, nomine tantùm notos, cæteraſque gentes, ad Caucaſum, & Tanaim pertinentes? Seneſcendum fore tantum terrarum vel ſine prælio obeunti. Se verò ad ipſum vocare deſineret: nanque illius exitio eſſe venturum.* Alexander his, qui literas attulerant, reſpondit, *Darium ſibi aliena promittere; quod totum amiſerit, velle partiri. Doti ſibi dari Lydiam, Joniam, Æolidem, Helleſponti oram, victoriæ ſuæ præmia: leges autem à victoribus*

ribus dici, accipi à victis. In utro ſtatu ambo eſſent, ſi ſolus ignoraret, quàm primùm Marte decerneret. Se quoque, cum tranſiſſet mare, non Ciliciam, aut Lydiam ignorare, quippe tanti belli exiguam hanc eſſe mercedem, ſed Perſepolim, caput Regni ejus, Bactra deinde, Ecbatana, ultimique Orientis oram Imperio ſuo deſtinaſſe. Quocunque ille fugere potuiſſet, ipſum ſequi poſſe. Deſineret terrere fluminibus, quem ſciret maria tranſiſſe. Reges quidem invicem hæc ſcripſerant.

CAPUT XVII.

Alexander Gazam obſidet: Græci coronam mittunt victori. Prætores Alexandri rem bene gerunt.

SEd Rhodii urbem ſuam, portuſque dederant Alexandro. Ille Ciliciam Socrati tradiderat, Philota regioni circa Tyrum juſſo præſidere. Syriam, quæ Cœle appellatur, Andromacho Parmenio tradiderat, bello, quod ſupererat, interfuturus. Rex, Hephæſtione Phœnicis oram claſſe prætervehi juſſo, ad urbem Gazam cum omnibus copiis venit. Iiſdem ferè diebus, ſolemne erat ludicrum Iſthmiorum, quod conventu totius Græciæ celebratur. In eo concilio, ut ſunt Græcorum temporaria ingenia, decernunt, ut duodecim legarentur ad Regem, qui ob res pro ſalute Græciæ, ac libertate geſtas, coronam auream donum victoriæ ferrent. Iidem paulò antè incertæ famæ captaverant auram, ut, quocunque pendentes animos tuliſſet fortuna, ſequerentur. Cæterùm non ipſe modò Rex obibat urbes, Imperii jugum adhuc recuſantes, ſed Prætores quoque ipſius

ipſius egregii duces pleraque invaſerant. Calas Paphlagoniam, Antigonus Lycaoniam, Balacrus, Idarne Prætore Darii ſuperato, Miletum cepit: Amphoterus, & Hegilochus, centum ſexaginta navium claſse, inſulas inter Achajam, atque Aſiam, in ditionem Alexandri redegerunt. Tenedos quoque recepta, incolis ultrò vocantibus, Statuerant & Chium occupare. Sed Pharnabazus Darii Prætor, comprehenſis, qui res ad Macedonas trahebant, rursùs Apolpolinidi, & Athenagoræ, ſuarum partium viris, urbem cum modico præſidio militum tradit. Præfecti Alexandri in obſidione urbis perſeverabant, non tam ſuis viribus, quàm ipſorum, qui obſidebantur, voluntate. Nec feſellit opinio. Nanque inter Apollinidem, & duces militum, orta ſeditio, irrumpendi in urbem occaſionem dedit. Cumque portâ effractâ, cohors Macedonum intraſſet, oppidani, olim conſilio proditionis agitato, aggregant ſe Amphotero, & Hegilocho. Perſarumque præſidio cæſo, Pharnabazus cum Apollonide, & Athenagora, vincti traduntur: duodecim triremes cum ſuo milite, ac remige, præter eas, triginta naves, & piratici lembi, Græcorumque tria millia à Perſis mercede conducta. His in ſupplementum copiarum ſuarum diſtributis, piratiſque ſupplicio affectis, captivos remiges adjecere claſſi ſuæ. Fortè Ariſtonicus Methymnæorum Tyrannus, cum piraticis navibus, ignarus omnium, quę ad Chium acta erant, prima vigilia ad portus clauſtra ſucceſſit. Interrogatuſque à cuſtodibus, quis eſſet. Ariſtonicum ad Pharnabazum venire reſpondit. Illi Pharnabazum quidem jam quieſcere, & non poſſe tum adiri, cęterum patere ſocio, atque hoſpiti portum, & poſtero die

Phar-

Pharnabazi copiam fore, affirmant. Nec dubitavit Ariſtonicus proximus intrare. Sequuti ſunt Ducem piratici lembi, Ac, dum applicant navigia crepidini portus, objicitur à vigilibus clauſtrum, & qui proximi excubabant, ab iiſdem excitantur. Nulloque ex his auſo repugnare, omnibus catenæ injectæ ſunt. Amphotero deinde, Hegilochoque traduntur. Hinc Macedones tranſiere Mitylenem. Quam Chares Athenienſis nuper occupatam duorum millium Perſarum præſidio tenebat. Sed cum obſidionem tolerare non poſſet, urbe tradita, pactus, ut incolumi abire, Imbrum petit. Deditis Macedones pepercerunt.

CAPUT XVIII.

Bellum reparat Darius, Bactrianos evocat cum Beſſo non gratis ſuſpecta.

DArius deſperata pace, quam per literas, Legatoſque impetrare poſſe crediderat, ad reparandas vires, bellumque impigrè renovandum intendit. Duces ergo copiarum Babyloniam convenire; Beſſum quoque Bactrianorum ducem, per quàm maximè poſſet exercitu coacto, deſcendere ad ſe jubet. Sunt autem Bactriani inter illas gentes promptiſſimi, horridis ingeniis, multumque à Perſarum luxu abhorrentibus; ſiti haud procul Scytharum bellicoſiſſima gente, & rapto vivere aſſueta; ſemperque in armis erant. Sed Beſſus, ſuſpecta perfidia, haud ſanè æquo animo in ſecundo ſe continens gradu, Regem terrebat. Nam, cùm Regnum affectaret, proditio, quà ſola id aſſequi poterat, timebatur.

CA-

CAPUT XIX.

Gaza duobus menſibus obſeſſa tandem cum magno periculo Regis expugnatur. Betis Prætoris ſupplicium.

CÆterùm Alexander, quam Regionem Darius petiiſſet, omni cura veſtigans, tamen explorare non poterat; more quodam Perſarum, arcana Regum mira celantium fide. Non metus, non ſpes elicit vocem, qua prodantur occulta. Vetus diſciplina Regum ſilentium vitæ periculo ſanxerat. Lingua graviùs caſtigatur, quàm ullum probrum. Nec magnam rem Magi ſuſtineri poſſe credunt ab eo, cui tacere grave ſit, quod homini facillimum voluerit eſſe natura. Ob hanc cauſſam Alexander omnium, quæ apud hoſtem gererentur, ignarus, urbem Gazam obſidebat. Præerat ei Betis eximiæ in Regem ſuum fidei. Modicoque præſidio muros ingentis operis tuebatur. Alexander, eſtimato locorum ſitu, agi cuniculos juſſit; facili, ac levi humo acceptante occultum opus. Quippe multam arenam vicinum mare evomit; nec ſaxa, coteſque, quæ interpellent ſpecus, obſtabant. Igitur ab ea parte, quam oppidani conſpicere non poſſent, opus orſus, ut à ſenſu ejus averteret, turres muris admoveri jubet. Sed eadem humus admovendis inutilis turribus, deſidente ſabulo, agilitatem rotarum morabatur, & tabulata turrium perfringebat. Multique vulnerabantur impunè, cum idem recipiendis, qui admovendis turribus, labor eos fatigaret. Ergo receptui ſigno dato, poſtero die muros corona circundari juſſit. Ortoque Sole, priuſquàm ad-

mo-

moveret exercitum, opem Deum expoſcens, ſacrum patrio more faciebat. Fortè prætervolans corvus, glebam, quam unguibus ferebat, ſubitò amiſit: quæ cum Regis capiti incidiſſet, reſoluta defluxit. Ipſa autem avis in proxima turre conſedit. Illita erat turris bitumine, ac ſulphure, in qua alis hærentibus fruſtra ſe allevare conatus, à circunſtantibus capitur. Digna res viſa, de qua Vates conſulerentur, & erat Rex non intactus ea ſuperſtitione mentis. Ergo Ariſtander, cui maxima fides habebatur, urbis quidem excidium augurio illo portendi, cæterum periculum eſſe, ne Rex vulnus acciperet. Itaque monuit, ne quid eo die inciperet. Ille quanquam unam urbem ſibi, quò minùs ſecurus Ægyptum intraret, obſtare ægrè ferebat; tamen paruit Vati, ſignumque receptui dedit. Hinc animus crevit obſeſſis. Egreſſique porta, recedentibus inferunt ſigna, cunctationem hoſtium fore ſuam occaſionem rati. Sed acriùs, quàm conſtantiùs prælium inferunt. Quippe, ut Macedonum ſigna circumagi videre, repentè ſiſtunt gradum. Jamque ad Regem præliantium clamor pervenerat, cum denuntiati periculi haud ſanè memor, loricam tamen, quàm raRò induebat, amicis orantibus ſumpſit, & ad prima ſigna pervenit. Quo conſpecto, Arabs quidam Darii miles, majus fortuna ſua facinus auſus, clypeo gladium tegens, quaſi transfuga, genibus Regis advolvitur. Ille aſſurgere ſupplicem, recipique inter ſuos juſſit. At gladio Barbarus ſtrenuè in dextram translato, cervicem appetit Regis. Qui exigua corporis declinatione evitato ictu, in vanum manum Barbari lapſam amputat gladio, denuntiato in illum diem periculo (ut arbitrabatur) ipſe defunctus.
Sed,

Sed, ut opinor, invitabile eſt fatum. Quippe, dum inter primores promptiùs dimicat, ſagitta ictus eſt, quam per loricam adactam, ſtantem in humero, medicus ejus Philippus evellit. Plurimus deinde ſanguis manare cœpit, omnibus territis, quia numquam tam altè penetraſſe telum, lorica obſtante, cognoverant. Ipſe ne coloris quidem colore mutato, ſupprimi ſanguinem, & vulnus obligari juſſit. Diu ante ipſa ſigna vel diſſimulato, vel victo dolore, perſtiterat, cum ſuppreſſus paulò ante ſanguis medicamento, quo retentus erat, manare latiùs cœpit, & vulnus, quod recens adhuc dolorem non moverat, frigente ſanguine intumuit. Linqui deinde animo, & ſubniti genu cœpit: quem proximi exceptum in caſtra receperunt. Et Betis interfectum ratus, urbem ovans victoria repetit. At Alexander, nondum percurato vulnere, aggerem, quo mœnium altitudinem æquaret, extruxit, & pluribus cuniculis muros ſubrui juſſit. Oppidani ad priſtinum faſtigium murorum, novum extruxere munimentum. Sed ne id quidem turres aggeri impoſitas æquare poterat. Itaque interiora quoque urbis infeſta telis erant. Ultima peſtis urbis fuit, cuniculo ſubrutus murus, per cujus ruinas hoſtis intravit. Ducebat ipſe Rex anteſignanos. Et, dum incautiùs ſubit, ſaxo crus ejus affligitur. Innixus tamen telo, nondum prioris vulneris obducta cicatrice, inter primores dimicat, ira quoque accenſus, quòd duo in obſidione urbis ejus acceperat vulnera. Betim, egregia edita pugna, multiſque vulneribus confectum, deſerverant ſui. Nec tamen ſegniùs prælium capeſſebat, lubricis armis, ſuo pariter, atque hoſtium ſanguine: cum undique circundato Alexander, inſolenti

lenti gaudio juvenis elatus, aliàs virtutem etiam in hoſte miraturus, Non, ut voluiſti, inquit, morieris, Beti, ſed quidquid tormentorum in captivum inveniri poteſt, paſſurum eſſe te cogita. Ille non interrito modò, ſed contumaci quoque vultu intuens Regem, nullam ad minas ejus reddidit vocem. Tum Alexander, Videtiſne obſtinatum ad tacendum, inquit? num genu poſuit? num ſupplicem vocem miſit? Vincam tamen ſilentium, & ſi nihil aliud, certè gemitu interpolabo. Iram deinde vertit in rabiem; jam tum peregrinos ritus nova ſubeunte fortuna. Per talos enim ſpirantis lora trajecta ſunt, religatumque ad currum traxere circa urbem equi; gloriante Rege, Achillem, à quo genus ipſe deduceret, imitatum ſe eſſe pęna in hoſtem capienda. Cecidere Perſarum, Arabumque circa decem millia: nec Macedonibus incruenta victoria fuit. Obſidio certè non tam claritate urbis nobilitata eſt, quàm geminato periculo Regis. Qui Ægyptum adire feſtinans, Amyntam cum decem triremibus in Macedoniam ad inquiſitionem novorum militum miſit. Namque præliis etiam ſecundis atterebantur copiæ, devictarumque gentium militi minor, quàm domeſtico fides habebatur.

CAPUT XX.

Ægypto expugnata Hammonis Jovis ſedem cum magno periculo adit. Ejuſdem loci deſcriptio.

Ægyptii olim Perſarum opibus infenſi, quippe avarè, & ſuperbè imperitatum ſibi eſſe credebant, ad ſpem adventus ejus erexerant animos, utpotè qui Amyntam quoque trans-

tranſfugam, & cum precario Imperio venientem læti recipiſſent. Igitur ingens multitudo Peluſium, quà intraturus Rex videbatur, convenerat. Atque ille ſeptimo die, poſteaquàm à Gaza copias moverat, in regionem Ægypti, qùam nunc Caſtra Alexandri vocant, pervenit. Deinde pedeſtribus copiis Peluſium petere juſſis, ipſe cum expedita delectorum manu Nilo amne vectus eſt. Nec ſuſtinuere adventum ejus Perſæ, defectione quoque perterriti. Jamque haud procul Memphi erat. In cujus præſidio Mazeces Prætor Darii relictus. Oxi.. amne ſuperato, octingenta talenta Alexandro, omnemque Regiam ſuppellectilem tradidit. A Memphi, eodem flumine vectus, ad interiora Ægypti penetrat. Compoſitiſque rebus, ita ut nihil ex patrio Ægyptiorum more mutaret, adire Jovis Hammonis Oraculum ſtatuit. Iter expeditis quoque, & paucis vix tolerabile ingrediendum erat. Terra, cęloque aquarum penuria eſt: ſteriles arenæ jacent, quas ubi vapor ſolis accendit, fervido ſolo exurente veſtigia, intolerabilis æſtus exiſtit. Luctandumque eſt non tantùm cum ardore, & ſiccitate regionis, ſed etiam cum tenaciſſimo ſabulo, quod præaltum, & veſtigio cedens, ægrè moliuntur pedes. Hæc Ægyptii vero majora jactabant. Sed ingens cupido animum ſtimulabat adeundi Jovem, quem generis ſui auctorem, haud contentus mortali faſtigio aut credebat eſſe, aut credi volebat. Ergo cum iis, quos ducere ſecum ſtatuerat, ſecundo amne deſcendit ad Mareotim paludem. Eò Legati Cyrenenſium dona attulere, pacem, &, ut adiret urbes ſuas, petentes. Ille, donis acceptis, amicitiaque conjuncta, deſtinata exequi pergit. Ac primo quidem, & ſe-

quen-

quenti die tolerabilis labor viſus, nondum tam vaſtis, nudiſque ſolitudinibus aditis, jam tamen ſterili, & emoriente terra. Sed, ut aperuere ſe campi alto obruti ſabulo, haud ſecus, quàm profundum æquor ingreſſi, terram oculis requirebant. Nulla arbor, nullum culti ſoli occurrebat veſtigium. Aqua etiam defecerat, quam utribus cameli devexerant, & in arido ſolo, ac fervido ſabulo nulla erat. Ad hæc Sol omnia incenderat, ſiccaque, & aduſta erant omnia: cum repentè ſive illud Deorum munus, ſive caſus fuit, obductæ cœlo nubes condidere Solem, ingens æſtu fatigatis, etiamſi aqua deficeret, auxilium. Enimverò, ut largum quoque imbrem excuſſerunt procellæ, pro ſe quiſque excipere eum, quidam ob ſitim impotentes ſui, ore quoque hianti captare cœperunt. Quatriduum per vaſtas ſolitudines abſumptum eſt. Jamque haud procul Oraculi ſede aberant, cum complures corvi agmini occurrunt, modico volatu prima ſigna antecedentes. Et modo humi reſidebant, cum lentiùs agmen incederet, modò ſe pennis levabant, antecedentium, iterque monſtrantium ritu. Tandem ad ſedem conſecratam Deo ventum eſt. Incredibile dictu, inter vaſtas ſolitudines, ita undique ambientibus ramis, vix in denſam umbram cadente Sole, contecta eſt. Multique fontes, dulcibus aquis paſſim manantibus, alunt ſylvas. Cœli quoque mira temperies, verno tempori maximè ſimilis, omnes anni partes pari ſalubritate percurrit. Accolæ ſedis ſunt ab Oriente proximi Æthiopum: Meridiem verſùs Arabes, Trogloditis cognomen eſt. Horum regio uſque ad Rubrum mare excurrit: at qua vergit ad Occidentem, alii Æthiopes colunt, quos Scenitas

nitas vocant: à Septentrione Naſamones ſunt, gens Syrtica, navigiorum ſpoliis quæſtuoſa. Quippe obſident littora, & æſtu deſtituta navigia notis ſibi vadis occupant. Incolæ nemoris, quos Hammonios vocant, diſperſis tuguriis habitant: medium nemus pro arce habent triplici muro circundatum. Prima munitio Tyrannorum veterem Regiam clauſit, in proxima conjuges eorum cum liberis, & pellicibus habitant. Hic quoque Dei Oraculum eſt: ultima munimenta, ſatellitum, armigerorumque ſedes erant. Eſt etiam aliud Hammonis nemus. In medio habet fontem, aquam Solis vocant. Sub lucis ortum tepida manat, medio die, cum vehementiſſimus eſt calor, frigida eadem fluit, inclinato in veſperam, caleſcit: media nocte, fervida exeſtuat; quoque propiùs nox vergit ad lucem, multum ex nocturno calore decreſcit, donec ſub ipſum dei ortum *aſſueto* tempore langueſcat. Id quod pro Deo colitur, non eãdem effigiem habet, quam vulgò Diis artifices accommodaverunt. Umbilico tenus arieti ſimilis eſt habitus, ſmaragdo, & gemmis coagmentatus. Hunc, cùm reſponſum petitur, navigio aurato geſtant Sacerdotes, multis argenteis pateris ab utroque navigii latere pendentibus: ſequuntur matronæ, virgineſque patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo propitiari Jovem credunt, ut certum edat Oraculum. At tum quidem Regem, propiùs adeuntem, maximus natu è Sacerdotibus filium appellat, hoc nomen illi parentem Jovem reddere affirmans. Ille verò & accipere ſe ait, & agnoſcere, humanæ ſortis oblitus. Conſuluit deinde, an totius orbis Imperium fatis ſibi deſtinaret

ret Pater? Vates æquè in adulationem compoſitus, terrarum omnium rectorem fore oſtendit. Poſt hæc inſtitit quærere, an omnes parentis ſui interfectores pœnas dediſſent? Sacerdos, parentem ejus negat ullius ſcelere poſſe violari: Philippi autem omnes interfectores luiſſe ſupplicia. Adjecit, invictum fore, donec excederet ad Deos. Sacrificio deinde facto, dona & Sacerdotibus, & Deo data ſunt. Permiſſumque amicis, ut ipſi quoque conſulerent Jovem. Nihil ampliùs quæſiverunt, quàm, an auctor eſſet ſibi Divinis honoribus colendi ſuum Regem. Hoc quoque acceptum fore Jovi Vates reſpondit, ut ipſi victorem Regem Divino honore colerent. Verè, & ſalubriter æſtimanti fidem Oraculi, vana profectò reſponſa videri potuiſſent. Sed fortuna, quos uni ſibi credere coegit, magna ex parte avidos gloriæ magis, quàm capaces facit. Jovis igitur filium ſe non ſolùm appellari paſſus eſt, ſed etiam juſſit. Rerumque geſtarum famam dum augere vult, tali appellatione corrumpit. Et Macedones aſſueti quidem Regio Imperio, ſed majore libertatis umbra, quàm cæteræ gentes, immortalitatem affectantem contumaciùs, quàm aut ipſis expediebat, aut Regi, averſati ſunt. Sed hæc ſuo quæque tempori reſerventur: nunc cætera exequi pergam.

CAPUT XXI.

Alexandria non ſine prodigiis conditur. Ægyptus Præfectis regenda traditur. Hector Parmenionis F. Nilo perit. Uſtulatus Andromachus præſes Samariæ. Tyrannorum ſupplicia. Legationes Græcorum. Cyprii Reges donis culti. Amphoterus contra piratas mittitur. Herculi Tyrio Alexander operatur.

ALexander ab Hammone rediens, ut ad Mareotim paludem haud procul inſula Pharo ſitam venit, contemplatus loci naturam, primùm in ipſa inſula ſtatuerat urbem novam condere. Inde, ut apparuit, magnæ ſedis inſulam haud capacem, elegit urbi locum, ubi nunc eſt Alexaudria, appellationem trahens ex nomine auctoris. Complexus, quidquid loci eſt inter paludem, & mare, octoginta ſtadiorum muris ambitum deſtinat. Et, qui ædificandæ urbi præeſſent, relictis, Memphin petit. Cupido haud injuſta quidem, cæterùm intempeſtiva inceſſerat, non interiora modò Ægypti, ſed etiam Æthiopiam inviſere. Memnonis, Tithonique celebrata Regia cognoſcendæ vetuſtatis avidum trahebat penè extra terminos Solis. Sed imminens bellum, cujus multò major ſupererat moles, otioſæ peregrinationi tempora exemerat. Itaque Ægypto præfecit Æſchylum Rhodium, & Penceſtem Macedonem, quatuor millibus militum in præſidium regionis ejus datis. Clauſtra Nili fluminis Polymenem tueri jubet: triginta ad hoc triremes datæ. Africæ deinde, quæ Ægypto juncta eſt, præpoſitus Apollonius, vectigalibus ejuſdem Africæ, Ægyp-

tique Cleomenes. Ex finitimis urbibus commigrare Alexandriam juſſis, novam urbem magna multitudine implevit. Fama eſt, cum Rex urbis futuræ muris polentam, ut Macedonum mos eſt, deſtinaſſet, avium greges advolaſſe, & polenta eſsè paſtas: cùmque id omen pro triſti à pleriſque eſſet acceptum, reſpondiſſe Vates, magnam illam urbem advenarum frequentiam culturam, multiſque eam terris alimenta præbituram. Regem, cùm ſecundo amne deflueret aſsequi cupiens Hector, Parmenionis filius, eximio ætatis flore in paucis Alexandro charus, parvum navigium conſcendit, pluribus, quàm capere poſſet, impoſitis. Itaque merſa navis omnes deſtituit. Hector diu flumini obluctatus, cùm madens veſtis, & aſtricti crepidis pedes natare prohiberent, in ripam tamen ſemianimis evaſit: & ut primùm fatigatus ſpiritum laxavit, quem metus, & periculum intenderant, nullo adjuvante (quippe in diverſum evaſerant alii) exanimatus eſt. Rex amiſſi ejus deſiderio vehementes afflictus eſt; repertumque corpus magnifico extulit funere. Oneravit hunc dolorem nuntius mortis Andromachi, quem præfecerat Syriæ. Vivum Samaritæ cremaverant. Ad cujus interitum vindicandum, quanta maxima celeritate potuit, contendit. Advenientique ſunt traditi tanti ſceleris auctores. Andromacho deinde Memnona ſubſtituit, affectis ſupplicio, qui Prætorem interemerant. Tyrannos, inter eos Methymnæorum Ariſtonicum, & Chryſolaum, popularibus ſuis tradidit; quos illi è muris ob injurias tortos necaverunt. Athenienſium deinde, Rhodiorumque, & Chiorum Legatos audit. Athenienſes victoriam gratulabantur, &, ut captivi Græcorum ſuis reſtitueren-

rentur, orabant. Rhodii, & Chii de præſidio querebantur. Omnes ea, quæ deſiderare viſi, impetraverunt. Mitylenæis quoque ob egregiam in partes ſuas fidem, & pecuniam, quam in bellum impenderant, ~~& pecuniam, quam~~ magnam regionem finibus eorum adjecit. Cypriorum quoque Regibus, qui & à Dario defecerant ad ipſum, & oppugnanti Tyrum miſerant claſſem, pro merito honos habitus eſt. Amphoterus deinde claſſis Præfectus ad liberandam Cretam miſſus (nanque & Perſarum, & piratarum armis pleraque ejus inſulæ obſidebantur) ante omnia mare à piraticis claſſibus vindicare juſſus. Quippe obnoxium prædonibus erat, in bellum utroque Rege converſo. His compoſitis, Herculi Tyrio ex auro crateram cum triginta pateris dicavit. Immineſque Dario iter ad Euphratem pronuntiari juſſit.

CAPUT XXII.

Darius Babylone collectas copias, & instructas movet ad Tigrim, quem cum Lyco trajicit, & caſtra ad Bumellum ponit. Mazaus regionem vaſtat.

At Darius, cum ab Ægypto divertiſſe in Africam hoſtem comperiſſet, dubitaverat, utrumne circa Meſopotamiam ſubſiſteret, an interiora Regni ſui peteret; haud dubiè potentior auctor præſens futurus ultimis gentibus impigrè bellum capeſſendi, quas ægrè per Præfectos ſuos moliebatur. Sed ut idoneis auctoribus fama vulgavit, Alexandrum cum omnibus copiis, quamcunque ipſe adiiſſet regionem, petiturum, haud ignarus, quàm cum ſtrenuo res

eſſet, omnia longinquarum gentium auxilia Babylonem contrahi juſſit. Bactriani, Scythæque, & Indi convenerant, Nam & cæterarum gentium copiæ partibus ſimul adfuerunt. Cæterùm, cum dimidio fermè major eſſet exercitus, quàm in Cilicia fuerat, multis arma deerant: quæ ſumma cura comparabantur. Equitibus, equiſque tegumenta erant ex ferreis laminis, ſerie inter ſe connexis. Queis anteà præter jacula nihil dederat, ſcuta, gladiique adjiciebantur. Equorum domandi greges peditibus diſtributi ſunt, ut major priſtino eſſet equitatus. Ingenſque (ut crediderat) terror hoſtium, ducentæ falcatæ quadrigæ, unicum illarum gentium auxilium, ſequutæ ſunt. Ex ſummo temone haſtæ præfixæ ferro eminebant. Utrinque à jugo ternos direxerant gladios; & inter radios rotarum plura ſpicula eminebant in adverſum. Aliæ deinde falces ſummis rotarum orbibus hærebant, & aliæ in terram demiſſæ, quidquid obvium concitatis equis fuiſſet, amputaturæ. Hoc modo inſtructo exercitu, ac perarmato, Babylone copias movit. A parte dextera erat Tigris, nobilis fluvius, lævam tegebat Euphrates. Agmen Meſopotamiæ campos impleverat. Tigri deinde ſuperato, cum audiſſet haud procul abeſſe hoſtem, Satropacem Equitum Præfectum cum mille delectis præmiſit. Mazæo Prætori ſex millia data, quibus hoſtem tranſitu amnis arceret: eidem mandatum, ut regionem, quam Alexander eſſet aditurus, popularetur, atque ureret. Quippe credebat, inopia debellari poſſe, nihil habentem, niſi quod rapiendo occupaſſet. Ipſi autem commeatus, alii terra, alii Tigri amne ſubvehebantur. Jam pervenerat ad Arbellam vicum, nobilem ſua

clade facturus. Hic commeatuum, ſarcinarumque majore parte depoſita, Lycum amnem ponte junxit, & per dies quinque, ſicut ante Euphratem, trajecit exercitum. Inde octoginta ferè ſtadia progreſſus, ad alterum amnem (Bumado nomen eſt) caſtra poſuit. Opportuna explicandis copiis regio erat, equitabilis, & vaſta planities. Ne ſtirpes quidem, & brevia, virgulta operiunt ſolum; liberque proſpectus eorum, etiam quæ procul receſſere, permetitur. Itaque, ſi qua campi eminebant, juſſit æquari, totumque faſtigium extendi.

CAPUT XXIII.

Profectio Alexandri ad Euphratem, & Tigrim. Cædes Satropacis.

ALexandro, qui numerum copiarum ejus, quantum procul conjectari poterat, æſtimabant, vix fecerunt fidem, tot millibus cæſis majores copias eſſe reparatas. Cæterùm omnis periculi, & maximè multitudinis contemptor, undecimis caſtris pervenit ad Euphratem. Quo pontibus juncto, equites primos ire, phalangem ſequi jubet, Mazæo, qui ad inhibendum tranſitum cum ſex millibus equitum occurrerat, non auſo periculum ſui facere. Paucis deinde non ad quietem, ſed ad reparandos animos, diebus datis militi, ſtrenuè hoſtem inſequi cæpit, metuens, ne interiora Regni ſui peteret, ſequenduſque eſſet per loca omni ſolitudine, atque inopia vaſta. Igitur quarto die præter Arbellam penetrat ad Tigrim. Tota regio ultra amnem recenti fumabat incendio. Quippe Mazæus, quæcunque adierat, haud ſecus, quàm

 hoſtis

hoſtis urebat. Ac primò caligine, quam fumus effuderat, obſcurante lucem, inſidiarum metu ſubſtitit. Deinde, ut ſpeculatores præmiſſi tuta omnia nuntiaverunt, paucos equitum ad tentandum vadum fluminis præmiſit. Cujus altitudo primò ſumma equorum pectora, mox, ut in medium alveum ventum eſt, cervices quoque æquabat. Nec ſanè alius ad Orientis plagam tam violentus invehitur, multorum torrentium non aquas ſolùm, ſed etiam ſaxa ſecum trahens. Itaque à celeritate, qua defluit, Tigris nomen eſt inditum, quia Perſica lingua Tigrim ſagittam appellant. Igitur pedes, velut diviſus in cornua, circundato equitatu, levatis ſuper capita armis, haud ægrè ad ipſum alveum penetrat. Primus inter pedites Rex egreſſus in ripam, vadum militibus manu, quando vox exaudiri non poterat, oſtendit. Sed gradum firmare vix poterant, cum modò ſaxa lubrica veſtigium fallerent, modò rapidior unda ſubduceret. Præcipuus erat labor eorum, qui humeris onera portabant. Quippe, cum ſemetipſos regere non poſſent, in rapidos gurgites incommodo onere auferebantur. Et, dum ſua quiſque ſpolia conſequi ſtudet, major inter ipſos, quam cum amne orta luctatio eſt. Cumulique ſarcinarum paſſim fluitantes, pleroſque perculerant. Rex monere, ut ſatis haberent arma retinere, cætera ſe redditurum. Sed neque conſilium, neque imperium accipi poterat. Obſtrepebat hinc metus, præter hunc, invicem natantium mutuus clamor. Tandem, quà leniore tractu amnis aperit vadum, emerſere. Nec quidquam præter paucas ſarcinas deſideratum eſt. Deleri potuit exercitus, ſi quis auſus eſſet vincere. Sed perpetua fortuna Regis avertit inde hoſtem.

Sic

Sic Granicum, tot millibus equitum, peditumque in ulteriore ſtantibus, ripa, ſuperavit: ſic anguſtis in Ciliciæ callibus tantam multitudinem hoſtium. Audaciæ quoque, qua maximè viguit, ratio minui poteſt, quia numquam in diſcrimen venit, an temerè feciſset. Mazæus, ſi tranſeuntibus flumen ſupervenisſet, haud dubiè oppreſſurus fuit incompoſitos in ripa. Demum etiam per armatos adequitare cœpit. Mille admodùm equites præmiſerat, quorum paucitate Alexander explorata, deinde contempta, Præfectum Pœonum equitum Ariſtona laxatis habenis invehi juſſit. Inſignis eo die pugna equitum, & præcipuè Ariſtonis fuit. Præfectum equitatus Perſarum Satropacem, directa in gutture haſta, transfixit, fugientemque per medios hoſtes conſequutus, ex equo præcipitavit, & obluctanti caput gladio dempſit: quod relatum magna cum laude ante Regis pedes poſuit. Biduo ibi Rex ſtativa habuit; in proximum deinde iter pronuntiari juſſit.

CAPUT XXIV.

Defectio Lunæ deſcribitur. Inde trepidatio exercitus, & nutatio, ac propè ſeditio. Ratio defectionis explicata fauſta portenta. Profectio, ignis extinctio, copiæ frumenti reperta, exploratores capti, vel cæſi.

SEd prima ferè vigilia, Luna deficiens primùm nitorem ſideris ſui condidit, deinde ſanguinis colore ſuffuſo lumen omne fœdavit. Solicitiſque ſub ipſum tanti diſcriminis caſum ingens religio, & ex ea formido quædam incuſſa eſt. *Diis invitis in ultimas terras trahi ſe*

querebantur. *Jam nec flumina poſſe adiri, nec ſidera priſtinum præſtare fulgorem. Vaſtas terras, deſerta omnia occurrere. In unius hominis jactationem tot millium ſanguinem impendi. Faſtidio eſſe patriam, abdicari Philippum patrem, cęlum vanis cogitationibus peti.* Jam pro ſeditione res erat, cum ad omnia interritus, Duces, principeſque militum frequentes adeſſe Prætorio, Ægyptioſque Vates quos cœli, ac ſiderum peritiſſimos eſſe credebat, quid ſentirent, expromere jubet. At illi, qui ſatis ſcirent, temporum orbes implere deſtinatas vices, Lunamque deficere, cum aut terram ſubiret, aut Sole premeretur; rationem, quidem ipſi perceptam non edocent vulgus, cæterùm affirmant, Solem Græcorum, Lunam eſſe Perſarum, quoties illa deficiat, ruinam, ſtragemque illis gentibus portendi. Veteraque exempla recenſent Perſidis Regum, quos adverſis Diis pugnaſſe Lunæ oſtendiſſet defectio. Nulla res efficaciùs multitudinem regit, quàm ſuperſtitio. Alioqui impotens, ſęva mutabilis; ubi vana religione capta eſt, meliùs Vatibus, quàm Ducibus ſuis paret. Igitur edita in vulgus Ægyptiorum reſponſa, rursùs ad ſpem, & fiduciam erexere torpentes. Rex impetu animorum utendum ratus ſecunda vigilia caſtra movit. Dextra Tigrim habebat, à læva montes, quos Gordyæos vocant. Hoc ingreſſo iter, ſpeculatores, qui præmiſſit erant, ſub lucis ortum, Darium adventare nuntiaverunt. Inſtructo igitur milite, & compoſito agmine, antecedebat. Sed Perſarum exploratores erant mille fermè, qui ſpeciem magni agminis fecerant. Quippe, ubi explorare vera non poſſunt, falſa per metum augurantur. His cognitis, Rex cum pauci ſuorum

rum aſſequutus agmen reſugientium ad ſuos, alios cecidit, alios cepit. Equiteſque præmiſit ſimul ſpeculatum, ſimul ut ignem, quo Barbari cremaverant vicos, extinguerent. Quippe ſugientes raptim tectis, acerviſque frumenti injecerant flammas: quæ cum in ſummo hæſiſſent, ad inferiora nondum penetraverant. Extincto igitur igne, plurimum frumenti repertum eſt. Copia aliarum quoque rerum abundare cæperunt. Ea res ipſa militi ad perſequendum hoſtem animum incendit: quippe urente, & populante eo terram feſtinandum erat, ne incendio cuncta præriperet. In rationem ergo neceſſitas verſa. Quippe Mazæus, qui anteà per otium vicos incenderat, jam fugere contentus, pleraque inviolata hoſti reliquit. Alexander haud longiùs centum quinquaginta ſtadiis Darium abeſſe compererat. Itaque ad ſatietatem quoque copia commeatuum inſtructus, quatriduo in eodem loco ſubſtitit.

CAPUT XXV.

Dariis inſidiatrices literæ deprehenſæ. Mors uxoris Darii, & nuntius de ea ad Darium. Darii lacrymæ, & precatio pro Alexandro caſto, & regio Juvene.

INterceptæ deinde Darii literæ ſunt, quibus Græci milites ſolicitabantur, ut Regem interficerent, aut proderent. Dubitavitque, an eas pro concione recitaret, ſatis confiſus Græcorum quoque erga ſe benevolentiæ, ac fidei. Sed Parmenio deterruit; non eſſe talibus promiſſis imbuendas aureas militum, patere vel unius inſidiis Regem, nihil nefas eſſe avaritiæ.

Sequutus conſilii auctorem, caſtra movit. Iter facienti, Spado unus ex captivis, qui Darii uxorem comitabantur, deficere eam nuntiat, & vix ſpiritum ducere. Itineris continui labore, animique ægritudine fatigata, inter ſocrus, & virginum filiarum manus, collapſa erat, deinde & extincta. Id ipſum nuntians alius ſupervenit. Et Rex haud ſecùs, quàm ſi parentis ſuæ mors nuntiata eſſet, crebros edidit gemitus. Lacrymiſque obortis, quales Darius profudiſſet, in tabernaculum, in quo mater erat Darii, defuncto aſſidens corpori, venit. Hic verò renovatus eſt mœror, ut proſtratam humi vidit. Recenti malo priorum quoque admonita, receperat in gremium adultas virgines magna quidem mutui doloris ſolatia, ſed quibus ipſa deberet eſſe ſolatio. In conſpectu erat nepos parvulus, ob idipſum miſerabilis, quòd nondum ſentiebat calamitatem, maxima ex parte ad ipſum redundantem. Crederes, Alexandrum inter ſuas neceſſitudines flere, & ſolatia non adhibere, ſed quærere. Cibo certè abſtinuit; omnemque honorem funeri patrio Perſarum more ſervavit, dignus herclè, qui nunc quoque tantum manſuetudinis, & continentiæ ferat fructum. Semel omninò eam viderat, quo die capta eſt, nec ut ipſam, ſed ut Darii matrem videret: eximiamque pulchritudinem formæ ejus, non libidinis habuerat incitamentum, ſed gloriæ. E Spadonibus, qui circa Reginam erant, Tyriotes inter trepidationem lugentium elapſus, per eam portam, quæ, quia ab hoſte averſa erat, leviùs cuſtodiebatur, ad Darii caſtra pervenit. Exceptuſque à vigilibus, in tabernaculum Regis perducitur gemens, & veſte lacerata. Quem ut conſpexit Darius, multiplici doloris expectatione commotus, & quid potiſſi-

tiſſimum timeret, incertus, *Vultus tuus*, inquit, *neſcio quod ingens malum præfert: ſed cave, miſeri hominis auribus parcas. Didici enim eſſe infelix. Et ſæpè calamitatis ſolatium eſt, noſſe ſortem ſuam. Num, quod maximè ſuſpicor, & loqui timeo, ludibria meorum nuntiaturus es mihi, & (ut credo) ipſis quoque omni triſtiora ſupplicio?* Ad hęc Tyriotes, *Iſtud quidem procul abeſt*, inquit. *Quantuſcunque enim Reginis honor ab iis, qui parent, haberi poteſt, tuis à victore ſervatus eſt. Sed uxor tua paulò antè exceſſit è vita.* Tum verò non gemitus modò, ſed etiam ejulatus totis caſtris exaudiebantur. Nec dubitavit Darius, quin interfecta esset, quia nequiſſet contumeliam pati. Exclamatque amens dolore, *Quod ego tantum nefas commiſi, Alexander? quem tuorum propinquorum necavi, ut hanc vicem ſęvitiæ meæ reddas? Odiſti me, non quidem provocatus: ſed finge, juſtum intuliſſe te bellum, cum fœminis ergo agere debueras?* Tyriotes affirmare *per Deos patrios, nihil in eam gravius eſſe conſultum: ingemuiſſe etiam Alexandrum morti, & non parciùs flevisse, quàm ipſe lacrymaretur.* Ob hęc ipſe amantis animus in ſolicitudinem, ſuſpicionemque revolutus eſt, deſiderium captivæ profectò à conſuetudine ſtupri ortum eſſe, conjectans. Submotis igitur arbitris, uno duntaxat Tyriote retento, jam non flens, ſed ſuſpirans, *Videſne in te, Tyriote, locum mendacio non eſſe? Tormenta jam hic erunt. Sed ne expectaveris per Deos, ſi quid tui tibi Regis reverentiæ eſt. Num, quod & ſcire expeto, & quærere pudet, auſus eſt & dominus, & juvenis?* Ille queſtioni corpus offerre, Deos teſtes invocare, caſtè, ſanctèque habitam eſſe Reginam. Tandem, ut fides

 facta

facta eſt, vera eſſe, quæ affirmaret, Spado, capite velato diu flevit. Manantibuſque adhuc lacrymis, veſte ab ore rejecta ad cœlum manus tendens, *Dii patrii*, inquit, *primùm mihi ſtabilite Regnum: deinde, ſi de me jam tranſactum eſt precor, ne quis Aſiæ Rex ſit, quàm iſte tam juſtus hoſtis, tam miſericors victor.*

CAPUT XXVI.

Ultima Darii legatio ad Alexandrum de pace. Parmenionis conſilium ad pacem inclinans propter aurum. Alexandri Regia reſponſio, ſe non eſſe mercatorem. Queſtus de inſidiis, Dario indicii bellum.

ITaque, quanquam pace fruſtrà bis petita, omnia in bellum conſilia converterat, victus tamen continentia hoſtis, ad novas pacis conditiones ferendas, decem Legatos cognatorum principes miſit. Quos Alexander, concilio advocato, introduci juſſit. E quibus maximus natu, *Darium*, inquit, *ut pacem à te jam tertiò peteret, nulla vis ſubegit, ſed juſtitia, & continentia tua expreſſit. Matrem, conjugem, liberoſque ejus, niſi quòd ſine illo ſunt, captos eſſe non ſenſit. Pudicitiæ earum, quæ ſuperſunt, curam, haud ſecùs, quàm parens, agens, Reginas appellas, ſpeciem priſtinæ fortunæ retinere pateris. Vultum tuum video, qualis Darii fuit, cum dimitteremur ab eo. Et ille tamen uxorem, tu hoſtem luges. Jam in acie ſtares, niſi cura te ſepulturæ ejus moraretur. Et quid mirum eſt, ſi tam ab amico animo pacem petit? Quid opus eſt armis, inter quos odia ſublata ſunt? Anteà Imperio tuo finem deſtinabat*

Halyn

Halyn amnem, qui Lydiam terminat: nunc, quidquid inter Helleſpontum, & Euphratem eſt, in dotem filiæ offert, quam tibi tradit. Ochum *filium, quem habes, pacis, & fidei obſidem retine: matrem, & duas virgines filias redde. Pro tribus corporibus triginta millia talentum auri, precatur, accipias. Niſi moderationem animi tui notam haberem, non dicerem, hoc eſſe tempus, quo pacem non dare ſolùm, ſed etiam occupare deberes. Reſpice, quantum poſt te reliqueris, intuere, quantum petas. Periculoſum eſt prægrave imperium: difficile eſt continere, quod capere non poſſis. Videſne, ut navigia, quæ modum excedunt, regi nequeant? Neſcio, an Darius ideò tam multa amiſerit, quia nimiæ opes magnæ jacturæ locum faciunt. Facilius eſt quædam vincere, quàm tueri. Quantò herculè expeditiùs manus noſtræ rapiunt, quàm continent! Ipſa mors uxoris Darii te admonere poteſt, minùs jam miſericordiæ tuæ licere, quàm licuit.* Alexander, Legatis excedere tabernaculo juſſis, quid placeret, ad conſilium refert. Diu nemo, quid ſentiret, auſus eſt dicere, incerta Regis voluntate. Tandem Parmenio, *Ante ſuaſiſſem*, ait, *ut captivos apud Damaſcum redimentibus redderes; ingentem pecuniam potuiſſe redigi ex iis, qui multi vincti virorum fortium occupaverant manus. Et nunc magnopere cenſerem, ut unam anum, & duas puellas, itinerum, agminumque impedimenta, triginta millibus talentis auri permutes. Opimum Regnum occupari poſſe conditione, non bello. Nec quemquam alium inter Iſtrum, & Euphratem poſſediſſe terras, ingenti ſpatio, intervalloque diſcretas. Macedoniam potiùs reſpiceres, quam Bactra, & Indos intuereris.* Ingrata oratio Re-

gi fuit. Itaque, ut finem dicendi fecit, *Et ego*, inquit, *pecuniam, quàm gloriam mallem, ſi Parmenio eſſem. Nunc Alexander, de paupertate ſecurus ſum, & me non mercatorem memini eſſe, ſed Regem. Nihil quidem habeo venale: ſed fortunam meam utique non vendo. Captivos ſi placet reddi, honeſtiùs dono dabimus, quàm pretio remittemus.* Introductis deinde Legatis, ad hunc modum reſpondit. *Nuntiate Dario, gratiarum actionem apud hoſtem ſupervacaneam eſſe, & me, quæ fecerim clementer, & liberaliter, non amicitiæ ejus tribuiſse, ſed naturæ meæ, nec adversùs calamitates, ſed adversùs hoſtium vires contendere. Bellum cum captivis, & fœminis gerere non ſoleo; armatus ſit, oportet, quem oderim. Quòd ſi ſaltem pacem bona fide peteret, deliberarem forſitan, an darem. Verùm enim verò, cùm modò milites meos literis ad proditionem, modò amicos ad perniciem meam pecunia ſolicitet; ad internecionem mihi perſequendus eſt, non ut juſtus hoſtis, ſed ut percuſsor veneficus. Conditiones verò pacis, quas fertis, ſi accepero victorem eum faciunt. quæ poſt Euphratem ſunt, liberaliter donat. Ubi igitur me affamini? nempe ultra Euphratem ſum. Summum ergo dotis, quam promittit, terminum mea tranſeunt. Hinc me depellite, ut ſciam veſtrum eſſe, quod ceditis. Eadem liberalitate dat mihi filiam ſuam; nempe quam ſcio alicui ſervorum ejus nupturam. Multum verò mihi præſtat, ſi me Mazæo generum præponit. Ite, nuntiate Regi veſtro, & quæ amiſit, & quæ adhuc habet, præmia eſſe belli. Hoc regente utriuſque terminos Regni, id quenque habiturum, quod proxima lucis aſſignatura fortuna eſt. Et me in Aſiam non veniſse, ut ab*

alii

aliis acciperem, ſed ut aliis darem. Si ſecundus, & non par mihi vellet haberi, facerem forſitan, quæ petit. Cæterùm nec mundus duobus Solibus poteſt regi, nec duo ſumma Regna ſalvo ſtatu terrarum poteſt habere. Proinde aut deditionem hodie, aut in craſtinum bellum paret. Nec aliam ſibi, quàm expertus eſt, polliceatur fortunam. Legati reſpondent, cùm bellum in animo ſit, facere eum ſimpliciter, quòd ſpe pacis non fruſtraretur: ipſos petere: quàm primùm dimittantur ad Regem, eum quoque bellum parare debere. Dimiſſi nuntiant, adeſſe certamen. Ille quidem confeſtim Mazæum cum tribus millibus equitum, ad itinera, quæ hoſtis petiturus erat, occupanda præmiſit.

CAPUT XXVII.

Alexander compoſito agmine pergit ad hoſtem. Mazæus iter explorat. Darii copiæ recenſentur.

ALexander, corpori uxoris ejus juſtis perſolutis, omnique graviore comitatu intra eadem munimenta cum modico præſidio relicto, ad hoſtem contendit. In duo cornua diviſerat peditem, in utrunque latus equite circumdato. Impedimenta ſequebantur agmen. Præmiſſum deinde cum Scythis equitibus Menidam jubet explorare, ubi Darius eſſet. At ille, cum Mazæus haud procul conſediſſet, non auſus ultrà procedere, nihil aliud, quàm fremitum hominum, hinnitumque equorum exaudiſſe nuntiat. Mazæus quoque, conſpectis procul exploratoribus, in caſtra ſe recipit, adventus hoſtium nuntius. Igitur Darius, qui in patentibus campis decernere optabat, armari militem jubet, aciemque diſponit. In lævo

mil-

cornu Bactriani ibant equites, mille admodum: Dacæ totidem, & Arachoſii, Suſiique quatuor millia explebant. Hos centum falcati currus ſequebantur. Proximus quadrigis erat Beſſus, cum octo millibus equitum, item Bactrianis. Maſſagetæ 11 millibus agmen ejus claudebant: pedites his plurium gentium non mixtas, ſed ſuæ quiſque nationis junxerant copias. Perſas deinde cum Mardis, Sogdianiſque Ariobarzanes, & Orobates ducebant. Illis partibus copiarum Orſines præerat, à ſeptem Perſis oriundus, ad Cyrum quoque nobiliſſimum Regem originem ſui referens. Hos aliæ gentes, ne ſociis quidem ſatis notæ, ſequebantur. Poſt quas quinquaginta quadrigas Pradates magno Caſpiorum agmine antecedebat. Indi, cæterique Rubri maris accolæ, nomina veriùs, quàm auxilia, poſt currus erant. Claudebatur hoc agmen aliis falcatis curribus quinquaginta: queis peregrinum militem adjunxerat. Hunc Armenii, quos Minores vocant, Armenios Babylonii, utroſque Belitæ, & qui montes Coſſæorum incolebant, ſequebantur. Poſt hos ibant Gortuæ, gentis quidem Euboicæ, Medos quondam ſequuti, ſed jam degeneres, & patrii moris ignari. Applicuerat his Phrygas, & Cataonas. Parthorum deinde gens, incolentium terras, quas nunc Parthi Scythia profecti tenent, claudebant agmen. Hæc ſiniſtri cornu acies fuit. Dextrum tenebat natio majoris Armeniæ, Caduſiique, & Cappadoces, & Syri, & Medi. His quoque falcati currus erant quinquaginta. Summa totius exercitus, equites centum quadraginta quinque millia, pedeſtris acies ſexcenta millia expleverat. Hoc modo inſtructi, decem ſtadia procedunt, juſſique ſubſiſtere, armati hoſtem expectabant.

CAPUT XXVIII.

Pannicus timor militem Alexandri ex vana ſpecies Cœli invadit, quam ſua prudentia Rex excuſſit.

ALexandri exercitum pavor, cujus cauſa non ſuberat, invaſit. Quippe lymphati trepidare cœperunt, omnium pectora occulto metu percurrente. Cœli fulgor tempore æſtivo ardenti ſimilis internitens, ignis præbuit ſpeciem. Flammaſque ex Darii caſtris ſplendere, vellut illatas temerè præſidiis, credebant. Quòd ſi perculſis Mazæus, qui præſidebat itineri, ſuperveniſſet, ingens clades accipi potuit. Ille ſegnis in eo, quem occupaverat, tumulo ſedet, contentus non laceſſi. Alexander, cognito pavore exercitus, ſignum, ut conſiſterent, dari, ipſos arma deponere, ac levare corpora jubet, admonens, nullam ſubiti cauſam eſſe timoris, hoſtem procul ſtare. Tandem compotes ſui, pariter arma, & animos recepere. Nec quidquam ex præſentibus tutius viſum eſt, quàm eodem loco caſtra munire.

CAPUT XXIX.

Mazæus cum Perſis collem deſerit, quem Macedo occupat, ibidemque caſtra ponit, unde & aciem hoſtium proſpicit. Fluctuat idem animo. De pugnæ ratione deliberat. Unus contra omnes aperto campo, claro Sole non noctu more latronum in tenebris pugnandum ſtatuit.

POſtero die Mazæus, qui cum delectis equitum in edito colle, ex quo Macedonum proſpiciebantur caſtra, conſederat, ſive metu, ſive quia ſpeculari modò juſſus erat, ad Darium redit. Macedones eum ipſum collem, quem deſerverat, occupaverunt. Nam & tutior planitie erat, & inde acies hoſtium, quæ in campo explicabatur, conſpici poterat. Sed caligo, quam circa humidi effunderant montes, univerſam quidem rei faciem non abſtulit, cæterùm agminum diſcrimina, atque ordinem prohibuit perſpici. Multitudo inundaverat campos; fremituſque tot millium, etiam procul ſtantium aures impleverat. Fluctuare animo Rex, & modò ſuum, modò Parmenionis conſilium ſera æſtimatione perpendere. Quippe eò ventum erat, unde recipi exercitus, niſi victor, aut ſine clade non poſſet. Movebat etiam eum multitudo hoſtium, reſpectu paucitatis ſuę gentis. Sed interdum reputabat, quantas res cum hac gente geſſiſſet, quantoſque populos fudiſſet. Itaque, cum ſpes metum vinceret, periculoſius bellum differre ratus, ne deſperatio ſuis creſceret, diſſimulato eo, mercenarium equitem ex Pœonia pręcedere jubet. Ipſe phalangem, ſicut antea dictum eſt, in

in duo cornua extenderat. Utrumque cornu equites tegebant. Jamque nitidor lux, diſcuſſa caligine, aciem hoſtium oſtenderat: & Macedones ſive alacritate, ſive tædio expectationis, ingentem, pugnantium more, edidere clamorem. Redditus & à Perſis, nemora, valleſque circumjectas terribili ſono impleverat. Nec jam contineri Macedones poterant, quin curſu quoque ad hoſtem contenderent. Melius adhuc ratus Alexander in eodem tumulo caſtra munire, vallum jaci juſſit. Strenuèque opere perfecto, in tabernaculum, ex quo tota acies hoſtium conſpiciebatur, ſeceſſit. Tum verò univerſa futuri diſcriminis facies in oculis erat. Armis inſignibus equi, virique ſplendebant: Et omnia inteniore cura præparari ſolicitudo Prætorum agmina ſua interequitantium oſtendebat. Ac pleraque inania; ſicut fremitus hominum, equorum hinnitus, armorum internitentium fulgor, ſolicitam expectatione mentem turbaverant. Igitur, ſive dubius animi, ſive ut ſuos experiretur, conſilium adhibet, quid optimum factu eſſet, exquirens. Parmenio peritiſſimus inter Duces artium belli, furto, non prælio opus eſſe cenſebat. *Intempeſta nocte opprimi poſſe hoſtes. Diſcordes moribus, linguis, ad hac ſomno, & improviſo periculo territos, quando in nocturna trepidatione coituros? At interdiù primùm terribiles occurſuras facies Scytharum, Bactrianorumque. Hirta illis ora, & intonſas comas eſſe, præterea eximiam vaſtorum magnitudinem corporum. Vanis, & inanibus militem magis, quàm juſtis formidinis cauſis moveri. Deinde tantam multitudinem circumfundi paucioribus poſſe. Non in Cilicia anguſtis, & inviis callibus, ſed in aper-*

aperta, & lata planitie dimicandum fore. Omnes fermè Parmenioni aſſentiebantur. Polypercon haud dubie in eo conſilio poſitam victoriam arbitrabatur. Quem intuens Rex (nanque Parmenionem nuper acriùs, quàm vellet, increpitum, rursùs caſtigare non ſuſtinebat) *Latrunculorum*, inquit, *& furum iſta ſolertia eſt, quam præcipitis mihi. Quippe illorum votum unicum eſt, fallere. Mea verò gloria ſemper aut abſentiam Darii, aut anguſtias locorum, aut furtum noctis obſtare non patiar. Palam luce aggredi certum eſt. Malo, me fortunæ pœniteat, quàm victoria pudeat. Ad hæc illud quoque accedit: vigilias agere Barbaros, & in armis ſtare, ut ne decipi quidem poſſint, compertum habeo. Itaque ad prælium vos parate.* Sic incitatos ad corpora curanda dimiſit.

CAPUT XXX.

Utriuſque Regis ſuprema noctis, quæ pugnam præceſſit, ſolicitudo explicatur.

DArius illud, quod Parmenio ſuaſerat, hoſtem facturum eſſe conjectans, frenatos equos ſtare, magnamque exercitus partem in armis eſſe, ac vigilias intentiore cura ſervari juſſerat. Ergo ignibus tota ejus caſtra fulgebant. Ipſe cum Ducibus, propinquiſque agmina in armis ſtantium circumibat, Solem, & Martem, ſacrumque, & æternum invocans Ignem, ut illis dignam vetere gloria, majorumque monumentis fortitudinem inſpirarent. Et profectò ſi qua Divinæ opis auguria humana mente concipi poſſent, Deos ſtare ſecum, illos nuper Macedonum animis ſubitam incuſſiſſe for-

formidinem, adhuc ſymphatos ferri, agique, arma jacientes. Expetere præſides Perſarum Imperii Deos debitas à vecordibus pœnas. Nec ipſum Ducem ſaniorem eſſe. Quippe ritu ferarum prædam modò, quam expeteret, intuentem, in perniciem, quæ ante prædam poſita eſſet, incurrere. Similis apud Macedones quoque ſolicitudo erat. Noctemque, velut in eam certamine edicto, metu egerunt. Alexander non aliàs magis territus, ad vota, & preces Ariſtandrum vocari jubet. Ille in candida veſte verbenas manu præferens, capite velato, præibat preces Regis, Jovem, Minervam, Victoriamque propitiantis. Tunc quidem ſacrificio ritè perpetrato, reliquum noctis acquieturus in tabernaculum rediit. Sed nec ſomnum capere, nec quietem pati poterat. Modò è jugò montis aciem in dexterum Perſarum cornu demittere agitabat, modò recta fronte concurrere hoſti, interdum hæſitare, an potiùs in lævum torqueret agmen. Tandem gravatum animi anxietate corpus altior ſomnus oppreſſit.

CAPUT XXXI.

Alexander alto ſomno merſus, & à Parmenione excitatus, cauſas tam ſecuræ quietis reddit, ſignum dari ad pugnam jubet, Duces ad ſua munia abeunda dimittit.

JAmque luce orta Duce ad accipienda imperia convenerant, inſolito circa Prætorium ſilentio attoniti. Quippe aliàs accerſere ipſos, & interdum morantes caſtigare aſſueverat: tunc ne ultimo quidem rerum diſcri-

mine

mine excitatum eſſe mirabantur. Et non ſomno quieſcere, ſed pavore marcere credebant. Non tamen quiſquam è cuſtodibus corporis intrare tabernaculum audebat. Et jam tempus inſtabat; nec miles injuſſu Ducis aut arma capere poterat, aut in ordines ire. Diu Parmenio cunctatus cibum ut caperent, ipſe pronuntiat. Jamque exire neceſſe erat. Tunc demùm intrat tabernaculum, ſæpiùſque nomine compellatum, cùm voce non poſſet, tactu excitavit. *Multa lux*, inquit *eſt*. *Inſtructam aciem hoſtis admovit: tuus miles adhuc inermis expectat Imperium. Ubi eſt vigor ille animi tui? nempe excitare vigiles ſoles*. Ad hæc Alexander, *Crediſne, me priùs ſomnum capere potuiſſe, quàm exonerarem animum ſolicitudine, quæ quietem morabatur?* Signumque pugnæ tuba dari juſſit. Et, cùm in eadem admiratione Parmenio perſeveraret, quòd ſecurus ſomnum cepiſſet, *Minimè*, inquit, *mirum eſt*. *Ego enim, cum Darius terras ureret, vicos exſcinderet, alimenta corrumperet, potens mei non eram. Nunc verò quid metuam, cum acie decernere paret? Herculè votum meum implevit. Sed hujus quoque conſilii ratio poſteà reddetur. Vos ite ad copias, quibus quiſque præeſt. Ego jam adero, & quid fieri velim, exponam*. Raro admodùm admonitu amicorum, cum metus diſcriminis aderat, uti ſolebat. Tunc quoque munimento corporis ſumpto proceſſit ad milites.

CAPUT XXII.

Alexander ſola vultu hilaritate militem excitat ad ſpem victoriæ. Copias in duo cornua diſpertit, ſingulis Duces præficit, alis equitum latera firmat, ſubſidia opportunè collocat, aciem verſatilem facit, impedimenta in colle ſeponit. Ipſe dextro, Parmenio ſiniſtro cornu praeſt.

HAud aliàs tam alacrem viderant Regem, & vultu ejus interrito, certam ſpem victoriæ augurabantur. Atque ille prorupto vallo exire copias jubet, aciemque diſponit. In dextro cornu locati ſunt equites, quos agema appellant. Præerat his Clytus, cui junxit Philotæ turmas; cæteroſque Præfectos equitum lateri ejus applicuit. Ultima Meleagri ala ſtabat, quam phalanx ſequebatur. Poſt phalangem Agryraſpides erant. His Nicanor Parmenionis filius præerat. In ſubſidiis cum manu ſua Cenos. Poſt eum Oreſtes, Lynceſteſque. Poſt illos Polypercon, dux peregrini militis. Hujus agminis Amyntas princeps erat. Philagus Balacros regebat, in ſocietatem nuper adſcitos. Hæc dextri cornu facies erat. In lævo Craterus Peloponnenſium equites habebat, Achœorumque, & Locrenſium, & Maleon turmis ſibi adjunctis. Hos Theſſali equites claudebant, Philippo duce. Peditum acies equitatu tegebatur. Frons lævi cornu hæc erat. Sed, ne circuiri poſſet à multitudine, ultimum agmen valida manu cinxerat. Cornua quoque ſubſidiis firmavit, non recta fronte, ſed à latere poſitis, ut, ſi hoſtis circumvenire aciem tentaſſet, parata pu-

pugnę forent. Hic Agriani erant, quibus Attalus præerat, adjunctis ſagittariis Cretenſibus. Ultimos ordines avertit à fronte, ut totam aciem orbe muniret. Illyri hìc erant, adjuncto milite mercede conducto. Thracas quoque ſimul objecerat leviter armatos. Adeoque aciem verſatilem poſuit, ut, qui ultimi ſtabant, ne circuirentur, verti tamen, & in frontem circumagi poſſent. Itaque non principia, quàm latera, non latera minutiora fuere, quàm terga. His ita ordinatis præcipit, ut, ſi falcatos currus cum fremitu Barbari emitterent, ipſi laxatis ordinibus impetum occurrentium ſilentio exciperent, haud dubius, ſine noxa tranſcurſuros, ſi nemo ſe opponeret: ſin autem ſine fremitu immiſiſſent, eos ipſi clamore terrerent, pavidoſque equos telis utrinque ſuffoderent. Qui cornibus præerant, extendere ea juſſit, ita ut neccircumvenirentur, ſi arctùs ſtarent, nec tamen mediam aciem exinanirent. Impedimenta cum captivis, inter quos mater, liberique Darii cuſtodiebantur, haud procul ab acie in edito colle conſtituit, modico præſidio relicto. Levum cornu, ſicut aliàs, Parmenioni tuendum datum: ipſe in dextro ſtabat.

CAPUT XXXIII.

Ante prælium Bion transfuga nuntiat Alexandro, tribulos ab hoſte eſſe humi defeſſos contra equitatum. Alexander interequitat ordines, & ſingulos hortatur ad prælium.

NOndum ad teli jactum pervenerant, cum Bion quidam transfuga, quanto maximo curſu potuerat, ad Regem pervenit, nuntians, mu-

murices ferreos in terram defodiſſe Darium; qua hoſtem equites emiſſurum eſſe credebat, notatumque certo ſigno locum, ut fraus evitari à ſuis poſſet. Aſſervari transfuga juſſo, Duces convocat; expoſitoque, quod nuntiatum erat, monet, ut regionem monſtratam declinent, equitemque periculum edoceant. Cæterùm hoc tantus exercitus exaudire non poterat, uſum aurium intercipiente fremitu duorum agminum: ſed in coſpectu omnium, Duces, & proximum quenque interequitans alloquebatur. *Emenſis tot terras in ſpem victoriæ, de qua dimicandum foret, hoc unum ſupereſſe diſcrimen. Granicum hìc agmen, Ciliciaque montes, & Syriam, Ægyptumque prætereuntibus raptas, ingentia ſpei, gloriæque incitamenta referebat. Reverſos ex fuga Perſas pugnaturos, quia fugere non poſſent, tertium diem jam metu exangues, armis ſuis oneratos, in eodem veſtigio hærere. Nullum deſperationis illorum majus indicium eſſe, quàm quòd urbes, quòd agros ſuos urerent, quidquid non corrupiſſent, hoſtium eſſe confeſſi. Nomina modò vana gentium ignotarum ne extimeſcerent. Neque enim ad belli diſcrimen pertinere, qui ab his Scythæ, quive Caduſii appellentur. Ob id ipſum, quòd ignoti eſſent, ignobiles eſſe. Nunquam ignorari viros fortes: at imbelles ex latebris ſuis erutos, nihil præter nomina afferre. Macedones virtute aſſequutos, ne quis toto orbe locus eſſet, qui tales viros ignoraret. Intuerentur Barbarorum inconditum agmen, alium nihil præter jaculum habere, alium funda ſaxa librare, paucis juſta arma eſſe. Itaque illinc plures ſtare, hinc plures dimicaturos. Nec poſtulare ſe, ut fortiter capeſſerent prælium, ni ipſe cæteris fortitudinis fuiſſet exemplum. Se ante prima ſigna dimicaturum,*

rum. Spondere pro ſe, quot cicatrices, totidem corporis decora. Scire ipſos unum penè ſe prædæ communis exortem in illis colendis, ornandiſque uſurpare victoriæ præmia. Hæc ſe fortibus viris dicere. Si qui diſſimiles eorum eſſent, illa fuiſſe dictorum, perveniſſe eo, unde fugere non poſſent, tot terrarum ſpatia emenſis, tot amnibus, montibuſque poſt tergum objectis, iter in patriam, & Penates manu eſſe faciendum. Sic Duces, ſic proximi militum inſtincti ſunt.

CAPUT XXXIV.

Darius ſublimis curru, prolixa oratione hortatur ſuos ad prælium. Contemnit paucitatem hoſtis, omnia ſibi favere, locum, equitatum, copias inſtructiſſimas. Fugæ quoque hoſti, non ſibi, præcluſos aditus. Rogat poſtremò Indigetes Deos, ut adeſſe prælantibus velint, & Perſarum Regnum tueri.

DArius in lævo cornu erat, magno ſuorum agmine, delectis equitum, peditumque ſtipatus. Contempſeratque paucitatem hoſtis, vanam aciem eſſe, extentis cornibus ratus. Cæterùm, ſicut curru eminebat, dextera, lævaque ad circumſtantium agmina oculos, manuſque circumferens, *Terrarum*, inquit, *quas Oceanus hinc alluit, hinc claudit Helleſpontus, paulò antè domini, jam non de gloria, ſed de ſalute, &, quod ſaluti præponitis, de libertate pugnandum eſt. Hic dies Imperium, quo nullum amplius vidit ætas, aut conſtituet, aut finiet. Apud Granicum minima virium parte cum hoſte certavimus. In Cilicia victos Syria poterat excipere. Magna munimenta Regni Tigris, atque Euphrates*

tes erant. Ventum eſt eò, unde pulſis ne fugæ quidem locus eſt. Omnia tam diutino bello exhauſta poſt tergum ſunt. Non incolas ſuos urbes, non cultores habent terræ. Conjuges quoque, & liberi ſequuntur hanc aciem, parata hoſtibus præda, niſi pro chariſſimis pignoribus corpora opponimus. Quod mearum fuit partium, exercitum, quem penè immenſa planities vix caperet, comparavi, equos, arma diſtribui, commeatus, ne tantæ multitudini deeſſent, providi, locum, in quo acies explicari poſſet, elegi. Cætera in veſtra poteſtate ſunt. Audete modò vincere, famamque, infirmiſſimum adversùs fortes viros telum, contemnite. Temeritas eſt, quam adhuc pro virtute timuiſtis. Quæ ubi primum impetum effudit, velut quædam animalia amiſſo aculeo, torpet. Hi verò campi deprehendere paucitatem, quam Ciliciæ montes abſconderant. Videtis ordines raros, cornua extenta, mediam aciem vanam, & exhauſtam. Nam ultimi, quos locavit averſos, terga jam præbent. Obteri mehercule equorum ungulis poſſunt, etiamſi nil præter falcatos currus emiſero. Et bello vicerimus, ſi vincimus prælio. Nam ne illis quidem ad fugam locus eſt. Hinc Euphrates, illinc Tigris prohibet incluſos. Et, quæ anteà pro illis erant, in contrarium converſa ſunt. Noſtrum mobile, & expeditum agmen eſt, illud præda grave. Implicatos ergo ſpoliis noſtris trucidabimus; eademque res & cauſa victoriæ erit, & fructus. Quòd ſi quem è vobis nomen gentis movet, cogitet, Macedonum illic arma eſſe, non corpora. Multum enim ſanguinis invicem hauſimus, & ſemper gravior in paucitate jactura eſt. Nam Alexander quantuſcunque ignavis, & timidis videri poteſt, unum

animal eſt, & , ſi quid mihi creditis temerarium, & vecors, adhuc noſtro pavore, quàm ſua virtute, felicius. Nihil autem poteſt eſſe diuturnum, cui non ſubeſt ratio. Licèt felicitas aſpirare videatur, tamen ad ultimum temeritati non ſufficit. Prætereà breves, & mutabiles vices rerum ſunt, & fortuna nunquam ſimpliciter indulget. Forſitan ita Deorum fata ordinaverunt, ut Perſarum Imperium, quod ſecundo curſu per CCXXX. *annos ad ſummum faſtigium evexerant, magno motu concuterent magis quàm affligerent, admonerentque nos fragilitatis humanæ, cujus nimia in proſperis rebus oblivio eſt. Modò Græcis ultrò bellum inferebamus; nunc in ſedibus noſtris propulſamus illatum. Jactamur invicem varietate fortunæ. Videlicet Imperium, quia mutuò affectamus, una gens non capit. Cæterùm etiamſi ſpes non ſubeſſet, neceſſitas tamen ſtimulare deberet. Ad extrema perventum eſt. Matrem meam, duas filias, Ochum in ſpem hujus Imperii genitum, illos Principes, illam ſobolem Regiæ ſtirpis, duces veſtros, Regum inſtar vinctos habet: niſi, quod in vobis eſt, ipſe ego majore parte captivus ſum. Eripite viſcera mea ex vinculis, reſtituite mihi pignora, pro quibus ipſe mori non recuſo. Parentem, liberos (nam conjugem in illo carcere amiſi) credite nunc omnes tendere ad vos manus, implorare patrios Deos, opem veſtram, miſericordiam, fidem expoſcere, ut ſervitute, ut compedibus, ut precario victu ipſos liberetis. An creditis æquo animo iis ſervire, quorum Reges eſſe faſtidiunt? Video admoveri hoſtium aciem: ſed quò propius diſcrimen accedo, hoc minùs his, quæ dixi, poſſum eſſe contentus. Precor vos per Deos patrios, æternumque Ignem, qui præfertur*

alta-

taribus, fulgoremque Solis intra fines Regi mei orientis, per æternam memoriam Cyri, qui ademptum Medis, Lydiſque Imperium primus in Perſidem intulit, vindicate ab ultimo dedecore nomen, gentemque Perſarum. Ita alacres, & ſpe pleni, ut, quam gloriam accepiſtis à majoribus veſtris, poſteris relinquatis. In dextris veſtris jam libertatem, opem, ſpem futuri temporis geritis. Effugit mortem, quiſquis contempſerit, timidiſſimum quenque conſequitur. Ipſe non patrio more ſolùm, ſed etiam, ut conſpici poſſim, curru vehor: nec recuſo, quominùs imitemini me, ſive fortitudinis exemplum, ſive ignaviæ fuero.

CAPUT XXXV.

Alexander in Darium, hic in Alexandrum ducit agmen, in quem ſimul & falcatos currus non ſine ſtrage immittit. Mazæus Perſa Alexandri impedimenta invadit; quæ negligenda Alexandri in præſens edicit. Prudentia Syſigambis laudatur.

INterim Alexander, ut eſt demonſtratum à transfuga, cum inſidiarum locum circumiret, & Dario, qui lævum cornu tuebatur, occurreret, agmen obliquum incedere jubet. Darius quoque eodem ſuum obvertit. Beſſo admonito, ut Maſſagetas equites in lævum Alexandri cornu invehi juberet. Ipſe ante ſe falcatos currus habebat, quos ſigno dato univerſos in hoſtem effudit. Ruebant laxatis habenis aurigæ, quò plures, nondum ſatis proviſo impetu, obtererent. Alios ergo haſtæ multùm ultra temonem eminentes, alios ab utroque latere demiſſæ falces laceravere. Nec ſenſim Macedones

cedebant, ſed effuſa fuga turbaverant ordines: Mazeus quoque perculſis metum incuſſit, mille equitibus ad diripienda hoſtis impedimenta circumvehi juſſis, ratus, captivos quoque, qui ſimul aſſervabantur, rupturos vincula, cum ſuos appropinquantes vidiſſent. Non fefellerat Parmenionem, qui in lævo cornu erat. Properè igitur Polydamanta mittit ad Regem, qui & periculum oſtenderet, &, quid fieri juberet, conſulere. Ille, audito Polydamante, *Abi, nuncia*, inquit, *Parmenioni, ſi acie vicerimus, non noſtra ſolùm nos recuperaturos, ſed omnia, quæ hoſtium ſunt, occupaturos. Proinde non eſt, quod quiquam virium ſubducat ex acie; ſed, ut me, & Philippo patre dignum eſt, contempto ſarcinarum damno, fortiter dimicet*. Interim Barbari impedimenta turbaverant. Cæſiſque pleriſque cuſtodum, captivi, vinculis ruptis, quidquid obvium erat, quo armari poſſent, rapiunt, & aggregati ſuorum equitibus, Macedonas ancipiti circumventos malo invadunt. Lætique circa Syſigambim, viciſſe Darium, ingenti cęde proſtratos hoſtes, ad ultimum etiam impedimentis exutos nuntiant. Quippe eandem fortunam ubique eſſe credebant, & victores Perſas ad prędam diſcurriſſe. Syſigambis, hortantibus captivis, ut animum à mędrore allevaret, in eodem, quò anteà fuit, perſeveravit. Non vox ulla excidit ei, non oris color, vultuſve mutatus eſt, ſed ſedit immobilis, credo præcoce gaudio verita fortunam irritare, adeò ut, quid mallet, intuentibus eam fuerit incertum.

CAPUT XXXVI.

Ad impedimenta Alexandri ingens certamen eſt. Menidas à Scythis fugatur, cui Aretes ſuccurrit. Falcati currus cum aurigis præter paucos ſuperati, ultimam tamen aciem Alexandri lacerant. Aretes à Bactrianis in fugam vertitur, qui triumphum ante victoriam canunt. Alexander dextrum cornu Darii invadit. Propè circumventus defenditur ad Agrianis. Pugnatur utrinque ſumma ope, ſummis viribus Alexandro felix omen aquila objicitur. Auriga Darii occiditur. Lævo ejus cornu in fugam verſo, & ipſe deliberat de fuga, aut nece ſibi inferenda; quam imminente Alexandro fuga poſtponit. Quem perſequitur Macedo, nec aſſequitur.

INter hæc Amyntas Præfectus equitum Alexandri, cum paucis turmis opem impedimentis laturus advenerat; incertum, ſuo ne conſilio, an Regis imperio. Sed non ſuſtinuit Caduſiorum, Scytharumque impetum. Quippe vix tentato certamine, effugit ad Regem, amiſſorum impedimentorum teſtis magis, quàm vindex. Jam conſilium Alexandri vicerat dolor; &, ne cura recuperandi ſua militem à prælio averteret, non immeritò verebatur. Itaque Aretem, ducem haſtatorum (Sariſſophoros vocabant) adverſùs Scythas mittit. Inter hæc currus, qui circa prima ſigna turbaverant aciem, in phalangem invecti erant. Macedones confirmatis animis in medium agmen accipiunt. Vallo ſimilis acies erat. Junxerant haſtas, & ab utroque latere temerè incurrentium

alia ſuffodiebant. Circuire deinde currus, & propugnatores præcipitare cœperunt. Ingens ruina equorum, aurigarumque aciem compleverat. Hi territos regere non poterant. Equi crebra jactatione cervicum, non jugum modò excuſſerant, ſed etiam currùs everterant: vulnerati interfectos trahebant. Nec conſiſtere territi, nec progredi debiles poterant. Paucæ tamen evaſere quadrigæ in ultimam aciem, iis, quibus inciderunt, miſerabili morte conſumptis. Quippe amputata virorum membra humi jacebant; & quia calidis adhuc vulneribus aberat dolor, trunci quoque, & debiles arma non omittebant, donec multo ſanguine effuſo exanimati procumberent. Interim Aretes, Scytharum, qui impedimenta diripiebant, Duce occiſo, graviùs territis inſtabat. Supervenere deinde miſſi à Dario Bactriani, pugnæque vertere fortunam. Multi ergo Macedonum primo impetu obtriti ſunt: plures ad Alexandrum refugerunt. Tum Perſæ clamore ſublato, qualem victores ſolent edere, ferociter in hoſtem quaſi ubique profligatum incurrunt. Alexander territos caſtigare, adhortari, prælium, quod jam elanguerat, ſolus accendere; confirmatiſque tandem animis ire in hoſtem jubet. Rarior acies erat in dextro cornu Perſarum. Namque inde Bactriani deceſſerant ad opprimenda impedimenta. Itaque Alexander laxatos ordines invad.t, & multa cæde hoſtium invehitur. At qui in lævo cornu erant Perſæ, ſpe poſſe eum includi, agmen ſuum à tergo dimicantis opponunt Ingenſque periculum in medio hærens adiſſet, ni equites Agriani, calcaribus ſubditis circumfuſos Regi Barbaros adorti eſſent, averſoſque cædendo in ſe obverti coegiſſent. Turbata

bata erat utraque acies. Alexander & à fronte, & à tergo hoſtem habebat: qui averſo ei inſtabant, ab Agrianis militibus premebantur. Bactriani, impedimentis hoſtium direptis, reverſi ordines ſuos recuperare non poterant. Plura ſimul abrupta à cæteris agmina, ubicumque alium alii fors miſcuerat, dimicabant. Duo Reges junctis propè agminibus prælium accendebant. Plures Perſæ cadebant: par fermè utrinque numerus vulnerabatur. Curru Darius, Alexander equo vehebatur. Utrumque delecti tuebantur, ſui immemores: quippe amiſſo Rege nec volebant ſalvi eſſe, nec poterant. Nam ante oculos ſui quiſque Regis mortem occumbere ducebat egregium. Maximum tamen periculum adibat, qui maximè tuebatur: quippe ſibi quiſque cæſi Regis expetebat decus. Cæterùm, ſive ludibrium oculorum, ſive vera ſpecies fuit, qui circa Alexandrum erant, vidiſſe ſe crediderant paululùm ſuper caput Regis placidè volantem aquilam, non ſonitu armorum, non gemitu morientium territam. Diuque circa equum Alexandri, pendenti magis, quàm volanti ſimilis apparuit. Certè vates Ariſtander alba veſte indutus, & dextra præferens lauream, militibus in pugnam intentis avem monſtravit, haud dubium victoriæ auſpicium. Ingens ergo alacritas, ac fiducia paulò antè territos accendit ad pugnam, utique poſteaquàm auriga Darii, qui ante ipſum ſedens equos regebat, haſta transfixus eſt. Nec aut Perſę, aut Macedones dubitavere, quin ipſe Rex eſſet occiſus. Lugubri ergo ululatu, & incondito clamore, gemituque totam ferè aciem adhuc æquo Marte pugnantium turbavere. Cognati Darii, & armigeri, levumque tuentes cornu, in fugam effuſi

deſtituerant currum. Quem à dextra parte ſtipati in medium agmen receperunt. Dicitur acinace ſtricto Darius dubitaſſe, an fugæ dedecus honeſta morte vitaret. Sed eminens curru, nondum omnem ſuorum aciem prælio excedentem deſtituere erubeſcebat. Dumque inter ſpem, & deſperationem hæſitat, ſenſim Perſæ cedebant, & laxaverant ordines. Alexander, mutato equo (quippe plures fatigaverat) reſiſtentium ora fodiebat, fugientium terga. Jamque non pugna, ſed cædes erat, cum Darius quoque currū ſuum in fugam vertit. Hærebat in tergis fugientium victor, ſed proſpectum oculorum nubes pulveris, quæ ad cœlum ferebatur, abſtulerat. Ergo haud ſecus, quàm in tenebris errabant, ad ſonum notæ vocis ut ſignum ſubinde coeuntes. Exaudiebant tamen ſtrepitus habenarum, quibus equi currum vehentes identidem verberabantur. Hæc ſola fugientis veſtigia excepta ſunt.

CAPUT XXXVII.

Parmenionis lævum cornu à Mazæo adeò urgetus, ut fugam jam circunſpectet. Petit auxilium ab Alexandro, qui Darium fugientem perſequebatur. Siſtit agmen indignabundus. Mazæus intellecto Darium fugere, mittit pugnam, & ipſe perculſus metu, tergum vertit. Darius media nocte Arbellam pervenit. Deſcribitur inde clades, & ſtrages cadentium, fugientium, perſequentium, & immenſa hoſtium ſitis.

AT in lævo Macedonum cornu, quod Parmenio, ſicut antè dictum eſt, tuebatur, longè alia fortuna utriuſque partis res gerebatur.

tur. Mazæus cum omni ſuorum equitatu vehementer invectus, urgebat Macedonum alas. Jamque abundans multitudine aciem circumvehi ceperat, cum Parmenio equites nuntiare jubet Alexandro, in quo diſcrimine ipſi eſſent: niſi maturè ſubveniretur, non poſſe ſiſti fugam. Jam multum viæ proceſſerat Rex, imminens fugientium tergis, cùm à Parmenione triſtis nuntius venit. Refrænare equos juſſi, qui vehebantur, agmenque conſtitit, frendente Alexandro, eripi ſibi victoriam è manibus, & Darium feliciùs fugere, quàm ſequi ſe. Interim ad Mazæum ſuperati Regis fama pervenerat. Itaque quanquam validior erat, fortuna tamen partium territus, perculſis languidiùs inſtabat. Parmenio ignorabat quidem cauſam ſua ſponte pugnæ remiſſæ, ſed occaſione vincendi ſtrenuè eſt uſus. Theſſalos equites ad ſe vocari jubet. *Ecquid*, inquit, *videtis iſtos, qui ferociter modò inſtabant, pedem referre ſubito pavore preterritos? Nimirùm nobis quoque Regis noſtri fortuna vicit: omnia Perſarum cæde ſtrata ſunt. Quid ceſſatis? An ne fugientibus quidem pares eſtis?* Vera dicere videbatur, & ſpes languentes quoque erexerat. Subditis calcaribus proruere in hoſtem. Et illi jam non ſenſim, ſed citato gradu recedebant: nec quidquam fugæ, niſi quòd terga nondum verterant, deerat. Parmenio tamen ignarus, quænam in dextro cornu fortuna Regis eſſet, repreſſit ſuos. Mazæus, dato fugæ ſpatio, non recto itinere, ſed majore, & ob id tutiore circuitu Tigrim ſuperat, & Babylonem cum reliquiis devicti exercitus intrat. Darius paucis fugæ comitibus ad Lycum amnem contenderat. Quo trajecto dubitavit, an ſolveret pontem.

Quippe hoſtem jam affore nuntiabatur. Sed tot millia ſuorum, quæ nondum ad amnem pervenerant, ponte reciſo, prædam hoſtis fore videbat. Abeuntem, cum intactum ſineret pontem, dixiſſe conſtat, *Malle inſequentibus iter dare, quàm auferre fugientibus*. Ipſe ingens ſpatium fuga emenſus, media ferè nocte Arbellam pervenit. Quis tot ludibria fortunæ, ducum, agminumque cædem multiplicem, devictorum fugam, clades nunc ſingulorum, nunc univerſorum, aut animo aſſequi queat, aut oratione complecti? Propemodùm ſæculi res in unum illum diem fortuna cumulavit. Alii quà breviſſimum patebat iter, alii diverſos ſaltus, & ignotos ſequentibus calles petebant. Eques, pedeſque confuſi ſine duce, armatis inermes, integris debiles implicabantur. Deinde miſericordia in metum verſa, qui ſequi non poterant, inter mutuos gemitus deſerebantur. Sitis præcipuè fatigatos, & ſaucios exurebat. Paſſimque omnibus rivis proſtraverant corpora, præterfluentem aquam hianti ore captantes. Quam cum diu avidè turbidam hauſiſſent, tenebantur extemplò præcordia premente limo. Reſolutiſque, & torpentibus membris, cùm ſuperveniſſet hoſtis, novis vulneribus excitabantur. Quidam, occupatis proximis rivis, diverterant longiùs, ut, quicquid occulti humoris uſquam manaret, exciperent. Nec ulla adeò avia, & ſicca lacuna erat, quæ veſtigantium ſitim falleret: E proximis verò itineri vicis, ſenum ululatus, fœminarumque exaudiebantur, barbaro ritu Darium adhuc Regem clamantium.

CAPUT XXXVIII.

Perſæ per fugam Lyco merſi, tantum aquæ hauſerunt, uti plerique nunquam ampliùs ſitirent. Alexander ſuos cohibet porrò inſequi volentes parcerent ferro, ſervarent vires melioris fortunæ. Vertitque aciem ad Parmenionem, quem laborare acceperat. Ipſe in ipſo reditu ultimum incurrit periculum, quod ſola virtute, fuſis hoſtibus, qui ſe conglobaverant, evaſit. Parmenio interim & ipſe vicit. Numerantur utrinque cæſi. Laudatur Alexander, & ſoli propè victoria tribuitur. Nec tacentur præcipui Duces, Hephæſtio, Cœnos, Perdiccas, Menides. Additur epiphonema, Regem dignum tali milite, & militem tali Rege.

ALexander, ut ſuprà dictum eſt, inhibito ſuorum curſu, Ad Lycum amnem pervenerat. Ubi ingens multitudo fugientium oneraverat pontem, & plerique, cum hoſtis urgeret, in flumen ſe præcipitaverant, graveſque armis, & prælio, ac fuga defatigati, gurgitibus hauriebantur. Jamque non pons modò fugientes, ſed ne amnis quidem capiebat, agmina ſua improvidè ſubinde cumulantes. Quippe, ubi intravit animos pavor, id ſolum metuunt, quod primùm formidare cœperunt. Alexander, inſtantibus ſuis, abeuntem hoſtem ſequi permitteret, hebetia tela eſſe, & manus fatigatas, tantoque curſu corpora exhauſta, & præceps in noctem diei tempus cauſatus eſt. Revera de lævo cornu, quod adhuc in acie ſtare credebat, ſolicitus, reverti ad ferendam opem ſuis ſtatuit. Jamque ſigna converterat, cum

eum equites à Parmenione miſſi, illius quoque partis victoriam nuntiant. Sed nullum eo die majus periculum adjit, quàm dum copias reducit in caſtra. Pauci eum, & incompoſiti ſequebantur ovantes victoria. Quippe omnes hoſtes aut in fugam effuſos, aut in acie cecidiſſe credebant; cùm repentè ex adverſo apparuit agmen equitum, qui primò inhibuere curſum, deinde, Macedonum paucitate conſpecta, turmas in obvios concitaverunt. Ante ſigna Rex ibat, diſſimulato magis periculo, quàm ſpreto. Nec defuit ei perpetua in dubiis rebus felicitas. Nanque Præfectum equitatus, avidum certaminis, & ob id ipſum incautiùs in ſe ruentem, haſta transfixit. Quo ex equo lapſo, proximum, ac deinde plures eodem telo confodit. Invaſere turbatos amici quoque. Nec Perſæ inulti cadebant, quippe non univerſæ acies, quàm hæ tumultuariæ manus, vehementiùs iniere certamen. Tandem Barbari, cum obſcura luce fuga tutior videretur eſſe, quàm pugna, diverſis agminibus abiere. Rex extraordinario periculo defunctus, incolumes ſuos reduxit in caſtra. Cecidere Perſarum, quorum numerum victores finire potuerunt, millia XL. Macedonum minus, quàm CCC. deſiderati ſunt. Cæterùm hanc victoriam Rex majore ex parte virtuti, quàm fortunæ ſuæ debuit. Animo, non (ut anteà) loco vicit. Nam & aciem peritiſſimè inſtruxit, & promptiſſimè ipſe pugnavit, & magno conſilio jacturam ſarcinarum, impedimentorumque contempſit, cùm in ipſa acie ſummum rei videret eſſe diſcrimen. Dubioque adhuc pugnæ eventu, pro victore ſe geſſit. Perculſos deinde hoſtes fudit; fugientes, quod in illo ardore animi

mi vix credi poteſt, prudentiùs, quàm avidiùs perſequutus eſt. Nam, ſi parte exercitus adhuc in acie ſtante, inſtare cedentibus perſeveraſſet, aut ſua culpa victus eſſet, aut aliena virtute viciſſet. Jam ſi multitudinem equitum occurrentium extimuiſſet, victori aut fędè fugiendum, aut miſerabiliter cadendum fuit. Ne Duces quidem copiarum ſua laude fraudandi ſunt. Quippe vulnera, quæ quiſque excepit, indicia virtutis ſunt. Hephæſtionis brachium haſta ictum eſt: Perdiccas, ac Cęnos, & Menides ſagittis propè occiſi. Et, ſi verè æſtimare Macedonas, qui tunc erant, volumus, fatebimur & Regem talibus miniſtris, & illos tanto Rege fuiſſe digniſſimos.

LIBER QUINTUS.

SYNOPSIS.

Darius in Mediam cum ſuis profugit. Alexander Arbella potitur: Babylonem à Mazæo deditam cum Mazæo in fidem accipit, urbemque cum triumpho ingreditur. Babylon, & civium mores deſcribuntur. Amyntas Andromenis ſupplementum militum ex Græcia adducit. Rex ludos militares committit. Suſa deduntur, ubi theſaurus Darii exhauſtus, trices millies centena millia Philippicorum, ut Barbari vocant, triginta milliones talentorum. Rex Syſigambem ſolatur, & illius deprecatu victis Uxiis parcit. Perſidem intrare conatus, ab Ariobarzane Satrapa repellitur. Ubi Alexandri deprehenſa heſit felicitas. Duce tandem Lycio per invia, & avia penetrat. Araxem amnem ſuperat; ſupplices Græcos, & captivos liberat; captam Perſepolim exhaurit. Septuagies bis millies centena millia aureorum in ærarium redigit; quibus ex Parſagadis tricies ſexies centena millia addit. Inde Mardos ſubit: redit Perſepolim, urbemque cum Regia, ſuaſu Thaidis, incendio delet. Hinc Mediam accepto ſupplemento intrat. Darius Ecbatanis pugne

ſe

ſe rurſùs accingit, ad quam ſuos hortatur. Nabarzänes, & Beſſus in Darii exitum conjurant. Græcus miles Regem tueri conatur. Capitus Rex, vulneratur, diſtituitur à ſuis, à Macedone ſpirans reperitur, extinguitur: quod in Curtio deletum eſt.

CAPUT I.

Dilata rerum in Europa geſtarum narratione, fugam, & conſilia Darii explicat.

QUæ interim ductu, imperioque Alexandri vel in Græcia, vel Illyriis, ac Thracia geſta ſunt, quæque ſuis temporibus reddere voluero, interrumpendæ ſunt res Aſiæ, quas utique ad fugam, mortemque Darii univerſas in conſpectum dari, & ſicut inter ſe cohærent, ita opere ipſo conjungi, haud paulò aptius videri poteſt. Igitur, quæ prælio apud Arbellam conjuncta ſunt, ordiar dicere. Darius mediam ferè nocte Arbellam pervenit, eodemque magnæ partis amicorum ejus, ac militum fugam fortuna compulerat. Quibus convocatis, exponit, *haud dubitare ſe, quin Alexander celeberrimas urbes, agroſque omni copia rerum abundantes petiturus eſſet: prædam opimam, paratamque ipſum, & milites ejus ſpectare. Id ſuis rebus tali ſtatu ſaluti fore; quippe ſe deſerta cum expedita manu petiturum. Ultima Regni adhuc intacta eſſe: inde bello vires haud ægrè reparaturum. Occuparet ſanè Gazam avidiſſima gens, & ex longa fame ſatiaret ſe auro, mox futura præda ſibi. Didiciſſe uſu, precioſam ſupellectilem, pelliceſque, & ſpadonum agmina, nihil aliud fuiſſe,*

quàm

quàm onera, & impedimenta. Eadem trahentem Alexandrum, quibus anteà viciſſet, inferiorem fore. Plena omnibus deſperationis videbatur oratio: quippe Babylonem urbem opulentiſſimam dedi cernentibus; jam Suſæ, jam cætera ornamenta Regni, cauſamque belli, victorem occupaturum. At ille docere pergit, *non ſpecioſa dictu, ſed uſu neceſſaria in rebus adverſis ſequenda eſſe. Ferro geri bella, non auro; viris, non urbium tectis: omnia ſequi armatos. Sic majores ſuos perculſos in principio rerum, celeriter priſtinam reparaſſe fortunam.* Igitur ſive confirmatis eorum animis, ſive imperium magis, quàm conſilium ſequentibus, Mediæ fines ingreſſus eſt.

CAPUT II.

Præda bello capta, & Tigris, & Euphratis fluminum deſcriptio.

PAulo poſt Alexandro Arbella traditur, Regia ſuppellectili, ditique gaza repleta. Quatuor millia talentum fuere: præterea pretioſæ veſtes, totius (ut ſuprà dictum eſt) exercitus opibus in illam ſedem congeſtis. Ingruentibus deinde morbis, quos odor cadaverum totis jacentium campis vulgaverat, maturius caſtra movit. Euntibus aperit ſe à parte læva Arabia odorum fertilitate nobilis regio, campeſtre iter eſt. Inter Tigrim, & Euphratem jacentia tam uberi, & pingui ſolo, ut à paſtu repelli pecora dicantur, ne ſatietas perimat. Cauſa fertilitatis eſt humor, qui ex utroque amne manat, toto ferè ſolo propter venas aquarum reſudante. Ipſi amnes ex Armeniæ montibus profluunt, ac ma-

magno deinde aquarum divortio iter, quod cœpere, percurrunt. Duo millia, & quingenta ſtadia emenſi ſunt, quia ampliſſimum intervallum circa Armeniæ montes notaverunt. Jidem cum Mediæ, & Gordianorum terras ſecare cœperunt, paulatim in arctius coeunt: &, quò longiùs manant, hoc anguſtius inter ſe ſpatium terræ relinquunt. Vicini maximè ſunt in his campis, quos incolæ Meſopotamiam appellant: Mediam nanque ab utroque latere concludunt. Jidem per Babyloniorum fines in Rubrum mare irrumpunt. Alexander quartis caſtris ad Mennin urbem pervenit. Caverna ibi eſt, ex qua fons ingentem vim bituminis effundit, adeo, ut ſatis conſtet, Babylonios muros ingentis operis hujus fontis bitumine interlitos fuiſſe.

CAPUT III.

Alexander Babylonem ultro ſe dedentem ingregreditur, & ab tota civitate effuſa lætus excipitur.

CÆterùm Babylonem procedenti Alexandro, Mazæus, qui ex acie in urbem eam confugerat, cum adultis liberis ſupplex occurrit, urbem, ſeque dedens. Gratus adventus ejus Regi fuit: quippe magni operis futura erat obſidio tam munitæ urbis. Ad hoc vir illuſtris, & manu promptus, famaque etiam proximo prælio celebris, & cæteros ad deditionem ſui incitaturus exemplo videbatur. Igitur hunc quidem benignè cum liberis excepit. Cæterùm quadrato agmine, quod ipſe ducebat, velut in aciem irent, ingredi ſuos jubet. Magna pars Babyloniorum conſtiterat in muris, avida cogno-

gnoſcendi novum Regem. Plures obviam egreſsi ſunt. Inter quos Bagophanes, arcis, & Regiæ pecuniæ cuſtos, ne ſtudio à Mazæo vinceretur, totum iter floribus, coroniſque conſtraverat, argenteis altaribus utroque latere diſpoſitis, quæ non thure modò, ſed omnibus odoribus cumulaverat. Eum dona ſequebantur, greges pecorum, equorumque: leones quoque, & pardales caveis preferebantur. Magi deinde ſuo more patrium carmen canentes, poſt hos Chaldæi, Babyloniorumque non vates modò, ſed etiam artifices, cum fidibus ſui generis ibant. Laudes hi Regum canere ſoliti; Chaldæi ſiderum motus, & ſtatas temporum vices oſtendere. Equites deinde Babylonii, ſuo, atque equorum cultu, ad luxuriam magis, quàm ad magnificentiam exacto, ultimi ibant. Rex armatis ſtipatus, oppidanorum turbam poſt ultimos pedites ire juſſit. Ipſe cum curru urbem, ac deinde Regiam intravit. Poſtero die ſupellectilem Darii, & omnem pecuniam recognovit.

CAPUT IV.

Babylonis deſcriptio.

CÆterùm ipſius Urbis pulchritudo, ac vetuſtas, non Regis modò, ſed etiam omnium oculos in ſemet haud immeritò convertit. Semiramis eam condiderat, vel (ut plerique credidere) Belus, cujus Regia oſtenditur. Murus inſtructus laterculo coctili, bitumine interlitus, ſpatium XXX. & duorum pedum latitudinem amplectitur. Quadrigæ inter ſe occurrentes ſine periculo commeare dicuntur: Alti-

Altitudo muri C. cubitorum eminet ſpatio. Turres denis pedibus, quam muros, altiores ſunt. Totius operis ambitus CCCLXVIII. ſtadia complectitur, Singulorum ſtadiorum ſtructuram ſingulis diebus perfectam eſſe, memoriæ proditum eſt. Ædificia non ſunt admota muris, ſed ferè ſpatium unius jugeris abſunt. An ne totam quidem urbem tectis occupaverunt. Per XC. ſtadia habitatur. Nec omnia continua ſunt, credo, quia tutius viſum eſt pluribus locis ſpargi. Cętera ſerunt, coluntque, ut, ſi externa vis ingruat, obſeſſis alimenta ex ipſius urbis ſolo ſubminiſtrent. Euphrates interfluit, magnæque molis crepidinibus coercetur. Sed omnium operum magnitudinem circumveniunt cavernæ ingentes, in altitudinem preſſæ ad accipiendum impetum fluminis: quod ubi appoſitæ crepidinis faſtigium exceſſit, urbis tecta corriperet, niſi eſſent ſpecus, lacuſque, qui exciperent. Coctili laterculo ſtructi ſunt; totum opus bitumine aſtringitur. Pons lapideus flumini impoſitus, jungit urbem. Hic quoque inter mirabilia Orientis opera numeratus eſt. Quippe Euphrates altum limum vehit, quo penitùs ad fundamenta jacienda egeſto, vix fulciendo operi firmum reperiunt ſolum. Arenæ autem ſubinde cumulatæ, & ſaxis, quibus pons ſuſtinetur, annexæ, morantur amnem, qui retentus acriùs, quàm ſi libero curſu mearet, illiditur. Arcem quoque ambitu viginti ſtadia complexam habent: triginta pedes in terram turrium fundamenta demiſſa ſunt: ad octoginta ſummum munimenti faſtigium pervenit. Super arce, vulgatum Græcorum fabulis miraculum, penſiles horti ſunt, ſummam murorum altitudinem æquantes, multarumque arbo-

rum

rum umbra, & proceritate amœni. Saxeæ pilæ, quæ totum onus ſuſtinent, inſtructæ ſunt. Super pilas lapide quadrato ſolum ſtratum eſt, patiens terræ, quam altam injiciunt, & humoris, quo rigant. Adeoque validas arborum ſuſtinent moles, ut ſtipites earum octo cubitorum ſpatium craſſitudine æquent, in quinquaginta pedum altitudinem emineant, & frugiferæ ſint, æque, ac ſi terra ſua alerentur. Et, cum vetuſtas non opera ſolùm manu facta, ſed etiam ipſam naturam paulatim exedendo perimat; hæc moles, quæ tot arborum radicibus premitur, tantique nemoris pondere onerata eſt, inviolata durat. Quippe viginti lati parietes ſuſtinent; undecim pedum intervallo diſtantes, ut procul viſentibus ſylvæ montibus ſuis imminere videantur. Syriæ Regem Babylone regnantem hoc opus eſſe molitum, memoriæ proditum eſt, amore conjugis victum, quæ deſiderio nemorum, ſylvarumque in campeſtribus locis virum compulit naturæ gentium amœnitate hujus operis imitari.

CAPUT V.

Mores Babyloniorum corruptiſſimos exponit.

Diutiùs in hac urbe, quàm uſquam conſtitit Rex. Nec ullus locus diſciplinæ militari magis nocuit. Nihil urbis ejus corruptius moribus, nec ad irritandas, illiciendaſque immodicas voluptates inſtructius. Liberos, conjugeſque cum hoſpitibus ſtupro coire, modò pretium flagitii detur, parentes, maritique patiuntur. Convivales ludi tota Perſide Regibus, Purpuratiſque cordi ſunt: Babylonii maximè in vinum,

num, &, quæ ebrietatem ſequuntur, effuſi ſunt. Fœminarum convivia ineuntium in principio modeſtus eſt habitus, dein ſumma quæque amicula exuunt, paulatimque pudorem profanant: Ad ultimum (honos auribus ſit) ima corporum velamenta projiciunt. Nec meretricum hoc dedecus eſt, ſed matronarum, virorumque, apud quos comitas habetur vulgari corporis vilitas. Inter hæc flagitia exercitus ille domitor Aſiæ per xxxiv. dies ſaginatus, ad ea, quæ ſequebantur diſcrimina, haud dubiè debilior futurus fuit, ſi hoſtem habuiſſet.

CAPUT VI.

Copias auget, Regnum Babylonis Satrapis, & Prætoribus adminiſtrandum committit. Chiliarchas creat, militarem diſciplinam mutat.

CÆterùm, quominùs damnum ſentiret, identidem incremento novabatur. Nanque Amyntas Andromenis ab Antipatro Macedonum peditum ſex millia adduxit, CCCCC. prætereà ejuſdem generis equites, cum his DC. Thracas, adjunctis peditibus ſuæ gentis tribus millibus, & quingentis. Et ex Peloponneſo mercenarius miles ad quatuor millia advenerat, cum CCCLXXX. equitibus. Idem Amyntas adduxerat quinquaginta Principum Macedoniæ liberos adultos, ad cuſtodiam corporis. Quippe inter epulas hi ſunt Regis miniſtri. Iidemque equos ineunti prælium admovent, venantemque comitantur, & vigiliarum vices ante cubiculi fores ſervant. Magnorumque Præfectorum, & Ducum hæc incrementa ſunt, & rudimenta. Igitur arci Babyloniæ Rex Agathone præ-

præſidere juſſo, cum ſeptingentis Macedonum; trecentiſque mercede conductis, Prætores, qui regioni Babyloniæ, & civitati præeſſent, Meneтam, & Appollodorum reliquit. His duo millia peditum cum mille talentis dat. Utrique præceptum, ut in ſupplementum milites legerent. Mazæum transfugam Satrapæa Babyloniæ donat. Bagophanem, qui arcem tradiderat, ſe ſequi juſſit. Armenia Mithrēni Sardium proditori data eſt. Ex pecunia deinde Babyloniæ Macedonibus equitibus ſexcenti denarii tributi: peregrinus eques quingenos accepit: ducenis pedeſtrium ſtipendium menſum eſt. His ita compoſitis, in regionem, quæ Satrapene vocatur, pervenit. Fertilis terra, copia, rerum, & omni commeatu abundans. Itaque diutiùs ibi ſubſtitit. Ac, ne deſides otio demitterent animos, judices dedit, præmiaque propoſuit de virtute militari certantibus. Novem, qui fortiſſimi judicati eſſent, ſingulis millium *millibus* præfuturi erant, Chiliarchas vocabant, tum primùm in hunc numerum copiis diſtributis. Namque anteà quinquagenariæ cohortes erant, nec fortitudinis præmia geſſerant. Ingens militum turba convenerat, egregio interfutura certamini, teſtis eadem cujuſque factorum, & de judicibus latura ſententiam. Quippe verò ne, an falsò honos cuique haberetur, ignorari non poterat. Primus omnium virtutis cauſa donatus eſt Adarchias ſenior, qui omiſſum apud Halicarnaſſon à junioribus prælium, unus maximè accenderat: proximus ei Antigenes viſus eſt: tertium locum Philotas Angeus obtinuit: quartus Amyntæ datus eſt: poſt hos Antigonus: & ab eo Lynceſtes Amyntas fuit: ſeptimum locum Theodotus: ultimum obtinuit Hel-

Hellanicus. In diſciplina quoque militaris rei pleraque majoribus tradita, utiliter mutavit. Nam, cùm antè equites in ſuam quiſque gentem deſcriberentur ſeorſum à cæteris, exempto nationum diſcrimine, Præfectos non utique ſuarum gentium, ſed delectos attribuit. Tuba, cum caſtra movere vellet, ſignum dabat. Cujus ſonus pleruque tumultuantium fremitu exoriente, haud ſatis exaudiebatur. Ergo perticam, quæ undique conſpici poſſet, ſupra Prætorium ſtatuit; ex qua ſignum eminebat pariter omnibus conſpicuum. Obſervabatur ignis noctu, fumus interdiu.

CAPUT VII.

Suſa cum theſauro traduntur.

JAmque Suſa adituro, Abulites regionis ejus Præfectus, ſive Darii juſtu, ut Alexandrum præda retineret, ſive ſponte, filium obviam miſit, traditurum ſe urbem promittens. Benignè juvenem excepit Rex, & eo duce ad Choaſpen amnem pervenit, delicatam (ut fama eſt) vehentem aquam. Hic Abulites cum donis Regalis opulentiæ occurrit. Dromades cameli inter dona erant, velocitatis eximiæ, duodecim elephanti à Dario ex India acciti, non jam terror (ut ſuperaverant) Macedonum, ſed auxilium, opes victi ad victorem transferente fortuna. Ut verò urbem intravit, incredibilem ex theſauris ſummam pecuniæ geſſit, L. millia talentum argenti, non ſignati forma, ſed rudi pondere. Multi Reges tanta opes longa ætate cumulaverant liberis, poſteriſque, ut arbitrabantur, quas una hora in externi Regis manus

intulit. Conſedit deinde in Regia ſella, multò excelſiore, quàm pro habitu corporis. Itaque pedes cum imum gradum non contingerent, unus ex Regiis pueris menſam ſubdidit pedibus. Et, cum ſpadonem, qui Darii fuerat, ingemiſcentem conſpexiſſet Rex, cauſam mœſtitiæ requiſivit. Ille indicat, Darium veſci in ea ſolitum, ſeque ſacram ejus menſam ad ludibrium recidentem ſine lacrymis conſpicere non poſſe. Subjit ergo Regem verecundia violandi hoſpitales Deos. Jamque ſubduci jubebat, cum Philotas, *Minimè verò hæc feceris, Rex, ſed omen quoque accipe, menſam, ex qua libavit hoſtis epulas, tuis pedibus eſſe ſubjectam.*

CAPUT VIII.

Syſigambim cum præſidio Suſis relinquit, eique veſtes Macedonicas cum tela donat, quæ filias occuparet. Mœſtam ex dono, & dicto, ſervitutis indice, præſens ſolatur.

REx, Perſidis fines aditurus, Suſa urbem Archelao, & præſidium trium millium tradidit. Xenophilo arcis cura mandata eſt, mille Macedonum ętate gravibus pręſidere arcis cuſtodiæ juſſis. Theſaurorum Calicrati tutela permiſſa, Satrapea regionis Suſianæ reſtituta Abuliti. Matrem quoque Darii, & liberos in eadem urbe deponit. Ac forte Macedonicas veſtes, multamque purpuram dono ex Macedonia ſibi miſſam, cum iis, qui confecerant, tradi Syſigambi juſſit. Omni nanque honore eam, & fili quoque pietate proſequebatur. Admonerique juſſit, ut, ſi cordi quoque veſtis eſſet, conficere eam neptes ſuas aſſuefaceret, do-

no,

noque doceret dare. Ad hanc vocem lacrymæ obortæ prodidere animum aſpernantis id munus. Quippe non aliud magis in contumeliam Perſarum fœminæ accipiunt, quàm admovere lanæ manus. Nuntiant, qui dona tulerant, triſtem eſſe Syſigambim. Dignaque res excuſatione, & ſolatio viſa. Ipſe ergo pervenit ad eam, & , *Mater*, inquit, *hanc veſtem, qua indutus ſum, ſororum non ſolùm donum, ſed etiam opus vides. Noſtri decepere me mores. Cave, obſecro, in contumeliam accipias ignorationem meam. Quæ tui moris eſſe cognovi, ut ſpero, abundè ſervata ſunt. Scio apud vos filium in conſpectu matris nefas eſſe conſidere, niſi cum illa permiſit. Quotieſcunque ad te veni, donec, ut conſiderem, annueres, reſtiti. Procumbens venerari me ſæpè voluiſti, inhibui. Dulciſſimæ matri* Olympiadi *nomen debitum, tibi reddo*. Mitigatlo ejus animo. Rex quartis caſtri pervenit ad fluvium.

CAPUT IX.

Paſitigrim deſcribit. Alexander Uxios ſubigit: Madaſi Prætori Uxiorum, deprecante Syſigambe, ignoſcit.

PAſitigrim incolæ vocant. Oritur in montibus Uxiorum, & per L. ſtadia ſylveſtribus ripis præceps inter ſaxa devolvitur. Accipiunt deinde eum campi, quos clementiore alveo præterit, jam navium patiens. Sexcenta ſtadia ſunt mollioris ſoli, per quod leni tractu aquarum Perſico mari ſe inſinuat. Alexander, amne ſuperato, cum IX. millibus peditum, & Agrianis, atque Græcorum mercenariis, millibus III., additis millibus Thracum, in regionem

Uxiorium pervenit. Finitima Suſis eſt, & in primam Perſidem excurrit, arctum inter ſe, & Suſianos aditum relinquens. Madathes erat hujus regionis Præfectus, haud ſanè temporum multorum homo. Quippe ultima pro fide experiri decreverat. Sed periti locorum Alexandrum docent, occultum iter eſſe per calles, & averſum ab urbe, ſi paucos miſiſſet leviter armatos, ſuper capita hoſtium evaſuros. Cum conſilium placuiſſet, iidem itinerum fuerunt duces. Mille, & quingenti mercede conducti, & Agriani ferè mille Tauroni Præfecto dati, ac poſt Solis occaſum iter ingredi juſſi. Ipſe tertia vigilia caſtris motis, circa lucis ortum ſuperaverat anguſtias. Cæſaque materia cratibus, & pluteis faciendis, ut, qui turres admoverent, extra teli jactum eſſent, urbem obſidere cœpit. Prærupta erant omnia ſaxis, & cotibus impedita. Multis ergo vulneribus depulſi, ut quibus non cum hoſte ſolùm, ſed etiam cum loco dimicandum eſſet, ſubibant tamen; quia Rex inter primos conſtiterat, interrogans tot urbium victores, an erubeſcerent hærere in obſidione caſtelli exigui, & ignobilis. Simul jam inter hæc eminùs petebatur, cum teſtudine objecta milites, qui, ut inde diſcederet, pellere nequiverant, tuebantur. Tandem Tauron ſuper arcem urbis ſe cum ſuo agmine oſtendit: Ad cujus conſpectum, & animi hoſtium labare, & Macedones acriùs prælium inire cœperunt. Anceps hoppidanos malum urgebat. Nec ſiſti vis hoſtium poterat. Paucis ad moriendum, pluribus ad fugam animus fuit. Magna pars in arcem conceſſit. Inde triginta Oratoribus miſſis ad deprecandum, triſte reſponſum à Rege redditur, non eſſe veniæ locum. Itaque ſuppliciorum

rum metu perculſi, ad Syſigambi Darii matrem, occulto itinere, ignotoque hoſtibus, mittunt, qui peterent, ut ipſa Regem mitigaret, haud ignari, parentis eam loco diligi, colique. Et Madathes ſororis filiam ſecum matrimonio junxerat, Darium propinqua cognatione contingens. Diu Syſigambis ſupplicum precibus repugnavit, abnuens deprecationem pro illis convenire fortunæ, in qua eſſet: adjecitque, metuere ſeſe, ne victoris indulgentiam fatigaret, ſæpiuſque cogitare, captivam eſſe ſe, quàm Reginam fuiſſe. Ad ultimum victa, literis, Alexandrum ita deprecata eſt, ut ipſam excuſaret, quod deprecaretur, petere ſe, ut illis quoque, ſi minùs, ſibi ignoſceret, pro neceſſario, ac propinquo ſuo, jam non hoſte, ſed ſupplice tantùm, vitam precari. Moderationem, clementiamque Regis, quæ tunc fuit, vel una hæc res poſſit oſtendere: non Madathi modò ignovit, ſed omnes & deditos, & captivos libertate, atque immunitate donavit, urbem reliquit intactam, agros ſine tributo colere permiſit. A victore Dario plura mater non impetraſſet.

CAPUT X.

Perſidem petit. Regredi cum clade cogitur. Aliâ vix intrat. Perſidis deſcriptio. Ingreſſus in regionem. Cædes Ariobarzanis.

Uxiorum deinde gentem ſubactam, Suſianorum Satrapæ contribuit. Diviſiſque cum Parmenione copiis, illum campeſtri itinere procedere jubet, ipſe cum expedito agmine jugum montium cepit, quorum perpetuum dor-

ſum in Perſidem excurrit. Omni hac regione vaſtata, tertio die Perſidem, quinto anguſtias (quas illis Suſidas Pylas vocant) intrat. Ariobarzanes has cum quindecim milibus peditum occupaverat rupes, abſciſſas, & undique præruptas. In quarum cacuminibus extra teli jactum Barbari ſtabant, de induſtria quieti, & paventibus ſimiles, donec in arctiſſimas fauces penetraret agmen. Quod ubi contemptu ſui pergere vident: tum verò ingentis magnitudinis ſaxa per montium prona devolvunt: quæ incuſſa ſæpiùs ſubjacentibus petris, majore vi incidebant, nec ſingulos modò, ſed agmina proterebant. Fundis quoque excuſſi lapides, & ſagittæ ingerebantur undique. Nec id miſerrimum fortibus viris erat, ſed quòd inulti, ferarum ritu, velut in fovea deprehenſi, cæderentur. Ira igitur in rabiem verſa, eminentia ſaxa complexi, ut ad hoſtem pervenirent, alius alium levantes conabantur aſcendere. Ea ipſa multorum ſimul manibus correpta, & convulſa, in eos, qui commoverant, recidebant. Nec ſtare ergo, nec niti, nec teſtudine quidem protegi poterant, cum tantæ molis onera propellerent Barbari. Regem non dolor modò, ſed etiam pudor temerè in illas anguſtias conjecti exercitus angebat. Invictus ante eam diem fuerat, nihil fruſtrà auſus: Impunè Ciliciæ fauces intraverat: mari quoque novum iter in Pamphyliam aperuerat. Tunc hæſitabat deprehenſas felicitas. Nec aliud remedium erat, quàm reverti, quà venerat. Itaque ſigno receptui dato, denſatis agminibus, ſcutiſque ſuper capita conſertis, retrò evadere Rex ex anguſtiis jubet. Triginta fuere ſtadia, quæ remenſi ſunt. Tum caſtris undique aperto loco poſitis, non

con-

conſultare modò, quid agendum eſſet, ſed Vates quoque adhibere cœpit à ſuperſtitione animi. Sed quid tunc prædicere Ariſtander, cui tum plurimùm credebatur ex Vatibus, poterat? Itaque damnatis intempeſtivis ſacrificiis, peritos locorum convocari jubet. Medium iter oſtendebant tutum, apertumque. Sed Rex dimittere milites inſepultos erubeſcebat, ita tradito more, ut vix ullum militiæ tam ſolemne eſſet munus, quàm humandi ſuos. Captivos ergo, quos nuper exceperat, vocari jubet. Inter quos erat quidam Græcæ, Perſicæque linguæ peritus, qui fruſtrà eum in Perſidem montium dorſo exercitum ducere affirmat, ſylveſtres eſſe calles, vix ſingulis pervios, omnia contegi frondibus, implexoſque arborum ramos ſylvas committere. Namque Perſis ab altero latere perpetuis montium jugis clauditur, quod in longitudinem MDC. ſtadia, in latitudinem CLXX. procurrit. Hoc dorſum à Caucaſo monte ad Rubrum mare pertinet. Quaque deficit mons, aliud munimentum, fretum objectum eſt. Planities deinde ſub radicibus montium ſpatioſa procumbit, fertilis terra, multiſque vicis, atque urbibus frequens. Araxes amnis per hos campos multorum aquas torrentium evolvit in Medum. Medus ad mare, & ad meridiem versùs, minor amnis eo, quem recipit, evehitur: gignendæque herbæ non alius eſt aptior, quicquid alluit, floribus veſtiens. Plantani quoque, & populi contegunt ripas, ita ut procul viſentibus continuata videantur montibus nemora riparum. Quippe obumbratus amnis, preſſo in ſolum dilabitur alveo, imminentque colles, ipſi quoque frondibus læti, radices eorum humero ſubeunte. Regio non alia tota Aſia ſalubrior,

habetur : temperatum cœlum, hinc perpetuum jugum opacum, & umbroſum, quod æſtus levat, illinc mare adjunctum, quod modico tepore terras fovet. His expoſitis, captivus interrogatus à Rege, auditu ne, an oculis comperta haberet, quæ diceret, paſtorem ſe fuiſſe, & omnes eos calles percurriſſe reſpondit, bis captum, ſemel à Perſis in Lycia, iterùm ab ipſo. Subit animum memoria Regis Oraculo editæ ſortis. Quippe conſulenti reſponſum erat, ducem in Perſidem ferentis viæ Lycium civem fore. Igitur promiſſis, quanta & præſens neceſſitas exigebat, & ipſius fortuna capiebat, oneratum, armari jubet Macedonum more, &, quod benè verteret, monſtraret iter, quamvis arduum, & præceps, evaſurum ſe eſse cum paucis: niſi fortè crederet, quò ipſe pecoris cauſa iſſet, Alexandrum pro gloria, & perpetua laude ire non poſſe. Etiam, atque etiam docere captivus, quam difficile iter eſſet, maximè armatis. Tum Rex, Prædem me inquit, accipe, neminem eorum, qui ſequuntur, recuſaturum ire, quà duces. Cratero igitur ad cuſtodiam caſtrorum relicto, cum peditibus, queis aſſueverat, & iis copiis, quas Meleager ducebat, & ſagittariis ducentis, & equitibus mille præcepit, ut caſtrorum ſpecie manente, plures de induſtria ignes fieri imperaret, quò magis Barbari crederent, ipſum Regem in caſtris eſſe. Cæterùm, ſi fortè Ariobarzanes cognoviſſet, per callium anfractus eum intrare, & ad occupandum iter ſuum, partem copiarum tentaſſet opponere; Craterus eum illato terrore retineret, ad propius periculum converſurum agmen: ſin autem ipſe hoſtem fefelliſſet, & ſaltum occupaſſet, cum trepidantium Barbarorum tumultum exaudiſset

per-

perſequentium Regem, id ipſum iter, quo pridie pulſi fuerant, ne dubitaret ingredi, quippe vacuum fore, hoſtibus in ſemet averſis. Ipſe tertia vigilia, ſilenti agmine, ac ne tuba quidem dato ſigno, pergit ad demonſtratum iter callium. Tridui alimenta portare militem juſſerat leviter armatum. Sed præter invias rupes, ac prærupta ſaxa, veſtigium ſubinde fallentia, nix cumulata vento ingredientes fatigabat. Quippe velut in foveas delati hauriebantur; &, cùm à commilitonibus levarentur, trahebant magis adjuvantes, quàm aſſequebantur. Nox quoque, & ignota regio, ac dux, incertum, an ſatis fidus, multiplicabant metum. Si cuſtodes feſelliſſent, quaſi feras beſtias ipſos poſſe deprehendi. Ex unius captivi vel fide, vel anima, pendere & Regis ſalutem, & ſuam. Tandem venere in jugum: A dextra iter ad ipſum Ariobarzanem erat. Hìc Philotam, & Cœnum cum Amynta, & Polyperconte, expeditam habentes manum, reliquit, monitos, ut, quia eques pediti erat miſtus, & quàm pinguiſſimum eſſet ſolum, & pabuli fertile, ſenſim procederent. Duces erant itineris de captivis dati. Ipſe cum armigeris, & ala, quam *Agema* appellant, ardua ſemita, ſed longiùs à ſtationibus hoſtium remota, multa cum vexatione proceſſit. Medius erat dies, & fatigatis neceſſaria quies. Quippe tantundem itineris ſupererat, quantum emenſi erant, ſed minùs præcipitis, atque ardui. Itaque refectis cibo, ſomnoque militibus, ſecunda vigilia ſurgit. Et cætera quidem haud ægrè præteriit: cæterum, quà ſe jugum montium paulatim ad planiora demittit, ingens vorago concurſu cavata torrentium, iter ruperat. Ad hæc arborum rami alius alio implicati, & coeuntes,

untes, ut perpetuam objecerant ſepem. Deſperatio igitur ingens, adeò, ut vix lacrymis abſtinerent, inceſſerat. Præcipuè obſcuritas terrori erat. Nam etiam ſi qua ſidera internitebant, continenti fronde tectæ arbores conſpicere prohibebant. Ne aurium quidem uſus ſupererat, ſylvas quatiente vento, quæ concurrentibus ramis majorem, quàm pro flatu ſonum reddebant. Tandem expectata lux omnia, quæ terribiliora nox fecerat, minuit. Circumiri brevi ſpatio poterat eluvies; & ſibi quiſque dux itineris cæperat fieri. Evadunt ergo in editum verticem, ex quo hoſtium ſtatione conſpecta, ſtrenuè armati à tergo ſe oſtendunt nihil tale metuentibus. Quorum pauci, qui congredi auſi erant, cæſi ſunt. Itaque hinc morientium gemitus, hinc ad ſuos recurrentium miſerabilis facies, integros quoque, antequam diſcrimen experirentur, in fugam avertit. Fremitu deinde in caſtra, queis Craterus præerat illato ad occupandas anguſtias, in quibus pridie hæſitarat, miles educitur. Simul & Philotas cum Polyperconte, Amyntaque, & Cœno diverſum iter ingredi juſſus, alium terrorem intulit Barbaris. Ergo undique Macedonum armis fulgentibus, ancipiti malo oppreſſi, memorabile tamen prælium edunt. Ut opinor, ignaviam quoque neceſſitas acuit, & ſæpe deſperatio ſpei cauſa eſt. Nudi complectebantur armatos, & ingenti corporum mole ſecum ad terram detrahentes, ipſorum telis pleroſque fodiebant. Ariobarzanes tamen quadraginta fermè equitibus, & quinque millibus peditum ſtipatus per mediam aciem Macedonum cum multo ſuorum, atque hoſtium ſanguine erupit, Perſepolim urbem caput regionis occupare feſtinans: Sed à cuſtodibus

urbis

urbis excluſus, conſequutis ſtrenuè hoſtibus, cum omnibus fugę comitibus, renovato prælio cecidit. Craterius quoque raptim agmine acto ſupervenit.

CAPUT XI.

Perſepolim properat Alexander; cujus mira celeritas ab auctore prædicatur.

REx eodem in loco, quo hoſtium copias fuderat, caſtra communit. Quanquam enim undique fugati hoſtes victoriam conceſſerant; tamen prçaltæ, prçcipiteſque foſſæ, pluribus locis objectæ, abruperant iter. Senſimque, & cautè progrediendum erat, jam non hoſtium, ſed locorum fraude ſuſpecta. Procedenti ei literæ redduntur à Tyridate cuſtode Regiæ pecuniæ indicantes, eos, qui in urbe eſſent, audito ejus adventu, diripere velle theſauros, properaret occupare, expeditum iter eſſe, quanquam Araxes amnis interfluat. Nullam virtutem Regis iſtius magis, quam celeritatem laudaverim. Relictis enim pedeſtribus copiis, tota nocte cum equitibus itineris tanto ſpatio fatigatis, ad Araxem prima luce pervenit. Vici erant in propinquo, quibus direptis, ac dirutis, pontem ex materiam eorum, ſubditis ſaxis, ſtrenuè induxit.

CAPUT XII.

Græci mutili, & captivi petunt agrum ab Alexandro.

JAmque haud procul urbe erant, cùm miſerabile agmen, inter pauca fortunæ exempla memorandum, Regi occurrit. Captivi erant Greci ad quatuor millia ferè, quos Perſæ vario ſuppliciorum modo affecerant. Alios pedibus, quoſ-

dam manibus, auribuſque amputatis, inuſtiſque barbararum literarum notis, in longum ſui ludibrium reſervaverant; &, cum ſe quoque alienæ ditionis eſſe cernerent, volentes Regi occurrere non prohibuerant. Inuſitata ſimulacra, non homines videbantur; nec quidquam in illis præter vocem poterat agnoſci. Plures igitur lacrymas commovere, quàm profuderant ipſi. Quippe in tam multiplici, variaque fortuna ſingulorum, intuentibus ſimiles quidem, ſed tamen diſpares pœnas, quis maximè miſerabilis eſſet, liquere non poterat: (omnes pari ſupplicio affecti ſibi videbantur). Ut verò Jovem illi tandem Græciæ ultorem aperuiſſe oculos conclamavere; Rex abſterſis, quas profuderat, lacrymis, bonum habere animum jubet, viſuros urbes ſuas, conjugeſque. Et caſtra inde duo ab urbe ſtadia communit. Græci exceſſerant vallo, deliberaturi, quid potiſſimùm à Rege peterent. Cumque aliis ſedes in Aſia rogare, aliis reverti domos placeret; Euthymon Cymæus ita loquutus ad eos fertur: *Nos, qui modò ad opem petendam ex tenebris, & carcere procedere erubuimus, ut nunc eſt, ſupplicia noſtra, quorum nos pudeat magis, an pœniteat, incertum eſt, oſtentare Græciæ velut lætum ſpectaculum cupimus? At ii optimè miſerias ferunt, qui abſcondunt. Nec ulla eſt tam familiaris infelicibus patria, quàm ſolitudo, & ſtatus prioris oblivio. Nam, qui multum in ſuorum miſericordia ponunt, ignorant, quàm celeriter lacrymæ inareſcant. Nemo fideliter diligit, quem faſtidit. Nam & calamitas querela eſt, & ſuperba felicitas. Ita ſuam quiſque fortunam in conſilio habet, cum de aliena deliberat. Et niſi mutuò eſſemus miſeri, olim alius*

alii

alii potuiſſemus eſſe faſtidio. Quid mirum eſt, fortunatos ſemper parem quærere? Obſecro vos, olim vita defuncti, quæramus locum, in quo hæc semeſa membra obruamus, ubi horribiles cicatrices celet exilium. Ingrati prorsùs conjugibus, quas juvenes duximus, revertemur. Liberi in flore & ætatis, & rerum ſatres agnoſcent ergaſtuli detrimenta? Et quota pars noſtri tot obire terras poteſt? Procul Europa in ultima Orientis relegati, ſenes, debiles, majorem membrorum parte mutilati, tolerabimus ſcilicet, quæ armatos, & victores fatigaverunt? Conjuges deinde, quas captis ſors, & neceſſitas unicum ſolatium applicuit, parvoſque liberos, trahimus nobiſcum, an relinquimus? Cum his venientes nemo agnoſcere volet. Relinquemus ergo extemplo præſentia pignora, cum incertum ſit, an viſuri ſimus ea, quæ petimus? Inter hos latendum eſt, qui nos miſeros noſſe cœperunt. Hęc Euthymon. Contrà Theætetus Athenienſis orſus eſt dicere, *Neminem pium habitu corporis ſuos æſtimaturum, utique ſævitia hoſtis, non natura calamitoſos. Dignum eſſe omni malo, qui erubeſceret fortuita. Triſtem enim de mortalitate ferre ſententiam, & deſperare miſericordiam, quam ipſe alteri denegaturus ſit. Deos (quod ipſi nunquam auſi optare forent) offerre patriam, conjuges, liberos, & quidquid homines vel vita æſtimant, vel morte redimunt. Quin illi ex hoc carcere erumperent? Alium domi eſſe cœli hauſtum, alium lucis aſpectum. Mores, ſacra, lingua commercium etiam à Barbaris expeti, quæ ingenita ipſi omiſſuri ſint ſua ſponte, non ob aliud tam calamitoſi, quàm quòd illis carere coacti eſſent. Se certè rediturum ad Penates, & in patriam, tantoque beneficio Regis*

uſurum. Si quos contubernii, liberorumque, quos ſervitus coegiſſet agnoſcere, amor detineret, relinquerent, quibus nil patria charius eſt. Pauci hujus ſententiæ fuere: cæteros conſuetudo natura potentior, vicit. Conſenſerunt, petendum eſſe à Rege, ut aliquam ipſis attribueret ſedem. Centum ad hoc lecti ſunt. Quos Alexander ratus, quod ipſe præſtare cogitabat, petituros, *Jumenta*, inquit, *aſſignari, quæ vos veherent, & ſingulis veſtrum mille denarium dari juſſi. Cum redieritis in Græciam, præſtabo, ne quis ſtatum ſuum, ſi hæc calamitas abſit, veſtro credat eſſe meliorem.* Illi, obortis lacrymis, terram intuebantur, nec aut erigere vultus, aut loqui audebant. Tandem Rege triſtitiæ cauſam exigente, Euthymon ſimilia iis, quæ in conſilio dixerat, reſpondit. Atque ille, non fortunæ ſolùm eorum, ſed etiam pœnitentiæ miſertus, terna millia denarium ſingulis dari juſſit. Denæ veſtes adjectæ ſunt, & armenta cum pecoribus, ac frumento data, ut coli, ſerique attributus iis ager poſſet.

CAPUT XIII.

Capta Perſepolis. Prædæ magnitudo. Hoſtium cædes. Everſa urbs, excepta Regia, ſeu arce.

POſtero die convocatos Duces copiarum docet, nullam infeſtiorem urbem Græcis eſſe, quàm Regiam veterum Perſidis Regum. Hinc illa immenſa agmina infuſa: hinc Darium priùs, deinde Xerxem, Europæ impium intuliſſe bellum. Excidio illius parentandum eſſe majoribus. Jamque Barbari, deſerto oppido, quà quen-

quenque metus agebat, diffugerant; cùm Rex phalangem, nil cunctatus, inducit. Multas urbes refertas opulentia Regia partim, expugnaverat, partim in fidem acceperat: ſed urbis hujus divitiæ vicere præterita. In hanc totius Perſidis opes congeſſerant Barbari. Aurum, argentumque cumulatum erat, veſtis ingens modus: ſupellex non ad uſum modo, ſed ad oſtentationem luxus comparata. Itaque inter ipſos victores ferro dimicabatur. Pro hoſte erat, qui pretioſiorem occupaverat prædam. Et, cum omnia, quæ reperiebantur, capere non poſſent (nam res non occupabantur, ſed æſtimabantur) lacerabant Regias veſtes, ad ſe quiſque partem trahentes, dolabris pretioſæ artis vaſa cædebant. Nihil neque intactum erat, nec integrum ferebatur. Abrupta ſimulacrorum membra, ut quiſque avellerat, trahebat. Neque avaritia ſolùm, ſed etiam crudelitas in capta urbe graſſata eſt, Auro, argentoque onuſti villa captivorum corpora trucidabant. Paſſimque obvii cædebantur, quos anteà pretium ſui miſerabiles fecerat. Multi ergo hoſtium manus voluntaria morte occupaverunt, pretioſiſſima veſtium induti, è muris ſemetipſos cum conjugibus, ac liberis in præceps jactantes. Quidam ignes, quod paulò poſt facturus hoſtis videbatur, ſubjecerant ædibus, ut cum ſuis vivi cremarentur. Tandem ſuis Rex, corporibus, & cultu fœminarum abſtinente juſſit. Ingens pecuniæ captivæ modus traditur, propè ut fidem excedat. Cæterùm aut de aliis quoque dubitamus, aut credimus in hujus urbis gaza fuiſſe centum, & viginti millia talenta. Ad quæ vehenda (nanque ad uſus belli ſecum portare decreverat) jumenta, & camelos à Suſis, & Babylone contrahi juſſit. Acceſſere ad hanc pecu-

cu-

cuniæ ſummam captis Paſargadis ſex millia talentorum. Cyrus Paſargadum urbem condiderat, quam Alexandro Præfectus ejus Globares tradidit. Rex arcem Perſepolis, tribus milibus Macedonum præſidio relictis, Nicharthiden tueri jubet. Tyridati quoque, qui gazam tradiderat, ſervatus eſt honos, quem apud Darium habuerat. Magnaque exercitus parte, & impedimentis ibi relictis, Parmenionem, Craterumque præfecit. Ipſe cum mille equitibus, peditumque expedita manu, interiorem Perſidis regionem ſub ipſum Vergiliarum ſidus petiit; multiſque imbribus, & propè intolerabili tempeſtate vexatus, procedere tamen, quò intenderat, perſeveravit. Ventum erat ad iter perpetuis obſitum nivibus, quas frigoris vis gelu aſtrinxerat. Locorum ſqualor, & ſolitudines inviæ fatigatum militem terrebant, humanarum rerum terminos ſe videre credentem. Omnia vaſta, atque ſine ullò humani cultus veſtigio; attoniti intuebantur: &, antequam lux quoque, & cœlum ipſos deficerent, reverti jubebant. Rex caſtigare territos ſuperſedit. Cæterùm ipſe equo deſiliit, pedeſque per nivem, & concretam glaciem ingredi cœpit. Erubuerunt non ſequi primùm amici, deinde copiarum Duces, ad ultimum milites. Primuſque Rex dolabra glaciem perfringens, iter ſibi fecit. Exemplum Regis, cæteri imitati ſunt. Tandem propemodùm invias ſylvas emenſi, humani cultus rara veſtigia, & paſſim errantes pecorum greges repperere. Et incolæ, qui ſparſis tuguriis habitabant, cum ſe callibus inviis ſeptos eſſe crediſſent, ut conſpexere hoſtium agmen, interfectis, qui fugientes ſequi non poterant, devios montes, & obſitos nivibus petiverunt.

Inde

Inde per colloquia captivorum paulatim feritate mitigata, tradidere ſe Regi. Nec in deditos graviùs conſultum. Vaſtatis deinde agris Perſidis, vicíſque compluribus redactis in poteſtatem, ventum eſt in Mardorum gentem bellicoſiſſimam, & multùm à cæteris Perſis cultu vitæ abhorrentem. Specus in montibus fodiunt, in quos ſe, ac conjuges, & liberos condunt: pecorum, aut ferarum carne veſcuntur. Ne feminis quidem pro naturæ habitu molliora ingenia ſunt. Comæ prominent hirtæ, veſtis ſuper genua eſt, ſunda vinciunt frontem hoc & ornamentum capitis, & telum eſt. Sed hanc quoque gentem idem fortunæ impetus domuit. Itaque trigeſimo die, poſteaquàm à Perſepoli profectus erat, eodem redit. Dona deinde amicis, cæteriſque pro cujuſque merito dedit. Propemodum omnia, quæ in ea urbe ceperat, diſtributa.

CAPUT XIV.

Rex ebrius ab ebrio ſcorto impulſus Perſepolim incendio delet. Serò cum Phrygibus ſapit, & delet factum, quod infectum fieri non potuit.

CÆterum ingentia animi bona, illam indolem, qua omnes Reges anteceſſit, illam in ſubeundis periculis conſtantiam, in rebus moliendis, efficiendiſque velocitatem, in deditos fidem, in captivos clementiam, in voluptatibus permiſſis quoque, & uſitatis temperantiam, haud tolerabili vini cupiditate fœdavit. Hoſte, & æmulo Regni reparante tum cum maximè bellum, nuper ſubactis, quos vicerat, novumque Imperium aſpernantibus, de die inibat con-

convivia. Quibus fœminæ intererant, non quidem, quas violare nefas eſset. Quippe pellices licentiùs, quàm deceret, cum armato vivere aſſuetæ. Ex his una Thaïs, & ipſa temulenta, maximam apud omnes Græcos initurum gratiam affirmat, ſi Regiam Perſarum juſſiſſet incendi, expectare hoc eos, quorum urbes Barbari deleſſent. Ebrio ſcorto de tanta re ferenti ſententiam unus, & alter, & ipſi mero onerati aſſentiuntur. Rex quoque fuit avidior, quàm patientior. Quin igitur ulciſcimur Græciam, & urbi faces ſubdimus? Omnes incaluerant mero. Itaque ſurgunt temulenti ad incendendam urbem, cui armati pepercerant. Primus Rex ignem Regiæ injecit: tum convivæ, & miniſtri, pelliceſque. Multa cedro ædificata erat Regia, quæ celeriter igne concepto latè fudit incendium. Quod ubi exercitus, qui haud procul ab urbe tendebat, conſpexit, fortuitum ratus, ad opem ferendam concurrit. Sed ut ad veſtibulum Regiæ ventum eſt, vident Regem ipſum adhuc aggerentem faces. Omiſſa igitur, quam portaverant, aqua, aridam materiam in incendium jacere cœperunt. Hunc exitum habuit Regia totius Orientis, unde tot gentes antè jura petebant, patria tot Regum, unicus quondam Græciæ terror, molita mille navium claſſem, & exercitus, quibus Europa inundata eſt, contabulato mari molibus, perfoſſiſque montibus, in quorum ſpecus fretum immiſſum eſt. Ac ne longa quidém ætate, quæ excidium ejus ſequuta eſt, reſurrexit. Alias urbes habuere Macedonum Reges, quas nunc habent Parthi: hujus veſtigium non inveniretur, niſi Araxes amnis oſtenderet. Haud procul mœnibus fluxerat. Inde urbem fuiſſe XX. ſtadiis diſtantem,

tem, credunt magis, quàm ſciunt accolæ. Pudebat Macedones tam præclaram urbem à comeſſabundo Rege deletam eſſe. Itaque res in ſerium verſa eſt, & imperaverunt ſibi, ut crederent, illo potiſſimùm modo fuiſſe delendam. Ipſum, ut primùm gravatam ebrietate mentem quies reddidit, pœnituiſſe conſtat, & dixiſſe. majores pœnas Perſas Græcis daturos fuiſſe, ſi ipſum in ſolio, Regiaque Xerxis conſpicere coacti eſſent. Poſtero die Lycio, intentis, quo Perſidem contraverat, duci, triginta talenta dono dedit.

CAPUT XV.

Mediam intrat. Supplementum accipit. Darius Ecbatanis ſe ad ultimum prœlium parat. Syllabus copiarum ejus.

HInc in regionem Mediæ tranſit, ubi ſupplementum novorum militum è Cilicia occurrit. Peditum erant quinque millia, equites mille. Utriuſque Plato Athenienſis præerat. His copiis auctus, Darium perſequi ſtatuit. Ille jam Ecbatana pervenerat, caput Mediæ. Urbem hanc nunc tenent Parthi: eaque æſtiva agentibus ſedes eſt. Adire deinde Bactra decreverat. Sed veritus, ne celeritate Alexandri occuparetur, conſilium, iterque mutavit. Aberat ab eo Alexander ſtadia MD. Sed jam nullum intervallum adverſus celeritatem ejus ſatis longum videbatur. Itaque prælio magis, quàm fugæ ſe præparabat. Triginta millia peditum ſequabantur, in quibus Græcorum erant quatuor millia, fide erga Regem ad ultimum invicta. Funditorum quoque, & ſagittariorum manus qua-

quatuor millia expleverat. Præter hos tria millia, & CCC. equites erant, maximè Bactrianorum. His Beſſus præerat, Bactrianæ regionis Præfectus. Cum hoc agmine Darius paulùm declinavit via militari, juſſis præcedere lixis impedimentorum cuſtodibus.

CAPUT XVI.

Oratio Darii, qua Satrapas ſuos ad extremum prælium adhortatur.

CONcilio deinde advocato, *Si me cum ignavis,* inquit, *& pluris qualemcumque vitam honeſta mortem æſtimantibus fortuna junxiſſet; tacerem potiùs, quàm fruſtrà verba conſumerem. Sed majore, quàm vellem, documento & virtutem veſtram, & fidem expertus, magis etiam conniti debeo, ut dignus talibus amicis ſim, quàm dubitare, an veſtri ſimiles adhuc ſitis. Ex tot millibus, quæ ſub Imperio fuerunt meo, bis me victum, bis fugientem perſequuti eſtis. Fides veſtra, & conſtantia, ut Regem me eſſe credam, facit. Proditores, & transfugæ in urbibus meis regnant, non herculè, quia tanto honore digni habeantur, ſed ut præmiis eorum veſtri ſolicitentur animi. Meam tamen fortunam, quàm victoris maluiſtis ſequi, digniſſimi, quibus, ſi ego non poſſim, Dii pro me gratiam referant. Et mehercùlè referent. Nulla erit tam ſurda poſteritas, nulla tam ingrata fama, quæ non in cœlum vos debitis laudibus ferat. Itaque, etiamſi conſilium fugæ, à qua multùm abhorret animus, agitaſſem; veſtra tamen virtute fretus, obviam iſſem hoſti. Quouſque enim in Regno exulabo, & per fines Imperii mei fugiam externum, & advenam Regem, cum liceat experto belli*

belli fortunam aut reparare, quæ amiſi, aut honeſta morte defungi? Niſi fortè ſatius eſt expectare victoris arbitrium, & Mazei, & Methrenis exemplo precarium accipere Regnum nationis unius, ut jam malit ille gloriæ ſuæ, quàm iræ obſequi. Nec Dii ſiverint, ut hoc decus mei capitis aut demere mihi quiſquam, aut condonare poſſit. Nec hoc Imperium vivus amittam: idemque erit Regni mei, qui & ſpiritus finis. Si hic animus, ſi hæc lex, nulli non parta libertas eſt, nemo è vobis faſtidium Macedonum, nemo vultum ſuperbum ferre cogetur. Sua cuique dextra aut ultionem tot malorum pariet, aut finem. Equidem, quàm verſabilis fortuna ſit, documentum ipſe ſum. Nec immeritò mitiores vices ejus expecto. Sed, ſi juſta ac pia bella Dii averſantur; fortibus tamen viris licebit honeſtè mori. Per ego vos decora majorum, qui totius Orientis Regna cum memorabili laude tenuerunt, per illos viros, quibus ſtipendium Macedonia quondam tulit, per tot navium claſſes in Græciam miſſas, per tot trophæa Regum, oro, & obteſtor, ut nobilitate veſtra, gentiſque dignos ſpiritus capiatis, ut eadem conſtantia animorum, qua præterita toleraſtis, experiamini; quidquid deinde ſors tulerit. Me certè in perpetuum aut victoria egregia nobilitabit, aut pugna.

CAPUT XVII.

Deſperatio cum horrore Ducum ex oratione Darii concepta. Artabazi fides. Nabarzani, & Beſſi conjuratio.

HÆc dicente Dario, præſentis periculi ſpecies omnium ſimul corda, animoſque horrore perſtrinxerat. Nec alit conſilium ſuppetebat,

bat, aut vox, cùm Artabazus vetuſtiſſimus amicorum, quem hoſpitem fuiſſe Philippi ſæpè diximus, *Nos verò*, inquit, *pretioſiſſimam veſtem induti, armiſque, quanto maximo cultu poſſumus, adornati, Regem in aciem ſequemur, ea quidem mente, ut victoriam ſperemus, mortem non recuſemus*. Aſſenſu excepere cæteri hanc vocem. Sed Nabarzanes, qui in eodem conſilio erat cum Beſſo, inauditi anteà facinoris ſocietate initâ, Regem ſuum per milites, quibus ambo præerant, comphrehendere, & vincire decreverant, ea mente, ut, ſi Alexander ipſos inſequutus foret, tradito Rege vivo inirent gratiam victoris, magni profectò cepiſſe Darium æſtimaturi, ſin autem eum effugere potuiſſent interfecto Dario, Regnum ſibi occuparent, bellumque renovarent. Hoc parricidium cum diu volutaſſent, Nabarzanes aditum nefariæ ſpei præparans, *Scio me*, inquit, *ſententiam eſſe dicturum prima ſpetie haudquaquam auribus tuis gratam. Sed Medici quoque graviores morbos aſperis remediis curant: & Gubernator, ubi naufragium timet, jactura, quidquid ſervari poteſt, redimit. Ego tamen, non ut damnum quidem facias, ſuadeo, ſed ut te, ac Regnum tuum ſalubri ratione conſerves. Diis adverſis bellum inimus, & pertinax fortuna Perſas urgere non deſinit. Novis initiis, & ominibus opus eſt. Auſpicium, & Imperium alii trade interim, qui tandiu Rex appelletur, donec Aſia decedat hoſtis, victor deinde Regnum tibi reddat. Hoc autem brevi futurum, ratio promittit. Bactra intacta ſunt. Indi, & Sagæ in tua poteſtate. Tot populis, tot exercitus, tot equitum, peditumque millia ad renovandum bellum vires paratas habent, ut major belli moles ſuperſit, quàm exhauſta ſit. Quid ruimus belluarum*

rum ritu in perniciem non neceſſariam? Fortium virorum eſt, magis mortem contemnere, quàm odiſſe vitam. Sæpè tædio laboris ad vilitatem ſui compelluntur ignavi: at virtus nihil inexpertum omittit. Itaque ultimum omnium mors eſt, ad quam non pigrè ire ſatis eſt. Proinde, ſi Bactra, quod tutiſſimum receptaculum eſt, petimus; Præfectum regionis ejus Beſſum, Regem temporis gratia ſtatuamus. Compoſitis rebus, juſto Regi tibi fiduciarum reſtituet Imperium.

CAPUT XVIII.

Darius ſentit inſidias, quas effugere tamen non potuit. Artabazi, & Græcorum cum Patrone fides in eundem. Artabazus pro Rege adminiſtrat caſtra.

HAud mirum eſt, Darium non temperaſſe animo: quanquam tam impiæ voci quantum nefas ſubeſset, latebat. Itaque, *Peſſimum*, inquit, *mancipium, reperiſti optatum tibi tempus, quo parricidium aperires?* Strictoque acinace interfecturus videbatur, ni properè Beſſus, Bactrianique, triſtium ſpecie, cæterùm ſi perſeveraret, vincturi circunſtetiſſet. Nabarzanes interim elapſus, mox & Beſſus conſequutus, copias, quibus præerant, à cætero exercitu ſecedere jubent, ſecretum inituri conſilium. Artabazus convenientem præſenti fortunæ ſententiam orſus, mitigare Darium, temporum identidem admonens, cœpit. *Ferret æquo animo qualiumcunque, ſuorum tamen, vel ſtultitiam, vel errorem. Inſtare Alexandrum, gravem, etiamſi omnes præſto eſſent. Quid futurum, ſi perſequuti fugam ipſius, alienentur à Rege?* Ea re-

præ

paruit Artabazo. Et quanquam movere caſtra ſtatuerat, turbatis tamen omnium animis, eodem in loco ſubſtitit. Sed attonitus mœſtitia ſimul, & deſperatione, tabernaculo ſe incluſit. Ergo in caſtris, quæ nullius regebant imperio, varii animorum motus erant. Nec in commune, ut anteà, conſulebatur. Dux Græcorum militum Patron arma capere ſuos jubet, paratoſque eſse ad exequendum imperium. Perſæ ſeceſſerant. Beſſus cum Bactrianis erat, tentabatque Perſas abducere, Bactra, & intactæ regionis opulentiam, ſimulque, quæ manentibus inſtarent, pericula oſtentans. Perſarum omnium eadem ferè fuit vox, *nefas eſſe deſeri Regem.* Inter hæc Artabazus omnibus imperatoriis fungebatur officiis. Ille Perſarum tabernacula circumire, hortari, monere nunc ſingulos, nunc univerſos, non ante deſtitit, quàm ſatis conſtaret imperata facturos. Idem ægrè à Dario impetravit, ut cibum caperet, animumque Regis.

CAPUT XIX.

Conjurati artes quærunt, quibus Darium comprehendant. Simulant pœnitentiam, recipiuntur in gratiam.

At Beſſus, & Nabarzanes, olim agitatum ſcelus exequi ſtatuunt, Regni cupiditate accenſi. Dario autem incolumi tantas opes ſperare non poterant. Quippe in illis gentibus Regum eximia majeſtas eſt. Ad nomen quoque Barbari conveniunt: & priſtinæ veneratio fortunæ ſequitur adverſam. Inflabat impios animos regio, cui præerant, armis, viriſque, &

ſpatio

ſpatio locorum nulli earum gentium ſecunda: Tertiam partem Aſiæ tenet. Multitudo juniorum exercitus, quos amiſerat Darius, æquabat. Itaque non illum modò, ſed etiam Alexandrum ſpernebant, inde vires Imperii repetituri, ſi regionis potiri contigiſſet. Diu omnibus cogitatis, placuit, per milites Bactrianos ad omne obſequium deſtinatos, Regem comprehendere, mittique nuntium ad Alexandrum, qui indicaret vivum aſſervari eum. Si, id, quod timebant, proditionem aſpernatus eſſet, occiſuri Darium, & Bactra cum ſuarum gentium manu petituri. Cæterùm propalam comprehendi Darius non poterat, tot Perſarum millibus laturis opem Regi. Græcorum quoque fides timebatur. Itaque, quod non poterant vi, fraude aſſequi tentant. Pœnitentiam ſeceſſionis ſimulare decreverant, & excuſare apud Regem conſternationem ſuam. Interim, qui Perſas ſolicitarent, mittuntur. Hinc ſpe, hinc metu militares animos verſant; ruinæ rerum illos ſubdere capita, in perniciem trahi; cum Bactra pateant, exceptura eos donis, & opulentia, quantam animis concipere non poſſint. Hæc agitantibus Artabazus ſupervenit, ſive Regis juſſu, ſive ſua ſponte, affirmans, mitigatum eſſe Darium, & eundem illis amicitiæ gradum patere apud Regem. Illi lacrymantes, nunc purgare ſe, nunc Artabazum orare, ut cauſam ipſorum tueretur; preceſque perferret. Sic peracta nocte, ſub lucis exortum Nabarzanes cum Bactrianis militibus in veſtibulo Prætorii aderat, titulum ſolemnis officii occulto ſceleri præferens. Darius, ſigno ad eundem dato, currum priſtino more conſcendit. Nabarzanes; cæterique parricidæ procumbentes humi, quem paulò poſt in vin-

culis habituri erant, ſuſtinuere venerari, lacrymas etiam pœnitentiæ indices profuderunt. Adeò humanis ingeniis parata ſimulatio eſt, Preces deinde ſuppliciter admotæ. Darium natura ſimplicem, & mitem, non credere modò, quæ affirmabant, ſed etiam flere coegerunt. Ac ne tum quidem cogitati ſceleris pœnituit, cum intuerentur, qualem & Regem, & virum fallerent. Ille quidem ſecurus periculi, quod inſtabat, Alexandri manus, quas ſolas timebat, effugere properabat.

CAPUT XX.

Patron Græci militis mercede conducti Prætor, aperit Dario conjuratorum ſimulatam pœnitentiam, & certas inſidias.

PAtron autem Græcorum Dux præcepit ſuis, ut arma, quæ in ſarcinis anteà ferebantur, induerent, ad omne imperium ſuum parati, & intenti. Ipſe currum Regis ſequebatur, occaſioni imminens alloquendi eum. Quippe Beſſi facinus præſenſerat. Sed Beſſus id ipſum metuens, cuſtos veriùs, quàm comes, à curru non recedebat. Diu ergo Patron cunctatus, ac ſæpiùs ſermone revocato, inter fidem, timoremque hæſitans, Regem intuebatur. Qui ut tandem advertit oculos, Bubacem ſpadonem inter proximos currum ſequentem percontari jubet, num quid ipſe velit dicere. Patron, ſe verò, ſed remotis arbitris, loqui velle cum eo, reſpondit. Juſſuſque propriùs accedere, ſine interprete (nam haud rudis Græcæ linguæ Darius erat) *Rex*, inquit, *ex quinquaginta millibus Græcorum ſuperſumus pauci, omnes*

nes fortunæ tuæ comites, & in hoc tuo ſtatu iidem, qui, florente te, fuimus, quaſcunque ſedes elegeris pro patria, & domeſticis rebus petituri. Secundæ, adverſaque res tuæ copulavere nos tecum. Per hanc fidem invictam oro, & obteſtor, in noſtris caſtris tibi tabernaculum ſtatue, nos corporis tui cuſtodes eſſe patiaris. Amiſimus Græciam, nulla Bactra ſunt nobis. Spes omnis in te. Utinam & in cæteris eſſet. Plura dici non attinet. Cuſtodiam corporis tui externus, & alienigena non depoſcerem, ſi credere alium poſſe præſtare. Beſſus quanquam erat Græci ſermonis ignarus, tamen ſtimulante conſcientia, indicium profectò Patronem detuliſſe credebat. Et interpretis Græci relato ſermone, exempta dubitatio eſt. Darius autem, quantum ex vultu conſpici poterat, haud ſanè territus, percontari Patrona cauſam conſilii, quod afferret, cœpit. Ille non ultrà differendum ratus, *Beſſus*, inquit, *& Nabarzanes inſidiantur tibi, in ultimo diſcrimine & fortunæ tuæ, & vitæ. Hic dies aut parricidis, aut tibi futurus ultimus.* Et Patron quidem egregiam conſervati Regis gloriam tulerat. Eludant, licèt, quibus fortè, ac temerè humana negotia volvi, agique perſuaſum eſt: equidem æterna conſtitutione crediderim, nexuque cauſarum latentium, & multò antè deſtinatarum, ſuum quenque ordinem immutabili lege percurrere. Darius certè reſpondit, *Quanquam ſibi Græcorum militum fides nota ſit; nunquam tamen à popularibus ſuis receſſurum. Difficilius ſibi eſſe damnare, quàm decepi. Quidquid ſors tuliſſet, inter ſuos perpeti malle, quàm transfugam fieri. Serò ſe perire, ſi ſalvum eſſe ſui milites nollent.* Patron, deſperata ſalute Re-

 gis,

gis, ad eos, quibus præerat, rediit, omnia pro fide experiri paratus.

CAPUT XXI.

Beſſi parricida ſimulata excuſatio.

AT Beſsus occidendi protinùs Regis impetum conceperat. Sed veritus, ne gratiam Alexandri, ni vivum eum tradidiſſet, inire non poſset, dilato in proximam noctem ſceleris conſilio, agere gratias incipit, quòd perfidi hominis inſidias jam Alexandri opes ſpectantis, prudenter, cautèque vitaſset. Donum eum hoſti laturum fuiſſe Regis caput. Nec mirari, hominem mercede conductum omnia habere venalia. Sine pignore, ſine lare, terrarum orbis exulem, ancipitem hoſtem, ad nutum licentium circumferri. Purganti deinde ſe, Deoſque patrios teſtes fidei ſuæ invocanti, Darius vultu aſsentiebatur, haud dubius, quin vera deferrentur à Græcis. Sed eò rerum ventum erat, ut tam periculoſum eſset non credere ſuis, quàm decipi. Triginta millia erant, quorum inclinata in ſcelus levitas timebatur. Quatuor millia Patron habebat, quibus ſi credidiſſet ſalutem ſuam, damnata popularium fide, parricidio excuſationem videbat offerri. Itaque præoptabat immeritò, quàm jure violari. Beſſo tamen inſidiarum conſilium purganti reſpondit, *Alexandri ſibi non minùs juſtitiam, quàm virtutem eſse perſpectam. Falli eos, qui proditionis ab eo præmium expectent. Violatæ fidei neminem acriorem fore vindicem ultoremque.*

CA-

CAPUT XXII.

Darius ultimùm ſalutatò Artabazo, dilapſis cuſtodibus, dimiſſis ſpadonibus, per noctem à Beſſo vincitur, & captivus à ſuis curru abducitur.

JAmque nox appetebat, cum Perſæ more ſolito armis poſitis, ad neceſſaria ex proximo [illegible]ferenda diſcurrunt. At Bactriani (ut imperatum erat à Beſſo) armati ſtabant. Inter hæc Darius Artabazum acciri jubet. Expoſitiſque, quæ Patron detulerat, haud dubitare Artabazus, quin tranſeundum eſſet in caſtra Græcorum, Perſas quoque, periculo vulgato, ſequuturos. Deſtinatus ſorti ſuæ, & jam nullius ſalubris conſilii patiens, unicam in illa fortuna ſpem, Artabazum, ultimùm illum viſurus, amplectitur; perfuſuſque mutuis lacrymis, inhærentem ſibi avelli jubet. Capite deinde velato, ne inter gemitus digredientem velut à tergo intueretur, in humum pronum corpus abjecit. Tum verò cuſtodiæ ejus aſſueti, quos Regis ſalutem vel periculo vitæ tueri oportebat, dilapſi ſunt; armatis, quos jam adventare credebant, haud rati ſe futuros pares. Ingens ergo in tabernaculo ſolitudo erat paucis, ſpadonibus (quia quò diſcederent, non habebant) circunſtantibus Regem. At ille, remotis arbitris, diu aliud, atque aliud conſilium animo volutabat. Jamque ſolitudinem, quam paulò antè pro ſolatio petiverat, peroſus, Bubacem vocari jubet. Quem intuens, *Ite*, inquit, *conſulite vobis, ad ultimum Regi veſtro (ut decebat) fide exhibita. Ego hìc legem fati mei expecto. Forſitan*

mireris, quòd vitam non finiam. Alieno ſcelere, quàm meo, mori malo. Poſt hanc vocem, ſpado gemitu non modò tabernaculum, ſed etiam caſtra complevit. Irrupere deinde alii, laceratiſque veſtibus, lugubri, & barbaro ululatu Regem deplorare cœperunt. Perſæ, ad illos clamore perlato, attoniti metu, nec arma capere, nec in Bactrianos inciderent, nec quieſcere audebant, ne impiè deſerere Regem viderentur. Varius, ac diſsonus clamor, ſine duce, ac ſine imperio, totis caſtris referebatur. Beſſo, & Nabarzani nuntiaverant ſui, Regem à ſemetipſo interemptum eſſe. Planctus eos deceperat. Itaque citatis equis advolant, ſequentibus, quos ad miniſterium ſceleris delegerant. Et, cùm tabernaculum intraſſent, quia Regem vivere ſpadones indicabant, comprehendi, vincirique juſſerunt. Rex curru paulò ante vectus, & Deorum à ſuis honoribus cultus, nulla externa ope admota, captivus ſervorum ſuorum, in ſordidum vehiculum pellibus undique contectum imponitur. Pecunia Regis, & ſuppellex, quaſi jure belli, diripitur. Onuſtique præda per ſcelus ultimum parta, fugam intendunt. Artabazus cum iis, qui imperio parebant, Græciſque militibus Parthienem petebat, omnia tutiora parricidarum contuitu ratus. Perſæ promiſſis Beſſi onerati, maximè, quia nemo alius erat, quem ſequerentur, conjunxere ſe Bactrianis, agmen eorum tertio aſsequuti die. Ne tamen honos Regi non haberetur, aureis compedibus Darium vinciunt, nova ludibria ſubinde excogitante fortuna. Et, ne fortè cultu Regio poſset agnoſci, ſordidis pellibus vehiculum intexerant. Ignoti jumenta agebant, ne percontantibus in agmine

-æ monſtrati poſſet, cuſtodes procul ſequebantur.

CAPUT XXIII.

Alexander Darium perſequitur.

ALexander, audito, Darium moviſſe ab Ecbatanis, omiſſo itinere, quod patebat in Mediam, fugientem inſequi pergit ſtrenuè. Tabas oppidum eſt in Paretacene ultima. Ibi transfugæ nuntiant, præcipitem ſuga Bactra petere Darium. Certiora deinde cognoſcit ex Bagyſthene Babylonio, non equidem vinctum Regem, ſed in periculo eſſe aut mortis, aut vinculorum. Rex Ducibus convocatis, *Maximum*, inquit, *opus, ſed labor breviſſimus ſupereſt. Darius haud procul deſtitutus à ſuis, aut vinctus, aut oppreſſus eſt. In illo corpore poſita eſt victoria noſtra. Et tanta res celeritatis eſt præmium.* Omnes pariter conclamant, paratos ipſum ſequi, nec labori, nec periculo parceret. Igitur raptim agmen curſus magis, quàm itineris modo ducit, ne nocturna quidem quiete diurnum laborem relaxante. Itaque quingenta ſtadia processit. Perventumque erat in vicum, in quo Darium Beſſus comprehenderat: ibi Melon Darii interpres excipitur. Corpore æger non potuerat agmen ſequi: & deprehenſus celeritate Regis, transfugam ſe eſſe ſimulabat. Ex hoc acta cognoſcit. Sed fatigatis neceſſaria quies erat. Itaque delectis equitum ſex millibus, trecentos, quos Dimachas appellabant, adjungit. Dorſo hi graviora arma portabant. Cæterùm equis vehebantur: cùm res, locuſque poſceret, pedeſtris acies erat. Hæc agentem Ale-

Alexandrum adeunt Orſillos, & Mythracenes; qui Beſſi parricidium exoſi transfugerant. Nuntiabantque, ſtadia quingenta abeſſe Perſas: ipſos brevius iter monſtraturos. Gratus Regi adventus transfugarum fuit. Itaque prima veſpera, ducibus iiſdem, cum expedita equitum manu monſtratam viam ingreditur, phalange, quantum feſtinare poſſent, ſequi juſſa. Ipſe quadrato agmine incedens, ita curſum regebat, ut primi conjungi ultimis poſſent. Trecenta ſtadia proceſſerant, cum occurrit Brocubalus, Mazæi filius, Syriæ quondam Prætor. Is quoque transfuga nuntiabat, Beſſum haud ampliùs, quàm ducenta ſtadia abeſſe. Exercitum, ut pote qui nihil præcaveret, incompoſitum, inordinatumque procedere. Hyrcaniam videri petituros. Si feſtinaret ſequi, palantibus superventurum. Darium adhuc vivere. Strenuo alioquin cupiditatem conſequendi transfuga injecerat. Itaque, calcaribus ſubditis, effuſo curſu eunt. Jamque fremitus hoſtium iter ingredientium exaudiebatur: ſed proſpectum ademerat pulveris nubes. Pauliſper ergo inhibuit curſum, donec conſideret pulvis.

CAPUT XXIV.

Barbari cum Beſſo certatim fugiunt. Darius fugientes ſequi recuſat; vulneribus ab ſuis relinquitur: à Polyſtrato Macedone reperitur; datis ad Alexandrum mandatis extinguitur.

JAmque conſpecti à Barbaris erant, & abeuntium agmen conſpexerant, nequaquam futuri pares, ſi Beſſo tantum animi fuiſſet ad prælium, quantum ad parricidium ferat. Nanque

que & numero Barbari præſtabant, & robore. Ad hoc refecti cum fatigatis certamen inituri erant. Sed nomen Alexandri, & fama, maximum in bello utique momentum, pavidos in fugam convertit. Beſſus, & cæteri facinoris ejus participes, vehiculum Darii aſſequuti, cœperunt hortari eum, ut conſcenderet equum, & ſe hoſti fuga eriperet. Ille Deos ultores adeſſe teſtatur, & Alexandri fidem implorans, negat ſe parricidas velle comitari. Tum verò ira quoque accenſi, tela injiciunt in Regem, multiſque confoſſum vulneribus relinquunt. Jumenta quoque, ne longiùs proſequi poſsent, convulnerant, duobus ſervis, qui Regem comitabantur, occiſis. Hoc edito facinore, ut veſtigia fugæ ſpargerent, Nabarzanes Hyrcaniam, Beſſus Bactra, paucis equitum comitantibus, petebant. Barbari ducibus deſtituti, quà quenque aut ſpes ducebat, aut pavor, diſſipabantur. Quingenti tantùm equites congregaverant ſe, incerti adhuc, reſſiſtere ne melius eſſet, an fugere. Alexander hoſtium trepidatione comperta, Nicanorem cum equitum parte ad inhibendam fugam præmittit: ipſe cum cęteris ſequitur. Tria fermè millia reſiſtentium occiſa ſunt: reliquum agmen more pecudum intactum agebatur, jubente Rege, ut cædibus abſtineretur. Nemo captivorum erat, qui monſtrare Darii vehiculum poſſet. Singuli, ut quæque prehenderant, ſcrutabantur: nec tamen ullum veſtigium fugæ Regis extabat. Feſtinantem Alexandrum vix tria millia equitum perſequuta ſunt. At in eos, qui lentiùs ſequebantur, incidebant univerſa fugientium agmina. Vix credibile dictu; plures captivi, quàm qui caperent, erant. Adeò omnem ſenſum territis for-

tuna penitùs excuſſerat, ut nec hoſtium paucitatem, nec multitudinem ſuam ſatis cernerent. Interim jumenta, quæ Darium vehebant, nullo regente deceſſerant militari via: & errore delata per quatuor ſtadia, in quadam valle conſtiterant, æſtu, ſimulque vulneribus fatigata, Haud procul erat fons, ad quem monſtratum à peritis Polyſtratus Macedo ſiti maceratus acceſſit. Ac, dum galea hauſtam aquam ſorbet, tela jumentorum deficientium corporibus infixa conſpexit. Miratuſque confoſſa potiùs, quàm abacta eſſe, ſemivivi * (*Quæ ſequuntur ab aſteriſco, ad hujus lib. finem, ex Juſt. lib. 2. deſumpta ſunt*) hominis corpus, cùm propiùs acceſſiſſet, in ſordido vehiculo pellibus contecto ſitum reperit: atque Darium, multis quidem vulneribus confoſſum, adhuc tamen ſpirantem eſſe cognovit. Qui applicito captivo, cùm civem ex voce cognoviſſet, id ſaltem præſentis fortunæ ſolatium ſe habere dixit, quòd apud intellecturum loquuturus eſſet, nec incaſſum poſtremas voces emiſſurus. Hæcque Alexandro perferri jubet, ſe nullis in eum meritorum officiis maximorum autem illi debitorem mori. Agere tamen ei maximas gratias pro beneficiis in matrem, conjugem liberoſque ſuos impenſis. Iis enim vitam, & priſtini ſtatus reverentiam, dignitatemque conceſſam. Sibi autem à cognatis, atque amicis, quibus & Regna, & vitam dederit, illa omnia erepta eſſe. Precari ſe, ut illi victori terrarum omnium Imperium contingat. Ultionem ſceleris erga ſe perpetrati, non ſolùm ſua, ſed exempli, omniumque Regum cauſa, non negligere, illi cum decorum, tum utile futurum. Jamque deficiens, aquam popoſcit. Quam allatam poſtquam bibit, po-

lyſtra-

lyſtrato, qui eam tulerat, quiſquis es mortalium, inquit, hoc mihi extremum univerſæ calamitatis genus accidit, ut pro tanto in me beneficio dignas tibi grates referre nequeam. At referat Alexander, Alexandro vero Dii, pro ejus ſumma in meos humanitate, ac clementia. Cui hoc fidei Regiæ unicum dextræ pignus pro me dabis. Hæc dicentem, accepta Polyſtrati manu, vita deſtituit. Quibus Alexandro nuntiatis, ad corpus demortui perveniens, tam indignam illo faſtigio mortem lacrymis proſequutus eſt. Demptaque ſibi chlamyde, corpus illius contexit: atque Regio ornatum cultu, ad matrem Syſigambim, patrio, Regioque more ſepeliendum, atque Regiis majorum ſuorum tumulis inferendum, miſit.

LIBER SEXTUS.

SYNOPSIS.

AGis Lacedæmoniorum Rex ab Antipatro bello vincitur. Alexander hortatur militem ad reliquiam Aſiam ſubigendam. Fluvius Zioberis deſcribitur. Nabarzanes cum aliis Satrapis veniam impetrat. Alexander Græcis Darianis parcit. In mores Perſarum abit. Beſſum bello perſequitur. Conjuratio Philotæ, & aliorum detegitur. Philotas tortus cum conjuratis occiditur.

CAPUT I.

Deeſt principium de bello Lacedæmoniorum cum Antipatro Præſide Macedoniæ geſto, in quo victor Antipater, cæſus Agis Rex Lacedæmoniorum. Victi Legatos mittunt ad Alexandrum. Antipater cautè, & modeſtè utitur victoria, ne ſe oneret invidia apud Alexandrum.

PUgnæ diſcrimen immiſit; obtruncatiſque, qui promptiùs reſiſtebant, magnam partem hoſtium populit. Cœperant fugere victores: &, donec avidiùs ſequentes in planum deduxere, multi cadebant. Sed, ut primùm locus, in quo ſtare poſſent, fuit, æquis viribus dimicatum eſt. Inter omnes tamen Lacedæmo-

monios Rex eminebat, non armorum modò, & corporis ſpecie, ſed etiam magnitudine animi, quo uno vinci non potuit. Undique nunc cominùs, nunc eminùs petebatur: diuque arma circumferens, alia tela clypeo excipiebat, corpore alia vitabat, donec haſta femora perfoſſa; plurimo ſanguine effuſo, diſtituere pugnantem. Ergo clypeo ſuo exceptum armigeri raptim in caſtra referebant, jactationem vulnerum haud facilè tolerantem. Nec tamen omiſere Lacedæmonii pugnam; &, ut primùm ſibi, quàm hoſti æquiorem locum capere potuerunt, denſatis ordinibus, effusè fluentem in ſe aciem excepere. Non aliud diſcrimen vehementius fuiſſe, memoriæ proditum eſt. Duarum nobiliſſimarum bello gentium exercitus pari Marte pugnabant. Lacedæmonii vetera, Macedones præſentia decora intuebantur. Illi pro libertate, hi pro dominatione pugnabant. Lacedæmoniis Dux, Macedonibus locus deerat. Diei quoque unius tam multiplex caſus modò ſpem, modò metum utriuſque partis augebat, velut de induſtria inter fortiſſimos viros certamen æquante fortuna. Cæterùm anguſtiæ loci, in quo hæſerat pugna, non patiebantur totis congredi viribus. Spectabant ergo plures, quàm injerant prælium. Et qui extra teli jactum erant, clamore invicem ſuos accendebant. Tandem Laconum acies langueſcere, lubrica arma ſudore vix ſuſtinens; pedem deinde referre cœpit, urgente hoſte, ac apertè fugere. Inſequebatur diſſipatos victor, & emenſus curſu omne ſpatium, quod acies Laconum obtinuerat, ipſum Agiem perſequebatur. Ille, ut fugam ſuorum, & proximos hoſtium conſpexit, deponi ſe juſſit, Expertuſque, membra an impetum ani-

mi

mi ſequi poſſent, poſtquam deficere ſenſit, poplitibus ſemet excepit, galeaque ſtrenuè ſumpta, clypeo protegens corpus, haſtam dextra vibrabat, ultrò vocans hoſtem, ſi quis jacenti ſpolia demere auderet. Nec quiſquam fuit, qui ſuſtineret cominùs congredi. Procul miſſilibus appetebatur, ea ipſa in hoſtem retorquens, donec lancea nudo pectori infixa eſt. Qua ex vulnere evulſa, inclinatum, ac deficiens caput clypeo pauliſper excepit: deinde, linquente ſpiritu pariter, ac ſanguine, moribundus in arma procubuit. Cecidere Lacedæmoniorum quinque millia, & CCCLX ex Macedonibus haud ampliùs CIↃ. Cæterùm vix quiſquam, niſi ſaucius, revertit in caſtra. Hæc victoria non Spartam modò, ſocioſque ejus, ſed etiam omnes, qui fortunam belli ſpectaverant, fregit. Nec fallebat Antipatrum, diſſentire ab animis gratulantium vultus, ſed bellum finire cupienti opus erat decipi. Et quanquam fortuna rerum placebat, invidiam tamen, quia majores res erant, quàm quas Præfecti modus caperet, metuebat. Quippe Alexander hoſtes vinci voluerat, Antipatrum viciſſe, ne tacitus quidem, indignabatur, ſuæ demptum gloriæ æſtimans, quidquid ceſſiſſet alienæ. Itaque Antipater, qui propè noſſet ſpiritum ejus, non eſt auſus ipſe agere arbitria victoriæ, ſed conſilium Græcorum, quid fieri placeret, conſulvit. A quo Lacedæmonii nihil aliud, quàm ut Oratores mittere ad Regem liceret, precati, non gravatè veniam defectionis, præter auctores, impetraverunt. Megalopolitani, quorum urbs obſeſſa erat, ad defectionis ejus mulctam Achæis, & Ætolis CXX. talenta dare juſſi ſunt. Hic fuit exitus belli, quod repentè ortum, priùs ta-

tamen finitum eſt, quàm Darium Alexander apud Arbellam ſuperant.

CAPUT II.

Alexander victor gentium, à ſuis ipſe vitiis, ebrietate, ſuperbia, libidine vincitur. Regia tamen ſtirpis captivis parcit. Fratrem Darii inter amicos reſcribit. Oxydatem Mediæ præficit.

SEd, ut primùm inſtantibus curis, laxatus eſt animus, militarium rerum, quàm quietis, otiique patientior, excepere eum voluptates. Et quem arma Perſarum non fregerant, vitia vicerunt. Intempeſtiva convivia, & perpotandi, pervigilandiq; inſana dulcedo, ludique, & greges pellicum, omnia in externum lapſa ſunt morem. Quem æmulatus quaſi potiorem ſuo, ita popularium animos, oculoſque pariter offendit, ut à pleriſque amicorum pro hoſte haberetur. Tenaces quippe diſciplinæ ſuæ, ſolitoſque parco, ac parabili victu ad implenda naturæ deſideria defungi, in peregrina, & victarum gentium mala impulerat. Hinc ſæpiùs comparatæ in caput ejus inſidiæ, ſeceſſio militum, & liberior inter mutuas querelas dolor; ipſius deinde nunc ira, nunc ſuſpiciones, quas excitabat inconſultus pavor, cæteraque his ſimilia, quæ deinde dicentur. Igitur, cum intempeſtivis conviviis dies pariter, noctesque conſumeret, ſatietatem epularum ludis interpolabat, non contentus artificum, quos è Græcia exciverat, turba, Quippe captivæ fœminarum jubebantur ſuo ritu canere inconditum, & abhorrens peregrinis auribus carmen. Inter quas unam

unam Rex ipſe conſpexit mœſtiorem, quàm cæteras, & producentibus eam verecundè reluctantem. Excellens erat forma, & formam pudor honeſtabat. Dejectis in terram oculis, &, quantum licebat, ore velato, ſuſpicionem præbuit Regi, nobiliorem eſſe, quàm ut inter convivales ludos deberet oſtendi. Ergo interrogata, quenam eſſet, *neptem ſe Ochi, qui nuper regnaſſet in Perſis, filio ejus genitam eſſe*, reſpondit, *uxorem Hiſtaſpis fuiſſe*. Propinquus hic Darii fuerat, magni & ipſe exercitus Prætor. Adhuc in animo Regis tenues reliquiæ priſtini moris hærebant. Itaque fortunam Regia ſtirpe genitæ, & tam celebre nomen reveritus, non dimitti modò captivam, ſed etiam reſtitui ei ſuas opes juſſit; virum quoque requiri, ut reperto conjugem redderet. Poſtero autem die præcepit Hephæſtioni, ut omnes captivos in Regiam juberet adduci. Ubi ſingulorum nobilitate ſpectata, ſecrevit à vulgo, quorum eminebat genus. Mille hi fuerunt, inter quos repertus eſt Oxatres Darii frater, non illius fortuna, quàm indole animi ſui clarior. Oxydates erat nobilis Perſes, qui à Dario capitali ſupplicio deſtinatus, cohibebatur in vinculis. Huic liberato Satrapeam Mediæ attribuit. Fratremque Darii recepit in cohortem amicorum, omni vetuſtæ claritatis honore ſervato. XXVI. millia talentum proxima præda redacta erant: è queis XII. millia in congiarium militum abſumpta ſunt. Par huic pecuniæ ſumma cuſtodum fraude ſubtracta eſt.

CAPUT III.

Rex Parthienem, quam poſteà Scythæ occuparunt, ingreſſus, tumultuantem militem oratione ſedat, patriam ſpectantem, ad nova bella parat.

HInc in Parthienem perventum eſt, tunc ignobilem gentem, nunc caput omnium, qui poſt Euphratem, & Tigrim amnes ſiti, Rubro mari terminantur. Scythæ regionem campeſtrem, ac fertilem occupaverunt, graves adhuc accolæ. Sedes habent & in Europa, & in Aſia. Qui ſuper Boſphorum colunt, aſcribuntur Aſiæ: at qui in Europa ſunt, à lævo Thraciæ latere ad Boryſthenem, atque inde ad Thanaim alium amnem recta plaga pertinent. Tanais Europam, & Aſiam medius interfluit. Nec dubitatur, quin Scythæ, qui Parthos condidere, non à Boſphoro, ſed ex regione Europæ penetraverint: Urbs erat ea tempeſtate clara Hecatompylos, condita à Græcis. Ibi ſtativa Rex habuit, commeatibus undique advectis: Itaque rumor otioſi militis, viritim ſine auctore percrebuit, Regem contentum rebus, quas geſſiſſet, in Macedoniam protinùs redire ſtatuiſſe: Diſcurrunt lymphatis ſimiles in tabernacula, & iteneri ſarcinas aptant. Signum datum crederes, ut vaſa colligerent. Totis caſtris tumultus hinc contubernales ſuos requirentium, hinc onerantium plauſtra, perfertur ad Regem. Fecerant fidem rumori temerè vulgato Græci milites, redire juſſi domos, quorum equitibus ſingulis denariorum ſena millia dono dederat. Ipſis quoque finem militiæ adeſſe credebant. Haud ſecùs, quàm par erat, territus Alexander, qui

qui Indos, atque ultima Orientis peragrare ſtatuiſſet, Præfectos copiarum in Prætorium contrahit. Obortiſque lacrymis, ex medio gloriæ ſpatio revocari ſe, victi magis, quàm victoris fortunam in patriam relaturum, conqueſtus eſt; nec ſibi ignaviam militum obſtare, ſed Deorum invidiam, qui fortiſſimis viris ſubitum patriæ deſiderium admoviſſent, paulò poſt in eandem cum majore laude, famaque redituris. Tum verò pro ſe quiſque operam ſuam offerre, difficillima quæque poſcere, polliceri militum quoque obſequium, ſi animos eorum leni, & apta oratione permulcere voluiſſet. Nunquam infractos, & abjectos receſſiſſe, quoties ipſius alacritatem, & tanti animi ſpiritus haurire potuiſſent. Ita ſe facturum eſſe reſpondit: illi vulgi aures præparent ſibi. Satiſque omnibus, quæ in rem videbantur, compoſitis, vocari ad concionem exercitum juſſit, apud quem talem orationem habuit.

CAPUT IX.

Multa docet bello perfecta, non pauca perficienda, nondum abeſſe finem laborum.

Magnitudinem rerum, quas geſſimus, milites, intuentibus vobis, minimè mirum eſt, & deſiderium quietis, & ſatietatem gloriæ occurrere. Ut omittam Illyrios, Triballos, Bœotiam, Thraciam, Spartam, Achæos, Peloponeſum, quorum alia ductu meo, alia imperio, auſpicioque perdomui: ecce orſi bellum ad Helleſpontum, Jonas, Æolidem ſervitio Barbariæ impotentis eximimus; Cariam, Lydiam, Cappadociam, Phrygiam, Paphlagoniam, Pamphiliam, Piſi-

Piſidiam, Ciliciam, Syriam, Phœnicem, Armeniam, Perſidem, Medos. Parthianem habemus in poteſtate, Plures Provincias complexus ſum, quàm alii urbes ceperunt. Et neſcio, an enumeranti mihi quædam ipſarum rerum multitudo ſubduxerit. Itaque, ſi crederem ſatis certam eſſe poſſeſſionem terrarum, quas tanta velocitate domuimus, ego verò, milites, ad Penates meos, ad parentem, ſororeſque, & cæteros cives, vel renitentibus vobis, erumperem: ut ibi potiſſimùm parta vobiſcum laude, & gloria fruerer, ubi nos uberrima victoriæ præmia expectant; liberorum, conjugum, parentumque lætitia, pax, quies, rerum per virtutem partarum ſecura poſſeſſio. Sed in novo, & (ſi verum fateri volumus) precario Imperio, adhuc jugum ejus rigida cervice ſubeuntibus Barbaris, tempore, milites, opus eſt, dum mitioribus ingeniis imbuuntur, & efferatos mollior conſuetudo permulcet. Fruges quoque maturitatem ſtatuto tempore expectant. Adeò etiam illa ſenſus omnis expertia, tamen ſua lege miteſcunt. Quid? creditis, tot gentes alterius Imperio, ac nomini aſſuetas, non ſacris, non moribus, non commercio linguæ nobiſcum cohærentes, eodem prælio domitas eſſe, quo victæ ſunt? Veſtris armis continentur, non ſuis moribus. Et qui præſentes metuunt, in abſentia hoſtes erunt. Cum feris beſtiis res eſt, quas captas, & incluſas, quia ipſarum natura non poteſt, longior dies mitigat. Et adhuc ſic ago, tanquam omnia ſubacta ſint armis, quæ fuerunt in ditione Darii. Hyrcaniam Nabarzanes occupavit, Bactra non ſolùm poſſidet parricida Beſſus, ſed etiam minatur. Sogdiani, Dahæ, Maſſagetæ, Sacæ, Indi ſui juris ſunt. Omnes hi ſimul, ſi terga noſtra

vide-

viderint, ſequenter. Ille enim ejuſdem nationis ſunt; nos alienigenæ, & externi. Suis autem quique parent placidiùs, etiam cum is præeſt, qui magis timeri poteſt. Proinde aut quæ cepimus, omittenda ſunt, aut quæ non habemus, occupanda. Sicut in corporibus ægris, milites, nihil, quod nociturum eſt, medici relinquunt: ſic nos, quidquid obſtat Imperio, recidamus. Parva ſæpè ſcintilla contempta, magnum excitavit incendium. Nil tutò in hoſte deſpicitur. Quem ſpreveris, valentiorem negligentia facies. Ne Darius quidem hæreditarium Perſarum accepit Imperium, ſed in ſedem Cyri beneficio Bagoæ caſtrati hominis admiſſus. Ne vos magno labore credatis Beſſum vacuum Regnum occupaturum. Nos verò peccavimus, milites, ſi Darium ob hoc vicimus, ut ſervo ejus traderemus Imperium, qui ultimum auſus ſcelus, Regem ſuum etiam externæ opis egentem, certè cui nos victores pepercisſemus, quaſi captivum in vinculis habuit, ad ultimum, ne à nobis conſervari poſſet, occidit. Hunc vos regnare patiemini? quem equidem cruci affixum videre feſtino, omnibus Regibus, gentibuſque fidei, quam violavit, meritas pœnas ſolventem. At herculè, ſi mox eundem Græcorum urbes, aut Helleſpontum vaſtare nuntiatum erit vobis, quo dolore afficiemini, Beſsum præmia veſtræ occupaſſe victoriæ? Tunc ad repetendas res feſtinabitis, tunc arma capietis. Quanto autem præſtat, territum adhuc, & vix mentis ſuæ compotem opprimere? Quatridui nobis iter ſupereſt, qui tot proculcavimus nives, tot amnes ſuperavimus, tot montium juga tranſcurrimus. Non mare illud, quod exæſtuans iter fluctibus occupat, euntes nos moratur, non Ciliciæ fauces, & angu-

ſtiæ

ſtiæ includunt: plana omnia, & prona ſunt: In ipſo limine victoriæ ſtamus. Pauci nobis fugitivi, & domini ſui interfectores ſuperſunt. Egregium meherculè opus, & inter præmia gloriæ veſtræ numerandum, poſteritati, famęque tradetis, Darii quoque hoſtis, finito poſt mortem ejus odio, parricidas eſſe vos ultos, neminem impium effugiſſe manus veſtras. Hoc perpetrato, quanto creditis Perſas obſequentiores fore, cum intellexerint, vos pia bella ſuſcipere, & Beſſi ſceleri, non nomini ſuo iraſci?

CAPUT V.

Rex movet caſtra versùs Hyrcaniam: Deſcribitur mirum Zioberis fluminis ingenium.

SUmma militum alacritate, jubentium, quocunque vellet, duceret, oratio excepta eſt. Nec Rex moratus impetum. Tertioque per Parthienem diem ad fines Hyrcanię penetrat, Cratero relicto cum iis copiis, quibus præerat, & ex manu, quam Amyntas ducebat, additis ſexcentis equitibus, & totidem ſagittariis, ut ab incurſione Barbarorum Parthienem tueretur. Erigyum impedimenta, modico præſidio dato, campeſtri itinere ducere jubet. Ipſe cum phalange, & equitatu CL. ſtadia emenſus, caſtra in valle, quà Hyrcaniam adeunt, communit. Nemus præaltis, denſiſque arboribus umbroſum eſt, pingue vallis ſolum rigantibus aquis, quę ex petris imminentibus manant. Ex ipſis radicibus montium Zioberis amnis effunditur, qui ferè tria ſtadia in longitudinem univerſus fluit: deinde ſaxo, quod alveolum interpolat, repercuſſus, duo itinera velut diſpenſatis aquis aperit: inde torrens, & ſaxorum, per quæ incurrit, aſperitate violentior,

tior, terram præceps ſubit: per CCC. ſtadia conditus labitur: rurſuſque velut ex alio fonte conceptus editur, novum alveum intendit, priore ſui parte ſpatioſior, quippe in latitudinem XIII. ſtadiorum diffunditur: rurſuſque anguſtioribus coercitus ripis iter cogit: tandem in alterum amnem cadit, cui Rhidago nomen eſt. Incolæ affirmabant, quæcunque dimiſſa eſſent in cavernam, quę propriór eſt fonti, rurſus, ubi aliud os amnis aperit, exiſtere. Itaque Alexander duos tauros, quà ſubeunt aquę terram, pręcipitari jubet: quorum corpora, ubi rurſus erumpit, expulſa videre, qui miſſi erant, ut exciperent.

CAPUT VI.

Nabarzani Beſſi ſocio ſupplici promittit veniam, & publicam fidem.

QUartum jam diem eodem loco quietem militi dederat, cum literas Nabarzanis, qui Darium cum Beſſo interceperat, accipit: quarum ſententia hæc erat, *Se Dario non fuiſſe inimicum, imò etiam, quæ crediďiſſet utilia eſſe ſuaſiſſe: & quia fidelem conſilium Regi dediſſet, propè occiſum ab eo. Agitaſſe Darium, cuſtodiam corporis ſui contra jus, faſque peregrino militi tradere, damnata popularium fide, quam per ducentos, & triginta annos inviolatam Regibus ſuis præſtitiſſent Perſæ. Se in præcipiti, & lubrico ſtantem, conſilium à præſenti neceſſitate reperiſſe. Darium quòque, cum occidiſſet Bagoam, hac excuſatione ſatisfeciſſe popularibus, quòd inſidiantem interemiſſet. Nihil eſſe miſeris mortalibus ſpiritu charius. Amore ejus ad ultima eſſe propulſum: ſed ea magis eſſe ſequutum, quæ coegiſſet neceſſitas,*

ſitas, quàm quæ optaſſet. In communi calamitate ſuam quemque habere fortunam. Si venire ſe jubet, ſine metu eſſe venturum. Non timere, ne fidem datam tantus Rex violaret, Deos à Deo falli non ſolere. Cæterùm ſi, cui fidem daret, videretur indignus, multa exilia patere fugienti. Patriam eſſe, ubicunque vir fortis ſedem elegerit. Nec dubitavit Alexander fidem, quo Perſæ modo accipiebant, dare, inviolatum, ſi veniſſet, fore.

CAPUT VII.

Hyrcaniam ingreditur, quam Curtius cum Caſpio mari deſcribit.

QUadrato tamen agmine, & compoſito ibat, ſpeculatores ſubinde præmittens, qui explorarent loca. Levis armatura ducebat agmen: phalanx eam ſequebatur. Poſt pedites erant impedimenta. Et gens bellicoſa, & natura ſitus difficilis aditu, curam Regis intenderat. Nanque perpetua vallis jacet, uſque ad mare Caſpium patens. Duo terræ ejus velut brachia excurrunt; media fluxu modico ſinum faciunt, Lunæ maximè ſimilem, cum eminent cornua, nondum totum orbem ſidere implente. Cercetæ, Moſſyni, & Chalybes à læva ſunt: ab altera parte Leucoſyri, & Amazonum campi: & illos, quà vergit ad Septentrionem, hos ad occaſum converſa proſpectat. Mare Caſpium dulcis cæteris, ingentis magnitudinis ſerpentes alit; piſcium longè diverſus ab aliis color. Quidam Caſpium, quidam Hyrcanum appellant. Alii ſunt, qui Mæotim paludem in id cadere putent; & argumentum afferunt, aquam, quæ dulcior ſit,

ſit, quàm cætera maria, infuſo paludis humore miteſcere. A Septentrione ingens in littus mare incumbuit, longèque agit fluctus, & magna parte exæſtuans ſtagnat. Idem alio cœli ſtatu recipit in ſe fretum, eodemque impetu, quo effuſum eſt, relabens, terram naturæ ſuæ reddit. Et quidam credidere, non Caſpium mare eſſe, ſed ex India in Hyrcaniam cadere: cujus faſtigium (ut ſuprà dictum eſt) perpetua valle ſubmittitur. Hinc Rex viginti ſtadia proceſſit, ſemita propemodùm invia, cui ſylva imminebat, torrenteſque, & eluvies iter morabantur. Nullo tamen hoſte obvio penetravit, tandemque ad ulteriora perventum eſt. Præter alios commeatus, quorum tum copia regio abundabat, pomorum quoque ingens modus naſcitur; & uberrimum gignendis uvis ſolum eſt. Frequens arbor faciem quercus habet, cujus folia multo melle tinguntur. Sed, niſi Solis ortum incolæ occupaverint, vel modico tepore extinguitur ſuccus.

CAPUT VIII.

Satrapas Perſarum ſupplices in fidem accipit: Artabazo etiam dextram porrigit. Græcis ignoſcit, præter Lacedæmonios in cuſtodiam datos. Democrates Athenienſis jus ſibi gladio dicit.

TRiginta hinc ſtadia proceſſerat, cum Phrataphernes ei occurrit, ſeque, & eos, qui poſt Darii mortem profugerant, dedens. Quibus benignè exceptis, ad oppidum Arvas pervenit. Hìc ei Craterus, & Erigyus occurrunt. Præfectum Tapyrorum gentis Phradatem adduxerant. Hìc quoque in fidem receptus, multis exem-

exemplo fuit experiendi clementiam Regis: Satrapem deinde Hyrcaniæ dedit Menapim. Exul hic, regnante Ocho, ad Philippum pervenerat. Tapyrorum quoque gentem Phradati reddit. Jamque Rex ultima Hyrcaniæ intraverat, cùm Artabazus, quem Dario fidiſſimum fuiſse ſuprà diximus, cum propinquis Darii, ac ſuis liberis, modicaque Græcorum militum manu, occurrit. Dextram venienti obtulit Rex: quippe & hoſpes Philippi fuerat, cum, Ocho regnante, exularet, & hoſpitii pignora in Regem ſuum ad ultimum fides conſervata vincebat. Comiter igitur exceptus, *Tu quidem*, inquit, *Rex, perpetua felicitate floreas. Ego cæteris latus hoc uno torqueor, quòd præcipiti ſenectute diu frui tua bonitate non poſſum.* Nonageſimum, & quintum annum agebat. Novem juvenes eadem matre geniti patrem comitabantur. Hos Artabazus dextræ Regis admovit, precatus, ut tandiu viverent, donec utiles Alexandro eſſent. Rex pedibus iter plerunque faciebat. Tunc admoveri ſibi, & Artabazo equos juſſit, ne, ipſo ingrediente pedibus, ſenex equo vehi erubeſceret. Deinde, ut caſtra ſunt poſita, Græcos, quos Artabazus adduxerat, convocari jubet. At illi, niſi Lacedæmoniis quoque fides daretur, reſpondent, ſe, quid agendum ipſis foret, deliberaturos. Legati erant Lacedæmoniorum miſſi ad Darium: quo victo, applicaverant ſe Græcis mercede apud Perſas militantibus. Rex, omiſſis ſponſionum, fideique pignoribus, venire eos juſſit, fortunam, quam ipſe dediſſet, habituros. Diu cunctantes, pleriſque conſilia variantibus, tandem venturos ſe pollicentur. At Democrates Athenienſis, qui maximè Macedonum opibus ſemper ob-

ſtiterat, venia deſperata, gladio ſe transfigit. Cæteri, ſicut conſtituerant, ditioni Alexandri ſeipſos permittunt. Mille, & quingenti milites erant; præter hos Legatis ad Darium miſſi XC. In ſupplementum diſtributus miles. Cæteri remiſſi domum, præter Lacedæmonios, quos tradi in cuſtodiam juſſit.

CAPUT IX.

Mardos feram gentem domat.

MArdorum erat gens confinis Hyrcaniæ, cultu vitæ aſpera, & latrociniis aſſueta. Hæc ſola nec Legatos miſerat, nec videbatur imperata factura. Itaque Rex indignatus, ſi una gens poſſet efficere, ne invictus eſſet, impedimentis cum præſidio relictis, invicta manu comitante, procedit. Noctu iter fecerat: & prima luce hoſtis in conſpectu erat. Tumultus magis, quàm prælium fuit. Deturbati ex collibus, quos occupaverant Barbari profugiunt: proximique vici ab incolis deſerti capiuntur. Interiora regionis ejus haud ſanè adire ſine magna vexatione exercitùs poterat. Juga montium, prealtæ ſylvæ, rupeſque inviæ ſepiunt: ea, quæ plana ſunt, novo munimenti genere impedierant Barbari. Arbores denſæ ſunt ex induſtria conſitæ, quarum teneros adhuc ramos manu flectunt, quos intortos rursùs inſerunt terræ: inde velut ex alia radice latiores virent trunci: hos, quà natura fert, adoleſcere non ſinunt, quippe alium alii quaſi nexu conſerunt: qui, ubi multa fronde veſtiti ſunt, operiunt terram. Itaque occulti nexus ramorum, velut laquei, perpetua ſepe iter claudunt.

Una ratio erat, cædendo aperire ſaltum. Sed hoc quoque magni operis. Crebri nanque nodi duraverant ſtipites; & in ſe implicati arborum rami, ſuſpenſis circulis ſimiles, lento vimine fruſtrabantur ictus. Incolæ autem ritu ferarum virgulta ſubire ſoliti, tum quoque intraverant ſaltum, occultiſque telis hoſtem laceſſebant. Ille venantium modo latibula ſcrutatus, pleroſque confodit. Ad ultimum circuire ſaltum milites jubet, ut, ſi quà pateret iter, erumperent. Sed ignotis locis plerique oberrabant. Excepti ſunt quidam, inter quos equus Regis (Bucephalum vocabant) quem Alexander non eodem, quo cæteras pecudes, animo æſtimabat. Nanque ille nec in dorſo inſidere ſuo patiebatur alium: & Regem, cum vellet aſcendere, ſponte ſua genua ſubmittens, excipiebat; credebaturque ſentire, quem veheret. Majore ergo, quàm decebat, ira ſimul, ac dolore ſtimulatus, equum veſtigari jubet, & per interpretem pronuntiari, ni reddidiſſent, neminem eſſe victurum. Hac denuntiatione territi, cum cæteris donis equum adducunt. Sed ne ſic quidem mitigatus, cædi ſylvas jubet, aggeſtaque humo è montibus, planitiem ramis impeditam exaggerari. Jam aliquantum altitudinis opus creverat, cùm Barbari, deſperato, regionem, quam occupaverant, poſſe retineri, gentem ſuam dedidere. Rex, obſidibus acceptis, Phradati tradere eos juſſit. Inde quinto die in ſtativa revertitur. Artabazum deinde, geminato honore, quem Darius habuerat ei, remittit domum.

CAPUT X.

Nabarzani Præſidi Hyrcaniæ in Bagoæ gratiam ignoſcit. Thaleſtris Amazonum Regina Alexandrum adit, liberiſque conceptis poſt 13. dies redit ad ſuos.

JAm ad urbem Hyrcaniæ, in qua Regia Darii fuit, ventum erat. Ibi Nabarzanes, accepta fide, occurrit, dona ingentia ferens. Inter quæ Bagoas erat ſpecie ſingulari ſpado, atque in ipſo flore pueritiæ, cui & Darius fuerat aſſuetus, & mox Alexander aſſuevit. Ejuſdem maximè precibus motus, Nabarzani ignovit. Erat, ut ſuprà dictum eſt, Hyrcaniæ finitima gens Amazonum, circa Thermodoonta amnem, Themiſcyræ incolentium campos. Reginam habebant Thaleſtrim, omnibus inter Caucaſum montem, & Phraſim amnem imperitantem. Hæc cupidine viſendi Regis accenſa, finibus Regni ſui exceſſit. Et cum haud procul abeſſet, præmiſit indicantes, veniſſe Reginam, adeundi ejus, cognoſcendique avidam. Protinùs, facta poteſtate veniendi, cæteris juſſis ſubſiſtere, CCC. fœminarum comitatu proceſſit. Atque, ut primùm Rex in conſpectu fuit, equo ipſa deſiliit, duas lanceas dextra præferens. Veſtis non toto Amazonum corpore obducitur. Nam læva pars ad pectus eſt nuda; cætera inde velantur. Nec tamen ſinus veſtis, quem nodo colligunt, infra genua deſcendit. Altera papilla intacta ſervatur, qua muliebris ſexus liberos alant: aduritur dextera, ut arcus faciliùs intendant, & tela vibrent. Interrito vultu Regem Taleſtris intuebatur, habitum ejus haud-

qua-

quàquam rerum famæ parem oculis perluſtrans: Quippe omnibus Barbaris in corporum majeſtate veneratio eſt: magnorumque operum non alios capaces putant, quàm quos eximia ſpecie donare natura dignata eſt. Cæterùm interrogata, num aliquid petere vellet, haud dubitavit fateri, ad communicandos cum Rege liberos ſe veniſſe, dignam, ex qua ipſe Regni generaret hæredes, fœminei ſexus ſe retenturam, marem reddituram patri. Alexander, an cum ipſo militare vellet, interrogat. Et illa, cauſam ta ſine cuſtode Regnum reliquiſſe, petere perſeverabat, ne ſe irritam ſpei pateretur abire. Acrior ad Venerem fœminæ cupido quàm Regis, ut paucos dies ſubſiſteret, perpulit. Tredecim dies in obſequium deſiderii ejus abſumpti ſunt. Tum illa Regnum ſuum, Rex Parthienem petiverunt.

CAPUT XI.

Alexander mutat leges, totiuſque à ſe abit in vitia.

HIc verò palàm cupiditates ſuas ſolvit; continentiamque, & moderationem, in altiſſima quaque fortuna eminentia bona in ſuperbiam, ac laſciviam vertit. Patrios mores, diſciplinamque Macedonum Regum ſalubriter temperatam, & civilem habitum, velut leviora magnitudine ſua ducens, Perſicæ Regiæ par Deorum potentiæ faſtigium æmulabatur. Jacere humi venerabundos pati cœpit; paulatimque ſervilibus miniſteriis tot victores gentium imbuere, & captivis pares facere expetebat. Itaque purpureum diadema diſtinctum albo, qua-

quale Darius habuerat, capiti circundedit; veſtemque Perſicam ſumpſit, ne omen quidem veritus, quòd à victoris inſignibus in devicti tranſiret habitum. Et ille ſe quidem Perſarum ſpolia geſtare dicebat. Sed cum illis quoque mores induerat, ſuperbiamque habitus animi inſolentia ſequebatur. Literas quoque, quas in Europam mitteret, veteris anuli gemma obſignabat; iis, quas in Aſiam ſcriberet, Darii anulus imprimebatur, ut appareret, unum animum duorum non capere fortunam. Amicos verò, & equites, unàque principes militum, adſpernantes quidem, ſed recuſare non auſos, Perſicis ornaverat veſtibus. Pellices CCC. & LX. totidem, quot Darii fuerant, Regiam implebant, quas ſpadonum greges, & ipſi muliebria pati aſſueti, ſequebantur. Hæc luxu: & peregrinis infecta moribus, veteres Philippi milites, rudis natio ad voluptates, palam averſabantur. Totiſque caſtris unus omnium ſenſus, ac ſermo erat, plus amiſſum victoria, quàm bello quæſitum eſſe. Tum maximè vinci ipſos, dedique alienis moribus, & externis: tantæ moræ pretium, domos quaſi in captivo habitu reverſuros: pudere jam ſui Regem, victis, quàm victoribus ſimiliorem, ex Macedoniæ Imperatore, Darii Satrapem factum. Ille non ignarus & principes amicorum, & exercitum graviter offendi, gratiam liberalitate, doniſque recuperare tentabat. Sed, ut opinor, liberis pretium ſervitutis ingratum eſt. Igitur, ne in ſeditionem res verteretur, otium interpellandum erat bello, cujus materia opportunè dabatur.

CA-

CAPUT XII.

In Beſſum movet caſtra. Satibarzanem in fidem accipit; eundem mox deficientem perſequitur. Rupem expugnat, Artacacnam occupat, civibus ignoſcit.

NAnque Beſſus, veſte Regia ſumpta, Artaxerxem appellari ſe juſſerat; Scythaſque, & cæteros Tanais accolas contrahebat. Hæc Satibarzanes nuntiabat. Quem receptum in fidem regioni, quam anteà obtinuerat, præfecit. Et cum grave ſpoliis, apparatuque luxuriæ agmen vix moveretur, ſuas primùm deinde totius exercitus ſarcinas, exceptis admodùm neceſſariis, conferri juſſit in medium. Planities ſpatioſa erat, in quam vehicula onuſta perduxerant. Expectantibus cunctis, quid deinde eſſet imperaturus, jumenta juſſit abduci, ſuiſque primùm ſarcinis face ſubdita, cæteras incendi præcepit. Flagrabant exurentibus dominis, quæ ut intacta ex urbibus hoſtium raperent, ſæpè flammas reſtinxerant, nullo ſanguinis pretium audente deflere, cum Regias opes idem ignis exureret. Brevis deinde oratio mitigavit dolorem. Habileſque militiæ, & ad omnia parati, lætabantur ſarcinarum potius, quam diſciplinæ feciſſe jacturam. Igitur Bactrianam regionem petebant. Sed Nicanor Parmenionis filius, ſubita morte correptus, magno deſiderio ſui affecerat cunctos. Rex ante omnes mæſtus cupiebat quidem ſubſiſtere funeri affuturus; ſed penuria commeatuum feſtinare cogebat. Itaque Philotas cum duobus millibus, & DC. relictus, ut juſta fratri perſolveret, ipſe contendit

ab Beſſum. Iter facienti literæ ei afferunt a finitimis Satraparum. E quibus cognoſcit, Beſſum quidem hoſtili animo occurrere cum exercitu, cæterum Satibarzanem, quem Satrapem Ariorum ipſe præfeciſſet, defeciſſe ab eo. Itaque quanquam Beſſo imminebat, tamen ad Satibarzanem opprimendum præverti optimum ratus, levem armaturam, & equeſtres copias educit: totaque nocte ſtrenuè facto itinere, improviſus hoſti ſupervenit. Cujus cognito adventu, Satibarzanes cum duobus millibus equitum (nec enim plures ſubitò contrahi poterant) Bactra perfugit: cęteri proximos montes occupaverunt. Prærupta rupes erat, quà ſpectat Occidentem. Eadem, quà vergit ad Orientem, leniore ſubmiſſa faſtigio, multis arboribus obſita, perennem habet fontem, ex quo largæ aquæ manant. Circuitus ejus triginta, & duo ſtadia comprehendit. In vertice herbidus campus. In hoc multitudinem imbellem conſidere jubent. Ipſi, quà rupes erat, arborum truncos, & ſaxa obmoliuntur. XII. millia armata erant. In horum obſidionem Cratero relicto, ipſe Satibarzanem ſequi feſtinat: Et, quia longiùs eum abeſſe cognoverat, ad expugnandos eos, qui edita montium occupaverant, redit. Ac primò repurgari jubet, quidquid ingredi poſſet. Deinde, ut occurrebant inviæ cautes, præruptæque rupes, irritus labor videbatur, obſtante natura. Ille, ut erat animi ſemper obluctantis difficultatibus, cum & progredi arduum, & reverti periculoſum eſſet, verſabat ſe ad omnes cogitationes, aliud, atque aliud (ut ſolet, ubi prima quæque damnamus) ſubjiciente animo. Hæſitanti, quod ratio non potuit, fortuna conſilium ſubminiſtravit.

vit. Vehemens Favonius erat, & multam materiam cæciderat miles, aditum per ſaxa molitus. Hæc vapore torrida inaruerat. Ergo aggerari alias arbores jubet, & igni dari alimenta. Celeriterque ſtipitibus cumulatis, faſtigium montis æquatum eſt. Tunc undique ignis injectus cuncta comprehendit. Flammam in ora hoſtium ventus ferebat: fumus ingens velut quadam nube adſconderat cœlum. Sonabant incendio ſylvæ, atque ea quoque, quæ non incenderat miles, concepto igne, proxima quæque adurebant. Barbari ſuppliciorum ultimum, ſi quà intermoreretur ignis, effugere tentabant. Sed, qua flamma dederat locum, hoſtis obſtabat. Varia igitur cæde conſumpti ſunt. Alii in medios ignes, alii in petras præcipitavere ſe, quidam manibus hoſtium ſe obtulerunt, pauci ſemiuſtulati venere in poteſtatem. Hinc ad Craterum, qui Arracacnam obſidebat, redit. Ille, omnibus præparatis, Regis expectabat adventum, captæ urbis titulo (ſicut par erat) cedens. Igitur Alexander turres admoveri jubet. Ipſoque aſpectu territi Barbari, è muris ſupinas manus tendentes, orare cœperunt, iram in Satibarzanem defectionis auctorem reſervaret, ſupplicibus, ſemet dedentibus parceret. Rex, data venia, non obſidionem modò ſolvit, ſed omnia ſua incolis reddidit.

CAPUT XIII.

Supplementum accipit. Drangas adit; quorum Prætor Barzaentes ad Indos profugit.

AB hac urbe digreſſo, ſupplementum novorum militum occurrit. Zoilus quingentos equites ex Græcia adduxerat, tria millia ex Illyrico Antipater miſerat, Theſſali equites centum, & triginta cum Philippo erant. Ex Lydia duo millia, & ſexcenti, peregrinus miles, advenerat: tercenti equites gentis ejuſdem ſequebantur. Hac manu adjecta, Drangas pervenit. Bellicoſa natio eſt. Satrapes erat Barzaentes, ſceleris in Regem ſuum particeps Beſſo. Is ſuppliciorum, quæ meruerat, metu, profugit in Indiam.

CAPUT XIV.

Conjuratio in Alexandrum per Nicomachum, & Ceballinum detegitur. Dymnus ſeipſum ferro induit.

JAm novum diem ſtativa erant, cum externa vi non tutus modò Rex, ſed invictus inteſtino facinore petebatur. Dymnus modicæ apud Regem auctoritatis, & gratiæ, exoleti, cui Nicomacho erat nomen, amore flagrabat, obſequio uni ſibi dediti corporis victus. Is, quod ex vultu quoque perſpici poterat, ſimilis attonito, remotis arbitris, cum juvene ſeceſſit in templum, arcana ſe, & ſilenda afferre præfatus. Suſpenſúmque expectatione, per mutuam charitatem, & pignora utriuſque animi rogat, ut

ut affirmet jurejurando, quę commiſiſſet, ſilentio eſſe tecturum. Et ille ratus, nihil, quod etiam cum perjurio detegendum foret, indicaturum, per præſentes Deos jurat. Tum Dymnus aperit, in tertium diem inſidias Regis comparatas, ſeque ejus conſilii fortibus, viris, & illuſtribus eſse participem. Quibus juvenis auditis, ſe verò fidem in parricidio dediſſe conſtanter abnuit, nec ulla religione, ut ſcelus tegat, poſse conſtringi. Dymnus, & amore, & metu amnes, dextram exoleti complexus, & lacrymans orare primùm, ut particeps conſilii, operiſque fieret. Si id ſuſtinere non poſſet, attamen ne proderet ſe, cujus erga ipſum benevolentiæ præter alia hoc quoque haberet fortiſſimum pignus, quòd caput ſuum permiſiſſet fidei adhuc inexperte. Ad ultimum averſari ſcelus perſeverantem, metu mortis terret, ab illo capite conjuratos pulcherrimum facinus inchoaturos. Aliàs deinde effœminatum, & muliebriter timidum, aliàs proditorem amatoris appellans, nunc ingentia promittens, interdumque Regnum quoque, verſabat animum tanto facinore procul abhorrentem. Strictum deinde gladium modò illius, modò ſuo admovens jugulo, ſupplex idem, & infeſtus expreſſit, ut tandem non ſolùm ſilentium, ſed etiam operam polliceretur. Nanque abundè conſtantis animi, & dignus, qui pudicus eſſet, nihil ex priſtina voluntate mutaverat, ſed ſe captum Dymni amore ſimulabat nihil recuſare. Siſcitari deinde pergit, cum quibus tantæ rei ſocietatem iniſſet. Plurimùm referre, quales viri tam memorabili operi admoturi manus eſſent. Ille & amore, & ſcelere malè ſanus, ſimul gratias agit, ſimul gratulatur, quòd fortiſſimis ju-

venum non dubitaſſet ſe jungere, Demetrio corporis cuſtodi, Peucolao, Nicanori. Adjicit his Aphœbetum, Loceum, Dioxenum, Archepolim, & Amyntam. Ab hoc ſermone dimiſſus Nicomachus, ad fratrem (Ceballino erat nomen) quæ acceperat, defert. Placet ipſum ſubſiſtere in tabernaculo, ne ſi Regiam intraſſet, non aſsuetus adire Regem, conjurati proditos ſe eſse reſciſcerent. Ipſe Ceballinus ante veſtibulum Regiæ (neque enim propriùs aditus ei patebat) conſiſtit, opperiens aliquem ex prima cohorte amicorum, ut introduceretur ad Regem. Fortè, cæteris dimiſſis, unus Philotas Parmenionis filius, incertum, quam ob cauſam, ſubſtiterat in Regia. Huic Ceballinus ore confuſo magnæ perturbationis notas per ſe ferens, aperit, quæ ex fratre compererat; & ſine cunctatione nuntiari Regi jubet. Philotas, laudato eo, protinus intrat ad Alexandrum: multoque invicem de aliis rebus conſumpto ſermone, nihil eorum, quæ ex Ceballino cognoverat, nuntiat. Sub veſperam eum prodeuntem in veſtibulo Regiæ excipit juvenis, an mandatum exequutus foret, requirens. Ille non vacaſſe ſermoni ſuo Regem cauſatus, diſceſſit. Poſtero die Ceballinus venienti in Regiam preſto eſt. Intrantemque admonet pridie communicatæ cum ipſo rei. Ille curæ ſibi eſse reſpondit: ac ne tum quidem Regi, quæ audierat, aperit. Cæperat Ceballino eſſe ſuſpectus. Itaque non ultrà interpellandum ratus, nobili juveni (Metron erat ei nomen) ſuper armamentarium poſito, quod ſcelus pararetur, indicat. Ille, Ceballino in armamentario abſcondito, protinùs Regi corpus fortè curanti, quid ei index detuliſset, oſtendit. Rex, ad comprehen-

dendum Dymnum miſſis ſatellitibus, armamentarium intrat. Ibi Ceballinus gaudio elatus. *Habeo te*, inquit, *incolumem ex impiorum manibus ereptum*. Percontatus deinde Alexander, quæ noſcenda erant, ordine cuncta cognoſcit. Rurſuſque inſtitit quærere, quotus dies eſſet, ex quo Nicomachus ad eum detuliſſet indicium. Atque illo fatente, jam tertium eſſe, exiſtimans haud incorrupta fide tantò poſt deferre, quę audierat, vinciri eum juſſit. Ille clamitare cępit, eodem temporis momento, quo audiſſet, ad Philotam decurriſſe: ab eo percontaretur. Rex item quęrens, an Philotam adiſset, an inſtitiſſet ei, ut perveniret ad ſe, perſeverante eo affirmare, quæ dixerat, manus ad cœlum tendens, manantibus lacrymis, hanc ſibi à chariſſimo quondam amicorum relatam gratiam querebatur. Inter hæc Dymnus, haud ignarus, quam ob cauſam accerſeretur à Rege, gladio, quo fortè erat cinctus, graviter ſe vulnerat: occurſuque ſatellitum inhibitus, perfertur in Regiam. Quem intuens Rex, *Quod*, inquit, *in te, Dymne, tantum cogitavi nefas, ut tibi Macedonum* Regno *dignior Philotas me quoque ipſo videretur*? Illum jam defecerat vox. Itaque edito gemitu, vultuque à conſpectu Regis averſo, ſubinde collapſus extinguitur.

CAPUT XV.

Philota accerſito, & ſe de conjurationi ſuſpicione purganti Rex primùm ignoſcit; ſed amicorum conſilio mox comprehendi jubet.

REx, Philota venire in Regiam juſſo, *Ceballinus*, inquit, *ultimum ſupplicium meritus, ſi in caput meum præparatas inſidias bi-*

duo

duo texit, hujus criminis reſum Philotam ſubſtituit, ad quem protinus indicium detuliſſe ſe affirmat. Quo propiore gradu amicitiæ me contingis, hoc majus eſt diſſimulationis tuæ facinus. Et ergo Ceballino magis, quàm Philotæ id convenire fateor. Faventem habes judicem, ſi, quod admitti non oportuit, ſaltem negari poteſt. Ad hæc Philotas, haud ſanè trepidus, ſi animus vultu æſtimaretur, Ceballinum quidem ſcorti ſermonem ad ſe detuliſſe, ſed ipſum tam levi auctori nihil credidiſſe, reſpondit, veritum, ne jurgium inter armatorem, & exoletum non ſine riſu aliorum detuliſset: cum Dymnus intеremerit ſeipſum, qualiacunque erant, non fuiſſe reticenda. Complexuſque Regem, orare cœpit, ut præteritam vitam potiùs, quàm culpam, ſilentii tamen, non facti ullius, intueretur. Haud facilè dixerim, crediderit ne ei Rex, an altiùs iram ſuppreſſerit. Dextram reconciliatæ gratiæ pignus obtulit, & contemptum magis, quàm celatum indicium eſſe, videri ſibi dixit. Advocato tamen conſilio amicorum, cui tum Philotas adhibitus non eſt. Nicomachum introduci jubet. Is eadem, quæ detulerat ad Regem, ordine expoſuit. Erat Craterus Regi charus in paucis, & eò Philotæ ob æmulationem dignitatis adverſus. Neque ignorabat, ſæpe Alexandri auribus nimia jactatione virtutis, atque operę gravem fuiſſe, & ob ea non quidem ſceleris, ſed contumacię tamen ſuſpectum. Non aliam premendi inimico occaſionem aptiorem futuram ratus, odio ſuo pietatis præferens ſpeciem, *Utinam*, inquit, *in principio quoque hujus rei nobiſcum deliberaſſes. Suaſiſſemus, ſi Philotæ velles ignoſcere, paterere potiùs ignorare eum, quantum deberet tibi, quàm uſque ad mortis metum adductam cogeres*

potiùs

potius de periculo ſuo, quàm de tuo cogitare beneficio. Ille enim ſemper inſidiari tibi poterit: tu non ſemper Philotæ poteris ignoſcere. Nec eſt, quòd exiſtimes, eum, qui tantum facinus auſus, eſt venia poſſe mutari. Scit eos, qui miſericordiam conſumpſerunt, ampliùs ſperare non poſſe. At ego, etiamſi ipſe vel pœnitentia, vel beneficio tuo victus quieſcere volet, patrem ejus Parmenionem, tanti Ducem exercitus, & inveterata apud milites tuos auctoritate, haud multùm infra magnitudinis tuæ faſtigium poſitum, ſcio non æquo animo ſalutem filii ſui debiturum tibi. Quædam beneficia odimus. Meruiſſe mortem, confiteri pudet. Supereſt, ut malit videri injuriam accepiſſe, quàm vitam. Proinde ſcio, tibi cum illis de ſalute eſſe pugnandum. Satis hoſtium supereſt, ad quos perſequendos ituri ſumus. Latus à domeſticis hoſtibus muni. Hos ſi ſubmoves, nihil metuo ab externo. Hæc Craterus. Nec cæteri dubitabant, quin conjurationis indicium ſuppreſſurus non fuiſſet, niſi auctor, aut particeps. Quem enim pium, & bonæ mentis, non amicum modò, ſed ex ultima plebe, auditis, quæ ad eum delata erant, non protinùs ad Regem fuiſſe curſurum? Nec Cæballini quidem exemplo, qui ex fratre comperta ipſi nuntiaſſet, Parmenionis filium, Præfectum equitatus, omnium arcanorum Regis arbitrium, ſimulaſſe etiam non vacaſſe ſermoni ſuo Regem, ne index alium internuntium quæreret. Nicomachum religione quoque Deum adſtrictum, conſcientiam ſuam exonerare properaſſe. Philotam, conſumpto per ludum, jocumque penè toto die, gravatum eſſe, pauca verba ad caput Regis pertinentia, tam longo, & forſitan ſupervacuo inſerere ſermoni. At enim non crediidiſſet talia deferentibus pueris. Cur

igitur

igitur extraxiſſet biduum, tanquam indicio haberet fidem? Dimittendum fuiſſe Ceballinum, ſi delationem ejus damnabat. In ſuo quenque periculo magnum animum habere: cum de ſalute Regis timeretur, credulos eſſe debere, vana quoque deferentes admittere. Omnes igitur quæſtionem de eo, ut participes ſceleris indicare cogeretur, habendam eſſe decernunt. Rex admonitos, ut conſilium ſilentio premerent, dimittit. Pronuntiari deinde iter in poſterum diem jubet, ne qua novi initi conſilii daretur nota. Invitatus eſt etiam Philotas ad ultimas ipſius epulas. Et non cœnare modò, ſed etiam familiariter colloqui cum eo, quem damnaverat, ſuſtinuit. Secunda deinde vigilia, luminibus extinctis, cum paucis in Regiam coeunt Hephæſtion, & Craterus, & Cœnus, & Erigyus, Hi ex amicis, Ex armigeris autem, Perdiccas, & Leonatus. Per hos imperatum, ut, qui ad Prætorium excubabant, armati vigilarent. Jam ad omnes aditus diſpoſiti equites, itinera quoque obſidere juſſi, ne quis ad Parmenionem, qui tum Mediæ, magniſque copiis præerat, occultus evaderet. Attarras autem cum trecentis armatis intraverat Regiam. Huic decem ſatellites traduntur: quorum ſingulos deni armigeri ſequebantur. Ji ad alios conjuratos comprehendendos diſtributi ſunt. Attarras cum trecentis ad Philotam miſſus, clauſum aditum domus moliebatur, quinquaginta juvenum promptiſſimis ſtipatus. Nam cæteros cingere undique domum juſſerat, ne occulto aditu Philotas poſſet elabi. Illum ſive ſecuritate animi, ſive fatigatione reſolutum, ſomnus oppreſſerat. Quem Attarras torpentem adhuc occupat. Tandem ei ſopore diſcuſ-

ſo,

-ſo, cum injicerentur catenæ, *Vincit*, inquit, *bonitatem tuam, Rex, inimicorum meorum acerbitas*. Nec plura loquutum, capite velato, in Regiam abducunt.

CAPUT XVI.

Rex Philotam apud milites conjurationis accuſat.

POſtero die Rex edixit, ut omnes armati convenirent. Sex millia ferè militum venerant: præterea turba lixarum, calonumque impleverant Regiam. Philotam armigeri agmine ſuo tegebant, ne antè conſpici poſſet à vulgo, quàm Rex alloquutus milites eſſet. De capitalibus rebus vetuſto Macedonum modo ~~inde~~ inquirebat exercitus, in pace erat vulgi: nihil poteſtas Regum valebat, niſi priùs valuiſſet auctoritas. Igitur primùm Dymni cadaver infertur, pleriſque, quid patraſſet, quoque caſu extinctus eſſet, ignaris. Rex deinde in concionem procedit, vultu præferens dolorem animi, Amicorum quoque mœſtitia expectationem haud parvam fecerat. Diu demiſſo in terram vultu, attonito, ſtupentique ſimilis ſtetit. Tandem recepto animo, *Penè*, inquit, *milites, paucorum hominum ſcelere vobis ereptus ſum. Deum providentia, & miſericordia vivo. Conſpectuſque veſter venerabilis coegit, ut vehementiùs parricidis iraſcerer: quoniam ſpiritus, imò unus vitæ meæ fructus eſt, tot fortiſſimis viris de me optimè meritis referre adhuc gratiam poſſe*. Interrupit orationem militum gemitus; obortæque ſunt omnibus lacrymæ. Tum Rex. *Quantò*, inquit, *majorem in animis veſtris motum excitabo, cum tanti ſceleris auctores oſtendero, quorum mentionem adhuc reformido, & tanquam*

quam

quam ſalvi eſſe poſſint, nominibus abſtineo? Sed vincenda eſt memoria priſtinæ charitatis, & conjuratio impiorum civium detegenda. Quomodo autem tantum nefas ſileam? Parmenio illa ætate, tot meis, tot parentis mei meritis devinctus, omnium nobis amicorum vetuſtiſſimus, ducem tanto ſceleri ſe præbuit. Miniſter ejus Philotas Peucolaum, & Demetrium, & hunc Dymnum, cujus corpus aſpicitis, cæteroſque ejuſdem amentiæ in caput meum ſubornavit. Fremitus undique indignantium, querentiumque tota concione obſtrepebat, qualis ſolet eſſe multitudinis, & maximè militaris, ubi aut ſtudio agitur, aut ira. Nicomachus deinde, Metron, & Ceballinus producti, quæ quiſque detulerat, exponunt. Nullius eorum indicio Philotas particeps ſceleris deſtinabatur. Itaque indignatione preſſa, vox indicum ſilentio excepta eſt. Tum Rex, *Qualis*, inquit, *ergo animi vobis videtur, qui hujus rei delatum indicium idipſum ſuppreſſit? quod non fuiſſe vanum, Dymni exitus declarat. Incertam rem deferens, tormenta non timuit. Ceballinus ne momentum quidem temporis diſtulit exonerare ſe, ut eò, ubi lavabar, irrumperet. Philotas ſolus nihil timuit, nihil credidit. O magni animi virum! Iſte Regis periculo, cum moveretur, vultum non mutaret? indicem tantæ rei ſolicitus non audiret? Subeſt nimirùm ſilentio facinus, & avida ſpes Regni præcipitem animum ad ultimum nefas impulit. Pater Mediæ præeſt, ipſe apud multos copiarum Duces meis præpotens viribus, majora, quàm capit, ſperat. Orbitas quoque mea, quòd ſine liberis ſum, ſpernitur. Sed errat Philotas. In vobis liberos, parentes, conſanguineos habeo: vobis ſalvis orbus eſſe non poſſum.* Epiſtolam deinde Parmenionis inter-

interceptam, quam ad filios Nicanorem, & Philotam ſcripſerat, recitat, haud ſanè indicium graviores conſilii præferentem. Nanque ſumma ejus hæc erat. *Primùm veſtri curam agite, deinde veſtrorum. Sic enim, quæ deſtinavimus, efficiemus.* Adjecitque Rex, *Sic eſſe ſcriptam, ut, ſive ad filios perveniſſet, à conſciis poſſet intelligi, ſive intercepta eſſet, falleret ignaros. At enim Dymnus, cum cæteros participes ſceleris indicaret, Philotam non nominavit. Hoc quidem illius non innocentiæ, ſed potentiæ indicium eſt, quòd ſic ab iis timetur etiam, à quibus prodi poteſt, ut cum de ſe fateantur, illum tamen celent. Cæterùm Philotam ipſius indicat vita. Hic Amyntæ, qui mihi conſobrinus fuit, & in Macedonia capiti meo impias comparavit inſidias, ſocium ſe, & conſocium adjunxit. Hic Attalo, quo graviorem inimicum non habui, ſororem ſuam in matrimonium dedit. Hic, cum ſcripſiſſem ei pro jure tam familiaris uſus, atque amicitiæ, qualis ſors edita eſſet Jovis Ammonis Oraculo; ſuſtinuit reſcribere mihi, ſe quidem gratulari, quòd in numerum Deorum receptus eſſem, cæterùm miſereri eorum, quibus vivendum eſſet ſub eo, qui modum hominis excedebat. Hæc ſunt etiam animi pridem alienati à me, & invidentis gloriæ meæ, indicia. Quæ equidem, milites, quandiu licuit, in animo meo preſſi. Videbar enim mihi partem viſcerum meorum abrumpere, ſi in quos tam magna contuleram, viliores mihi facerem. Sed jam non verba punienda ſunt. Linguæ temeritas pervenit ad gladios: hos (ſi mihi creditis) Philotas in me acuit. Si ipſum dimiſero, quò me conferam, milites? Cui caput meum credam? Equitatui, optimæ exercitus parti, principibus nobiliſſimæ juventutis, unum præfeci: ſalutem, ſpem, victoriam meam fidei ejus,*

tute-

tutelaque commiſi. Patrem in idem faſtigium, in quo me ipſi poſuiſtis, admovi. Mediam, qua nulla opulentior regio eſt, tot civium, ſociorumque millia, imperio ejus, ditionique ſubjeci. Unde præſidium petieram, periculum exiſtit. Quàm feliciter in acie occidiſſem, potiùs hoſtis præda, quàm civis victima? Nunc ſervatus ex periculis, quæ ſola timui, in hæc incidi, quæ timere non debui. Soletis identidem à me, milites, petere, ut ſaluti meæ parcam. Ipſi mihi præſtare poteſtis, quod ſuadetis, ut faciam. Ad veſtras manus, ad veſtra arma confugio. Invitis vobis, ſalvus eſſe nolo: volentibus, non poſſum, niſi vindicer. Tum philotam, relegatis poſt tergum manibus, obſoleto amiculo velatum, juſſit induci.

CAPUT XVII.

Miles aſpectu Philotæ vincti ad commiſerationem motus, ab Amynta, & Cœno ad indignationem inflammatur.

FAcilè apparebat, motos eſſe tam miſerabili habitu, non ſine invidia paulò ante conſpecti. Ducem equitatus pridie viderant, ſciebant Regis interfuiſſe convivio: repentè non reum modò, ſed etiam damnatum, imò vinctum intuebantur. Subibat animos Parmenionis quoque tanti Ducis, tam clari civis fortuna, qui modò duobus filiis Hectore, & Nicanore orbatus, cum eo, quem reliquum calamitas fecerat, abſens diceret cauſam. Itaque Amyntas Regis Prætor, inclinantem ad miſericordiam concionem, rursùs aſpera in Philotam oratione commovit. *Proditos eos eſſe Barbaris, neminem ad conjugem ſuam, neminem in patriam, & ad*

ad parentes fuiſſe rediturum, velut truncum corpus, dempto capite, ſine ſpiritu, ſine nomine, in aliena terra ludibrium hoſtis futuros. Haudquaquam pro re ipſius Amyntæ oratio grata Regi fuit, quòd conjugum, quòd patriæ admonitos, pigriores ad cætera munia exequenda feciſſet. Tunc Cœnus, quanquam Philotæ ſororem matrimonio ſecum conjunxerat, tamen acriùs, quàm quiſquam, in Philotam invectus eſt, parricidam eſſe Regis, patriæ, exercitus clamitans. Saxumque, quod fortè ante pedes jacebat, arripuit, emiſſurus in eum, ut plerique credidere; tormentis ſubtrahere cupiens. Sed Rex manum ejus inhibuit, dicendæ priùs cauſæ debere fieri poteſtatem, nec aliter judicari paſſurum ſe affirmans.

CAPUT XVIII.

Philotas primùm metu exanimatus, mox recepto animo cauſam ſuam tam luculenter egit, Regiſque argumenta diluit, ut quæſtionem planè ambiguam fecerit.

TUm dicere juſsùs ~~permiſſum~~ Philotas, ſive conſcientia ſceleris, ſive periculi magnitudine amens, & attonitus, non attollere oculos, non hiſcere audebat. Lacrymis deinde manantibus, linquente animo, in eum, à quo tenebatur, incubuit. Abſterſiſque amiculo ejus oculis, paulatim recipiens ſpiritum, ac vocem, dicturus videbatur. Jamque Rex, intuens eum, *Macedones*, inquit, *de te judicaturi ſunt: quæro, an patrio ſermone ſis apud eos uſurus?* Tum Philotas, *Præter Macedonas*, inquit, *plerique adſunt, quos faciliùs, quæ dicam, percepturos*

arb:

arbitror, ſi eadem lingua fuero uſus, qua tu egiſti non ob aliud, credo, quàm ut oratio tua intelligi poſſet à pluribus. Tunc Rex, *Ecquid? videtis odio etiam ſermonis patrii Philotam teneri? Solus quippe faſtidit eum dicere. Sed dicat ſanè, utcunque cordi eſt, dum memineritis, aquè illum à noſtro more, atque ſermone abhorrere.* Atque ita concione exceſſit. Tum Philotas, *Verba*, inquit, *innocenti reperire facile eſt, modum verborum miſero tenere difficile. Itaque inter optimam conſcientiam, & iniquiſſimam fortunam deſtitutus, ignoro, quomodo & animo meo, & tempori paream. Abeſt quidem optimus cauſæ meæ judex: qui cur me ipſe audire noluerit, non mehercule excogito, cum illi ſ utique, cognita cauſa, tam damnare me liceat, quàm abſolvere. Non cognita verò, liberari ab abſente non poſſum, qui à præſente damnatus ſum. Sed quanquam vincti hominis non ſupervacua ſolùm, ſed etiam inviſa defenſio eſt, quæ judicem non docere, videtur, ſed arguere; tamen, utcunque licet dicere, memet ipſe non deſeram, nec committam, ut damnatuſ etiam mea ſententia videar. Equidem, cujus criminis reum ſim, non video. Inter conjuratos nemo me nominat. De me Nicomachus nihil dixit. Ceballinus plus, quàm audierat, ſcire non potuit. Atqui conjurationis caput me fuiſſe credit Rex. Potuit ergo Dymnus eum præterire, quem ſequebatur? Præſertim cum quærenti ſocios vel falsò fuerim nominandus, quò faciliùs, qui tentabatur, poſſet impelli. Non enim detecto facinore nomen meum prêteriit, ut poſſet videri ſocio pepercisse. Nicomachoſ, quem taciturum arcana de ſemetipſo credebat, confeſſus, aliis nominatis, me unum ſubtrahebat. Quæſo, commiliones, ſi Cebalinus me non adiſſet, nihil me de conjuratis ſcire voluiſſet; num hodie dicerem*

cau-

cauſam nullo me nominante? Dymnus ſanè & vivat adhuc, & velit mihi parcere: quid cæteri, qui de ſe confitebuntur? me videlicet ſubtrahent? Maligna calamitas, & verè noxia, cum quis ſuo ſupplicio acquieſcit, pro alio cruciatus. Tot conſcii ne in equuleum quidem impoſiti verum fatebuntur? Atqui nemo parcit morituro; nec cuiquam moriturus, ut opinor. Ad verum crimen, & ad unum revertendum mihi eſt. Cur rem delatam ad te tacuiſti? cur tam ſecurus audiſti? Hoc qualecunque eſt, confeſſo mihi, ubicunque es, Alexander, remiſiſti. Dexteram tuam amplexus, reconciliati pignus animi, convivio quoque interfui. Si credidiſti mihi, abſolutus ſum; ſi perpeciſti, dimiſſus. Vel judicium tuum ſerva. Quid hac proxima nocte, qua digreſſus ſum à menſa tua, feci? quod novum facinus delatum ad te mutavit animum tuum? Gravi ſopore acquieſcebam, cum me malis indormientem meis, inimici vincendo excitarunt. Unde & parricidæ, & proditori tam alti quies ſomni? Scelerati conſcientia obſtrepente cum dormire non poſſint, agitant eos furiæ, non conſummato modò, ſed & cogitato parricidio. At mihi ſecuritatem primùm innocentia mea, deinde dextera tua obtulerat. Non timui, ne plus alienæ crudelitati apud te liceret, quàm clementiæ tuæ. Sed, ne te mihi credidiſſe pœniteat, res ad me deferebatur à puero, qui non teſtem, non pignus indicii exhibere poterat, impleturus omnes metu, ſi cœpiſſet audiri. Amatoris, & ſcorti jurgio interponi aures meas credidi infelix; & fidem ejus ſuſpectam habui, quòd non ipſe deferret, ſed fratrem potiùs ſubornaret. Timui, ne negaret mandaſſe ſe Ceballino, & ego viderer multis amicorum Regis fuiſse periculi cauſa. Sic quoque cum læſerim neminem, inveni, qui mallet perire me, quàm inco-

lu-

lumen eſse. Quid inimicitiarum credinis exceptũrum fuiſſe, ſi inſontes laceſſiſſem? At enim Dymnus ſe occidit. Num igitur facturum hoc divinare potui? Minimè: Ita quod ſolum indicio fidem fecit, id me, cum à Ceballino interpellatus ſum, movere non potuit. At herculè, ſi conſcius Dymno tanti ſceleris fuiſsem, biduo illo proditos eſſe nos, diſſimulare non debui. Ceballinus ipſe tolli de medio nullo negotio potuit. Denique poſt delatum indicium, quo periturus eram, cubiculum Regis ſolus intravi, ferro quidem cinctus. Cur diſtuli facinus? An ſine Dymno non ſum auſus? Ille igitur princeps conjurationis fuit. Sub illius umbra Philotas latebam, qui Regnum Macedonum affecto. Ecquis è vobis è corruptus eſt donis? quem Ducem, quem Præfectum impenſiùs colui? Mihi quidem objicitur, quòd ſocietatem patrii ſermonis aſperner, quòd Macedonum mores faſtidiam. Sic ego Imperio, quod dedignor, immineo? Jampridem nativus ille ſermo commercio aliarum gentium exolevit: tam victoribus, quàm victis peregrina lingua diſcenda eſt. Non mehercule iſta me magis lædunt, quàm quòd Amyntas Perdiccæ filius inſidiatus eſt Regi. Cum quo quòd amicitia fuerit mihi, non recuſo defendere, ſi fratrem Regis non oportuit diligi à nobis. Sin autem in illo fortunæ gradu poſitum etiam venerari neceſſe erat, utrùm, quæſo, quòd non divinavi, reus ſum? An impiorum amicis inſontibus quoque moriendum eſt? Quod ſi æquum eſt, cur tandiu vivo? ſi injuſtum, cur nunc demùm occidor? At enim ſcripſi, Miſereri me eorum, quibus vivendum eſset ſub eo, qui ſe Jovis filium crederet. Fides amicitiæ, veri conſilii periculoſa libertas, vos me decepiſtis: vos, quæ ſentiebam, ne reticerem, impuliſtis. Scripſiſſe me hoc fateor Regi non de Rege. Non enim faciebam invidiam,

diam, ſed pro eo timebam. Dignior mihi Alexander videbatur; qui Jovis ſtirpem tacitus agnoſceret, quàm qui prædicatione jactaret. Sed quoniam Oraculi fides certa eſt, ſit Deus cauſæ meæ teſtis. Retinete me in vinculis, dum conſulitur Hammon in arcanum, & occultum ſcelus. Interim qui Regem noſtrum dignatus eſt filium, neminem eorum, qui ſtirpi ſuæ inſidiati ſunt, latere patietur. Si certiora Oraculis creditis eſſe tormenta, ne hanc quidem exhibendæ veritatis fidem deprecor. Solent rei capitis adhibere vobis parentes. Duos fratres ego nuper amiſi; patrem nec oſtendere poſſum, nec invocare audeo, cum & ipſe tanti criminis reus ſit. Parum eſt enim tot modo liberorum parentem, in unico filio acquieſcentem, eo quoque orbari, ni ipſe in rogum meum imponitur. Ergo, chariſſime pater, & propter me morieris, & mecum? Ego tibi vitam adimo, ego ſenectutem tuam extinguo. Quid enim me procreabas infelicem adverſantibus Diis? An, ut hos ex me fructus perciperes, qui te manent? Neſcio, adoleſcentia mea miſerior ſit, an ſenectus tua. Ego in ipſo robore ætatis eripior: tibi carnifex ſpiritum adimet, quem, ſi fortuna expectare voluiſſet, natura repoſcebat. Admonuit me patris mei mentio, quàm timidè, & cunctanter, quæ Ceballinus detulerat ad me, indicare debuerim. Parmenio enim, cum audiſſet venenum à Philippo medico Regi parari, deterrere eum voluit epiſtola ſcripta, quò minùs medicamentum biberet, quod medicus dare conſtituerat. Num creditum eſt patri meo? num ullam auctoritatem ejus literæ habuerunt? Ego ipſe, quoties, quæ audieram, detuli, cum ludibrio credulitatis repulſus ſum. Si, & cum indicamus, inviſi, & cum tacemus, ſuſpecti ſumus; quid facere nos oportet? Cumque unus è circumſtantium turba exclamaſſet, *Benemeritis*

non inſidiari, Philotas, *Rectè*, inquit, *quiſquis es, dicis. Itaque, ſi inſidiatus ſum, pœnam non deprecor. Et finem facio dicendi, quoniam ultima verba gravia ſunt auribus veſtris.* Abducitur deinde ab jis, qui cuſtodiebant eum.

CAPUT XIX.

Oratio Belonis ducis in Philotam, qui vitam ejus, & delicias, ſuperbiam, & contemptum aliorum oſtendit, totamque concionem jam quietam, & hærentem in illum accendit.

ERat inter Duces manu ſtrenuus Belon quidam, pacis artium, & civilis habitus rudis, vetus miles, ab humili ordine ad eum gradum, in quo tunc erat, promotus; qui, tacentibus cæteris, ſtolida audacia ferox, admonere eos cœpit, quoties ſuis quiſque diverſoriis, quæ occupaſſent, deturbatus eſſet, ut purgamenta ſervorum Philotæ reciperentur eò, unde commilitones expuliſſet. Auro, argentoque vehicula ejus onuſta totis vicis ſtetiſſe. Ac ne in vicinia quidem diverſorii quenquam commilitonum receptum eſſe, ſed per diſpoſitos, quos ad ſomnum habebat, omnes procul relegatos, ne fremitu ullo murmurantium inter ſe ſilentio veriùs, quàm ſomno excitaretur. Ludibrio ei fuiſſe ruſticos homines, Phrygaſque, & Paphlagonas appellatos, qui non erubeſceret, Macedo natus, homines linguæ ſuæ per interpretem audire. Cur Hammonem conſuli vellet? Eundem Jovis arguiſſe mendacium Alexandrum filium agnoſcentis, ſcilicet veritum, ne invidioſum eſſet, quod Dii offerrent. Cum inſidiaretur capiti Regis, & amici, non conſuluiſſe eum Jovem.

vem. Nunc ad Oraculum mittere, dum patet ejus ſolicitetur, qui præſidit in Media, & pecuniа, cujus cuſtodia commiſsa ſit, perditos homines ad ſocietatem ſceleris impellat. Ipſos miſſuros ad Oraculum, non qui Jovem interrogent, quod ex Rege cognoverint, ſed qui gratias agant, qui vota pro incolumitate Regis optimi perſolvant. Tum verò univerſa concio accenſa eſt, & à corporis cuſtodibus initium factum, clamantibus, diſcerpendum eſſe parricidam manibus eorum. Id quidem Philotas, qui graviora ſupplicia metueret, haud ſanè iniquo animo audiebat.

CAPUT XX.

Philotas torquetur, ſcelus fatetur; cum conjuratis ſaxis obruitur.

Rex in concionem reverſus, ſive ut in cuſtodia quoque torqueretur, ſive ut diligentiùs cuncta cognoſceret, concilium in poſterum diem diſtulit. Quanquam in veſperam inclinabat dies; tamen amicos convocari jubet. Et cæteris quidem placebat, Macedonum more obrui ſaxis! Hephæſtion autem, & Craterus, & Cœnus tormentis veritatem exprimendam eſse dixerunt. Et illi quoque, qui aliud ſuaſerant, in horum ſententiam tranſeunt. Concilio ergo dimiſſo, Hephæſtion cum Cratero, & Cœno ad quæſtionem de Philota habendam conſurgunt. Rex Cratero accerſito, & ſermone habito, cujus ſumma non edita eſt, in intimam diverſorii partem ſeceſſit, & remotis arbitris, in multam noctem quæſtionis expectavit eventum. Tortores in conſpe-

ctu Philotæ omnia crudelitatis tormenta proponuntur. Et ille ultrò, *Quid ceſſatis*, inquit, *Regis inimicum, interfectorem, confitentem occidere? quid quæſtione opus eſt? Cogitavi, volui*. Craterus exigere, ut quæ confiteretur, in tormentis quoque diceret. Dum corripitur, dum obligantur oculi, dum veſtis exuitur: gentium jura, Deos patrios nequicquam apud ſurdas aureas invocabat. Per ultimos deinde cruciatus, utpote damnatus, & inimicis in gratiam Regis torquentibus, laceratur. Ac primò quanquam hinc ignis, illinc verbera jam non ad quæſtionem, ſed ad pœnam ingerebantur, non vocem modò, ſed etiam gemitus habuit in poteſtate. Sed poſtquàm intumeſcens corpus ulceribus, flagellorum ictus nudis oſſibus incuſſos ferre non poterat; ſi tormentis adhibituri modum eſſent, dicturum ſe, quę ſcire expeterent, pollicetur. Sed finem quæſtioni fore, jurare eos per Alexandri ſalutem volebat, removerique tortores. Et utroque impetrato, Cratero inquit, *Dic, quid me velis dicere*. Illo indignante, ludificari eum, rursùſque revocante tortores, tempus petere cœpit, dum reciperet ſpiritum, cuncta, quæ ſciret, indicaturus. Interim equites, nobiliſſimus quiſque, & ii maximè, qui Parmenionem propinqua cognatione contingebant, poſteaquàm Philotam torqueri fama vulgaverat, legem Macedonum veriti, qua cautum erat, ut propinqui eorum, qui Regi inſidiati erant, cum ipſis necarentur, alii ſe interfeciunt, alii in devios montes, vaſtaſque ſolitudines fugiunt, ingenti per tota caſtra terrore diffuſo, donec Rex, tumultu cognito, legem ſe ſupplicii conjunctis ſontium remittere edixit. Philotas ve-

ro

ro ne, an mendacio liberare ſe à cruciatu voluerit, anceps, conjectura eſt; quoniam & vera confeſſis, & falſa dicentibus, idem doloris finis oſtenditur. Cæterùm, Pater, inquit, meus, Hegelocho quàm familiariter uſus ſit, non ignoratis. Illum dico Hegelochum, qui in acie cecidit. Ille omnium malorum nobis cauſa fuit. Nam, cùm primùm Jovis filium ſe salutari juſſit Rex, indignè ferens ille, Hunc igitur Regem agnoſcimus, inquit, qui Philippum dedignatur patrem? Actum eſt de nobis, ſi iſta perpeti poſſumus. Non homines ſolùm, ſed etiam Deos deſpicit, qui poſtulat Deus credi. Amiſimus Alexandrum, amiſimus Regem, incidimus in ſuperbiam, nec Diis, quibus ſe exæquat, nec hominibus, quibus ſe eximit, tolerabilem. Noſtrone ſanguine Deum fecimus, qui nos faſtidiat? qui gravetur mortalium adire concilium? Credite mihi, & nos, ſi viri ſumus, à Diis adoptabimur. Quis proavum ejus Alexandrum, quis deinde Archelaum, quis Perdiccam occiſos ultus eſt? Hic quidem interfectoribus patris ignovit. Hæc Hegelochus dixit ſuper cœnam. Et poſtero die prima luce à patre acceſor. Triſtis erat, & me mœſtum videbat. Audieramus enim, quæ ſolicitudinem incuterent. Itaque, ut experiremur, utrùmne vino gravatus effudiſſet illa, an altiore concepta concilio, accerſiri eum placuit, ac venire. Eodemque ſermone ultrò repetito, adjecit, ſe, ſive auderemus duces eſſe, proximas à nobis partes vindicaturum, ſive deeſſet animus, conſilium ſilentio eſſe tecturum. Parmenioni, vivo adhuc Dario, intempeſtiva res videbatur. Non enim ſibi ſed hoſti eſſe occiſuros Alexandrum. Dario verò ſublato, præmium

Regis occiſi Aſiam, & totum Orientem interfectoribus eſse ceſsurum. Approbatoque conſilio, in hæc fides data eſt, & accepta. Quod ad Dymnum pertinet, nihil ſcio: Et hęc confeſſus, intelligo, non prodeſſe mihi, quòd prorsùs ſceleris expers ſum. Illi rursùs tormentis admotis, cùm ipſi quoque haſtis os, oculoſque ejus everberarent, ut hoc quoque crimen confiteretur, expreſſere. Exigentibus deinde, ut ordinem cogitati ſceleris exponeret, cum diu Bactra retentura Regem viderentur, timuiſse reſpondit, ne pater LXX. natus annos tanti exercitus dux, tantæ pecuniæ cuſtos, interim extingueretur, ipſique ſpoliato tantis viribus, occidendi Regis cauſa non eſſet. Feſtinaſse ergo ſe, dum præmium haberet in manibus. Repræſentaſſe conſilium: cujus patrem fuiſſe auctorem [nisi] ſi crederent, tormenta, quanquam tolerare non poſset, tamen non recuſare. Illi colloquuti, ſatis quæſitum videri; ad Regem revertuntur, qui poſtero die, &, quæ confeſsus erat Philotas, recitari, & ipſum, quia ingredi non poterat, juſſit afferri. Omnia agnoſcente eo, Demetrius, qui proximi ſceleris particeps eſſe arguebatur, producitur, multa affirmatione, animique pariter conſtantia, & vultu abnuens, quidquam ſibi in Regem cogitatum eſſe. Tormenta etiam depoſcebat in ſemetipſum. Cum Philotas circumlatis oculis incideret in Calin quendam haud procul ſtantem, propiùs eum juſſit accedere. Illo perturbato, & recuſante tranſire ad eum, *Patieris*, inquit, *Demetrium mentiri, rursùſque me excruciari?* Calin vox, ſanguiſque defecerant. Et Macedones Philotam inquinare innoxios velle ſuſpicabantur, quia nec

à Ni-

à Nicomacho, nec ab ipſo Philota, cum torqueretur, nominatus eſſet adoleſcens. Qui ut Præfectos Regis circunſtantes ſe vidit, Demetrium, & ſemetipſum id facinus cogitaſſe confeſſus eſt. Omnes ergo à Nicomacho nominatos, more patrio, dato ſigno, ſaxis obruerunt. Magno non modò ſalutis, ſed etiam vitæ periculo liberatus erat Alexander: quippe Parmenion, & Philotas principes amicorum, niſi palam ſontes, ſine indignatione totius exercitus non potuiſſent damnari. Itaque anceps quæſtio fuit. Dum inficiatus eſt facinus, crudeliter torqueri videbatur, poſt confeſſionem Philotás ne amicorum quidem miſericordiam meruit.

LIBER SEPTIMUS.

SYNOPSIS.

LYnceſtem Alexander majeſtatis damnat: Amyntam, & Symam, ac Polemonem fratres ſuſpectos abſolvit: Parmenionem per Polydamanta occidit. Alios, atque alios populo bello domat. Caucaſum ſuperat. Beſſum tyrannum dolo captum Oxatri necandum tradit. Brancidarum urbem funditus evertit. Ad Tanaim, ut putatur, accedit: Alexandriam ibi condit. Scythis bellum facere cogitat. Menedemus cum ſuis copiis cæditur. Scytharum Legatus perorat ad Alexandrum: qui trajecto flumine Scytas vincit, victis parcit. Sagæ deduntur. Sogdiani juvenes victi, triumphant; ſupplicio liberantur. Beſſus mactatur. Petra expugnatur. Arimazes in crucem agitur.

CAPUT I.

Serò Macedones deſiderant, quem occiderant. Fiunt alii rei; partim damnantur, partim abſolvuntur.

PHilotam, ſicut recentibus ſceleris ejus veſtigiis, jure affectum ſupplicio cenſuerant milites: ita, poſteaquam deſierat eſſe, quem odiſ-

odiſsent, invidia in miſericordiam, vertitur. Moverat & claritas juvenis, & patris ejus ſenectus, atque orbitas. Primus Aſiam aperuerat Regi. Omnium periculorum ejus particeps, ſemper alterum in acie cornu defenderat: Philippo quoque ante omnes amicus, & ipſi Alexandro tam fidus, ut occidendi Attalum non alio miniſtro uti mallet. Horum cogitatio ſubibat exercitum. Seditioſæque voces referebantur ad Regem: queis ille haud ſanè motus, ſatiſque prudens, otii vitia negotio diſcuti, edicit, ut omnes in veſtibulo Regiæ preſtò afforent. Quos ubi frequentes adeſſe cognovit, in concionem proceſſit. Haud dubiè ex compoſito Apharias poſtulare cœpit, ut Lynceſtes Alexander, qui multò antè, quàm Philotas, Regem voluiſset occidere, exhiberetur. A duobus indicibus (ſicut ſuprà diximus) delatus, tertium jam annum cuſtodiebatur in vinculis. Eundem in Philippi quoque cædem conjuraſse cum Pauſania, pro comperto fuit: ſed, quia primus Alexandrum Regem ſalutaverat, ſupplicio magis, quàm crimini fuerat exemptus. Tum quoque Antipatri ſoceri ejus preces juſtam Regis iram morabantur. Cæterùm recruduit ſoporatus dolor. Quippe veteris periculi memoriam, præſentis cura renovabat. Igitur Alexander ex cuſtodia educitur. Juſsuſque dicere, quanquam toto triennio meditatus erat defenſionem, tamen hæſitans, & trepidus, pauca ex iis, quę compoſuerat, protulit, ad ultimum non memoria ſolùm, ſed etiam mens eum deſtituit. Nulli erat dubium, quin trepidatio conſcientię indicium eſſet, non memoriæ vitium. Itaque ex iis, qui proximè aſtiterant, obluctantem adhuc oblivioni, lan-

eis confoderunt. Cujus corpore ſublato, Rex introduci juſſit Amyntam, & Symam. Polemon verò minimus ex fratribus, cum Philotam torqueri comperiſſet, profugerat. Omnium Philotæ amicorum hi chariſſimi fuerant, ad magna, & honorata miniſteria illius maximè ſuffragatione producti. Memineratque Rex ſummo ſtudio ab eo conciliatos ſibi. Nec dubitabat hujus quoque ultimi conſilii fuiſſe participes. Igitur olim eſſe ſibi ſuſpectos matris ſuæ literis, quibus eſſet admonitus; ut ab his ſalutem ſuam tueretur. Cæterùm ſe invitum deteriora credentem, nunc manifeſtis indiciis victum juſſiſſe vinciri. Nam pridie, quàm detegeretur Philotæ ſcelus, quin in ſecreto cum ipſo fuiſſent, non poſſe dubitari. Fratrem verò, qui profugerit, cum Philotas torqueretur, aperuiſſe fugæ cauſam. Nuper præter conſuetudinem, officii ſpecie, amotis longiùs cæteris, admoviſſe ſemetipſos lateri ſuo, nulla probabili cauſa. Seque mirantem, quòd non vice ſua tali fungerentur officio, & ipſa trepidatione eorum perterritum, ſtrenuè ad armigeros, qui proximè ſequebantur, receſſiſſe. Ad hoc accedere, quòd cum Antiphanes ſcriba equitum Amyntæ denuntiaſſet, pridie, quàm Philotæ ſcelus deprehenſum eſſet, ut ex ſuis equis, more ſolito, daret iis, qui amiſiſſent ſuos, ſuperbè reſpondiſſe, niſi incœpto deſiſteret, brevi ſciturum, quis ipſe eſſet. Jam linguæ violentiam, temeritatemque verborum, quæ in ſemetipſum jacularentur, nihil aliud eſſe, quàm ſceleſti animi indicem, ac teſtem: quæ ſi vera eſſent, idem meruiſſe eos, quod Philotam, ſi falſa, exigere ipſum, ut refellant. Productus deinde Antiphanes de equis non traditis, & adjectis

etiam

etiam ſuperbè minis indicat. Ac tum Amyntas, facta dicendi poteſtate, *Si nihil*, inquit, *intereſt Regis, peto, ut dum dico, vinculis liberer*. Rex ſolvi utrunque jubet. Deſideranti que Amyntæ, ut habitus quoque redderetur, armigero lanceam dare juſſit ei. Quam ut læva comprehendit, evitato eo loco, in quo Alexandri corpus paulò ante jacuerat, *Qualiſcunque*, inquit, *exitus non manet, Rex, confitemur, proſperum tibi debituros, triſtiorem fortunæ imputaturos. Sine præjudicio dicimus cauſam, liberis corporibus, animiſque. Habitum etiam, in quo te comitari ſolemus, reddidiſti. Cauſam non poſſumus, fortunam timere deſinemus. Et, quæſo, permittas mihi, id primùm defendere, quod à te ultimum objectum eſt. Nos, Rex, ſermonis adverſus majeſtatem tuam habiti nullius conſcii ſumus nobis. Dicerem, jam pridem viciſſe te invidiam, niſi periculum eſſet, ne alia malignè dicta crederes blanda oratione purgari. Cæterùm etiamſi militis tui vel in agmine deficientis, & fatigati, vel in acie periclitantis, vel in tabernaculo ægri, & vulnera curantis aliqua vox aſperior eſſet accepta, merueramus fortibus factis, ut malles ea tempori noſtro imputare, quàm animo. Cum quid accidit triſtius, omnes rei ſunt. Corporibus noſtris, quæ utique non odimus, infeſtas admovemus manus: parentes, liberis ſi occurrant, & ingrati, & inviſi ſunt. Contrà, cum donis honoramur, cum præmiis onuſti revertimur, quis ferre non poteſt? quis illam animorum alacritatem continere? Militantium nec indignatio, nec lætitia moderata eſt. Ad omnes affectus impetu rapimur, vituperamus, laudamus, miſeremur, iraſcimur, utcunque præſens movet affectio. Modò Indiam adire, & Oceanum libet; modò conjugum, & liberorum, patriæque*

 me-

memoria occurrit. Sed has cogitationes, has inter ſe colloquentium voces, ſignum tuba datum finit. In ſuos ordines quiſque currimus; &, quidquid irarum in tabernaculo conceptum eſt, in hoſtium effunditur capita. Utinam Philotas quoque intra verba peccaſſet. Proinde ut ad id revertar, propter quod rei ſumus, amicitiam, quæ nobis cum Philota fuit, adeò non inficior, ut expetiſſe quoque nos, magnoſque ex ea fructus percepiſſe confitear. An verò Parmenionis, quem tibi proximum eſſe voluiſti, filium, omnes penè amicos tuos dignatione vincentem, cultum à nobis eſſe miraris? Tu hercule (ſi verum audire vis) Rex, hujus nobis periculi cauſa es. Quis enim alius effecit, ut ad Philotam decurrerent, qui placere vellent tibi? Ab illo traditi, ad hunc gradum amicitiæ tuæ aſcendimus. Is apud te fuit, cujus gratiam expetere, & iram timere poſſemus. An non propemodùm in tua verba, tui omnes, te præeunte, juravimus, eoſdem nos inimicos, amicoſque habituros eſſe, quos tu haberes? Hoc ſacramento pietatis obſtricti adverſaremur ſcilicet, quem tu omnibus præferebas? Igitur, ſi hoc crimen eſt, tu paucos innocentes habes, imò herculè neminem. Omnes enim Philotæ amici eſſe voluerunt; ſed totidem, quot volebant, eſſe non poterant. Ita ſi a conſciis amicos non dividis; nec ab amicis quidem ſeparabis illos, qui idem eſſe voluerunt. Quod igitur conſcientiæ affertur indicium? ut opinor, quia pridie familiariter, & ſine arbitris loquutus eſt nobiſcum. At ego purgare non poſſem, ſi pridie quidquam ex vetere vita, ac more mutaſſem. Nunc verò, ſi ut omnibus diebus, illo quoque, qui ſuſpectus eſt, fecimus; conſuetudo diluet crimen. Sed equos Antiphani non dedimus. Et pridie, quàm Philotas detectus eſt, hæc mihi cum Antiphane res erat.

erat. Qui ſi nos ſuſpectos facere vult, quòd illo die equos non dedimus, ſemetipſum, quòd eos deſiderarevit, purgare non poterit. Anceps enim crimen eſt inter retinentem, & exigentem, niſi quòd melior eſt cauſa ſuum non tradentis, quàm poſcentis alienum. Cæterùm, Rex, equos decem habui, è queis Antiphanes Octo jam diſtribuerat iis, qui amiſerant ſuos. Omninò duos ipſe habebam: quos cum vellet abducere homo ſuperbiſſimus, certè iniquiſſimus, niſi pedes militare vellem, retinere cogebar. Nec inficias eo, liberi hominis animo loquutum eſſe me cum ignaviſſimo, & hoc unum militiæ ſuæ uſurpante, ut alienos equos pugnaturis diſtribuat. Huc enim malorum ventum eſt, ut verba mea eodem tempore & Alexandro excuſem, & Antiphani. At herculè mater de nobis inimicis tibi ſcripſit. Utinam prudentiùs eſſet ſolicita pro filio, & non inanes quoque ſpecies anxio animo figuraret. Quare enim non adſcribit metus ſui cauſam? Denique non oſtendit auctorem, quo facto, dictove noſtro mota, tam trepidas tibi literas ſcripſit. O miſeram conditionem meam, cui forſitan non periculoſius eſt tacere, quàm dicere! Sed, utcunque ceſſura res eſt, malo tibi defenſionem meam diſpicere, quàm cauſam. Agnoſces autem, quæ dicturus ſum. Quippe meminiſti, cum me ad perducendos ex Macedonia milites mitteres, dixiſſe te, multos integros juvenes in domo tua matris abſcondi. Præcepiſti igitur mihi, ne quem præter te intuerer, ſed detrectantes militiam perducerem ad te. Quod equidem feci, & liberiùs, quàm expediebat mihi, exequutus ſum imperium tuum. Gorgiam, & Hecateum, & Gorgatam, quorum bona opera uteris, inde perduxi. Quid igitur iniquius eſt, quàm me, qui, ſi tibi non paruiſſem, jure daturus fui pœnas, nunc perire, quia parui? Ne-

que enim ulla alia matri tua perſequendi nos cauſa eſt, quàm quòd utilitatem tuam muliebri præpoſuimus gratiæ. Sex millia Macedonum peditum, & DC. equitũs adduxi: quorum pars ſecutura me non erat, ſi militiam detrectantibus indulgere voluiſſem. Sequitur ergo, ut, quia illa propter hanc cauſam iraſcitur nobis, tu mitiges matrem, qui ira ejus nos obtuliſti. Dum hæc Amyntas agit, fortè ſupervenerunt, qui fratrem ejus Polemonem, de quo antè dictum eſt, fugientem conſequuti, vinctum reducebant. Infeſta concio vix inhiberi potuit, quin protinùs ſuo more ſaxa in eum jaceret. Atque ille ſanè interritus, *Nihil*, inquit, *pro me deprecor, modò ne fratrum innocentia fuga imputetur mea. Hæc ſi defendi non poteſt, meum crimen ſit. Horum ob idipſum melior eſt cauſa, quòd ego, qui profugi, ſuſpectus ſum.* Hæc eloquuto univerſa concio aſſenſa eſt. Lacrymæ deinde omnibus manare cœperunt, adeò in contrarium repentè mutatis, ut ſolum pro eo eſſet, quod maximè læſerat. Juvenis erat primo ætatis flore pubeſcens, quem inter equites tormentis Philotæ conturbatos alienus terror abſtulerat. Deſertum eum à comitibus, & hæſitantem inter revertendi, fugiendique conſilium, qui ſequuti erant, occupaverunt. Is tum flere cœpit, & os ſuum converberare, mœſtus non ſuam vicem, ſed propter ipſum periclitantium fratrum. Moveratque jam Regem, non concionem modò. Sed unus erat implacabilis frater, qui terribili vultu intuens eum, *Tum*, ait, *demens lacrymare debueras, cum equo calcaria ſubderes, fratrum deſertor, & deſertorum comes. Miſer quò, & unde fugiebas? Effeciſti, ut reus capitis, accuſatoris uterer verbis.* Ille peccaſſe ſe, ſed

graviùs in fratres, quàm in ſemetipſum, fatebatur. Tum verò neque lacrymis, neque acclamationibus, quibus ſtudia ſua multitudo profitetur, temperaverunt. Una vox erat pari emiſſa conſenſu, ut inſontibus, & fortibus viris parceret. Amici quoque, data miſericordiæ occaſione, conſurgunt, flenteſque Regem deprecantur. Ille, ſilentio facto, *Et ipſe*, inquit *Amyntam mea ſententia, fratreſque ejus abſolvo. Vos autem juvenes malo beneficii mei oblivisci, quàm periculi veſtri meminiſſe. Eadem fide redite in gratiam mecum, qua ipſe vobiſcum revertor. Niſi, quæ delata eſſent, excuſſiſſem, valde diſſimulatio mea ſuſpecta eſſe potuiſſet. Sed ſatius eſt purgatos eſſe, quam ſuſpectos. Cogitate, neminem abſolvi poſſe, niſi qui dixerit cauſam. Tu, Amynta, ignoſce fratri tuo: erit hoc ſimpliciter etiam mihi reconciliati animi tui pignus.*

CAPUT II.

Polydamas mittitur ad occidendum Parmenionem. Tumultus à cæde compoſitus. Parmenionis ſtudioſi ſeparantur.

Concione deinde dimiſſa, Polydamanta vocari jubet. Longè acceptiſſimus Parmenioni erat, proximus lateri in acie ſtare ſolitus. Et quanquam conſcientia fretus in Regiam venerat; tamen, ut juſſus eſt fratres ſuos exhibere admodùm juvenes, & Regi ignotos ab ętatem, fiducia in ſolicitudinem verſa, trepidare cœpit, ſæpiùs, quę nocere poſſent, quàm, quibus eluderetur, reputans. Jam armigeri, quibus imperatum erat, produxerant eos, cum exanguem metu Polydamanta propiùs accede-

re

re jubet. Submotiſque omnibus, *Scelere*, inquit, *Parmenionis omnes pariter appetiti ſumus, maximè ego, ac tu, quos amicitiæ ſpecie fefellit. Ad quem perſequendum, puniendumque (vides, quantum fidei tuæ credam) te miniſtro uti ſtatui. Obſides, dum hoc peragis, erunt fratres tui. Proficiſcere in Mediam, & ad Præfectos meos literas ſcriptas manu mea perfer. Velocitate opus eſt, qua celeritatem famæ anteeedas. Noctu pervenire illuc te volo: poſtero die, quæ ſcripta erunt, exequi. Ad Parmenionem quoque epiſtolas feras, unam à me, alteram Philotæ nomine ſcriptam. Signum anuli ejus in mea poteſtate eſt. Si pater credet à filio impreſſum, cum te viderit, nihil metuet.* Polydamas tanto liberatus metu, impenſius etiam, quàm exigebatur, promittit operam. Collaudatuſque, & præmiis oneratus, depoſita veſte, quam habebat, Arabica induitur. Duo Arabes, quorum interim conjuges, ac liberi vinculum fidei obſides apud Regem erant, dati comites. Per deſerta etiam ob ſiccitatem loca camelis, undecima die, quò deſtinaverat, perveniunt. Et priuſquam ipſius nuntiaretur adventus, rursùs Polydamas veſtem Macedonicam ſumit, & in tabernaculum Cleandri (Prætor hic Regius erat) quarta vigilia pervenit. Redditis deinde literis, conſtituerunt prima luce ad Parmenionem coire. Nanque cæteri quoque, quibus literas Regis attulerat, ad eum venturi erant. Jam Parmenioni Polydamanta veniſſe nuntiatum erat: qui dum lætatur adventu amici, ſimulque noſcendi, quæ Rex ageret, avidus (quippe longo intervallo nullam ab eo epiſtolam acceperat) Polydamanta requiri jubet. Diverſoria regionis illius magnos receſſus habent, amœnoſque nemoribus ma-

nu

nu conſitis. Ea præcipuè Regum, Satraparumque voluptas erat. Spatiabatur in nemore Parmenion, medius inter Duces, quibus erat imperatum literis Regis, ut occiderent. Agendæ autem rei conſtituerant tempus, cum Parmenion à Polydamante literas traditas legere cœpiſset. Polydamas procul veniens, ut à Parmenione conſpectus eſt, vultu lætitiæ ſpeciem præferente, ad complectendum eum cucurrit. Mutuaque gratulatione functi, Polydamas epiſtolam à Rege ſcriptam ei tradidit. Parmenion vinculum epiſtolæ ſolvens, quidnam Rex ageret, requibat. Ille ex ipſis literis cogniturum eſse, reſpondit. Quibus Parmenion lectis, *Rex*, inquit, *expeditionem parat in Arachoſios. Strenuum hominem, & nunquam ceſſantem! Sed tempus ſaluti ſuæ, tanta jam parta gloria, parcere.* Alteram deinde epiſtolam Philotæ nomine ſcriptam, lætus, quod ex vultu notari poterat, legebat. Tum ejus latus gladio haurit Cleander, deinde jugulum ferit: cæteri exanimem quoque confodiunt. Et armigeri, qui ad aditum nemoris aſtiterant, cognita cede, cujus cauſa ignorabatur, in caſtra perveniunt, & tumultuoſo nuntio milites concitant. Illi armati ad nemus, in quo perpetrata cædes erat, coeunt, &, ni Polydamas, cæterique ejuſdem noxæ participes dedantur, murum circundatum nemori everſuros denuntiant, omniumque ſanguine Duci parentaturos. Cleander primores eorum intromitti jubet, literaſque Regis ſcriptas ad milites recitat, quibus inſidiæ Parmenionis in Regem, preceſque, ut ipſum vindicarent, continebantur. Igitur, cognita Regis voluntate, non quidem indignatio, ſed tamen ſeditio compreſſa

eſt,

eſt. Dilapſis pluribus pauci remanſerunt, qui ſaltem ut corpus ipſius ſepelire permitterent, precabantur. Diu id negatum eſt Cleandri metu, ne offenderet Regem. Pertinaciùs deinde precantibus, materiam conſternationis ſubtrahendam ratus, capite deciſo, truncum humare permiſit. Ad Regem caput miſſum eſt. Hic exitus Parmenionis fuit, militiæ, domique clari viri. Multa ſine Rege proſperè, Rex ſine illo nihil magnæ rei geſſerat. Feliciſſimo Regi, & omnia ad fortunæ ſuæ exigenti modum ſatisfecit, LXX. natus annos. Juvenis, ducis, & ſæpè etiam gregarii militis munia explevit, acer conſilio, manu ſtrenuus, charus principibus, vulgo militum acceptior. Hæc impulerint illum ad Regni cupiditatem, an tantùm ſuſpectum fecerint, ambigi poteſt: quia Philotas ultimis cruciatibus victus, vera ne dixerit, quæ facta probari non poterant, an falſis tormentorum petierit finem, re quoque recenti, cum magis poſſet liquere, dubitatum eſt. Alexander, quos mortem Parmenionis conqueſtos eſſe comperi rerat, ſeparandos à cætero exercitu ratus, in unam cohortem ſecrevit, ducemque his Leonidam dedit, & ipſum Parmenioni quondam intima familiaritate conjunctum. Ferè iidem erant, quos alioqui Rex habuerat inviſos. Nam, cum experiri vellet militum animos, admonuit, qui literas in Macedoniam ad ſuos ſcripſiſſet, iis, quos ipſe mittebat, perlaturis cum fide, traderet. Simpliciter ad neceſſarios ſuos quiſque ſcripſerat, quæ ſentiebat. Aliis gravis erat, pleriſque non ingrata militia. Ita & agentium gratias, & querentium literæ exceptæ ſunt. Et qui fortè tædium laboris per literas erant queſti, hanc ſeorſum cohortem à

cæte-

cæteris tendere ignominiç cauſa jubet, fortitudine uſurus in bello, libertatem linguæ ab auribus credulis remoturus. Et conſilium temerarium forſitan (quippe fortiſſimi juvenes contumeliis irritati erant) ſicut omnia alia, felicitas Regis excepit. Nihil illis ad bella promptius fuit. Incitabat virtutem & ignominiæ demendæ cupido, & quia fortiora facta in paucis latere non poterant.

CAPUT III.

Evergetas laudat Curtius. Rex Satibarzanem proditorem perſequitur. Evergetis pecuniam donat. Arachoſios ſubigit. Parmenionis exercitum recipit.

HIs ita compoſitis, Alexander Arianorum Satrapè conſtituto, iter pronuntiari jubet in Agriaſpas, quos jam tunc mutato nomine Evergetas appellabant, ex quo frigore, victuſque penuria Cyri exercitum affectum, tectis, & commeatibus juverant. Quintus dies erat, ut in eam regionem pervenerat. Cognoſcit Satibarzanem, qui ad Beſſum defecerat, cum equitum manu irrupiſſe rurſus in Arios. Itaque Caranum, & Erigyum cum Artabazo, & Andronico, & ſex millibus Græcorum peditum, DC. equites ſequebantur. Ipſe ſexaginta diebus gentem Evergetarum ordinavit, magna pecunia ob egregiam in Cyrum fidem donata. Relicto deinde, qui iis præeſſet. Amenide (ſcriba is Darii fuerat) Arachoſios, quorum regio ad Ponticum mare pertinet, ſubegit. Ibi exercitum, qui ſub Parmenione fuerat, occupavit. Sex millia Macedonum erant, & CC. nobiles

& V.

& V. millia Græcorum, cum equitibus ducentis, haud dubie robur omnium virium Regis. Arachoſiis datus Memnon Prętor, quatuor millibus peditum, & DC. equitibus in præſidium relictis.

CAPUT IV.

Paropamiſadas barbariſſimam gentem deſcribit, quos exercitus adiens, pene frigore, & inopia perit.

IPſe Rex nationem, ne finitimis quidem ſatis notam, quippe nullo commercio colentem mutuos uſus, cum exercitu intravit. Paropamiſadæ appellantur, agreſte hominum genus, & inter Barbaros maxime inconditum. Locorum aſperitas hominum quoque ingenia duraverat. Gelidiſſimum Septentrionis axem ex magna parte ſpectant. Bactrianis ad Occidentem conjuncti ſunt: meridiana regio ad mare Indicum vergit. Tuguria latere primò ſtruunt, &, quia ſterilis eſt terra materiæ, in nudo etiam montis dorſo uſque ad ſummum ædificiorum faſtigium eodem laterculo utuntur. Cæterùm ſtructura latior ab imo, paulatim incremento operis in arctius cogitur, ad ultimum in carinæ maximè modum coit. Ibi foramine relicto, ſupernè lumen accipiunt. Ad medium vites, & arbores, ſi quæ in tanto terrę rigore durare potuerunt, obruunt, penitùs hyeme defoſſæ latent: cum, nive diſcuſſa, aperiri humus cœpit, cœlo, Solique redduntur. Cæterum adeò altæ nives premunt terram, gelu, & perpetuo penè rigore conſtrictæ, ut ne avium quidem, feræve ullius veſti-

veſtigium exiſtet. Obſcura cœli veriùs umbra, quàm lux nocti ſimilis premit terram, vix ut, quæ propè ſunt, conſpici poſſint. In hac tamen omnis humani cultus ſolitudine deſtitutus exercitus, quidquid malorum tolerari poteſt, pertulit, inopiam, frigus, laſſitudinem, deſperationem. Multos exanimavit rigor inſolitus nivis, multorum aduſſit pedes, plurimorum oculis præcipuè perniciabilis fuit. Fatigati quippe in ipſo gelu deficientia corpora ſternabant: quę cum moveri deſiſſent, vis frigoris ita aſtringebat, ut rursùs ad ſurgendum conniti non poſſent. A commilitonibus torpentes excitabantur. Neque aliud remedium erat, quàm ut ingredi cogerentur. Tum demum vitali calore moto, membris aliquis redibat vigor. Siqui tuguria Barbarorum adire potuerunt, celeriter refecti ſunt. Sed tanta caligo erat, ut ædificia nulla alias res, quam fumus, oſtenderet. Illi, nunquam antè in terris ſuis advena viſo, cum armatos repente conſpicerent, exanimati metu, quidquid in tuguriis erat, afferebant, ut corporibus ipſorum parceretur, orantes. Rex agmen circuibat pedes, jacentes quoſquam erigens, & alios, cùm ægrè ſequerentur, adminiculo corporis ſui excipiens. Nunc ad prima ſigna, nunc in medium nunc ultimo agmine itineris multiplicato labore aderat.

CA-

CAPUT V.

Ad Caucaſum, quem cum Tauro deſcribit Curtius, accedit Rex. Alexandriam ad montis radices ponit.

TAndem ad cultiora loca perventum eſt, commeatuque largo recreatus exercitus; ſimul & qui conſequi non poterant, in illa caſtra venerunt. Inde agmen proceſſit, ad Caucaſum montem, cujus dorſum Aſiam perpetuo jugo dividit. Hinc ſimul mare, quod Ciliciam ſubit: illinc Caſpium fretum, & amnem Araxem, aliaque regionis Scythiæ deſerta ſpectat. Taurus ſecundæ magnitudinis mons committitur Caucaſo: à Cappadocia ſe attollens Ciliciam præterit, Armeniæque montibus jungitur: Sic inter ſe tot juga velut ſerie cohærentia, perpetuum habent dorſum: ex quo Aſiæ omnia ferè flumina, alia in Rubrum, alia in Caſpium mare, alia in Hyrcanum, & Ponticum decidunt, XVII. dierum ſpatio Caucaſum ſuperavit exercitus. Rupes in eo X. in circuitu ſtadia complectitur, quatuor in altitudinem excedit, in qua vinctum Promethea fuiſse antiquitas tradit. Condendæ in radicibus montis orbi ſedes electa eſt. VII. millibus ſeniorem Macedonum, & prætereà militibus, quorum opera uti deſiſſet, permiſſum in novam urbem conſidere. Hanc quoque Alexandriam incolæ appellaverunt.

CAPUT VI.

Beſſus ſuper menſam debellat Alexandrum: applaudunt ebrii adulatores. Cobares Medus, & Magnus ſuadet Beſſo deditionem: fugit ad Alexandrum. Beſſus copias acturus cum ſuis trans Oxum ad Sogdianos ſe confert.

AT Beſſus Alexandri celeritate perterritus, Diis patris ſacrificio ritè facto, ſicut illis gentibus mos eſt, cum amicis, ducibuſque copiarum inter epulas de bello conſultabat. Graves mero ſuas vires extollere, hoſtium nunc temeritatem, nunc paucitatem ſpernere. Præcipuè Beſſus ferox verbis, & parto per ſcelus Regno ſuperbus, ac vix potens mentis, dicere, ſocordia Darii creviſſe hoſtium famam. Occurriſſe enim in Ciliciæ anguſtiſſimis faucibus; cum retrocedendo poſſet perducere incautos in loca, naturæ ſitu invia, tot fluminibus objectis, tot montium latebris, inter quas deprehenſus hoſtis, ne fugæ quidem, nedum reſiſtendi occaſionem fuerit habiturus. Sibi placere in Sogdianos recedere. Oxum amnem velut murum objecturum hoſti, dum ex finitimis gentibus valida auxilia concurrerent. Venturos autem Choraſmios, & Dahas, Sagaſque, & Indos, & ultra Tanaim amnem colentes Scythas; quorum neminem adeo humilem eſſe, ut humeri ejus non poſsent Macedonis militis verticem æquare. Conclamant temulenti, unam hanc ſententiam ſalubrem eſse. Et Beſsus circumſerri merum largiùs jubet, debellaturus ſuper menſam Alexandrum. Erat in eo convivio Cobares natione Medus, ſed Magicæ artis (ſi modò

ars

ars eſt, non vaniſſimi cujuſque ludibrium) magis profeſſione, quàm ſcientia celeber, alioquin moderatus, & probus. Is cum præfatus eſſet, ſcire, ſervo eſſe utilius parere dicto, quàm afferre conſilium, cùm illos, qui pareant, idem, quod cæteros maneat, qui verò ſuadeant, proprium periculum: poculum ei, quod habebat in manu, tradidit. Quo accepto Cobares, *Natura*, inquit, *mortalium hoc quoque nomine prava, & ſiniſtra dici poteſt, quòd in ſuo quiſque negotio hebetior eſt, quàm in alieno. Turbida facta ſunt conſilia eorum, qui ſibi ſuadent. Obſtat aliis metus, aliis cupiditas, nonnunquam naturalis eorum, quæ cogitaveris, amor. Nam in te ſuperbia non cadit. Expertus es, ununquenque quod ipſe repererit, aut ſolum, aut optimum ducere. Magnum onus ſuſtines capite, Regium inſigne. Hoc aut moderatè perferendum eſt, aut (quod abominor) in te ruet. Conſilio, non impetu opus eſt.* Adjicit deinde, quod apud Bactrianos vulgò uſurpabant, *Canem timidum vehementiùs latrare, quàm mordere. Altiſſima queque flumina minimo ſono labi.* Quæ inſervi, ut qualiſcunque inter Barbaros potuit eſſe prudentia, traderetur. In his audientium ſuſpenderat expectationem. Tum conſilium aperit, utilius Beſſo, quàm gravius. *In veſtibulo*, inquit, *Regia tua velociſſimus conſiſtit Rex. Antè ille agmen, quàm tu menſam iſtam movebis. Nunc ab Tanai exercitum accerſes, et armis flumina oppones. Scilicet, quà tu fugiturus es, hoſtis ſequi non poteſt? Iter utrique commune eſt, victori tutius. Licèt ſtrenuum metum putes eſſe, velocior tamen ſpes eſt. Quin validioris occupas gratiam, dediſque te, utcunque ceſſerit, meliorem fortunam deditus, quàm hoſtis, habiturus. Alienum habes*

Re-

Regnum, quò faciliùs eo careas. Incipies forſitan juſtus eſse Rex, cum ipſe fecerit, qui tibi & dare poteſt Regnum, & eripere. Conſilium habes fidele, quod diutiùs exequi ſupervacaneum eſt. Nobilis equus umbra quoque virga regitur, ignavus ne calcari quidem concitari poteſt. Beſſus & ingenio, & multo mero ferox adeò exarſit, ut vix ab amicis, quò minùs occideret eum (nam ſtrinxerat quoque acinacem) contineretur. Certè è convivio proſilvit, haudquaquam potens mentis. Cobares inter tumultum elapſus, ad Alexandrum transfugit. Octo millia Bactrianorum habebat armata Beſsus, quæ, quandiu propter cœli intemperiem Indiam potiùs Macedonas petituros crediderant, obedienter imperata fecerunt: poſtquam adventare Alexandrum compertum eſt, in ſuos quiſque vicos dilapſi Beſſum reliquerunt. Ille cum clientum manu, qui non mutaverant fidem, Oxo amne ſuperato, exuſtiſque navigiis, quibus tranſierat, ne iiſdem hoſtis uteretur, novas copias in Sogdianis contrahebat.

CAPUT VII.

Inopia commeatus in copiis Alexandri. Bactrianos deſcribit.

ALexander Caucaſum quidem (ut ſuprà dictum eſt) tranſierat: ſed inopia frumenti propè ad famem ventum erat. Succo ex ſeſama expreſſo, haud ſecùs, quàm oleo artus perungebant. Sed hujus ſucci ducenis quadragenis denariis amphoræ ſingulæ, mellis denariis trecenis, nonagenis, trecenis vini æſtimabantur. Tritici nihil, aut admodum exiguum re-

periebatur. Syros vocabant Barbari; quos ita ſolerter abſcondunt, ut, niſi qui defoderunt invenire non poſſint. In iis conditæ fruges erant. In quarum penuria milites fluviatili piſce, & herbis ſuſtinebantur. Jamque hæc ipſa alimenta defecerant, cùm jumenta, quibus onera portabant, cędere juſſi ſunt. Horum carne, dum in Bactrianos perventum, traxere vitam. Bactrianæ terræ multiplex, & varia natura eſt. Alibi multa arbor, & vitis, largos, miteſque fructus alit. Solum pingue crebri fontes rigant. Quæ mitiora ſunt, frumento conſeruntur: cætera armentorum pabulo cedunt. Magna deinde partem ejuſdem terræ ſteriles arenę tenent. Squalida ſiccitate regio non hominem, non frugem alit. Cùm verò venti à Pontico mari ſpirant, quidquid ſabuli in campis jacet, convertunt. Quod ubi cumulatum eſt, magnorum collium procul ſpecies eſt, omniaque priſtini itineris veſtigia intereunt. Itaque, qui tranſeunt campos, navigantium modo noctu ſidera obſervabant, ad quorum curſum iter dirigunt. Et propemodùm clarior eſt noctis umbra, quàm lux. Ergo interdiù in via eſt regio, quia nec veſtigium, quòd ſequantur, inveniunt, & nitor ſiderum caligine abſconditur. Cæterùm ſi quos ille ventus, qui à mari exoritur, deprehendit, arena obruit. Sed, qua mitior terra eſt, ingens hominum, equorumque multitudo gignitur. Itaque Bactriani equites triginta millia expleverant. Ipſa Bactra, regionis ejus caput, ſita ſunt ſub monte Paropamiſo. Bactrus amnis præterit mœnia. Is urbi, & regioni dedit nomen.

CAPUT VIII.

Lacedamoniorum defectio. Erigyi Monomachia cum Satibarzane, & victoria.

HIc Regi ſtativa habenti nuntiatur ex Græcia Peloponnenſium, Laconumque defectio. Nondum enim victi erant, cum proficiſcerentur, tumultus ejus principia nuntiaturi. Et alius præſens terror affertur, Scythas, qui ultra Tanaim amnem colunt, adventare, Beſſo ferentes opem. Eodem tempore, quæ in gente Ariorum Caranus, & Erigyus geſſerant, perferuntur. Commiſſum erat prælium inter Macedonas, Arioſque. Transfuga Satibarzanes Barbaris præerat: quì cum pugnam ſegnem utrinque æquis viribus ſtare vidiſſet, in primos ordines adequitavit, demptaque galea, inhibitis, qui tela jaciebant, ſi quis viritim dimicare vellet, provocavit ad pugnam, nudum ſe caput in certamine habiturum. Non tulit feroſciam Barbari Dux exercitus Erigyus, gravis quidem ætate, ſed & animi, & corporis robore nulli juvenum poſtferendus. Is galea dempta canitiem oſtentans, *Venit*, inquit, *dies quo aut victoria, aut morte honeſtiſſima, quales amicos, & milites Alexander habeat, oſtendam.* Nec plura eloquutus, equum in hoſtem egit. Crederes imperatum, ut acies utræque tela cohiberent. Protinus certè receſſerunt, dato libero ſpatio, intenti in eventum non duorum modò, ſed etiam ſuæ ſortis, quippe alienum diſcrimen ſequuturi. Prior Barbarus emiſit haſtam, quam Erigyus modica capitis declinatione vitavit. At ipſe infeſtam ſariſſam, equo calcaribus

bus concito, in medio Barbari gutture ita fixit, ut per cervicem emineret. Præcipitatus ex equo Barbarus, adhuc tamen repugnabat. Sed ille extractam ex vulnere haſtam rursùs in os dirigit. Satibarzanes haſtam manu complexus, quò maturiùs interiret, ictum hoſtis adjuvit. Et Barbari, Duce amiſſio, quem magis neceſſitate, quàm ſponte ſequuti erant, tunc haud immemores meritorum Alexandri, arma Erigyo tradunt. Rex his quidem lætus, de Spartanis haudquaquam ſecurus, magno tamen animo defectionem eorum tulit, dicens, non ante auſos conſilia nudare, quàm ipſum ad fines Indiæ perveniſſe cognoviſſent. Ipſe Beſſum perſequens copias movit; cui Erigyus ſpolia Barbari, ceu opimum belli decus, præferens occurrit.

CAPUT IX.

Alexander Beſſum perſequendo in aquarum penuriam incidit. Ejuſdem patientia, & miranda ſitis tolerantia.

IGitur Bactrianorum regione Artabazo tradita, ſarcinas, & impedimenta ibi cum præſidio reliquit: ipſe cum expedito agmine loca deſerta Suſitanorum intrat, nocturno itinere exercitum ducens. Aquarum (ut antè dictum eſt) penuria, priùs deſperatione, quàm deſiderio bibendi ſitim accendit. Per CCCC. ſtadia ne modicus quidem humor exiſtit. Arenas vapor æſtivi Solis accendit, quæ ubi flagrare cœperunt, haud ſecùs, quàm continenti incendio, cuncta torrentur. Caligo deinde immodico terræ fervore excitata, lucem tegit, Campo-

rumque non alia, quàm vaſti, & profundi æquoris, ſpecies eſt. Nocturnum iter tolerabile videbatur, quia rore, & matutino frigore corpora levabatur. Cæterùm, cum ipſa luce æſtus oritur, omnemque naturalem abſorbet humorem ſiccitas, ora, viſceraque penitus uruntur. Itaque primùm animi, deinde corpora deficere cœperunt. Pigebat & conſiſtere, & progredi. Pauci à peritis regionis admoniti præparant aquam. Hæc pauliſper repreſſit ſitim. Deinde, creſcente æſtu, rursùm deſiderium humoris accenſum eſt. Ergo, quidquid vini, oleique erat, hominibus ingerebatur. Tantaque dulcedo bibendi fuit, ut in poſterum ſitis non timeretur. Graves deinde avidè hauſto humore, non suſtinere arma, non ingredi poterant, & feliciores videbantur, quos aqua defecerat, cùm ipſi ſine modo infuſam vomitu cogerentur egerere. Anxium Regem tantis malis, circumfuſi amici, ut meminiſſet ſui, orabant, animi ſui magnitudinem unicum remedium deficientis exercitus eſſe; cum ex jis, qui præceſſerant ad capiendum locum caſtris, duo occurrunt, utribus aquam geſtantes, ut filiis ſuis, quos in eodem agmine eſſe, & ægrè pati ſitim non ignorabant, occurrerent. Qui cùm in Regem incidiſſent, alter ex jis, utre reſoluto, vas, quod ſimul ferebat, implet, porrigens Regi. Ille percontatus, quibus portarent, filiis ferre cognoſcit. Tunc poculo pleno (ſicut oblatum eſt) reddito, *Nec ſolus*, inquit, *bibere ſuſtineo, nec tam exiguum dividere omnibus poſſum. Vos currite, & liberis veſtris, quod propter illos attuliſtis, date.*

CAPUT X.

Multi avidùs bibentes intereunt. Regis cura pro exercitu, trajectus.

TAndem ad flumen Oxium ipſe pervenit prima ferè veſpera. Sed exercitus magna pars non potuerat conſequi. In edito monte ignes jubet fieri, ut ji, qui ægrè ſequebantur, haud procul caſtris ſe abeſſe cognoſcerent. Eos autem, qui primi agminis erant, maturè cibo, ac potione firmatos, implere alios utres, alios vaſa, quibuſcunque aqua poſſet portari, juſſit, ac ſuis opem ferre. Sed qui intemperantiùs hauſerant, intercluſo ſpiritu extincti ſunt. Multoque major horum numerus fuit, quàm ullo amiſerat prælio. At ille thoracem adhuc indutus, nec aut cibo refectus, aut potu, qua veniebat exercitus, conſtitit. Nec ante ad curandum corpus receſſit, quàm præterierant, qui agmen ſequebantur. Totamque eam noctem cum magno animi motu perpetuis vigiliis egit. Nec poſtero die lætior erat, quia nulla navigia habebat, nec pons erigi poterat, circumquaque amnem nudo ſolo, & materia maxime ſterili. Conſilium igitur, quod unum neceſſitas ſubjecerat, init. Utres quàm plurimos ſtramentis refertos dividit. His incumbantes traſnavere amnem. Quique primi tranſierant, in ſtatione erant, dum trajicerent cæteri. Hoc modo ſexto demùm die in ulteriore ripa totum exercitum expoſuit.

CA-

CAPUT XI.

Spitamenes cum conjurationis Beſſum vinctum duxit ad Alexandrum.

JAmque ad perſequendum Beſſum ſtatuerat progredi, cum ea, quę in Suſianis erant, cognoſcit. Spitamenes erat inter omnes amicos præcipuo honore cultus à Beſo. Sed nullis meritis perfidia mitigari poteſt. Quæ tamen jam minùs in eo inviſa eſſe poterat, quia nihil ulli nefas tunc in Beſſum interfectorem Regis ſui videbatur. Titulus facinoris ſpecioſus præferebatur, vindicta Darii. Sed fortunam, non ſcelus oderat Beſſi: Nam, ut Alexandrum flumen Oxum ſuperaſse cognovit, Dataphernem, & Catenem, quibus à Beſo maxima fides habebatur, in ſocietatem cogitatæ vel aſciſcit. Illi promptiùs adeunt, quàm rogabantur aſſumptiſque octo fortiſſimis juvenibus, talem dolum intendunt. Spitamenes pergit ad Beſum, & remotis arbitris, comperiſse ait ſe, inſidiari ei Dataphernem, & Catenem, ut vivum Alexandro traderent, agitantes, à ſemet occupatos eſse, & vinctos teneri. Beſus tanto merito (ut credebat) obligatus, partim gratias agit, partim avidus explendi ſupplicii, adduci eos jubet. Illi, manibus ſua ſponte religatis, à participibus conſilii trahebantur. Quos Beſſus truci vultu intuens, conſurgit, manibus non temperaturus. At illi ſimulatione omiſſa circunſiſtunt eum, & fruſtrà repugnantem vinciunt, direpto ex capite Regni inſigni, lacerataque veſte, quam ſpolium occiſi Regis induerat. Ille Deos ſui ſceleris ultores adeſse confeſsus,

adjecit, non Dario iniquos fuiſſe, quem ſic ulciſcerentur ſed Alexandro propitios, cujus victoriam ſemper etiam hoſtis adjuviſset. Multitudo an vindicaturam Beſſum fuerit, incertum eſt, niſi illi, qui vinxerant, juſſu Alexandri feciſse ipſos ementiti, dubios adhuc animi terruiſsent. In equum impoſitum Alexandro tradituri ducunt.

CAPUT XII.

Miſſio veteranis data. Brancidarum excidium.

INter hæc Rex, quibus matura erat miſſio, electis nongentis ferè, equiti bina talenta dedit, pediti terna denarium millia: monitoſque, ut liberos generarent, remiſſit domum. Cæteris gratiæ actæ, quòd ad reliqua belli navaturos operam pollicebantur. Tum *Beſsus* perducitur. Perventum erat in parvulum oppidum. Brancidæ ejus incolæ erant. Mileto quondam, juſſu Xerxis, cum è Græcia rediret, tranſierant, & in ea ſede conſtiterant; quia templum, quod Didymeon appellatur, in gratiam Xerxis violaverant. Mores patrii nondum exoleverant; ſed jam bilingues erant, paulatim à domeſtico, externoque ſermone degeneres. Magno igitur gaudio Regem excipiunt, urbem, ſeque dedentes. Ille Mileſios, qui apud ipſum militarent, convocari jubet. Vetus odium Mileſii gerebant in Brancidarum gentem, proditionis ergo. His, ſive injuriæ, ſive originis meminiſſe mallent, liberum de Brancidis permittit arbitrium. Variantibus deinde ſententiis, ſeipſum conſideraturum, quid optimum factu eſſet, oſtendit. Poſtero die occur-

currentibus, Brancidas ſecum procedere jubet. Cùmque ad urbem ventum eſſet, ipſe cum expedita manu portam intrat. Phalanx mœnia oppidi circumire juſſa, & dato ſigno diripere urbem proditorum receptaculum, ipſoſque ad unum cædere. Illi inermes paſſim trucidantur. Nec aut commercio linguæ, aut ſupplicum velamentis, precibuſque inhiberi crudelitas poteſt. Tandem ut dejicerent, fundamenta murorum ab imo moliuntur; ne quod urbis veſtigium exſtaret. Nec mora, lucos quoque ſacros non cædunt modò, ſed etiam extirpant, ut vaſta ſolitudo, & ſterilis humus, excuſſis etiam radicibus, linqueretur. Quæ ſi in ipſos proditionis auctores excogitata eſſent, juſta ultio eſſe, non crudelitas videretur. Non culpam majorum poſteri luere, qui ne viderant quidem Miletum: adeò Xerxi non potuerant prodere.

CAPUT XIII.

Spitamenes adducit nudum Beſſum, qui in crucem agendus ad ſagittas pro meta deſtinatur. Catonis ſagittarii laus.

INde proceſſit ad Tanaim amnem: quò perductus eſt Beſſus, non vinctus modò, ſed etiam omni velamento corporis ſpoliatus. Spitamenes eum tenebat, collo inſerta catena, tam Barbaris, quàm Macedonibus gratum ſpectaculum. Tum Spitamenes, *Et, te*, inquit, *& Darium Reges meos ultus, interfectorem domini ſui adduxi, eo modo captum, cujus ipſe fecit exemplum. Aperiat ad hoc ſpectaculum oculos Darius: exiſtat ab Inferis, qui illo ſupplicio indignus*

fuit, & hoc ſolatio dignus eſt. Alexander, multùm collaudato Spitamene, converſus ad Beſſum. *Cujus*, inquit, *feræ rabies occupavit animum tuum, cùm Regem de te optimè meritum, priùs vincere, deinde occidere ſuſtinuiſti? Sed hujus parricidii mercedem falſo Regis nomine perſolviſti.* Ibi ille facinus purgare non auſus, Regis titulum ſe uſurpaſſe dixit, ut gentem ſuam tradere ipſi poſſet: qui ſi ceſſaſſet, alium fuiſſe Regnum occupaturum. At Alexander Oxatrem fratrem Darii, quem inter corporis cuſtodes habebat, propriùs juſſit accedere, tradique Beſſum ei, ut cruci affixum, mutilatis auribus, naribuſque, ſagittis configerent Barbari, aſſervarentque corpus, ut ne aves quidem contingerent. Oxatres cætera ſibi curæ fore pollicetur, aves non ab alio, quàm à Catene poſſe prohiberi adjicit, eximiam ejus artem cupiens oſtendere. Namque adeò certo ictu deſtinata feriebat, ut aves quoque exciperet. Nam etſi forſitan ſagittandi tam celebri uſus minùs admirabilis videri hæc ars poſſit; tamen ingens viſentibus miraculum, magnoque honori Cateni fuit. Dona deinde omnibus, qui Beſſum adduxerant. data ſunt. Cæterùm ſupplicium ejus diſtulit, ut eo loco, in quo Darium ipſe occiderat, necaretur.

CAPUT XIV.

Ex Macedonibus nonnulli pabulatores oppreſſi à Barbaris capiuntur. Rex dimicans vulneratur. Barbari deduntur.

INtereà Macedones ad petendum pabulum incompoſito agmine egreſſi, a Barbaris, qui de proximis montibus decurrerunt, opprimuntur.

tur. Pluresque capti ſunt, quàm occiſi. Barbari autem, captivos præ ſe agentes rursùs in montem receſserunt. Viginti millia latronum erant. Fundis, ſagittiſque pugnam invadunt. Quos dum obſidet Rex, inter promptiſſimos dimicans, ſagitta ictus eſt, quæ in medio crure fixa reliquerat ſpiculum. Illum quidem mœſti, & attoniti Macedones in caſtra referebant. Sed nec Barbaros fefellit ſubductus ex acie Rex: quippe ex edito monte cuncta proſpexerant. Itaque poſtero die miſere Legatos ad Regem. Quos ille protinùs juſſit admitti; ſolutiſque faſciis magnitudinem vulneris diſſimulans, crus Barbaris oſtendit. Illi juſſi conſidere, affirmant, non Macedonas, quàm ipſos fuiſſe triſtiores, cognito vulnere ipſius: cujus ſi auctorem reperiſsent, dedituros fuiſse. Cum Diis enim pugnare ſacrilegos tantùm. Cæterùm ſe gentem in fidem dedere, ſuperatos virtute illius. Rex, fide data, & captivis receptis, gentem in deditionem accepit.

CAPUT XV.

Certamen elegans peditum, & equitum ſuper geſtando Rege; quod Rex amœbæum eſſe voluit. Maracanda occupat. Scytharum Legatos audit. Locum urbi ad Tanaim deſignat.

Caſtris inde motis, lectica militari ferebatur, quam pro ſe quiſque eques, pedeſque ſubire certabant. Equites, cum quibus Rex prælia inire ſolitus erat, ſui muneris id eſse cenſebant. Pedites contrà, cum ſaucios commilitones ipſi geſtare aſſueviſsent, eripi ſibi proprium officium tum potiſſimùm, cùm Rex geſtan-

tandem eſſet, querebantur. Rex in tanto utriuſque partis certamine, & ſibi difficilem, & præteritis gravem electionem futuram ratus, invicem ſubire eos juſſit. Hinc quarto die ad urbem Maracanda perventum eſt. LXX. ſtadia murus urbis amplectitur. Arx nullo cingitur muro. Præſidio urbi relicto, proximos vicos depopulatur, atque urit. Legati deinde Abiorum Scytharum ſuperveniunt, liberi, ex quo deceſſerat Cyrus, tum imperata facturi. Juſtiſſimi Barbarorum conſtabat. Armis abſtinebant, niſi laceſſiti. Libertatis modico, & æquali uſu, principibus humiliores pares fecerant. Hos benignè alloquutus, ad eos Scythas, qui Europam incolunt. Penidam quendam miſit ex amicis, qui denuntiaret eis, ne Tanaim amnem regionis, injuſſu Regis, tranſirent. Eidem mandatum, ut contemplaretur locorum ſitum, & illos quoque Scythas, qui ſuper Boſphorum incolunt, viſeret. Condendæ urbis ſedem ſuper ripam Tanais elegerat, clauſtrum & jam perdomitorum, & quos deinde adire decreverat.

CAPUT XVI.

Sogdianorum, & Bactrianorum defectio. Cyropolis, & Memacena urbes cum Regis periculo evertuntur. Spitamenes obſidetur.

SEd conſilium diſtulit Sogdianorum nuntiata defectio, quæ Bactrianos quoque traxit. Septem millia equitum erant, quorum auctoritatem cæteri ſequebantur. Alexander Spitamenem, & Catenem, à quibus ei traditus erat Beſſus, haud dubius, quin eorum operam redigi poſ-

poſsent in poteſtatem, coercendo, qui novaverant, juſſit, accerſiri. At illi defectionis, ad quam coercendam evocabantur, auctores, vulgaverant famam, Bactrianos equites à Rege omnes, ut occiderentur, accerſiri, idque imperatum ipſis non ſuſtinuiſſe tamen exequi, ne inexpiabile in populares facinus admitterent: non magis Alexandri ſęvitiam, quàm Beſſi parricidium ferre potuiſse. Itaque ſua ſponte jam motos, metu pœnæ haud difficulter concitaverunt ad arma. Alexander, transfugarum defectione comperta, Craterum obſidere Cyropolim jubet. Ipſe aliam urbem regionis ejuſdem corona capit. Signoque, ut puberes interficerentur, dato, reliqui in prædam ceſsere victoris. Urbs diruta eſt, ut cæteri cladis exemplo continerentur. Memaceni valida gens, obſidionem, non ut honeſtiorem modò, ſed etiam ut tutiorem ferre decreverant. Ad quorum pertinaciam mitigandum Rex L. equites præmiſit, qui clementiam ipſius in deditos, ſimulque inexorabilem animum in devictos oſtenderent. Illi nec de fide, nec de potentia Regis ipſos dubitare reſpondent, equiteſque tendere extra munimenta urbis jubent. Hoſpitaliter deinde exceptos, graveſque epulis, & ſomno, intempeſta nocte adorti interfecerunt. Alexander haud ſecùs, quàm par erat, motus, urbem corona circundedit, munitiorem, quàm ut primo impetu capi poſset. Itaque Meleagrum, & Perdiccam in obſidionem jungit, Cyropolim (ut antè dictum eſt) obſidentes. Statuerat autem parcere urbi conditæ à Cyro. Quippe non alium gentium illarum magis admiratus eſt, quàm hunc Regem, & Semiramim in queis & magnitudinem animi, & claritatem rerum lon-

gè

gè emicuiſse credebat. Cæterùm pertinacia oppidanorum ejus iram accendit. Itaque captam urbem diripi juſſit. Deleta, Memacenis haud injuria infeſtus, ad Meleagrum, & Perdiccam redit. Sed non alia urbs fortiùs obſidionem tulit. Quippe & militum promptiſſimi cecidere, & ipſe Rex ad ultimum periculum venit. Nanque cervix ejus ſaxo ita icta eſt, ut oculis caligine offuſa collaberetur, ne mentis quidem compos. Exercitus certè velut erepto eo ingemuit. Sed invictus adversùs ea, quæ cæteros terrent, nondum percurato vulnere, acriùs obſidioni inſtitit, naturalem celeritatem ira concitante. Cuniculo ergo ſuffoſſa mœnia, ingens nudavere ſpatium. Per quod irrupit, victorque urbem dirui juſſit. Hinc Menedemum cum tribus millibus peditum, & octingentis equitibus, ad urbem Maracanda miſit. Spitamenes transfuga, præſidio Macedonum inde dejecto muris urbis ejus incluſerat, ſe haud oppidanis conſilium defectionis approbantibus. Sequi tamen videbantur, quia prohibere non poterant.

CAPUT XVII.

Ad Tanaim Alexandriam ponit, quam Scythæ nequicquam diruere conatur.

INterim Alexander ad Tanaim amnem redit; & quantum ſoli occupaverant caſtris, muro circumdedit. Sexaginta ſtadiorum urbis murus fuit. Hanc quoque urbem Alexandriam appellari juſſit. Opus tanta celeritate perfectum eſt, ut decimo ſeptimo die, quàm munimenta excitata erant, tecta quòque urbis ab-

ſolverentur. Ingens militum certamen inter ipſos fuerat, ut ſuum quiſque munus (nam diviſum erat) primus oſtenderet. Incolæ novæ urbi dati captivi, quos, reddito pretio dominis, liberavit. Quorum poſteri nunc quoque nondum apud eos tam longa ætate propter memoriam Alexandri exoleverunt. Rex Scytharum, cujus tum ultra Tanaim Imperium erat, ratus eam urbem, quam in ripa amnis Macedones condiderant, ſuis impoſitam eſſe cervicibus, fratrem Carthaſim nomine, cum magna equitum manu miſit ad diruendam eam, proculque amne ſubmovendas Macedonum copias.

CAPUT XVIII.

Scytharum deſcriptio. Cura Alexandri de valetudine, & hoſte. Ejuſdem ſuperſtitio.

BActrianus Tanais ad Scythis, quos Europæos vocant, dividit. Idem Aſiam, & Europam finis interfluit. Cæterùm Scytharum gens haud procul Thracia ſita, ab Oriente ad Septentrionem ſe vertit, Sarmatarumque, ut quidam credidere, non finitima, ſed pars eſt. Rectà deinde regionem in aliam ultra Iſtrum jacentem colit: ultima Aſiæ, quæ Bactra ſunt, ſtringit. Quæ Septentrioni proxima ſunt, profundæ inde ſylve, vaſtæque ſolitudines excipiunt: rurſus, quæ Tanaim, & Bactra ſpectant, humano cultu haud diſparia ſunt. Primus cum hac gente non proviſum bellum Alexander geſturus, cum in conſpectu ejus obequitaret hoſtis, adhuc æger ex vulnere, præcipuè voce deficiens, quam & modicus cibus, & cervicis extenuabat dolor, amicos in conſilium advocari

jubet

jubet. Terrebat eum non hoſtis, ſed iniquitas temporis. Bactriani defecerant: Scythæ etiam laceſſebant. Ipſe non inſiſtere in terra, non equo vehi, non docere, non hortari ſuos poterat. Ancipiti periculo implicitus, Deos quoque incuſans, querebatur, ſe jacere ſegnem, cujus velocitatem nemo anteà valuiſſet effugere. Vix ſuos credere, non ſimulari valetudinem. Itaque qui poſt Darium victum Ariolos, & Vates conſulere deſierat, rursùs ad ſuperſtitionem humanarum mentium ludibria revolutus, Ariſtandrum, cui credulitatem ſuam addixerat, explorare eventum rerum ſacrificiis jubet. Mox erat Aruſpicibus exta ſine Rege ſpectare, &, quæ portenderentur, referre: Inter hæc Rex, dùm fibris pecudum exploratur eventus latentium rerum, propiùs ipſum conſidere amicos jubet, ne contentione vocis cicatricem infirmam adhuc rumperet. Hephæſtion, Craterus, & Erigyus erant cum cuſtodibus in tabernaculum admiſſi.

CAPUT XIX.

Conſilium ponit de inferendo Scythis bello. Dehortantur Erigyus, & Ariſtander. Vates ab Alexandro reprehenſus iterùm litat; & perlitatum feliciter nuntiat.

DIſcrimen, inquit, *me occupavit, meliore hoſtium, quàm mea tempore. Sed neceſſitas ante rationem eſt, maximè in bello, quo raro permittitur tempora eligere. Defecere Bactriani, in quorum cervibus ſtamus, & quantum in nobis animi ſit, alieno Marte experiuntur, haud dubia fortuna. Si omiſerimus Scythas ultrò arma infe-*

ren-

rentes, contempti ad illos, qui defecerunt, reverteremur. Si verò Tanaim tranſierimus, & ubique invictos eſſe nos Scytharum pernicie, ac ſanguine oſtenderimus, quis dubitabit patere etiam Europam victoribus? Fallitur, qui terminos gloriæ noſtræ metitur ſpatio, quod tranſituri ſumus. Unus amnis interfluit: quem ſi traiicimus, in Europam arma proferimus. Et quanti æſtimandum eſt, dum Aſiam ſubigimus, in alio quodammodò orbe trophæa ſtatuere, & quæ tam longo intervallo natura videtur dirimiſſe, una victoria ſubitò committere? At herculè, ſi paululùm ceſſaverimus, in tergis noſtris Scythæ hærebunt. An ſoli ſumus, qui flumina tranſnare poſſumus? Multa in noſmetipſos recident, quibus adhuc vicimus. Fortuna belli artem victos quoque docet. Utribus amnem trajiciendi exemplum fecimus nuper. Hoc ut Scythæ imitari neſciant, Bactriani docebunt. Præterea unus gentis hujus adhuc exercitus venit, cæteri expectantur. Ita bellum vitando alemus, & quod inferre poſſumus, accipere cogemur. Manifeſta eſt conſilii mei ratio. Sed an permiſſuri ſint Macedones animo uti meo, dubito, quia, ex quo hoc vulnus accepi, non equo vectus ſum, non pedibus ingreſsus. Sed, ſi me ſequi vultis; valeo amici. Satis virium eſt ad toleranda iſta. Aut ſi jam adeſt vitæ meæ finis, in quo tandem opere meliùs extinguar? Hæc quaſſa adhuc voce deficiens, vix proximis exaudientibus, dixerat; cum omnes à tam præcipiti conſilio Regem deterrere cœperunt. Erygius maximè, qui haud ſanè auctoritate proficiens apud obſtinatum animum, ſuperſtitionem, cujus potens non erat Rex, incutere tentavit, dicendo, Deos quoque

obſta-

obſtare conſilio, magnumque periculum, ſi flumen tranſiſſet, oſtendi. Intranti Erigyo tabernaculum Regis, Ariſtander occurrerat, triſtia exta fuiſse ſignificans. Hæc ex Vate comperta Erigyus nunciabat. Quo inhibito, Alexander non ira ſolùm, ſed etiam pudore confuſus, quòd ſuperſtitio, quam celaverat, detegebatur, Ariſtandrum vocari jubet. Qui ut venit, intuens eum, *Non Rex*, inquit, *ſed privatus ſum. Sacrificium ut faceres, mandavi. Quid eo portenderetur, cur apud alium, quàm apud me profeſſus es? Erigyus arcana mea, & ſecreta, te prodente, cognovit. Quem certum meherenle habeo extorum interprete uti metu ſuo. Tibi autem certiùs, quàm poteſt, denuntio, ipſe mihi indices, quid ex extis cognoveris, ne poſſis inficiari dixiſſe, quæ dixeris.* Ille exanguis, attonitoque ſimilis ſtabat, per metum etiam voce ſuppreſſa. Tandemque eodem metu ſtimulante, ne Regis expectationem moraretur, *Magni*, inquit, *laboris, non irriti diſcrimen inſtare prædixi. Nec me ars mea, quàm benevolentia, magis perturbat. Infirmitatem valetudinis tuæ video, & quantum in te uno ſit ſolo. Vereor, ne, præſenti fortunæ tuæ ſufficere non poſſis.* Rex juſſum confidere felicitati ſuæ remiſit. Sibi enim ad alia gloriæ concedere Deos. Conſultanti deinde cum iiſdem, quonam modo flumen tranſirent, ſupervenit Ariſtander, non aliàs lætiora exta vidiſse ſe affirmans, utique prioribus longe diverſa, tum ſolicitudinis cauſas apparuiſſe, nunc prorſus egregiè litatum eſſe.

CAPUT XX.

Menedemus Alexandri Præfectus ad Maracanda cum copiis à Spitamene deletur. Alexander cladem diſſimulat.

CÆterùm quæ ſubinde nuntiata ſunt Regi, continuæ felicitati rerum ejus impoſuerant labem. Menedemum, ut ſupra dictum eſt, miſerat ad obſidendum Spitamenem Bactrianæ defectionis auctorem. Qui comperto hoſtis adventu, ne muris urbis includeretur, ſimul fretus excipi poſſe, qua venturum ſciebat, conſedit occultus. Sylveſter iter aptum inſidiis tegendis erat. Ibi Dahas condidit. Equi binos armatos veheunt, quorum invicem ſinguli repentè deſiliunt, equeſtris pugnæ ordinem turbant. Equorum velocitati par eſt hominum pernicitas. Hos Spitamenes ſaltum circuire juſſos, pariter & à lateribus, & à fronte, & à tergo hoſti oſtendit. Menedemus undique incluſus, ne numero quidem par, diu tamen reſtitit, calamitans, nihil aliud ſupereſſe locorum fraude deceptis, quàm honeſtæ mortis ſolatium ex hoſtium cæde. Ipſum prævalens equus vehebat, quo ſæpiùs in cuneos Barbarorum effuſis habenis evectus, magna ſtrage eos fuderat. Sed, cum unum omnes peterent, multis vulneribus exanguis, Hipſidem quendam ex amicis hortatus eſt, ut in equum ſuum aſcenderet, & ſe fuga eriperet: Hæc agentem anima defecit; corpuſque ex equo defluxit in terram. Hipſides poterat quidem effugere, ſed amiſſo amico mori ſtatuit. Una erat cura, ne inultus occideret. Itaque ſubditis calcaribus equo; in me-

dios

dios hoſtes ſe immiſit, & memorabili edita pugna, obrutus telis eſt. Quod ubi videre, qui cædi ſupererant, tumulum paulo, quam cætera, editiorem capiunt. Quos Spitamenes fame in deditionem ſubacturus obſedit. Cecidere eo prælio peditum duo millia, trecenti equites. Quam cladem Alexander ſolerti conſilio texit, morte denuntiata jis, qui ex prælio venerant, ſi acta vulgaſſent.

CAPUT XXI.

Rex pervigil conſultat ſecum. Tum militem alloquitur, & bellum in Scythas pronuntiat, rateſque parat. Legatio, & oratio Scytharum.

CÆterùm cùm animo diſparem vultum diutiùs ferrè non poſſet, in tabernaculum ſupra ripam fluminis de induſtria locatum receſſit. Ibi ſine arbitris ſingula animi conſulta penſando, noctem vigiliis extraxit ſæpè pellibus tabernaculi allevatis, ut conſpiceret hoſtium ignes, è quibus conjectare poterat, quanta hominum multitudo eſſet. Jamque lux appetebat, cùm thoracem indutus, procedit ad milites, tum primùm poſt vulnus proximè acceptum. Tanta erat apud eos veneratio Regis, ut facilè periculi, quod horrebant, cogitationem præſentia ejus excuteret, Læti ergo, & manantibus præ gaudio lacrymis, conſalutant eum, &, quod ante recuſaverant bellum, feroces depoſcunt. Ille ſe ratibus equitem, phalangemque tranſportaturum eſſe pronuntiat: ſuper utres jubet nare leviùs armatos. Plura nec dici res deſideravit, nec Rex dicere per valetudinem potuit. Cæterùm tanta alacri-

critate militum rates junctæ ſunt, ut in triduum ad duodecim millia effectæ ſint. Jamque ad tranſeundum omnia aptaverant, cùm Legati Scytharum viginti, more gentis, per caſtra equis vecti, nuntiare jubent Regi, velle ipſos ad eum mandata perferre. Admiſſi in tabernaculum, juſſique conſidere, in vultu Regis defixerant oculos, credo, quia magnitudine corporis animum æſtimantibus modicus animus haudquaquam famæ par videbatur. Scythis autem, non ut cæteris Barbaris, rudis, & inconditus ſenſus eſt. Quidam eorum ſapientiam capere dicuntur, quantamcunque gens capit, ſemper armata. Sicque loquutos eſſe apud Regem memoriæ proditum eſt. Abhorrent forſitan moribus noſtris, & tempora, & ingenia cultiora ſortitis. Sed ut poſſit oratio eorum ſperni, tamen fides noſtra non debet. Quæcunque tradita ſunt, incorrupta perferemus. Igitur unum ex his maximum natu ita loquutum accepimus, *Si Dii habitum corporis tui aviditati animi parem eſſe voluiſſent, orbis te non caperet: altera manu Orientem, altera Occidentem contingeres, & hoc aſſequutus ſcire velles, ubi tanti Numinis fulgor conderetur. Sic quoque concupiſcis, quæ non capis. Ab Europa petis Aſiam, ex Aſia tranſis in Europam. Deinde, ſi humanum genus omne ſuperaveris, cum ſylvis, & nivibus, & fluminibus, feriſque beſtiis geſturus es bellum. Quid? Tu ignoras, arbores magnas diu creſcere, una hora extirpari? Stultus eſt, qui fructus earum ſpectat, altitudinem non metitur. Vide, ne, dum ad cacumen pervenire contendis, cum ipſis ramis, quos comprehenderis, decidas. Leo quoque aliquando minimarum avium pabulum fit, & ferrum rubigo conſumit. Nihil tam firmum eſt, cui periculum non ſit,*

etiam

etiam ab invalido. Quid nobis tecum eſt? Nunquam terram tuam attigimus. Qui ſis, unde venias, licet ne ignorare in vaſtis ſylvis viventibus? Nec ſervire ulli poſſumus, nec imperare deſideramus. Dona nobis data ſunt, ne Scytharum gentem ignores, jugum boum, aratrum, & haſta, & ſagitta, & patera. His utimur & cum amicis, & adversùs inimicos. Fruges amicis damus, boum labore quæſitas, patera cum iiſdem vinum Diis libamus: inimicos ſagitta eminùs, haſta cominùs petimus. Sic Syriæ Regem, & poſteà Perſarum, Medorumque ſuperavimus, patuitque nobis iter uſque in Ægyptum. At tu, qui te gloriaris ad latrones perſequendos venire, omnium gentium, quas adiſti, latro es. Lydiam cepiſti, Syriam occupaſti, Perſidem tenes, Bactrianos habes in poteſtate, Indos petiſti. Jam etiam ad pecora noſtra avaras, & inſatiabiles manus porrigis. Quid tibi divitiis opus eſt, quæ te eſurire cogunt? Primus omnium ſatietate paraſti famem, ut quò plura haberes, acriùs, quæ non habes, cuperes. Non ſuccurrit tibi, quandiu circùm Bactra hæreas? Dum illos ſubigis, Sogdiani bellare cœperunt. Bellum tibi ex victoria naſcitur. Nam ut major, fortiorque ſis, quàm quiſquam, tamen alienigenam dominum pati nemo vult. Tranſi modò Tanaim, ſcies, quàm latè pateant, nunquam tamen conſequeris Scythas. Paupertas noſtra velocior erit, quàm exercitus tuus, qui prædam tot nationum vehit. Rursùs, cum procul abeſſe nos credes, videbis in tuis caſtris. Eadem enim velocitate & ſequimur, & fugimus. SCYTHARUM SOLITUDINES *Græcis etiam proverbis audio eludi. At nos deſerta, & humano cultu vacua, magis, quàm urbes, & opulentos agros ſequimur. Proinde fortunam tuam preſſis manibus tene. Lubrica eſt, nec invita teneri*

T Salubre Concilium sequens, quam praesens tempus, ostendit Melius

poteſt. Impone felicitati tuæ frænos; faciliùs illam reges. Noſtri SINE PEDIBUS *dicunt eſſe* FORTUNAM, *quæ manus, & pinnas tantùm habet. Cum manus porrigit, pinnas quòque comprehendere non ſinit. Denique, ſi Deus es, tribuere mortalibus beneficia debes, non ſua eripere: ſin autem homo es, id, quod es, ſemper eſſe te cogita. Stultum eſt eorum meminiſſe propter quæ tui obliviſceris. Quibus bellum non intuleris, bonis amicis poteris uti. Nam & firmiſſima eſt inter pares amicitia, & videntur pares, qui non fecerunt inter ſe periculum virium. Quos viceris, amicos tibi eſſe, cave, credas. Inter dominum, & ſervum nulla amicitia eſt. Etiam in pace, belli tamen jura ſervantur. Jurando gratiam Scythas ſancire ne credideris. Colendo fidem jurant. Græcorum iſta cautio eſt, qui acta conſignant, & Deos invocant. Nos religionem in ipſa fide novimus. Qui non reverentur homines, fallunt Deos. Nec tibi amico opus eſt, de cujus benevolentia dubites. Cæterùm nos & Aſiæ, & Europæ cuſtodes habebis. Bactra, niſi dividat Tanais, contingimus. Ultra Tanaim, uſque ad Thraciam colimus. Thraciæ Macedoniam conjunctam eſse famæ eſt. Utrique Imperio tuo finitimos, hoſtes, an amicos velis eſſe, conſidera.* Hæc Barbarus.

CAPUT XXII.

Rex verbo peracutè reſpondet. Tanaim trajicit: hoſtes fundit. Sagas deditos in fidem recipit.

CONtrà Rex, fortuna ſua, & conſiliis eorum ſe uſurum non eſse reſpondet. Nam & fortunam, cui confidat, & conſilium ſuadentium, ne quid temerè, & audacter faciat, ſequuturum.

D-

Dimiſsiſque Legatis, in præparatas rates exercitum impoſuit. In proris clypeatos locaverat, juſſos in genua ſubſidere, quò tutiores eſſent adversùs ictus ſagittarum. Poſt hos, qui tormenta intenderent, ſtabant, & ab utroque latere, & à fronte circundati armatis. Reliqui, qui poſt tormenta conſtiterant, remigem lorica indutum ſcutorum teſtudine armati protegebant. Idem ordo in illis quoque ratibus, quę equitem vehebant, ſervatus eſt: Majus pars à puppe nantes equos loris trahebat. At illos, quos utres ſtramento repleti vehebant, objectæ rates tuebantur. Ipſe Rex cum delectis primus ratem ſolvit, & in ripam dirigi juſſit. Cui Scythæ admotos ordines equitum in primo ripæ margine opponunt, ut ne applicari quidem terræ rates poſſet. Cæterùm præter hanc speciem ripis præſidentis exercitus, ingens navigantes terror invaſerat. Nanque curſum gubernatores, cùm obliquo flumine impellerentur, regere non poterant: vacillanteſque milites, &, ne excuterentur, ſolliciti, nautarum miniſteria turbaverant. Nec tela quidem conati niſu vibrare poterant, cùm prior ſtandi ſine periculo, quàm hoſtem laceſſendi, cura eſſet. Tormenta ſaluti fuerunt, quibus in confertos, ac temerè ſe offerentes haud fruſtrà excuſsa ſunt tela. Barbari quoque ingentem vim ſagittarum infudere ratibus. Vixque ullum fuit ſcutum, quod non pluribus ſimul ſpiculis perforaretur. Jamque terræ rates applicabantur, cùm acies clypeata conſurgit, & haſtas certo ictu, utpote libero niſu, mittit è ratibus. Et, ut territos, recipienteſque equos videre, alacres mutua adhortatione in terram deſiliere. Turbatis acriter pedem inferre cœperunt. Equitum deinde

inde turmæ, quæ frænatos habebant equos perfregere Barbarorum aciem. Interim cæteri agmine dimicantium tecti, aptavere ſe pugnæ. Ipſe Rex, quod vigoris ægro adhuc corpori deerat, animi firmitate ſuppiebat. Vox adhortantis non poterat audiri, nondum bene obducta cicatrice cervicis: ſed dimicantem cuncti videbant: Itaque ipſi quidem Ducum fungebantur officio: aliuſque alium adhortati, in hoſtem ſalutis immemores ruere cœperunt. Tum vero non ora, non arma, non clamorem hoſtium Barbari tolerare potuerunt: omneſque effuſis habenis (nanque equeſtris acies erat) capeſſunt fugam. Quos Rex, quanquam vexationem invalidi corporis pati non poterat, per LXXX. tamen ſtadia inſequi perſeveravit. Jamque linquente animo, ſuis præcepit, ut, donec lucis aliquid ſupereſſet, fugientium tergis inhærerent: ipſe, exhauſtis etiam animi viribus, in caſtra ſe recepit, reliquum ſubſtitit. Tranſierant jam Liberi Patris terminos, quorum monumenta lapides erant crebris intervallis diſpoſiti, arboreſque proceræ, quarum ſtipites hedera contexerat. Sed Macedonas ira longiùs provexit. Quippe media fere nocte in caſtra redierunt, multis interfectis, pluribus captis: equoſque MDCCC. abegere. Ceciderunt autem Macedonum equites LX. pedites C. ferè, M. ſaucii fuerunt. Hæc expeditio deficientem magna ex parte Aſiam fama tam opportunæ victoriæ domuit. Invictos Scythas eſſe crediderant: quibus fractis nullam gentem Macedonum armis parem fore confitabantur. Itaque Sagæ miſere Legatos, qui pollicerentur gentem imperata facturam. Moverat eos Regis non virtus magis, quàm clementia in devictos Scythas,

thas. Quippe captivos omnes ſine pretio remiſerat, ut fidem faceret, ſibi cum ferociſſimis gentium de fortitudine, non de ira fuiſſe certamen. Benignè igitur exceptis Sagarum Legatis, comitem Eſcipinum dedit, admodùm juvenem, ætatis flore conciliatum ſibi: qui cum ſpecie corporis æquaret Hephæſtionem, lepore haud ſanè illi par erat.

CAPUT XXIII.

Spitamenem perſequitur. Sogdianos deſcribit: vaſtat. XXX. juvenes damnatos vita donat, & per illos, Sogdianos in fide continet. Bactra petit. Beſſum Echatana duci jubet.

IPſe Cratero cum majore parte exercitus modicis itineribus ſequi juſſo, ad Maracanda urbem pervenit. Ex qua Spitamenes, cognito ejus adventu, Bactra perfugerat. Itaque quatriduo Rex longum itineris ſpatium emenſus, pervenit in eum locum, in quo, Menedemo duce, duo millia peditum, & trecentos equites amiſerat. Horum oſſa tumulo contegi juſſit, & inferias more patrio dedit. Jam Craterus, cum phalange ſubſequi juſſus, ad Regem pervenerat. Itaque, ut omnes, qui defecerant, pariter belli clade premerentur, copias dividit: urique agros, & interfici puberes juſſit. Sogdiana regio majori ex parte deſerta eſt: octingenta ferè ſtadia in latitudinem vaſtæ ſolitudines tenent. Ingens ſpatium rectæ regionis eſt, per quam amnis (Polytimetum vocant incolæ) fertur torrens. ~~Torrentem~~. Eum ripæ in tenuem alveum cogunt, deinde caverna accipit, & ſub terram rapit. Curſus Abſconditi indicium eſt aquæ

mean-

meantis ſonus, cum ipſum ſolum, ſub quo tantus amnis fluit, ne modico quidem reſudet humore. Ex captivis Sogdianorum ad Regem triginta nobiliſſimi, corporum robore eximio, perducti erant. Qui ut per interpretem cognoverunt, juſſu Regis ipſos ad ſupplicium trahi, carmen lætantium more canere, tripudiiſque, & laſciviori corporis motu gaudium quoddam animi oſtentare cœperunt. Admiratus Rex, tanta magnitudine animi oppetere mortem, revocari eos juſſit, cauſam tam effuſæ lætitiæ, cum ſupplicium ante oculos haberent, requirens. Illi, ſi ab alio occiderentur, triſtes morituros fuiſse reſpondent, nunc à tanto Rege victore omnium gentium majoribus ſuis redditos, honeſtam mortem, quam fortes viri voto quoque expeterent, carminibus ſui moris, lætitiaque celebrare. Tum Rex. *Quæro itaque*, inquit, *an vivere velitis non inimici mihi, cujus beneficio victuri eſtis.* Illi, nunquam ſe inimicos ei, ſed bello laceſſitos, hoſtes fuiſse, reſpondent: ſi quis ipſos beneficio, quàm injuria experiri maluiſset, certaturos fuiſse, ne vincerentur officio. Interrogantique, quo pignore fidem obligaturi eſſent, *Vitam, quam acciperent, pignori futuram eſſe*, dixerunt, *reddituros, quando ipſe repetiſſet.* Nec promiſſum fefellerunt. Nam qui remiſſi domos erant, in fide continuere populares: quatuor inter cuſtodes corporis retenti, nulli Macedonum in Regem charitate ceſſerunt. In Sogdianis Peucolao cum tribus millibus peditum (neque enim majori præſidio indigebat) relicto, Bactra pervenit. Inde Beſsum Ecbatana duci juſſit, interfecto Dario pœnas capite perſoluturum.

CAPUT XXIV.

Sedecim millia accipit in ſupplementum. Sogdianos reliquos ſubigit. Ochum, & Oxum flumina ſuperat. Ad Marginiam urbem ſex oppida condit.

IIſdem ferè diebus Ptolemæus, & Menidas peditum tria millia, & equites mille adduxerunt mercede militaturos. Alexander quoque ex Lycia cum pari numero peditum, & quingentis equitibus venit. Totidem è Syria Aſclepiodorum ſequebantur. Antipater Græcorum octo millia, in queis quingenti equites erant, miſerat. Itaque exercitu aucto, ad ea, quæ defectione turbata erant, componenda proceſſit. Interfectiſque conſternationis auctoribus, quarto die ad flumen Oxum perventum eſt. Hic, quia limum vehit, turbidus ſemper, & inſalubris eſt potui. Itaque puteos milies cœperat fodere, nec tamen humo altè egeſta exiſtebat humor, cum in ipſo tabernaculo Regis conſpectus eſt fons, quem, quia tardè notaverant, ſubitò extitiſſe finxerunt. Rexque ipſe credi voluit, donum Dei id fuiſſe. Superatis deinde amnibus Ocho, & Oxo, ad urbem Marginiam pervenit. Circa eam ſex oppidis condendis electa ſedes eſt. Duo ad meridiem verſa, quatuor ſpectantia Orientem, modicis inter ſe ſpatiis diſtabant, ne procul repetendum eſſet mutuum auxilium. Hęc omnia ſita ſunt in editis collibus. Tum velut fræni domitarum gentium, nunc originis ſuæ oblita, ſerviunt, quibus imperaverant.

CA-

CAPUT XXV.

Petram Arimazis Sogdianam deſcribit Curtius: Alexander expugnat. Arimazem cum propinquis in crucem tolli jubet.

ET cætera quidem pacaverat. Una erat Petra, quam Arimazes Sogdianus cum triginta millibus armatorum obtinebat, alimentis antè congeſtis, quæ tantæ multitudini vel per biennium ſuppeterent. Petra in altitudinem triginta eminet ſtadia: circuitu centum, & quinquaginta complectitur. Undique abſciſſa, & abruta, ſemita perangusta aditur. In medio altitudinis ſpatio habet ſpecum, cujus os arctum, & obſcurum eſt, paulatim deinde ulteriora panduntur, ultima etiam altos receſſus habent. Fontes per totum ferè ſpecum manant, è quibus collatæ aquæ per prona montis flumen emittunt. Rex, loci difficultate ſpectata, ſtatuerat inde abire: cupido deinde inceſſit animo naturam quoque fatigandi. Priùs tamen, quàm fortunam obſidionis experiretur, Cophen (Artabazi hic filius erat) miſit ad Barbaros, qui ſuaderet, ut dederent rupem. Arimazes loco fretus, ſuperbè multa reſpondit: ad ultimum, an Alexander etiam volare poſſit, interrogat. Quæ nuntiata Regi ſic accendere animum, ut adhibitis, cum quibus conſultare erat ſolitus, indicaret inſolentiam Barbari illudentis ipſos, quia pennas non haberent, ſe autem proxima nocte effecturum, ut crederet, Macedonas etiam volare. *Trecentos*, inquit, *perniciſſimos juvenes ex ſuis quiſque copiis perducite ad me, qui per calles, & penè invias rupes domi pecora agere conſueverint*. Illi præ-

 ſtan-

ſtantes & levitate corporum, & ardore animorum ſtrenuè adducunt. Quos intuens Rex, *Vobiſcum*, inquit, *ò juvenes, & mei æquales, urbium invictarum antè munimenta ſuperavi, montium juga perenni nive obruta emenſus ſum, anguſtias Ciliciæ intravi, Indiæ ſine laſſitudine vim frigoris ſum perpeſſus. Et mei documenta vobis dedi, & veſtra habeo. Petra, quam videtis, unum aditum habet, quem Barbari obſident, cætera negligunt. Nullæ vigiliæ ſunt, niſi quæ caſtra noſtra ſpectant. Invenietis viam, ſi ſolerter rimati fueritis aditus ferentes ad cacumen. Nihil tam altè natura conſtituit, quò virtus non poſſit eviti. Experiendo, quæ cæteri deſperaverunt, Aſiam habemus in poteſtate. Evadite in cacumen: quod cum ceperitis, candidis velis ſignum mihi dabitis. Ego, copiis admotis, hoſtem in nos à vobis convertam. Præmium erit ei, qui primus occupaverit verticem, talenta decem: uno minus accipiet, qui proximus ei venerit: eademque ad decem homines ſervabitur portio. Certum habeo, vos non tam liberalitatem intueri meam, quàm voluntatem.* His animis Regem audierunt, ut jam cepiſſe verticem viderentur, Demiſſique ferreos cuneos, quos inter ſaxa defigerent, validoſque funes parabant. Rex circumvectus Petram, quàm minimè aſper, ac præruptus aditus videbatur, ſecunda vigilia (quod benè verteret) ingredi jubet. Illi alimentis in biduum ſumptis, gladiis modò atque haſtis armati ſubire cœperunt. Ac primò pedibus ingreſſi ſunt: deinde, ut in prærupta perventum eſt, alii manibus eminentia ſaxa complexi levavere ſemet, alii adjectis funium laqueis evaſere, cum cuneos inter ſaxa defigerent, queis gradus ſubinde inſiſterent. Diem inter metum, laboremque

que conſumpſerunt. Per aſpera enixis duriora reſtabant; & creſcere altitudo Petræ videbatur. Illa verò miſerabilis erat facies, cum ii, quos inſtabilis gradus fefellerat, ex præcipiti devolverentur: mox eadem in ſe patienda alieni caſus oſtendebat exemplum. Per has tamen difficultates enituntur in verticem montis, omnes fatigatione continuati laboris affecti, quidam mulctati parte membrorum. Pariterque eos & nox, & ſomnus oppreſſit. Stratis paſſim corporibus in inviis, & in aſperis ſaxorum, periculi inſtantis obliti, in lucem quieverunt. Tandemque velut ex alto ſopore excitati, occultas, ſubjectaſque ipſis valles rimantes, ignari, in qua parte Petræ tanta vis hoſtium condita eſſet, fumum infra ſe evolutum, & os ſpecus notaverunt. Ex quo intellectum eſt, illam hoſtium latebram eſſe. Itaque haſtis impoſuere, quod convenerat ſignum. Totoque è numero duos, & triginta in aſcenſu interiiſſe cognoſcunt. Rex non cupidine magis potiundi loci, quàm vicem eorum, quos ad tam manifeſtum periculum miſerat, ſolicitus, toto die cacumina montis intuens reſtitit. Noctu demùm, cum obſcuritas conſpectum oculorum ademiſſet, ad curandum corpus receſſit. Poſtero die nondum ſatis clara luce, primus vela, ſignum capti verticis conſpexit. Sed, ne falleretur acies, dubitare cogebat varietas cœli, nunc internitente lucis fulgore, nunc condito. Verùm, ut liquidior lux apparuit cœlo, dubitatio exempta eſt. Vocatumque Cophen, per quem Barbarorum animos tentaverat, mittit ad eos, qui moneret, nunc ſaltem ſalubrius conſilium inirent. Sin autem fiducia loci perſeverarent, oſtendi à tergo juſſit; qui ceperant verticem,

ticem. Cophes ad eos miſſus, ſuadere cœpit Arimazi Petram tradere, gratiam Regis inituro, ſi tantas res molientem in unius rupis obſidione hærere non coegiſſet. Ille ferociùs, ſuperbiuſque, quàm anteà loquutus, abire Cophen jubet. At is prehenſum manu Barbarum rogat, ut ſecum extra ſpecum prodeat. Quo impetrato, juvenes in cacumine oſtendit, ejuſque ſuperbiæ haud immeritò illudens, pennas ait habere milites Alexandri. Jamque è Macedonum caſtris ſignorum concentus, & totius exercitus clamor audiebatur. Ea res, ſicut pleraque belli vana, & inania, Barbaros ad deditionem traxit. Quippe occupati metu, paucitatem eorum, qui à tergo erant, æſtimare non poterant. Itaque Cophen (nam trepidantes reliquerat) ſtrenuè revocant, & cum eo triginta principes mittunt, qui Petram tradant, &, ut incolumibus abire liceat, paciſcantur. Ille quanquam verebatur, ne conſpecta juvenum paucitate deturbarent eos Barbari; tamen & fortunæ ſuæ confiſus, & Arimazi ſuperbiæ infenſus, nullam ſe conditionem deditionis accipere reſpondit. Arimazes, deſperatis magis, quàm perditis rebus, cum propinquis, nobiliſſimiſque gentis ſuæ deſcendit in caſtra: Quos omnes verberibus affectos ſub ipſis radicibus Petræ crucibus juſſit affigi. Multitudo deditorum incolis novarum urbium cum pecunia capta dono data eſt. Artabazus in Petræ, regioniſque, quæ appoſita eſt ei, tutela relictus eſt.

LIBER OCTAVUS.

SYNOPSIS.

Maſſagetis, Dabis, Sogdianis in poteſtatem redactis, Rex venabundus leonem, & quatuor millia ferarum ſternit. Clytum inclytum Ducem ſub cœnam temulentus interficit, quod illum ſerò pœnitet. Bactrianos, & Syſimithrem deſertores, & defectores perſequitur. Philippus, & Erigyus extinguuntur. Uxorem Spitamenis viri interfectricem Alexander execratur. In Prefectos provinciarum animadvertit: Provincias, mutatis Prætoribus, ab injuriis vindicat. Regis humanitas in militem, qui frigore obriguerat. Roxanem ducit uxorem. Calliſthenes adulatores Alexandri reprimit; ipſe in odium ejuſdem incurrit. Conjurat Hermolaus; comprehenditur cum Calliſthene; perorat contra Alexandrum. Reſpondet. Hermolao Alexanxander, & damnatum necari cum Calliſthene jubet. India deſcribitur. Aornus capitur. Omphis Rex deditur. Porus ab Alexandro ingenti prælio ſperatus Regno reſtituitur.

CAPUT I.

Barbaros perſequitur. Attinas cum 300. caditur. Craterus offenſam belli emendat.

Alexander majore fama, quàm gloria in ditionem redacta Petra, cum propter vagum hoſtem ſpargendę manus eſsent, in tres partes diviſit exercitum. Hephæſtionem uni, Cœnon alteri Duces dederat: ipſe cæteris præerat. Sed non eadem mens omnibus Barbaris fuit. Armis quidam ſubacti: plures ante certamen imperata fecerunt, quibus eorum, qui in defectione perſeveraverant, urbes, agroſque juſſit attribui. At exules Bactriani cum octingentis Maſſagetarum equitibus proximos vicos vaſtaverunt. Ad quos coercendos Attinas regionis ejus Præfectus trecentos equites, inſidiarum, quæ parabantur, ignarus, eduxit. Nanque hoſtis in ſylvis, quæ erant fortè campo junctæ, armatum militem condidit, paucis propellentibus pecora, ut improvidum ad inſidias præda perduceret. Itaque incompoſito agmine, ſolutiſque ordinibus, Attinas prædabundus ſequebatur. Quem prętergreſſum ſylvam, qui in ea conſederant, ex improviſo adorti, cum omnibus interemerunt. Celeriter ad Craterum hujus cladis fama perlata eſt, qui cum omni equitatu ſupervenit. Et Maſſagetæ quidem jam refugerant. Dahæ mille oppreſſi ſunt. Quorum clade, totius regionis finita defectio.

CA-

CAPUT II.

Legati varias gentes dedunt. Scythæ petunt connubia Macedonum. Rex Bazariam ingreditur, quæ deſcribitur. Venatio Alexandri, & epulum.

ALexander quoque, Sogdianis rurſus ſubactis, Maracanda repetit. Ibi Berdes, quem ad Scythas ſuper Boſphorum colentes miſerat, cum Legatis gentis occurrit. Phratafernes quoque, qui Choraſmiis præerat, Maſſagetis, & Dahis regionum confinio adjunctis, miſerat, qui facturum imperata pollicerentur. Scythæ petebant, ut Regis ſui filiam matrimonio ſibi jungeret: ſibi dedignaretur affinitatem, Principes Macedonum cum primoribus ſuæ gentis connubio coire pateretur. Ipſum quoque Regem venturum ad eum pollicebantur. Utraque legatione benignè audita, Hephæſtionem, & Artabazum opperiens, ſtativa habuit: quibus adjunctis, in regionem, quæ appellatur Bazaria, pervenit. Barbaræ opulentiæ in illis locis haud ulla ſunt majora indicia, quàm magnis nemoribus, ſaltibuſque nobilium ferarum greges clauſi. Spatioſas ad hoc eligunt ſylvas, crebris perrenium aquarum fontibus amœnas. Muris nemora cinguntur, turreſque habent venantium receptacula. Quatuor continuis ætatibus intactum ſaltum fuiſſe conſtabat. Quem Alexander cum toto exercitu ingreſſus, agitari undique feras juſſit. Inter quas cùm leo magnitudinis raræ ipſum Regem invaſurus incurreret, fortè Lyſimachus, qui poſteà regnavit proximus Alexandro, venabulum objicere feræ

cœperat. Quo Rex repulſo, & abire juſſo, adjecit, tam à ſemet uno, quàm à Lyſimacho leonem interfici poſſe. Lyſimachus enim quondam, cùm venaretur in Syria, occiderat eximiæ magnitudinis feram ſolus, ſed lævo humero uſque ad oſſa laceratus, ad ultimum periculi pervenerat. Id ipſum exprobrans ei Rex, fortiùs, quàm loquutus eſt, fecit. Nam feram non excepit modò, ſed etiam uno vulnere occidit. Fabulam, quæ objectum leoni à Rege Lyſimachum temerè vulgavit, ab eo caſu, quem ſuprà diximus, ortam eſſe crediderim. Cæterùm Macedones, quanquam proſpero eventu defunctus erat Alexander, tamen ſcivere, gentis ſuæ more, ne pedes venaretur ſine delectis principum, amicorumque. Ille, quatuor millibus ferarum dejectis, in eodem ſaltu cum toto exercitu epulatus eſt.

CAPUT III.

Narratio de Clyto inter epulas ab Alexandro ob linguæ intemperantiam occiſo.

INde Maracanda reditum eſt. Acceptaque ætatis excuſatione ab Artabazo, provinciam ejus deſtinat Clyto. Hic erat, qui apud Granicum amnem nudo capite Regem dimicantem clypeo ſuo texit, & Rhoſacis manum capiti Regis imminentem gladio amputavit, vetus Philippi miles, multiſque bellicis operibus clarus, Hellanice, quæ Alexandrum educaverat, ſoror ejus, haud ſecùs, quàm mater à Rege diligebatur. Ob has cauſas validiſſimam Imperii partem fidei ejus, tutelæque commiſit. Jamque iter parare in poſterum juſſus, ſolemni, & tempeſti-

peſtivo adhibetur convivio. In quo Rex, cùm multò incaluiſſet mero, immodicus æſtimator ſui, celebrare, quæ geſſerat, cœpit, gravis etiam eorum auribus, qui ſentiebant vera memorari. Silentium tamen habuere ſeniores, donec Philippi res orſus obterere, nobilem apud Cheroneam victoriam ſui operis fuiſſe jactavit, ademptamque ſibi malignitate, & invidia patris tantæ rei gloriam. Illum quidem, ſeditione inter Macedonas milites, & Græcos mercenarios orta, debilitatum vulnere, quod in ea conſternatione acceperat, jacuiſſe, non aliàs, quàm ſimulatione mortis tutiorem, ſe corpus ejus protexiſſe clypeo ſuo, ruenteſque in illum ſua manu occiſos. Quæ patrem nunquam æquo animo eſſe confeſſum, invitum filio debentem ſalutem ſuam. Itaque poſt expeditionem, quam ſine eo feciſſet ipſe in Illyrios, victorem ſcripſiſſe ſe patri, fuſos, fugatoſque hoſtes, nec affuiſse uſquam Philippum. Laude dignos eſſe, non qui Samothracum initia viſerent, cùm Aſiam uri, vaſtarique oporteret, ſed eos, qui magnitudine rerum fidem anteceſſiſſent. Hæc, & his ſimilia læti audiere juvenes, ingrata ſenioribus erant, maximè propter Philippum, ſub quo diutiùs vixerant. Tum Clytus, ne ipſe quidem ſatis ſobrius, ad eos, qui infra ipſum cubabant, converſus, Euripidis retulit carmen, ita, ut ſonus magis, quàm ſermo exaudiri poſſet à Rege, quo ſignificabatur, malè inſtituiſſe Græcos, quòd trophæis Regum duntaxat nomina inſcriberentur. Alieno enim ſanguine partam gloriam intercipi. Itaque Rex, cum ſuſpicaretur maligniùs habitum eſſe ſermonem, percontari proximos cœpit, quid ex Clyto audiſſent. Et illis ad ſilentium obſtinatis, Cly-

tus

ſus paulatim majore voce Philippi acta, bellaque in Græcia geſta commemorat, omnia præſentibus præferens. Hinc inter juniores, ſeneſque orta contentio eſt. Et Rex, velut patienter audiret, queis Clytus obterebat laudes ejus, ingentem iram conceperat. Cæterùm cum animo videretur imperaturus, ſi finem procaciter ortò ſermoni Clytus imponeret, nihil eo remittente, magis exaſperabatur. Jamque Clytus etiam Parmenionem defendere audebat, & Philippi de Athenienſibus victoriam Thebarum præferebat excidio, non vino modo, ſed etiam animi prava contentione provectus. Ad ultimum. *Si moriendum*, inquit, *eſt pro te, Clytus eſt primus: at, cum victoriæ arbitrium agis, præcipuum ferunt præmium, qui procaciſſimè patris tui memoriæ illudunt. Sogdianam regionem mihi attribuis, toties rebellem, & non modò indomitam, ſed quæ ne ſubigi quidem poſſit. Mittor ad feras beſtias præcipitia ingenia ſortitas. Sed, quæ ad me pertinent, tranſeo. Philippi milites ſpernis, oblitus, niſi hic Atharias ſenex juniores pugnam detrectantes revocaſſet, adhuc nos circa Halicarnaſſum hæſuros fuiſſe. Quomodo ergo Aſiam etiam cum iſtis junioribus ſubjeciſti? Verum eſt, ut opinor quod avunculum tuum in Italia dixiſſe conſtat, Ipſum in viros incidiſſe, te in fœminas.* Nihil ex omnibus inconſultè, ac temerè actis Regem magis moverat, quàm Parmenionis cum honore mentio illata. Dolorem tamen Rex preſſit, contentus juſſiſſe, ut convivio excederet. Nec quidquam aliud adjecit, quàm forſitan eum, ſi diutiùs loquutus foret, exprobaturum ſibi fuiſſe vitam à ſemetipſo datam; hoc enim ſuperbè ſæpe jactaſſe. Atque illum cunctantem adhuc ſurgere, qui proximi ei cubuerant,

rant, injectis manibus, jurgantes, monenteſque conabantur abducere. Clytus, cum abſtraheretur, ad priſtinam violentiam ira quoque adjecta, *Suo pectore tergum illius eſſe defenſum, nunc, poſteaquàm tanti meriti præteriit tempus, etiam memoriam inviſam eſſe* proclamat. *Attali quoque eadem objiciebat. Et ad ultimam Jovis, quem patrem ſibi Alexander aſſereret, Oraculum eludens, veriora ſe Regi, quam patrem ejus reſpondiſſe dicebat.* Jam tantum iræ conceperat Rex, quantum vix ſobrius ferre potuiſſet. Enimverò mero ſenſibus victis, ex lecto repentè proſiluit. Attoniti amici, ne poſitis quidem, ſed abjectis poculis, conſurgunt, in eventum rei, quam tanto impetu acturus, eſſet, intenti. Alexander, rapta lancea ex manibus armigeri, Clytum adhuc eadem linguæ intemperantia furentem percutere conatus, à Ptolemæo, & Perdicca inhibetur. Medium complexi, & obluctari perſeverantem morabantur. Lyſimachus, & Leonatus etiam lanceam abſtulerant. Ille militum fidem implorans, comprehendi ſe à proximis amicorum quod Dario nuper accidiſſet, exclamat: ſignumque tuba dari, ut ad Regiam armati coirent, jubet. Tum verò Ptolemæus, & Perdiccas genibus advoluti orant, ne tam in præcipiti ira perſeveret, ſpatiumque potiùs animo det, omnia poſtero die juſtiùs, exequuturum. Sed clauſæ erant aures, obſtrepente ira. Itaque impotens animi percurrit in Regiæ veſtibulum, & vigili excubanti haſta ablata, conſtitit in aditu, quo neceſſe erat iis, qui ſimul cenaverant, egredi. Abierant cæteri: Clytus ultimus ſine lumine exibat. Quem Rex, quiſnam eſſet, interrogat. Eminebat etiam in voce, ſceleris, quod parabat, attrocitas. Et ille

jam

jam non ſuæ, ſed Regis iræ memor, Clytum ſe eſſe, & de convivio exire reſpondit. Hæc dicentis latus haſta transfixit, morientiſque ſanguine aſperius, *I nunc*, inquit, *ad Philippum, & Parmenionem, & Attalum*.

CAPUT IV.

Sera Regis pœnitentia non pœnitendo ingenio, & ſtylo deſcribitur.

MAlè humanis ingeniis natura conſulvit, quòd plerunque non futura, ſed tranſacta perpendimus. Quippe Rex, poſteaquàm ira mente deceſſerat, etiam ebrietate diſcuſſa, magnitudinem facinoris ſera æſtimatione perſpexit. Videbat tunc immodica libertate abuſum, ſed alioqui egregium bello virum, &, niſi erubeſceret fateri, ſervatorem ſui occiſum. Deteſtabile carnificis miniſterium occupaverat Rex, verborum licentiam, quæ vino poterat imputari, nefanda cæde ultus. Manabat toto veſtibulo cruor paulò antè convivæ. Vigiles attoniti, & ſtupentibus ſimiles procul ſtabant. Liberioremque pœnitentiam ſolitudo exciebat. Ergo haſtam ex corpore jacentis evulſam retorſit in ſemet. Jamque admoverat pectori, cùm advolant vigiles, & repugnanti è manibus extorquent, allevatumque in tabernaculum deferunt. Ille humi proſtraverat corpus, gemitu, ejulatuque miſerabili tota perſonante Regia. Laniare deinde os ungibus, & circunſtantes rogare, ne ſe tanto dedecori ſuperſtitem eſſe paterentur. Inter has preces tota nox exacta eſt. Scrutantemque, num ira Deorum ad tantum nefas actus eſſet, ſubit, anniverſarium ſa-

cri-

triſicium Libero Patri non eſſe redditum ſtato tempore: itaque inter vinum, & epulas cæde commiſſa, iram Dei fuiſſe manifeſtam. Cæterùm magis eò movebatur, quòd omnium amicorum animos videbat attonitos: neminem cum ipſo ſociare ſermonem poſteà auſurum: vivendum eſſe in ſolitudine, velut feræ beſtiæ terrenti alias, alias timenti. Prima deinde luce e tabernaculo corpus, ſicut adhuc cruentum erat, juſſit inferri. Quo poſito, ante ipſum lacrymis obortis, *Hanc*, inquit, *nutrici meæ gratiam retuli, cujus duo filii apud Miletum pro mea gloria occubuere mortem? Hic frater, unicum orbitatis ſolatium, à me inter epulas occiſus eſt. Quo nunc ſe conferet miſera? Omnibus ejus unus ſuperſum, quem ſolum æquis oculis videre non poterit. Et ego ſervatorum meorum latro revertar in patriam, ut ne dexteram quidem nutrici ſine memoria calamitatis ejus offerre poſſim?* Et cum finis lacrymis, querelisque non fieret, juſſu amicorum corpus ablatum eſt. Rex triduum jacuit incluſus. Quem ut armigeri, corporiſque cuſtodes ad moriendum obſtinatum eſſe cognoverunt, univerſi in tabernaculum irrumpunt, diuque precibus ipſorum reluctatum ægrè vicerunt, ut cibum caperet. Quòque minùs cædis puderet, jure interfectum Clytum Macedones decernunt, ſepultura quoque prohibituri, ni Rex humari juſſiſſet.

CA-

CAPUT V.

Xenipporum deſcriptio. Amyntæ cruenta victoria de Bactrianis exulibus, in gratiam tamen ab Alexandro recipit.

IGitur decem diebus, maximè ad confirmandum pudorem, apud Maracanda conſumptis, cum parte exercitus Hephæſtionem in regionem Bactrianam miſit, commeatus in hyemem paraturum. Quam Clyto autem deſtinaverat provinciam, Amyntæ dedit. Ipſe Xenippa pervenit. Scythiæ confinis eſt regio, habitaturque pluribus, ac frequentibus vicis, quia ubertas terræ non indignas modò detinet, ſed etiam advenas invitat. Bactrianorum exulum, qui ab Alexandro defecerant, receptaculum fuerat. Sed, poſteaquàm Regem adventare compertum eſt, pulſi ab incolis, duo millia fere, & ducenti congregantur. Omnes equites erant, etiam in pace latrociniis aſſueti. Tum ferocia ingenia non bellum modò, ſed etiam veniæ deſperatio efferaverat. Itaque ex improviſo adorti Amyntam Prætorem Alexandri, diu anceps prælium fecerant. Ad ultimum DCC. ſuorum amiſſis, quorum CCC. hoſtis cepit, dedere terga victoribus, haud ſanè inulti. Quippe LXXX. Macedonum interfecerunt, præterque eos trecenti, & quinquaginta ſaucii facti ſunt. Veniam tamen etiam poſt alteram defectionem impetraverunt.

CA-

CAPUT VI.

Syſimithris deditio, & ardue Petrę adumbratio.

HIs in fidem acceptis, in regionem, quàm Naura appellant, Rex cum toto exercitu venit. Satrapes erat Syſimithres, duobus ex ſua matre filiis genitis. Quippe apud eos parentibus ſtupro coire cum liberis fas eſt. Duobus millibus armatis popularibus, fauces regionis, quà in arctiſſimum cogitur, valido munimento ſepſerat. Præterfluebat torrens amnis, qui tergo Petram claudebat. Hanc manu perviam incolæ fecerant. Sed aditu ſpecus accipit lucem: interiora, niſi illato lumine, obſcura ſunt. Perpetuus cuniculus iter præbet in campos ignotum, niſi indigenis. At Alexander, quanquam anguſtias naturali ſitu munitas, valida manu Barbari tuebantur, tamen arietibus admotis, munimenta, quæ manu adjuncta erant, concuſſit, fundiſque, & ſagittis propugnantium pleroſque dejecit. Quos ubi diſperſos fugavit, ruinas munimentorum ſupergreſſus, ad Petram admovit exercitum. Cæterùm interveniebat fluvius coeuntibus aquis ex ſuperiore faſtigio in vallem. Magnique operis videbatur tam vaſtam voraginem explere. Cædi tamen arbores, & ſaxa congeri juſſit. Ingenſque Barbaros pavor rudes ad talia opera concuſſerat, exercitatam molem ſubitò cernentes. Itaque Rex ad deditionem metu poſſe compelli ratus, Oxarten miſit nationis ejuſdem, ſed ditionis ſuæ, qui ſuaderet Duci, ut traderet Petram. Interim ad augendam formidinem & turres admo-

mo-

movebantur, & excuſſa tormentis tela emicabant. Itaque verticem Petræ omni alio præſidio damnato, petiverunt. At Oxartes trepidum, diffidentemque rebus ſuis Syſimithrem cepit hortari, ut fidem, quàm vim Macedonum mallet experiri, neu moraretur feſtinationem victoris exercitus in Indiam tendentis: cui quiſquis ſemet offerret, in ſuum caput alienam cladem eſſe verſurum. Et ipſe quidem Syſimithres deditionem annuebat. Cæterùm mater, eademque conjux morituram ſe ante denuncians, quàm in ullius veniret poteſtatem, Barbari animum ad honeſtiora, quàm tutiora converterat. Pudebatque, libertatis majus eſſe apud fœminas, quàm apud viros pretium. Itaque dimiſſo internuncio pacis, obſidionem ferre decreverat. Sed, cùm hoſtis vires, ſuaſque penſaret, rursùs muliebris conſilii, quod præceps magis, quàm neceſſarium eſſe credebat, pœnitere eum cœpit. Revocatoque ſtrenuè Oxarte, futurum ſe in Regis poteſtate reſpondit, unum precatus, ne voluntatem, & conſilium matris ſuæ proderet, quo faciliùs venia illi quoque impetraretur. Præmiſſum igitur Oxarten cum matre, liberiſque, & totius cognationis grege, ſequebatur, ne expectato quidem fidei pignore, quod Oxartes promiſerat. Rex, equite præmiſſo, qui reverti eos juberet, opperirique præſentiam ipſius, ſupervenit, & victimis Minervæ, ac victoriæ cæſis, Imperium Syſimithri reſtituit, ſpe majoris etiam provinciæ facta, ſi cum fide amicitiam ipſius coluiſſet. Duos illi juvenes patre tradente, ſecum militaturos ſequi juſſit;

CA-

CAPUT VII.

Deſectores per ardua viarum perſequitur, fugatque. Philippi fratris Lyſimachi, & Erigyi funera plorantur.

Relicta deinde phalange, ad ſubigendos, qui defecerant, cum equite proceſſit. Arduum, & impeditum ſaxis iter primò utcunque tolerabant. Mox equorum non ungulis modo attritis, ſed corporibus etiam fatigatis, ſequi plerique non poterant, & rarius ſubinde agmen fiebat, pudorem (ut ferè fit) immodico labore vincente. Rex tamen ſubinde equos mutans, ſine intermiſſione fugientes inſequebatur. Nobiles juvenes comitari eum ſoliti defecerant, præter Philippum. Lyſimachi erat frater, tùm primùm adultus, &, quod facilè appareret, indolis raræ. Is pedes, incredibile dictu, per D. ſtadia vectum Regem comitatus eſt, ſæpè equum ſuum offerente Lyſimacho: nec tamen, ut digrederetur à Rege, effici potuit, cùm lorica indutus arma geſtaret. Idem, cùm perventum eſſet in ſaltum, in quo ſe Barbari abdiderant, nobilem edidit pugnam, Regemque cominùs cum hoſte dimicantem protexit. Sed, poſtea quàm Barbari in fugam effuſi deſervere ſylvas; animus, qui in ardore pugnę corpus ſuſtentaverat, liquit. Subitoque ex omnibus membris profuſo ſudore, arboris proximæ ſtipiti, ſe applicuit. Deinde, ne illo quidem adminiculo ſuſtinente, manibus Regis exceptus eſt, inter quas collapſus extinguitur. Mœſtum Regem alius haud levis dolor excepit. Erigyus inter claros Duces fuerat, quem extinctum eſſe pau-

paulò, antequàm reverteretur in caſtra, cognovit. Utriuſque funus omni apparatu, atque honore celebratum eſt.

CAPUT VIII.

Spitamenis ab uxore caput præciſum fertur ad Alexandrum. Dataphernes à Dahis vinctus traditur. Prætores rei deferuntur, puniuntur, & mutantur.

DAnas deinde ſtatuerat petere. Ibi nanque Spitamenem eſse cognoverat. Sed hanc quoque expeditionem, ut pleraque alia, fortuna indulgendo ei nunquam fatigata, pro abſente tranſegit. Spitamenes uxoris immodico amore flagrabat: quam ægrè fugam, & nova ſubinde exilia tolerantem, in omne diſcrimen comitem trahebat. Illa malis fatigata, identidem muliebres adhibere blanditias, ut tandem fugam ſiſteret, victoriſque Alexandri clementiam expertus, placaret, quem effugere non poſſet. Tres adulti erant liberi ex eo geniti: quos cùm pectori patris admoviſſet, ut ſaltem eorum miſereri vellet, orabat. Et, quò efficaciores eſsent preces, haud procul erat, Alexander. Ille ſe prodi, non moneri ratus, & formæ profectò fiducia cupere eam quàm primùm dedi Alexandro, acinacem ſtrinxit, percuſſurus uxorem, niſi prohibitus eſſet fratrum ejus occurſu. Ceterùm abire è conſpectu jubet, addito metu mortis, ſi ſe oculis ejus obtuliſſet. Et ad deſiderium levandum noctes inter pellices agere cœpit. Sed penitùs hærens amor, faſtidio præſentium accenſus eſt. Itaque rurſùs, uni ei deditus, orare non deſtitit, ut tali conſilio

lio

lio abſtineret, pateretur que ſortem, quam cuiſque ipſis fortuna feciſſet: ſibi mortem deditione eſſe leviorem. At illa purgare ſe, quod, quæ utilia eſſe cenſebat, muliebriter forſitan, ſed fida tamen mente, ſuaſiſſet: de cætero futuram in viri poteſtate. Spitamenes ſimulato captus obſequio, de die convivium apparari jubet. Vinoque, & epulis gravis ſemiſomnus in cubiculum fertur. Quem ut alto, & gravi ſomno ſopitum eſſe ſenſit uxor, gladium, quem veſte occultaverat, ſtringit, caputque ejus abſciſſum cruore reperſa, ſervo ſuo conſcio facinoris tradit. Eodem comitante (ſicut erat cruenta veſte) in Macedonum caſtra pervenit, nuntiarique Alexandro jubet, eſſe, quæ ex ipſa deberet agnoſcere. Ille protinùs Barbaram juſſit admitti. Quam ut aſperſam cruore conſpexit, ratus ad deplorandam contumeliam veniſſe, dicere, quæ vellet, jubet. At illa ſervum, quem ſtare in veſtibulo juſſerat, introduci deſideravit. Qui, quia caput Spitamenis veſte tectum habebat, ſuſpectus, ſcrutantibus, quid occuleret, oſtendit. Confuderat oris exanguis notas pallor; nec, quis eſſet, noſci ſatis poterat. Ergo Rex certior factus, humanum caput afferre eum, tabernaculo exceſſit, percontatuſque, quid rei ſit, illo profitente cognoſcit. Variæ hinc cogitationes invicem animum diverſa agitantem commoverant. Meritum ingens in ſemet eſſe credebat, quòd transfuga, & proditor, tantis rebus, ſi vixiſſet, injecturus moram, interfectus eſſet. Contrà facinus ingens averſabatur, cum optimè meritum de ipſa, communium parentem liberorum, per inſidias interemiſſet. Vicit tamen gratiam meriti, ſceleris atrocitas. Denuntiarique juſſit, ut excederet

castris,

caſtris, neu licentiæ Barbare exemplar in Græcorum mores, & mitia ingenia transferret. Dahæ, Spitamenis cæde comperta, Dataphernem defectionis ejus participem vinctum Alexandro, ſeque dedunt. Ille maxima præſentium curarum parte liberatus, convertit animum ad vindicandas injurias eorum, quibus à Prætoribus ſuis avarè, ac ſuperbè imperabatur. Ergo Phrataphernі Hyrcaniam, & Mardos cum Tapyris tradidit, mandavitque, ut Phradatem, cui ſuccedebat, ad ſe in cuſtodiam mitteret. Arſami Cariæ Præfecto ſubſtitutus eſt Staſanor. Arſaces in Mediam miſſus, ut Oxidates inde diſcederet. Babylonia, mortuo Mazæo, Deditameni ſubjecta eſt.

CAPUT IX.

Gabazam petit, & in graviſſimam tempeſtatem incidit, luculenter à Curtio deſcriptam, ut lector ipſe inter tonitrua, grandines, & fulmina videatur verſari. Regis inde cura in colligendo, & ſolando milite laudatur. Mille tamen perierunt.

HIs compoſitis, tertio menſe ex hybernis movit exercitum, regionem, quæ Gabaza appellatur, aditurus. Primus dies quietum iter præbuit: proximus ei nondum quidem procelloſus, & triſtis, obſcurior tamen priſtino non ſine minis creſcentis mali, præteriit: tertio ab omni parte cœli emicare fulgura, & nunc internitente luce, nunc condita non oculos modò meantis exercitus, ſed etiam animos terrere cœperunt. Erat propè continuus cœli fragor, & paſſim cadentium fulminum ſpecies viſeba-

ſebatur, attonitiſque auribus ſtupens agmen; nec progredi, nec conſiſtere audebat, cum repentè imber grandinem incutiens, torrentis modo effunditur. Ac primò quidem armis ſuis tecti exceperant. Sed jam nec retinere arma lubrica rigentes manus poterant, nec ipſi deſtinare, in quam regionem obverterent corpora, cum undique tempeſtatis violentia major, quàm vitabatur, occurreret. Ergo ordinibus ſolutis, per totum ſaltum errabundum agmen ferebatur. Multique priùs metu, quam labore defatigati, proſtraverant humi corpora, quanquam imbrem vis frigoris concreto gelu aſtrinxerat. Alii ſe ſtipitibus arborum admoverant: id plurimis & adminiculum, & ſuffugium erat. Nec fallebat ipſos, morti locum eligere, cum immobiles vitalis calor linqueret. Sed grata erat pigritia corporum fatigatis, nec recuſabant extingui quieſcendo. Quippe non vehemens modò, ſed etiam pertinax vis mali inſiſtebat: lucemque, naturale ſolatium, præter tempeſtatem haud diſparem nocti, ſylvarum quoque umbræ ſuppreſſerant. Rex unus tanti mali patiens, circuire milites, contrahere diſperſos, allevare proſtratos, oſtendere procul evolutum ex tuguriis fumum, hortarique, ut proxima quæque ſuffugia occuparent. Nec ulla res magis ſaluti fuit, quàm quòd multiplicato labore ſufficientem malis, quibus ipſi ceſſerant, Regem deſerere erubeſcebant. Cæterùm efficacior in adverſis neceſſitas, quàm ratio, frigoris remedium invenit. Dolabris enim ſylvas ſternere aggreſſi, paſſim acervos, ſtrueſque accenderunt. Continenti incendio ardere crederes ſaltum, & vix inter flammas agminibus relictum locum. Hic calor ſtupentia membra commovit

vit, paulatimque ſpiritus, quem continuerat rigor, meare liberè cœpit. Excepere alios tecta Barbarorum, quę in ultimo ſaltu abdita neceſſitas inveſtigaverat: alios caſtra, quæ in humido quidem, ſed jam cęli miteſcente ſævitia locaverunt. Mille militum, atque lixarum, calonumque peſtis illa conſumpſit. Memoriæ proditum eſt, quoſdam applicatos arborum truncis, non ſolùm viventibus, ſed & inter ſe colloquentibus ſimiles eſse conſpectos, durante adhuc habitu, in quo mors quenque deprehenderat. Fortè Macedo gregarius miles, ſeque, & arma ſuſtentans, tandem in caſtra pervenerat. Quo viſo, Rex, quanquam ipſe tunc maximè admoto igne refovebat artus, ſella ſua exſilvit, torpentemque militem, & vix compotem mentis, demptis armis, in ſua ſede juſſit conſidere. Ille diu, nec ubi quieſceret, nec à quo eſſet exceptus, agnovit. Tandem recepto calore vitali, ut Regiam ſedem, Regemque vidit, territus ſurgit. Quem intuens Alexander, *Ecquid intelligis, miles,* inquit, *quanto meliore ſorte, quàm Perſæ ſub Rege vivatis? Illis enim in ſella Regis conſediſse capitale foret, tibi ſaluti fuit.*

CAPUT X.

Rex compenſat militi amiſſa. Certat beneficiis cum Syſimithre. Cohortanus Satrapes ſe, & ſua dedit; cujus filiam Roxanem ducit Alexander uxorem.

POſtero die convocatis amicis, copiarumque Ducibus, pronuntiari juſſit, ipſum omnia, quę amiſsa eſsent, redditurum. Et promiſſo fides extit. Nam Syſimithres multa jumenta,

ta, & camelorum duo millia adduxit, pecoraque, & armenta, quæ diſtributa pariter militem & damno, & fame liberaverunt. Rex gratiam ſibi relatam à Syſimithre præfatus, ſex dierum cocta cibaria ferre milites juſſit. Sagas petens, totam hanc regionem depopulatus, triginta millia pecorum ex præda Syſimithri dono dat. Inde pervenit in regionem, cui Cohortanus Satrapes nobilis præerat, qui ſe Regis poteſtati, fideique permiſit. Ille Imperio ei reddito, haud ampliùs, quàm ut duo ex tribus filiis ſecum militarent, exegit. Satrapes etiam eum, qui penes ipſum relinquebatur tradit. Barbara opulentia convivium, quo Regem accipiebat, inſtruxerat. Id cum multa comitate celebraret, introduci triginta nobiles virgines juſſit. Inter quas erat filia ipſius, Roxane nomine, eximia corporis ſpecie, & decore habitus in Barbaris raro. Quæ, quanquam inter electas proceſſerat, omnium tamen oculos convertit in ſe, maximè Regis, minus jam cupiditatibus ſuis imperantis inter obſequia fortunæ, contra quam non ſatis cauta mortalitas eſt. Itaque ille, qui uxorem Darii, qui duas filias virgines, quibus forma præter Roxanem comparari nulla poterat, haud alio animo, quàm parentis aſpexerat, tunc in amorem virgunculæ, ſi Regiæ ſtirpi compararetur, ignobilis, ita effuſus eſt, ut diceret, ad ſtabiliendum Regnum pertinere, Perſas, & Macedonas connubio jungi. Hoc uno modo & pudorem victis, & ſuperbiam victoribus detrahi poſſe. Achillem quoque, à quo genus ipſe deduceret, cum captiva coiſſe, ne inferri nefas arbitraretur, ita matrimonii jure velle jungi. Inſperato gaudio lætus pater ſermonem ejus excepit. Et Rex medio cupiditatis ardore

juſſit afferri patrio more panem (hoc erat apud Macedonas ſanctiſſimum coeuntium pignus) quem diviſum gladio uterque libabat. Credo, eos, qui gentis mores condiderunt, parco, & parabili victu oſtendere voluiſſe jungentibus opes, quantulo contenti eſſe deberent. Hoc modo Rex Aſiæ, & Europæ introductam inter convivales ludos matrimonio ſibi adjunxit, è captiva geniturus, qui victoribus imperaret. Pudebat amicos, ſuper vinum, & epulas ſocerum ex deditis eſſe electum. Sed poſt Clyti cædem libertate ſublata, vultu, qui maximè ſervit, aſſentiebantur.

CAPUT XI.

Iter in Indiam adornat. In ipſis CXX. millia receſent. Auro, & argento arma exercitus expoliri jubet.

CÆterùm Indiam, & inde Oceanum petiturus, ne quid à tergo, quod deſtinata impedire poſſet, moveretur, ex omnibus provinciis triginta millia juniorum legi juſſit, & ad ſe armata perduci, obſides ſimul habiturus, & milites. Craterum autem ad perſequendos Hauſtanem, & Catenem, qui ab ipſo defecerant, miſit. Quorum Hauſtanes captus eſt, Catenas in prælio occiſus. Polyperchon quoque regionem, quæ Bubacene appellatur, in deditionem redegit. Itaque omnibus compoſitis, cogitationes in bellum Indicum vertit. Dives regio habebatur, non auro modò, ſed gemmis quoque, margaritiſque ad luxum magis, quàm ad magnificentiam exculta. Clypei militares auro, & ebore fulgere dicebantur. Itaque, ne-

cubi

cubi vinceretur, cum cæteris præſtaret, ſcutis, argenteas laminas, equis frænos aureos addidit, loricas quoque alias auro, alias argento adornavit. CXX. millia armatorum erant, quæ Regem ad id bellum ſequebantur.

CAPUT XII.

Rex vult Deus credi, & coli: in recuſantes irarum fulmina jactat: Hages, & Cleo adulatores Græci Deum pronuntiant, Calliſthenes Philoſophus obnuntiat.

JAmque omnibus præparatis, quod olim prava mente conceperat, tunc eſſe maturum ratus, quonam modo cœleſtes honores uſurparet, cœpit agitare. Jovis filium non dici tantùm ſe, ſed etiam credi volebat, tanquam perinde animis imperare poſſet, ac linguis. Itaque more Perſarum, Macedonas venerabundos ipſum ſalutare juſſit, proſternentes humi corpora. Non deerat talia concupiſcenti pernicioſa adulatio, perpetuum malum Regum, quorum opes ſæpiùs aſſentatio, quàm hoſtis evertit. Nec Macedonum hæc erat culpa (nemo enim illorum quidquam ex patrio more labare ſuſtinuit) ſed Græcorum, qui profeſſionem honeſtarum artium malis corruperant moribus; Hages quidam Argivus, peſſimorum carminum poſt Chærilum conditor, & ex Sicilia Cleo, hic quidem non ingenii ſolùm, ſed etiam nationis vitio adulator, & cætera urbium ſuarum purgamenta, quæ propinquis etiam, maximorumque exercituum Ducibus à Rege præferebantur, hi tum cœlum illi aperiebant, Herculemque, & Patrem Liberum, & cum Polluce

Caſtorem novo Numini ceſſuros eſſe jactabant. Igitur feſto die omni opulentia convivium exornari jubet, cui non Macedones modò, & Græci principes amicorum, ſed etiam nobiles adhiberentur. Cum quibus cum diſcubuiſſet Rex, pauliſper epulatus, convivio egreditur. Cleo, ſicut præparaverat, ſermonem cum admiratione laudum ejus inſtituit. Merita deinde percenſuit, quibus uno modo referri gratiam poſſet; ſi quem intelligerent Deum eſſe, confiterentur, exigua thuris impenſa tanta beneficia penſaturi. Perſas quidem non piè ſolùm, ſed etiam prudenter, Reges ſuos inter Deos colere. Majeſtatem enim Imperii, ſalutis eſſe tutelam. Nec Herculem quidem, & Patrem Liberum priùs dicatos Deos, quàm viciſſent ſecum viventium invidiam. Tantùndem quòque poſteros credere, quantum præſens ætas ſpopondiſſet. Quòd ſi cæteri dubitent, ſemetipſum, cum Rex iniſſet convivium, proſtraturum humi corpus, debere idem facere cæteros, & in primis ſapientia præditos. Ab illis enim cultus in Regem eſſe prodendum exemplum. Haud perplexè in Calliſthenem dirigebatur oratio, Gravitas viri, & prompta libertas inviſa erat Regi, quaſi ſolus Macedonas paratos ad tale obſequium moraretur. Is tum, ſilentio facto, unum illum intuentibus cæteris, *Si Rex*, inquit, *ſermoni tuo affuiſſet, nullius profectò vox reſponſuri tibi deſideraretur. Ipſe enim peteret, ne in peregrinos ritus degenerare ſe cogeres, neu rebus feliciſſimè geſtis invidiam tali adulatione contraheres. Sed, quoniam abeſt, ego tibi pro illo reſpondeo, nullum eſſe eundem & diuturnum, & præcocem, fructum, cæleſteſque honores non dare te Regi, ſed auferre. Intervallo enim opus eſt, ut credatur Deus.*

Sem-

Semperque hanc gratiam magnis viris poſteri reddunt. Ego autem ſeram immortalitatem precor Regi, ut, & vita diuturna ſit, & ęterna majeſtas. Hominem conſequitur aliquando, nunquam comitatur divinitas. Herculem modò & Patrem Liberum, conſecratæ immortalitatis exempla referebas. Crediſne illos unius convivii decreto Deos factos? Prius ab oculis mortalium amolita natura eſt, quàm in cœlum fama perveheret. Scilicet ego, & tu, Cleo, Deos facimus? à nobis divinitatis ſuæ auctoritatem accepturus eſt Rex? Potentiam tuam experiri libet. Fac aliquem Regem, ſi Deum potes facere. Facilius eſt Imperium dare, quàm Cęlum. Dii propitii ſine invidia, quæ Cleo dixit, audierint, eodemque curſu, quo fluxere adhuc res, ire patiantur. Noſtris moribus velint nos eſſe contentos. Non pudet patriæ, nec deſidero ad quem modum Rex mihi colendus ſit, à Perſis diſcere. Quos equidem victores eſſe confiteor, ſi ab illis leges, queis vivamus, accipimus. Æquis auribus Calliſthenes, veluti vindex publicæ libertatis, audiebatur. Expreſſerat non aſſenſionem modò, ſed etiam vocem, ſeniorum præcipuè, quibus gravis erat inveterati moris externa mutatio. Nec quidquam eorum, quæ invicem jactata erant, Rex ignorabat, cum poſt aulæam, quæ lectis obduxerat, ſtaret. Igitur ad Agim, & Cleonem miſit, ut, ſermone finito, Barbaros tantùm, cum intraſſet, procumbere ſuo more paterentur. Et paulò poſt, quaſi potiora quædam egiſſet, convivium repetit. Quem venerantibus Perſis, Polypercon, qui cubabat ſuper Regem, unum ex his mento contingentem humum, in ludibrium cœpit hortari, ut vehementiùs id quateret ad terram. Elicuitque iram Alexan-

dri, quam olim animo capere non poterat. Itaque Rex, *Tu autem*, inquit, *non veneraberis me? an tibi uni digni videmur eſſe ludibrio?* Ille nec Regem ludibrio, nec ſe contemptu dignum eſſe reſpondit. Tum detractum eum lecto Rex præcipitat in terram. Et cum is pronus corruiſset, *Videſne*, inquit, *idem te feciſſe, quod in aliò paulò antè ridebas?* Et tradi eo in cuſtodiam juſſo, convivium ſolvit. Polyperconti quidem poſteà, priùs caſtigato ignovit. In Calliſthenem olim contumacia ſuſpectum, pervicacioris iræ fuit, cujus explendæ matura obvenit occaſio.

CAPUT XIII.

Mos principium juventutis excubandi. Honos eorundem. Hermolai caſtigati in Regem cum ſociis conjuratio. Periculum Regis.

MOs erat (ut ſuprà dictum eſt) principibus Macedonum, adultos liberos Regibus tradere ad munia haud multùm ſervilibus miniſteriis abhorrentia. Excubabant ſervatis noctium vicibus proximi foribus ejus ædis, in qua Rex acquieſcebat. Per hos pellices introducebantur alio aditu, quàm quem armati obſidebant. Iidem acceptos ab agaſonibus equos, cum Rex aſcenſurus eſſet, admovebant: comitabanturque & venantem, & in præliis, omnibus artibus ſtudiorum liberalium exculti. Præcipuus honor habebatur, quòd licebat ſedentibus veſci cum Rege: Caſtigandi verberibus eos nulli jus, niſi poteſtas per ipſum erat. Hęc cohors velut ſeminarium Ducum, Prefectorumque apud Macedonas fuit. Hinc habuere poſteri Reges, quorum ſtirpi per multas ætates

Ro-

Romani opes ademerunt. Igitur Hermolaus puer nobilis ex Regia cohorte, cum aprum telo occupaſſet, quem Rex ferire deſtinaverat, juſſu ejus verberibus affectus eſt. Quam ignominiam ægrè ferens, deflere apud Soſtratum cœpit. Ex eadem cohorte erat Soſtratus amore ejus ardens: qui cum laceratum corpus, in quo deperibat, intueretur, forſitan olim ob aliam quoque cauſam Regi infeſtus, juvenem ſua ſponte jam motum, data fide, acceptaque perpulit, ut occidendi Regem conſilium ſecum iniret. Nec puerili impetu rem exequuti ſunt. Quippe ſolerter legerunt, quos in ſocietatem ſceleris aſciſcerent. Nicoſtratum, Antipatrum, Aſclepiodorumque, & Philotam placuit aſſumi. Per hos adjecti ſunt Elaptonius, & Epimenes. Cæterum agendæ rei haud ſanè facilis patebat via. Opus erat eadem omnes conjuratos nocte excubare, ne ab expertibus conſilii impedirentur. Fortè autem alius alia nocte excubabat. Itaque in permutandis ſtationum vicibus, cæteroque apparatu exequendæ rei, triginta, & duo dies abſumpti ſunt. Aderat nox, qua conjurati excubare debebant, mutua fide læti, cujus documentum tot dies fuerant. Neminem metus, ſpeſve mutaverat. Tanta omnibus vel in Regem ira, vel fides inter ipſos fuit. Stabant igitur ad fores ædis ejus, in qua Rex veſcebatur, ut convivio egreſſum in cubiculum deducerent. Sed fortuna ipſius, ſimulque epulantium comitas, provexit omnes ad largius vinum. Ludi etiam convivales extraxere tempus, nunc lætis conjuratis, quòd ſopitum agreſſuri eſſent, nunc ſolicitis, ne in lucem convivium extraheretur. Quippe alios in ſtationem oportebat prima luce ſuccedere, ipſorum poſt

ſeptem dies reditura vice: nec ſperare poterant, in illud tempus omnibus duraturam fidem. Cæterùm, cum jam lux appeteret, & convivium ſolvitur, & conjurati exceperunt Regem, læti occaſionem exequendi ſceleris admotam, cum mulier attonitæ, ut creditum eſt, mentis, converſari in Regia ſolita, quia inſtinctu videbatur futura prædicere, non occurrit modò abeunti; ſed etiam ſemet objecit, vultuque, oculis motum præferens animi, ut rediret in convivium, monuit. Et ille per ludum, bene Deos ſuadere, reſpondit. Revocatiſque amicis, in horam diei fermè ſecundam convivii tempus extraxit. Jam alii ex cohorte in ſtationem ſucceſſerant, ante cubiculi fores excubaturi. Adhuc tamen conjurati ſtabant, vice officii ſui expleta. Adeò pertinax ſpes eſt, quam humanæ mentes, quam ingentes concupiſcentiæ devoraverunt. Rex benignùs, quàm aliàs alloquutus, diſcedere eos ad curanda corpora, quoniam tota nocte perſtitiſſent, jubet. Data ſunt ſingulis quinquaginta ſeſtertia, collaudatique, quòd etiam aliis tradita vice, tamen excubare perſeveraſſent. Illi tanta ſpe deſtituti domos abeunt. Et cæteri quidem expectabant ſtationis ſuæ noctem.

CAPUT XIV.

Epimenes aperit conjurationem: Vinciuntur conjurati, & Calliſthenes inter hos.

EPimenes, ſive comitate Regis, qua ipſum inter conjuratos exceperat, repentè mutatus, ſive quia cœptis Deos obſtare credebat, fratri ſuo Eurylocho, quem anteà expertem eſ-

ſe

ſe conſilii voluerat, quid pararetur, aperit: Omnibus Philotæ ſupplicium in oculis erat. Itaque protinùs injicit fratri manum, & in Regiam pervenit: excitatiſque cuſtodibus corporis, ad ſalutem Regis pertinere, quæ afferret, affirmat. Et tempus, quo venerant, & vultus haud ſanè ſecuri animi index, & mœſtitia è duobus alterius, Ptolomæum, ac Leonatum excubantes ad cubiculi limen excitaverunt. Itaque apertis foribus, & lumine illato, ſopitum mero, ac ſomno excitant Regem. Ille, paulatim mente collecta, quid afferent, interrogat. Nec cunctatus Eurylochus, non ex toto domum ſuam averſari Deos dixit, quia frater ipſius, quanquam impium facinus auſus foret, tamen & pœnitentiam ejus ageret, & per ſe potiſſimùm profiteretur indicium, in eam ipſam noctem, quæ decederet, inſidias comparatas fuiſſe. Auctores ſceleſti conſilii eſſe, quos minimè crederet. Tum Epimenes cuncta ordine, conſciorumque nomina exponit. Calliſthenem; non ut participem facinoris nominatum eſſe conſtabat, ſed ſolitum puerorum ſermonibus vituperantium, criminantiumque Regem faciles aures præbere. Quidam adjiciunt, cum Hermolaus apud eum quoque verberatum ſe à Rege quereretur, dixiſſe Calliſthenem, meminiſſe debere, eos jam viros eſſe: idque, an ad conſolandam patientiam verberum, an ad incitandum juvenum dolorem dictum eſſet, in ambiguo fuiſſe. Rex, animi, corporiſque ſopore diſcuſſo, cum tanti periculi imago oculis oberraret, Eurylochum quinquaginta talentis, & cujuſdam Tyridatis opulentis bonis protinùs donat, fratremque, antequàm pro ſalute ejus precaretur, reſtituit. Sceleris autem auctores,

interque eos Calliſthenem, vinctos aſſervari jubet. Quibus in Regiam adductis, toto die, & nocte proxima, mero, ac vigiliis gravis acquievit.

CAPUT XV.

Cauſa conjuratorum agitatur. Hermolaus contra regiem perorat.

POſtero autem die frequens concilium adhibuit, cui patres, propinquique eorum, de quibus agebatur, intererant, ne de ſua quidem ſalute ſecuri. Quippe Macedonum more perire debebant, omnium devotis capitibus, qui ſanguine contigiſſent reos. Rex introduci conjuratos, præter Calliſthenem juſſit. Atque, quæ agitaverant, ſine cunctatione confeſſi ſunt. Increpantibus deinde univerſis eos, ipſe Rex, quo ſuo merito tantum in ſemet cogitaſſent facinus, interrogat. Stupentibus ceteris, Hermolaus, *Nos verò*, inquit, *quoniam, quaſi neſcias, quæris, occidendi te conſilium inivimus, quia non ut ingenuis imperare cœpiſti, ſed quaſi in mancipia dominaris*. Primus ex omnibus pater ipſius, Sopolis, parricidam etiam parentis ſui clamitans eſſe, conſurgit, & ad os manu objecta, ſcelere, & malis inſanientem ultra negat audiendum. Rex, inhibito patre, dicere Hermolaum jubet, quæ ex magiſtro didiciſſet Calliſthene. Et Hermolaus, *Utor*, inquit, *beneficio tuo, & dico, quæ noſtris malis didici. Quota pars Macedonum ſævitiæ tuæ supereſt? quotuſquiſque non è viliſſimo ſanguine? Attalus, & Philota, & Parmenio, & Lynceſtes Alexander, & Clytus, quantum ad hoſtem pertinent, vivunt,*

ſtant

ſtant in acie, te clypeis ſuis protegunt, & pro gloria tua, pro victoria vulnera accipiunt: quibus tu egregiam gratiam retuliſti. Alius menſam tuam ſanguine ſuo aſperſit: alius ne ſimplici quidem morte deſunctus eſt. Duces exercituum tuorum in equuleum impoſiti, Perſis, quos vicerant, fuere ſpectaculo. Parmenio, indicta cauſa, trucidatus eſt, per quem Attalum occideras. Invicem enim miſerorum uteris manibus ad expetenda ſupplicia. Et quos paulò antè miniſtros cædis habuiſti, ſubitò ab aliis jubes trucidari. Obſtrepunt ſubinde cuncti Hermolao. Pater ſupremum ſtrinxerat ferrum, percuſſurus haud dubiè, ni inhibitus eſſet à Rege. Quippe Hermolaum dicere juſſit, petiitque, ut cauſas ſupplicii augentem patienter audirent. Ægrè ergo coercitis, rurſus Hermolaus, *Quàm liberaliter*, inquit, *pueris rudibus ad dicendum agere permittis. At Calliſthenis vox carcere incluſa eſt, quia ſolus poteſt dicere. Cur enim non producitur, cum etiam confeſſi audiuntur? Nempe quia liberam vocem innocentis audire metuis, ac ne vultum quidem pateris. Atqui nihil eum feciſſe contendo. Sunt hic, qui mecum rem pulcherrimam cogitaverunt. Nemo eſt, qui conſcium fuiſſe nobis Calliſthenem dicat, cùm morti olim deſtinatus ſit à juſtiſſimo, & patientiſſimo Rege. Hæc ergo ſunt Macedonum præmia, quorum ut ſupervacuo, & ſordido abuteris ſanguine. At tibi triginta millia mulorum captivum aurum vehunt, cum milites nihil domum præter gratuitas cicatrices relaturi ſint. Quæ tamen omnia tolerare potuimus, antequam nos Barbaris dederes, & novo more victores ſub jugum mitteres. Perſarum te veſtis, & diſciplina delectat: patrios mores exoſus es. Perſarum ergo,*

non

non Macedonum Regem occidere voluimus, & te transſugam, belli jure, perſequimur. Tu Macedonas voluiſti genua tibi ponere, venerarique te, ut Deum. Tu Philippum patrem averſaris; &, ſi qui Deorum ante Jovem haberetur, faſtidires etiam Jovem. Miraris, ſi liberi homines ſuperbiam tuam ferre non poſſumus? Quid ſperamus ex te, quibus aut inſontibus moriendum eſt, aut, quod triſtius morte eſt, in ſervitute vivendum? Tu quidem, ſi emendari potes, multum mihi debes. Ex me enim ſcire cœpiſti, quid ingenui homines ferre non poſſint. De cetero parce his, quorum orbam ſenectutem ſupplicis ne oneraveris. Nos jube duci, ut, quod ex tua morte petieramus, conſequamur ex noſtra. Hęc Hermolaus.

CAPUT XVI.

Hermolao reſpondet Alexander, qui reos duci jubet, atque inter hos Calliſthenem, cujus more, genuſque mortis æternam Regi peperit invidiam, & infamiam.

AT Rex, *Quàm falſa ſint*, inquit, *quæ iſte tradita à magiſtro ſuo dixit, patientia mea oſtendit. Confeſſum enim ultimum facinus, tamen ut vos quoque, non ſolùm ipſe, audiretis, expreſſi, non imprudens, cùm permiſiſſem huic latroni dicere, uſurum eum rabie, qua compulſus eſt, ut me, quem parentis loco colere debet, vellet occidere. Nuper cum procaciùs ſe in venatione geſſiſſet, more patrio, et ab antiquiſſimis Macedoniæ Regibus uſurpato, caſtigari eum juſſi. Hoc & oportet fieri, &, ut à tutoribus pupilli, à maritis uxores, ſervis quoque pueros hujus ætatis verberare concedimus. Hæc eſt ſævitia in ipſum mea, quam impia cæde voluit ulciſci. Nam in cæteros, qui mihi permittunt*

tunt uti ingenio meo, quàm mitis ſim, non ignoratis: commemorarè ſupervacuum eſt. Hermolao parricidiarum ſupplicia non probari, cum eadem ipſe meruerit, minimè hercule admiror. Nam cum Parmenionem, & Philotam laudat, ſua ſervit cauſa. Lyncestem verò Alexandrum bis inſidiatum capiti meo, à duobus indiciis liberavi. Rurſùs convictum, per biennium tamen diſtuli, donec vos poſtularetis, ut tandem debito ſupplicio ſcelus lueret. Attalum, antequàm Rex eſſem, hoſtem meo capiti fuiſſe meminiſtis. Clytus utinam non coegiſſet me ſibi iraſci: cujus temerariam linguam probra dicentem mihi, & vobis, diutiùs tuli, quàm ille eadem me dicentem tuliſſet. Regum, Ducumque clementia non in ipſorum modò, ſed etiam in illorum, qui parent, ingeniis ſita eſt. Obſequio mitigantur Imperia. Ubi verò reverentia exceſſit animis, & ſumma imis confundimus, vi opus eſt, ut vim repellamus. Sed quid ego mirer, iſtum crudelitatem mihi objeciſſe, qui avaritiam exprobrare auſus ſit? Nolo ſingulos veſtrum excitare, ne inviſam liberalitatem meam faciam, ſi pudori veſtro gravem fecero. Totum exercitum aſpicite, Qui paulò ante nihil prẹter arma habebat, nunc argenteis cubat lectis. Menſas auro onerant, greges ſervorum ducunt, ſpolia de hoſtibus ſuſtinere non poſſunt. At enim Perſæ, quos vicimus, in magno honore ſunt. Apud me quidem, moderationis meæ certiſſimum indicium eſt, quòd ne victis quidem ſuperbè impero. Veni enim in Aſiam, non ut funditùs everterem gentes, nec ut dimidiam partem terrarum ſolitudinem facerem, ſed ut illos quoque, quos bello ſubegiſſem, victoriæ meæ non pœniteret. Itaque militant vobiſcum, pro Imperio veſtro ſanguinem fundunt, qui ſuperbè habiti rebellaſſent. Non eſt diuturna poſſeſſio, in quam gladio inducimur:

mur: beneficiorum gratia ſempiterna eſt. Si habere Aſiam, non tranſire volumus, cum his communicanda eſt noſtra clementia. Horum fides ſtabile, & æternum faciet Imperium. Et ſanè plus habemus, quàm cupimus. Inſatiabilis autem avaritia eſt, adhuc implere velle, quod jam circumfluit. Veruntamen eorum mores in Macedonas transfundo. In multis enim gentibus eſſe video, quæ non erubeſcemus imitari. Nec aliter tantum Imperium aptè regi poteſt, quàm ut quædam, & tradamus illis, & ab iiſdem diſcamus. Illud penè dignum riſu fuit, quod Hermolaus poſtulabat à me, ut averſarer Jovem, cujus Oraculo agnoſcor. An etiam quid Dii reſpondeant, in mea poteſtate eſt? Obtulit nomen filii mihi: recipere, ipſi rebus, quas agimus, haud alienum fuit. Utinam Indi quoque Deum eſſe me credant. Fama enim bella conſtant. Et ſæpè etiam, quod falsò creditum eſt, veri vicem obtinuit. An me luxuriæ indulgentem putatis arma veſtra auro, argentoque adornaſſe? Aſſuetis nihil vilius hac videre materia, volui oſtendere, Macedonas invictos cæteris, nec auro quidem vinci. Oculos ergo primùm eorum ſordida omnia, & humilia ſpectantium capiam, & docebo nos non auri, aut argenti cupidos, ſed orbem terrarum ſubacturos veniſſe. Quam gloriam tu parricida intercipere voluiſti, & Macedonas, Rege adempto, devictis gentibus dedere. At nunc mones me, ut veſtris parentibus parcam. Non oportebat quidem vos ſcire, quid de his ſtatuiſſem, quò triſtiores periretis, ſi qua vobis parentum memoria, & cura eſt. Sed olim iſtum morem occidendi cum ſceleſtis inſontes propinquos, parentesque ſolvi: & profiteor in eodem honore futuros omnes eos, in quo fuerunt. Jam tuum Calliſthenem, cui uni vir videris, quia latro es, ſcio cur produci velis,

lis, ut coram his probra, quæ modò in me jeciſti, illius quoque ore referantur. Quem, ſi Macedo eſſet, tecum introduxiſſem, digniſſimum te diſcipulo magiſtrum. Nunc Olynthio non idem juris eſt. Poſt hæc concilium dimiſit, tradique damnatos hominibus, qui ex eadem cohorte erant, juſſit. Illi, ut fidem ſuam ſævitia Regi approbarent, excruciatos necaverunt. Calliſthenes quoque ante tortus interiit, initi conſilii in caput Regis innoxius, ſed haudquaquam aulæ, & aſsentantium accommodatus ingenio. Itaque nullius cædes majorem apud Græcos Alexandro excitavit invidiam, quàm quòd præditum optimis moribus, artibuſque, à quo revocatus ad vitam erat, cum interfecto Clyto mori perſeveraret, non tantùm occiderit, ſed etiam torſerit, indicta quidem cauſa. Quam crudelitatem ſera pœnitentia conſequuta eſt.

CAPUT XVII.

In Indiam movet. Indiæ prolixa, & nobilis deſcriptio, morumque Indorum.

SEd, ne otium ſerendis rumoribus natum aleret, in Indiam movit, ſemper bello, quàm poſt victoriam, clarior. India tota fermè ſpectat Orientem, minùs in latitudinem, quàm recta regione ſpatioſa. Quæ Auſtrum accipiunt, in altius terræ faſtigium excedunt. Plana ſunt cætera, multiſque inclytis amnibus, Caucaſo monte ortis, placidum per campos iter præbent. Indus gelidior eſt, quàm cæteri. Aquas vehit à colore maris haud multùm abhorrentes. Ganges omnium ab ortu maximus, à Meridianā regionē decurrit, et magnorum montium

juga

juga recto alveo ſtringit. In eum objectæ rupes inclinant ad Orientem. Uterque Rubro mari accipitur findens ripas, multaſque arbores cum magna ſoli parte exſorbet. Saxis quoque impeditus, crebrò reverberatur. Ubi mollius ſolum reperit, ſtagnat, inſulaſque molitur. Aceſines eum auget. Ganges decurſurum in mare intercipit. Magnoque motu amnis uterque colliditur; quippe Ganges aſperum os influenti objicit, nec repercuſſæ aquæ cedunt. Dyardenes minùs celeber auditu eſt, quia per ultima Indiæ currit. Cæterùm non crocodilos modò, uti Nilus, ſed etiam delphines, ignotaſque aliis gentibus belluas alit. Erimanthus crebris flexibus ſubinde curvatus, ab accolis rigantibus carpitur. Ea cauſa eſt, cur tenues reliquias jam ſine nomine in mare emittat. Multis præter hos amnibus tota regio dividitur, ſed ignobilibus, quia non adeò interfluunt. Cæterùm, quæ propiora ſunt mari Aquilones maximè deurunt. Ii cohibiti jugis montium, ad interiora non penetrant, ita alendis frugibus mitiora. Sed adeò in illa plaga mundus ſtatas temporum vices mutat, ut, cum alia fervore Solis exæſtuant, Indiam nives obruant, rurſuſque, ubi cætera rigent, illic intolerandus æſtus exiſtat. Nec cur, ulli ſe naturæ cauſa ingeſſit. Mare certè, quo alluitur, ne colore quidem abhorret à cæteris. Ab Erythro Rege inditum eſt nomen, propter quod ignari rubere aquas credunt. Terra lini ferax: inde pleriſque ſunt veſtes. Libri arborum teneri, haud ſecùs quàm ceræ literarum notas capiunt. Aves ad imitandum humanæ vocis ſonum dociles ſunt. Animalia inuſitata cæteris gentibus, niſi invecta. Eadem terra & rhinocerotas alit, non generat.

Ele-

Elephantorum major eſt vis, quàm quos in Africa domitant: & viribus magnitudo reſpondet. Aurum flumina vehunt, quæ leni, modicoque lapſu ſegnes aquàs ducunt. Gemmas, margaritaſque mare littoribus infundit: Neque alia illis major opulentiæ cauſa eſt, utique poſteaquàm vitiorum commercium vulgavere in exteras gentes. Quippe æſtimantur purgamenta æſtuantis freti pretio, quod libido conſtituit. Ingenia hominum, ſicut ubique, apud illos quoque locorum ſitus format. Corpora uſque pedes carbaſo velant. Soleis pedes, capita linteis vinciunt. Lapilli ex auribus pendent. Bracchia quoque, & lacertos auro colunt, quibus inter populares aut nobilitas, aut opes eminent. Capillum pectunt ſæpiùs, quàm tondent. Mentum ſemper intonſum eſt: reliquam oris cutem ad lævitatem exæquant. Regum tamen luxuria, quam ipſi magnificentiam appellant, ſupra omnium gentium vitia. Cum Rex ſe in publico conſpici patitur, thuribula argentea miniſtri ferunt, totumque iter, per quod ferri deſtinavit, odoribus complent. Aurea lectica margaritis circumpendentibus recubat. Diſtincta ſunt auro, & purpura carbaſa, quæ indutus eſt. Lecticam ſequuntur armati, corporiſque cuſtodes. Inter quos ramis aves pendent, quas cantu ſeriis rebus obſtrepere docuerunt. Regia auratas columnas habet; totas eas vitis auro cælata percurrit. Aviumque, quarum viſu maximè gaudent, argenteæ effigies opera diſtinguunt. Regia adeuntibus patet: Cum capillum pectit, atque ornat, tunc reſponſa legationibus, tunc jura popularibus reddit. Demptis ſoleis, odoribus illinuntur pedes. Venatus maximus labor eſt, incluſa vivario

rio

rio animalia inter vota, cantuſque pellicum fingere. Binûm cubitorum ſagittæ ſunt, quas emittunt majore niſu, quàm effectu. Quippe telum, cujus in levitate vis omnis eſt, inhabili pondere oneratur. Breviora itinera equo conficit. Longior ubi expeditio eſt, elephanti vehunt currum: & tantarum belluarum corpora tota contegunt auro. Ac, ne quid perditis moribus deſit, lecticis aureis pellicum longus ordo ſequitur. Separatum à Reginæ ordine agmen eſt, æquatque luxuria. Fœminæ Epulas parant. Ab iiſdem vinum miniſtratur, cujus omnibus Indis largus eſt uſus Regem mero, ſomnoque ſopitum in cubiculum pellices referunt, patrio carmine noctium invocantes Deos. Quis credat, inter hæc vitia curam eſſe ſapientiæ? Unum agreſte, & horridum genus eſt, quos Sapientes vocant. Apud hos occupare fati diem, pulchrum: & vivos ſe cremari jubent, quibus aut ſegnis ætas, aut incommoda valetudo eſt. Expectatam mortem pro dedecore vitæ habent. Nec ullus corporibus, quæ ſenectus ſolvit, honos redditur. Inquinari putant ignem, niſi qui ſpirantes recipit. Illi, qui in urbibus publicis moribus degunt, ſiderum motus ſcitè ſpectare dicuntur, & futura prædicere. Nec quenquam admovere lethi diem credunt, cui expectare interrito liceat. Deos putant, quidquid colere cœperunt; arbores maximè, quas violare capitale eſt. Menſes in quinos denos deſcripſerunt dies. Anni plena ſpatia ſervant, Lunæ curſu notant tempora, non ut plerique, cum orbem ſidus implevit, ſed cum ſe curvare cœpit in cornua. Et idcircò breviores habent menſes, qui ſpatium eorum ad hunc Lunæ modum dirigunt. Multa & alia traduntur, quibus

mo-

morari ordinem rerum haud ſanè operæ pretium videbatur.

CAPUT XVIII.

Indiam partim deditione, partim vi, & armis occupat.

IGitur Alexandro fines Indiæ ingreſſo, gentium ſuarum Reguli occurrerunt, imperata facturi, illum tertium Jove gentium ad ipſos perveniſſe memorantes. Patrem Liberum, atque Herculem fama cognitos eſſe, ipſum coram adeſſe, cernique. Rex benignè exceptos ſequi juſſit, iiſdem itinerum ducibus uſurus. Cæterùm, cum ampliùs nemo occurreret, Hephæſtionem, & Perdiccam cum copiarum parte præmiſit ad ſubigendos, qui averſarentur Imperium: juſſitque ad flumen Indum procedere, & navigia facere, queis in ulteriora tranſportari poſſet exercitus. Illi, quia plura flumina ſuperanda erant, ſic junxere naves, ut ſolutæ plauſtris vehi poſſent, rurſuſque conjungi. Poſt, ſe Cratero cum phalange juſſo ſequi, equitatum, ac levem armaturam eduxit. Eoſque, qui occurrerunt, levi prælio in urbem proximam compulit. Jam ſupervenerat Craterus, Itaque, ut principio terrorem incuteret genti nondum arma Macedonum expertæ, præcepit, ne cui parceretur, munimentis urbis, quam obſidebat, incenſis. Cæterùm, dum obequitabat mœnibus, ſagitta ictus eſt. Cepit tamen oppidum. Et omnibus incolis ejus trucidatis, etiam in tecta ſævitum eſt.

CA-

CAPUT XIX.

Nyſa a Baccho condita deſcriptio, oppugnatio, deditio. Exercitus operatur Libero, & Bacchanalia vivit.

INde domita ignobili gente, ad Nyſam urbem pervenit. Fortè caſtris ante mœnia ipſa in ſylveſtri loco poſitis, nocturnum frigus vehementius, quàm aliàs horrore corpora affecit. Opportunumque remedium ignis oblatum eſt. Cæſis quippe ſylvis flammam excitaverunt: quæ igni alita, oppidanorum ſepulchra comprehendit. Vetuſta cedro facta erant. Conceptumque ignem latè fudere, donec omnia ſolo æquata ſunt. Et ex urbe primùm canum latratus; deinde etiam hominum fremitus auditus eſt. Tum & oppidani hoſtem, & Macedonas ipſos ad urbem veniſſe cognoſcunt. Jamque Rex eduxerat copias, & mœnia obſidebat, cum hoſtium qui diſcrimen tentaverant, obruti telis ſunt. Aliis ergo deditionem, aliis pugnam experiri placebat. Quorum dubitatione comperta, circumſideri tantùm eos, & abſtineri cædibus juſſit. Tandemque obſidionis malis fatigati dedidere ſe. A Libero Patre conditos ſe eſſe dicebant. Et vera hæc origo erat. Sita eſt ſub radicibus montis, quem Meron incolæ appellabant. Inde Græci mentiendi traxere licentiam, 10. Jovis femine Liberum Patrem eſſe celatum. Rex, ſitu montis cognito ex incolis, cum toto exercitu, præmiſſis commeantibus, verticem ejus aſcendit. Multa hedera, vitiſque toto gignitur monte. Multæ perennes aquæ manant. Pomorum quoque varii, ſalubreſque ſucci ſunt, ſua

ſua ſponte fortuitorum ſeminum fruges humore nutriente. Lauri, bacceque, & multa in illis rupibus agreſtis eſt ſylva. Credo equidem, non divino inſtinctu, ſed laſcivia eſſe provectos, ut paſſim hederę, ac vitim folia decerperent, redimitique fronde toto memore ſimiles bacchantibus vagarentur. Vocibus ergo tot millium præſidem nemoris ejus Deum adorantium juga montis, colleſque reſonabant, cum orta licentia à paucis (ut ferè fit) in omnes ſe repentè vulgaſſet. Quippe velut in media pace, per herbas, congeſtamque frondem proſtraverant corpora. Et Rex fortuitam licentiam non averſatus, largè ad epulas omnibus præbitis, per decem dies Libero Patri operatum habuit exercitum. Quis neget, eximiam quoque gloriam ſæpiùs fortunę, quàm virtutis eſſe beneficium? Quippe ne epulantes quidem, & ſopitos mero aggredi auſus eſt hoſtis, haud ſecus bacchantium, ululantiumque fremitu perterritus, quàm ſi prælantium clamor eſſet auditus. Eadem felicitas ab Oceano revertentes temulentos, comeſſanteſque protexit, inter ora hostium.

CAPUT XX.

Varias urbes, & regiones expugnat: inter has Mazagas, & Cleophen Reginam, Rex vulneratus ſentit ſe hominum eſſe.

HInc ad regionem, quæ Dædala vocatur, perventum eſt. Deſeruerant incolæ ſedes, & in avios, ſylveſtreſque montes confugerant. Ergo Acadera tranſit æquè vaſta, & deſtituta incolentium fuga. Itaque rationem belli neceſſitas mutavit. Diviſis enim copiis,

plu-

pluribus ſimul locis arma oſtendit: oppreſſique, & qui non expectaverant hoſtem, omni clade perdomiti ſunt. Ptolemæus plurimas urbes, Alexander maxima cepit. Rurſuſque, quas diſtribuerat copias, junxit. Superato deinde Choaſpe amne, Cœnon in obſidione urbis opulentæ (Beziram incolæ vocant) reliquit: ipſe ad Mazagas venit, nuper Aſſacano (cujus Regnum fuerat) demortuo, Regioni, urbique præerat mater ejus Cleophes. Triginta millia peditum tuebantur urbem, non ſitu ſolùm, ſed etiam opere munitam. Nam, qua ſpectat Orientem, cingitur amne torrenti, qui præruptis utrinque rupibus aditum ad urbem impedit. Ab Occidente, & à Meridie, velut de induſtria, rupes præaltas admolita natura eſt: infra quas cavernæ, & voragines longa vetuſtate in altum cavatæ jacent, quàque deſinunt, foſſa ingentis operis objecta eſt. Triginta quinque ſtadia murus urbem complectitur, cujus inferiora ſaxo, ſuperiora crudo latere ſunt ſtructa: Lateri vinculum lapides ſunt, quos interpoſuere, ut duriori materiæ fragilis incumberet, ſimulque terra humore diluta, ne tamen univerſa conſideret, interpoſitæ erant trabes validæ, quibus injecta tabulata muros tegebant, & pervios fecerant. Hæc munimenta contemplantem Alexadrum, conſiliique incertum (quia nec cavernas, niſi aggere, poterat implere, nec tormenta aliter muris admovere) quidem è muro ſagitta percuſſit. Fortè in ſuram incidit telum, cujus ſpiculo evulſo admoveri equum juſſit: quo vectus, ne obligato quidem vulnere, haud ſegniùs deſtinata exequebatur. Cæterùm, cùm crus ſaucium penderet, & cruore ſiccato frigeſcens vulnus aggravaret dolorem, dixiſſe fertur,

tur, ſe quidem Jovis filium dici, ſed corporis ægri vitia ſentire. Non tamen ante ſe recepit in caſtra, quàm cuncta perſpexit, & quæ fieri velet, edixit. Ergo, ſicut imperatum erat; alii extra urbem tecta demoliebantur, ingentemque vim materiæ faciendo aggeri detrahebant; alii magnarum arborum ſtipites cumulis, ac moles ſaxorum in cavernas dejiciebant. Jamque ager æquaverat ſummæ faſtigium terræ. Itaque turres erigebantur, quæ opera ingenti militum ardore intra nonum diem abſoluta ſunt. Ad ea viſenda Rex, nondum obducta vulneri cicatrice, proceſſit. Laudatiſque militibus, admoveri machinas juſſit, è quibus ingens vis telorum in propugnatores effuſa eſt. Præcipuè rudes talium operum terrebant mobiles turres: tantaſque moles nulla ope, quæ cernerentur, adductas, Deorum numine agi credebant. Pila quoque muralia, & excuſſas tormentis prægraves haſtas, negabant convenire mortalibus. Itaque deſperata urbis tutela, conceſſere in arcem. Inde, quia nihil obſeſſis præter deditionem placebat Legati ad Regem deſcenderunt, veniam petituri. Qua impetrata, Regina cum magno nobilium fœminarum grege aureis pateris vina libantium proceſſit. Ipſa genibus Regis parvo filio admoto, non veniam modò, ſed etiam priſtinæ fortunæ impetravit decus. Quippe appellata eſt Regina. Et credidere quidam, plus formæ, quàm miſeratione datum. Puero, quòque certè, poſtea ex ea utcunque genito, Alexandro nomen fuit.

CAPUT XXI.

Noram occupat. Petram Aornin deſcribit Curtius, quam obſidet Rex. Fugiunt obſeſſi, & trucidantur. Uſque ad Indum penetrat.

HInc Polypercon ad urbem Noram cum exercitu miſſus, inconditos oppidanos prælio vicit, intra munimenta compulſos ſequutus, urbem in deditionem redegit. Multa ignobilia oppida deſerta à ſuis venere in Regis poteſtatem. Quorum incolæ armati, Petram Aornin nomine occupaverunt. Hanc ab Hercule fruſtrà obſeſſam eſſe, terræque motu coactum abſiſtere, fama vulgaverat. Inopem conſilii Alexandrum, quia undique præceps, & abrupta rupes erat, ſenior quidam peritus locorum cum duobus filiis adjit, ſi pretium operi eſſet, aditum ſe monſtraturum eſſe promittens. Octoginta talenta conſtituit daturum Alexander, & altero ex juvenibus obſide recento, ipſum ad exequenda, quæ obtulerat, dimiſit. Leviter armatis dux datus eſt Mullinus ſcriba Regis. Hos enim circuitu, qui fallerent hoſtem, in ſummum jugum placebat evadere. Petra non, ut pleraque modis, ac mollibus clivis in ſublime faſtigium creſcit, ſed in metæ maximè modum erecta eſt: cujus ima ſpatioſiaora ſunt, altiora in arctius coeunt, ſumma in acutum cacumen exurgunt. Radices ejus Indus amnis ſubit, præjatus utrinque, & aſperis ripis. Ab Altera parte voragines, eluvieſque præruptæ ſunt. Nec alia expugnandi patebat via, quàm ut replerentur. Ad manum ſylva erat, quam Rex ita cædi juſſit, ut nudi ſtipites jacerentur. Quip-

Quippe rami fronde veſtiti impediſſent ferentes. Ipſe primus truncam arborem jecit; clamorque exercitus, index alacritatis, ſequutus eſt; nullo detrectante munus, quod Rex occupaſſet. Intra ſeptimum diem cavernas expleverant, cùm Rex ſagittarios, & Agrianos jubet per ardua niti. Juveneſque fortiſſimos ex ſua cohorte triginta delegit. Duces his dati ſunt Charus, & Alexander, quem Rex nominis, quod ſibi cum eo commune eſſet, admonuit. Ac primò, quia tam manifeſtum periculum erat, ipſum Regem diſcrimen ſubire non placuit. Sed ut ſignum tuba datum eſt, vir audaciæ promptæ, converſus ad corporis cuſtodes, ſequi ſe jubet, primuſque invadit in rupem. Nec deinde quiſquam Macedonum ſubſtitit: relictiſque ſtationibus ſua ſponte Regem ſequebantur. Multorum miſerabilis fuit caſus, quos ex prærupta rupe lapſos amnis præterfluens hauſit. Triſte ſpectaculum etiam non periclitantibus. Cùm verò alieno exitio, quid ipſis timendum foret, admonerentur, in metum miſericordia verſa, non extinctos, ſed ſemetipſos deflebant. Et jam eò perventum erat, unde ſine pernicie, niſi victores redire non poſſent, ingentia ſaxa in ſubeuntes provoluentibus Barbaris: qui perculſi, inſtabili, & lubrico gradu præcipites recidebant. Evaſerant tamen Alexander, & Charus, quos cum triginta delectis præmiſerat Rex; & jam pugnare cominùs cœperant. Sed, cùm supernè tela Barbari ingererent, ſæpiùs ipſi feriebantur, quàm vulnerabant. Ergo Alexander & nominis ſui, & promiſſi memor, dum acriùs, quàm cautiùs dimicat, confoſſus undique obruitur. Quem ut Charus jacentem reſpexit, ruere in hoſtem, omnium præter ultionem immemor,

 cœpit:

cœpit: multoſque haſta, quoſdam gladio interemit. Sed, cum tot unum inceſſerent manus; ſuper amici corpus procubit exanimis. Haud ſecùs, quàm par erat, promptiſſimorum juvenum, cæterorumque militum interitu commotus Rex, ſignum receptui dedit. Saluti fuit, quòd ſenſim, & intrepidè ſe receperunt, & Barbari hoſtem depuliſse contenti non inſtitere cedentibus. Cæterùm Alexander, cùm ſtatuiſſet deſiſtere incepto, quippe nulla ſpes potiundæ Petræ offerebatur, tamen ſpeciem oſtendit in obſidione perſeverantis. Nam & itinera obſideri juſſit, & turres admoveri, & fatigatis alios ſuccedere. Cujus pertinacia cognita, Indi per biduum quidem, ac duas noctes, cum oſtentatione non fiduciæ modò, ſed etiam victorię, epulati ſunt, tympana ſuo more pulſantes. Tertiam verò nocte tympanorum quidem ſtrepitus deſierat audiri, cęterùm ex tota Petra faces refulgebant, quas accenderant Barbari, ut tutior eſſet ipſis fuga obſcura nocte per invia ſaxa curſuris. Rex, Balacro, qui ſpecularetur, præmiſso, cognoſcit Petram fuga Indorum eſse deſertam. Tum dato ſigno, ut univerſi conclamarent, incompoſitè fugientibus metum incuſſit. Multique, tanquam adeſset hoſtis, per lubrica ſaxa, perque invias cotes pręcipitati occiderunt. Plureş aliqua membrorum parte mulctati, ab integris deſerti ſunt. Rex locorum magis, quàm hoſtium victor, tamen magnę victoriæ ſacrificiis, & cultu Deûm ſatisfecit. Arę in Petra locatæ ſunt Minervæ, Victoriæque. Ducibus itineris, quos ſubire juſſerat leviter armatos, etſi promiſsis minora præſtiterant, pretium cum fide redditum eſt. Petræ, regionisque ei adjunctæ, Soſocoſto tutela permiſsa.

Inde

Inde proceſſit Ecbolima. Et, cum anguſtias itineris obſideri viginti millibus armatorum ab Eryce quodam comperiſſet, gravius agmen exercitus Cœno ducendum modicis itineribus tradidit. Ipſe prægreſſus cum funditore, ac ſagittario deturbatis, qui obſederant ſaltum, ſequentibus ſe copiis viam fecit. Indè ſive odio Ducis, ſive gratiam victoris Regis inituri, Erycen fugientem adorti interemerunt, caputque ejus, atque arma ad Alexandrum detulerunt. Ille facto impunitatem dedit, honorem denegavit exemplo.

CAPUT XXII.

Omphin, ſeu Taxilem Regem in fidem recipit. Certant muneribus, quibus offenſi Macedones.

HInc ad flumen Indum ſextis decimis caſtris pervenit, omniaque, ut præceperat, ad trajiciendum præparata ab Hephæſtione reperit. Regnabat in ea regione Omphis, qui patri quoque fuerat auctor dedendi Regnum Alexandro, & poſt mortem parentis Legatos miſerat, qui conſulerent eum, regnare ſe interim vellet, an privatum opperiri ejus adventum: permiſſoque, ut regnaret, non tamen jus datum uſurpare ſuſtinuit. Is benignè quidem exceperat Hephæſtionem, gratuitum frumentum copiis ejus admenſus: non tamen ei occurrerat, ne fidem ullius, niſi Regis experiretur. Itaque venienti obviam cum armato exercitu egreſſus eſt. Elephanti quòque per modica intervalla militum agmini immixti, procul caſtellorum fecerant ſpeciem. Ac primò Alexander non ſocium, ſed hoſtem adventare cre-

debat. Jamque & ipſe arma milites capere, & equites diſcedere in cornua juſſerat, paratos ad pugnam. At Indus, cognito Macedonum errore, juſſis ſubſiſtere cæteris, ipſe concitat equum, quo vehebatur. Idem Alexander quoque fecit, ſive hoſtis, ſive amicus occurreret, vel ſua virtute, vel illius fide tutus. Coivere, quod ex utriuſque vultu poſſit intelligi, amicis animis: cæterùm ſine interprete non poterat conſeri ſermo. Itaque adhibito eo, Barbarus occurriſse ſe dixit cum exercitu, totas Imperii vires protinus traditurum, nec expectaſſe, dum per nuntios daretur fides. Corpus ſuum, & Regnum permittere illi, quem ſciret gloriæ militantem, nihil magis, quàm famam timere perfidiæ. Lætus ſimplicitate Barbari Rex, & dexteram fidei ſuæ pignus dedit, & Regnum reſtituit. LVI. elephanti erant, quos tradidit Alexandro, multaque pecora eximię magnitudinis, tauros ad tria millia, pretioſum in ea regione, acceptumque animis regnantium armentum. Quærenti Alexandro, plures agricultores haberet, an milites, cùm duobus Regibus bellanti ſibi, majore militum, quàm agreſtium manu opus eſſe reſpondit. Abiſares, & Porus erant. Sed in Poro eminebat auctoritas. Uterque ultra Hydaſpen amnem regnabat. Et belli fortunam, quiſquis arma inferret, experiri decreverat. Omphis, permittente Alexandro, & Regium inſigne ſumpſit, & more gentis ſuę nomen, quod patris fuerat, Taxilem appellavere populares, ſequente nomine Imperium, in quemcunque tranſiret. Ergo, cùm per triduum hoſpitaliter Alexandrum accepiſſet, quarto die, & quantum frumenti copiis, quas Hephæſtion duxerat, præbitum à ſe eſſet, oſtendit, & aureas

reas coronas ipſis, amicisque omnibus, præter hæc ſignati argenti octoginta talenta dono dedit. Qua benignitate ejus Alexander mirè lætus, & quæ is dederat, remiſit, & mille talenta ex præda, quam vehebat, adjecit, multaque convivalia ex auro, & argento vaſa, plurimum Perſicæ veſtis, triginta equos ex ſuis eum iiſdem inſignibus, queis aſſueverant, cùm ipſum veherent. Quæ liberalitas, ſicut Barbarum obſtrinxerat, ita amicos ipſius vehementer offendit. E quibus Meleager ſuper cœnam largiore vino uſus, gratulari ſe Alexandro dixit, quòd ſaltem in India repetiſſet dignum talentis mille. Rex haud oblitus, quàm ægrè tuliſſet, quòd Clytum ob linguæ temeritatem occidiſſet, iram quidem tenuit, ſed dixit, invidos homines nihil aliud, quàm ipſorum eſſe tormenta.

CAPUT XXIII.

Abiſares Rex deditur. Porus bellum cogitat. Deſectores quidam capti ducuntur. Ad Hydaſpen Alexander Porum habet obvium cum octoginta quinque elephantis, CCC. curribus, XXX. millibus peditum. Deſcribitur ipſe Porus, & Hydaſpes, & inſula in illo.

POſtero die Legati Abiſaræ adjere Regem. Omnia ditioni ejus, ita, ut mandatum erat, permittebant, firmataque invicem fide remittuntur ad Regem. Porum quoque nominis ſui fama ratus ad deditionem poſſe compelli, miſit ad eum Cleocharem, qui denuntiaret ei, ut ſtipendium penderet, & in primo finium ſuorum aditu occurreret Regi. Porus alterum

 ex

ex his facturum ſe ſe reſpondit, ut intranti Regnum ſuum præſto eſſet, ſed armatus. Jam Hydaſpen Alexander ſuperare decreverat, cùm Barzaentes defectionis Arachoſiis auctor, vinctus, trigintaque elephanti ſimul capti perducuntur, opportunum adversùs Indos auxilium. Quippe plus in belluis, quàm in exercitu ſpei, aut virium illis erat. Gamaxuſque Rex exiguæ partis Indorum, qui Barzaenti ſe conjunxerat, vinctus adductus eſt. Igitur transfuga & Regulo in cuſtodiam dato, elephantis autem Taxili traditis, ad amnem Hydaſpen pervenit. In cujus ulteriore ripa Porus conſederat, tranſitu prohibiturus hoſtem. LXXXV. elephantos objecerat eximio corporum robore, ultraque eos currus CCC. & peditum XXX. ferè millia: in queis erant ſagittarii (ſicut antè dictum eſt) gravioribus telis, quàm ut aptè excuti poſſent. Ipſum vehebat elephantus ſuper cæteras belluas eminens: armaque auro, & argento diſtincta corpus raræ magnitudinis honeſtabant. Par animus robori corporis, & quanta inter rudes poterat eſſe ſapientia. Macedonas non conſpectus hoſtium solùm, ſed etiam fluminis, quod tranſeundum erat, magnitudo deterrebat. Quatuor in latitudinem ſtadia diffuſum profundo alveo, & nuſquam vada aperiente, ſpeciem vaſti maris fecerat. Nec pro ſpatio aquarum latè ſtagnantium impetum coercebat, ſed quaſi in arctum coeuntibus ripis, torrens, & eliſum ferebatur. Occultaque ſaxa ineſſe oſtendebant pluribus locis undæ repercuſſæ. Terribilior erat facies ripæ, quam equi, virique compleverant. Stabant ingentes vaſtorum corporum moles, & de induſtria irritatæ horrendo ſtridore aures fatigabant. Hinc

ho-

hoſtis, hinc amnis, capacia quidem bonæ ſpei pectora, & ſæpè ſe experta improviſo tamen pavore percuſſerant. Quippe inſtabiles rates nec dirigi ad ripam, nec tuto applicari poſſe credebant. Erant in medio amne inſulæ crebræ, in quas Indi, & Macedones nantes, levatis ſuper capita armis, tranſibant. Ibi levia prelia conſerebantur, & uterque Rex parvæ rei diſcrimine, ſummæ experiebatur eventum.

CAPUT XXIV.

Duorum juvenum infelix audacia. Alexander ſtratagemate Hydaſpen ſuperat.

CÆterùm in Macedonum exercitu temeritate, atque audacia inſignes fuere Symmachus, & Nicanor, nobiles juvenes, & perpetua partium felicitate ad ſpernendum omne periculum accenſi: quibus ducibus, promptiſſimi juvenum lanceis modò armati tranavere in inſulam, quam frequens hoſtis tenebat, multoſque Indorum nulla re magis, quàm audacia armati, interemerunt. Abire cum gloria poterant, ſi unquam temeritas felix inveniret modum. Sed, dum supervenientes contemptim, & ſuperbè quoque expectant, circumventi ab his, qui occulti enataverant, eminùs obruti telis ſunt. Qui effugerant hoſtem, aut impetu amnis ablati ſunt, aut vorticibus implicìti. Eaque pugna multùm fiduciam Pori erexit, cuncta cernentis è ripa. Alexander inops conſilii tandem ad fallendum hoſtem talem dolum intendit. Erat inſula in flumine amplior cæteris, ſylveſtris eadem, & tegendis

insidiis apta. Foſſa quoque præalta, haud procul à ripa, quàm tenebat ipſe, non pedites modò, ſed etiam cum equis viros poterat abſcondere. Ut igitur à cuſtodia hujus opportunitatis oculos hoſtium averteret. Ptolemæum cum omnibus turmis obequitare juſſit procul insula, & ſubinde Indos clamore terrere, quaſi flumen tranaturus foret. Per complures dies Ptolemæus id fecit, eoque conſilio Porum quoque agmen ſuum ei parti, quam ſe petere ſimulabat, coegit advertere. Jam extra conſpectum hoſtis inſula erat. Alexander in diverſa parte ripæ ſtatui ſuum tabernaculum juſſit, aſſuetamque comitari ipſum cohortem ante id tabernaculum ſtare, & omnem apparatum Regiæ magnificentiæ hoſtium oculis de induſtria oſtendi. Attalum etiam æqualem ſibi, & haud diſparem habitu oris, & corporis, utique cùm procul viſeretur, veſte Regia exornat, præbiturum ſpecie, ipſum Regem illi ripæ præſidere, nec agitare de tranſitu. Hujus conſilii effectum primò morata tempeſtas eſt, mox adjuvit, incommoda quoque ad bonos eventus vertente fortuna. Trajicere amnem cum cæteris copiis in regionem inſulæ, de qua antè dictum eſt, parabat, averſo hoſte in eos, qui cum Ptolomæo inferiorem obſederant ripam, cùm procella imbrem vix ſub tectis tolerabilem effudit, obrutique milites nimbo, in terram refugerunt, navigiis, ratibuſque deſertis. Sed tumultuantium fremitus, obſtrepentibus ripis, ab hoſte non poterat audiri. Deinde momento temporis repreſſus eſt imber. Ceterùm adeo ſpiſsæ intendere ſe nubes, ut conderent lucem, vixque colloquentium inter ipſos facies noſcitaretur. Terruiſſet alium obducta

ducta nox cœlo, cùm ignoto amne navigandum eſſet, forſitan hoſte eam ipſam ripam, quam cæci, atque improvidi, & ex periculo gloriam accerſcentes petebant, occupante: obſcuritatem, quæ cæteros terrebat, ſuam occaſionem ratus, dato ſigno, ut omnes ſilentio aſcenderent in rates, eam, qua ipſe vehebatur primam juſſit expelli. Vacua erat ab hoſtibus ripa, quæ petebatur. Quippe adhuc Porus Ptolemæum tantùm intuebatur. Una ergo navi, quàm petræ fluctus illiſerat, hærente, cæteræ evadunt. Armaque capere milites, & ire in ordinem juſſit.

CAPUT XXV.

Prælium Alexander cum Poro committit, vincit, fugientem, capit, capto parcit, majoremque Regem efficit.

JAmque agmen in cornua diviſum ipſe ducebat, cùm Poro nuntiatur, armis, viriſque ripam obtineri, & rerum adeſſe diſcrimen. Ac primò humani ingenii vitio, ſpei ſuæ indulgens, Abiſarem belli ſocium (& ita convenerat) adventare credebat. Mox liquidiore luce aperiente hoſtem, centum quadrigas, & quatuor millia equitum venienti agmini objecit. Duxerat copiarum, quas præmiſit, Hages frater ipſius. Summa virium in curribus. Senos viros ſinguli vehebant, duos clypeatos, duos ſagittarios ab utroque latere diſpoſitos, cæteri aurigæ erant haud ſanè inermes. Quippe jacula complura, ubi cominùs præliandum erat, omiſſis habenis, in hoſtem ingerebant. Cæterùm vix ullus uſus hujus auxilii eo die

ſuit. Namque (ut ſuprà dictum eſt) imber violentiùs, quàm aliàs fuſus, campos lubricos, & inequitabiles fecerat: graveſque, & propemodùm immobiles currus illuvie, & voraginibus hærebant. Contrà Alexander, expedito, ac levi agmine ſtrenuè invectus eſt. Scythæ, & Dahæ primi omnium invaſere Indos. Perdiccam deinde cum equitibus in dextrum cornu hoſtium emiſit. Jam undique pugna ſe moverat, cum ji, qui currus agebant, illud ultimum auxilium ſuorum rati, effuſis habenis in medium diſcrimen ruere cœperunt. Anceps id malum utriuſque erat. Nam & Macedonum pedites primo impetu obterebantur, & per lubrica, atque invia immiſſi currus excutiebant eos, à quibus regebantur. Aliorum turbati equi non in voragines modò, lacunaſque, ſed etiam in amnem præcipitavere curricula. Pauci tamen hoſtium tenus exacti penetravere ad Porum, acerrimè pugnam cientem. Is ut diſſipatos tota acie currus vagari ſine rectoribus vidit, proximis amicorum diſtribuit elephantos. Poſt eos poſuerat pedites, ac ſagittarios tympana pulſare ſolitos. Id pro cantu tubarum Indis erat; nec ſtrepitu eorum movebantur, olim ad notum ſomnum auribus mitigatis. Herculis ſimulacrum agmini peditum præferebatur. Id maximum erat bellantibus incitamentum: & deſeruiſſe geſtantes militare flagitium habebatur. Capitis enim ſanxerant pœnam iis, qui ex acie non retuliſſent, metu, quem ex illo hoſte quondam conceperant, etiam in religionem, venerationemque converſo. Macedonas non belluarum modò, ſed etiam ipſius Regis aſpectus parumper inhibuit. Belluæ diſpoſitæ inter armatos ſpeciem tur-

turrium procul fecerant. Ipſe Porus humanæ magnitudinis propemodum exceſſerat formam. Magnitudini Pori adjicere videbatur bellua, qua vehebatur, tantum inter cæteras eminens, quantum aliis ipſe præſtabat. Itaque Alexander contemplatus & Regem, & agmen Indorum, *Tandem*, inquit, *par animo periculum video. Cum beſtiis ſimul, & cum egregiis viris res eſt.* Intuenſque Cœnum, *Cùm ego*, inquit, *Ptolomæo, Perdiccaque, & Hephæſtione comitatus, in lævum hoſtium cornu impetum fecero, viderisque me in medio ardore certaminis, ipſe dextrum move, & turbatis ſigna infer. Tu, Antigone, & tu, Leonate, & Tauron, invehimini in mediam aciem, & urgebitis frontem. Haſtę noſtræ prælongæ, & validę, non aliàs magis, quàm adversùs belluas, rectoreſque earum uſui eſſe poterunt. Deturbate eos, qui vehuntur, & ipſas confodite. Anceps genus auxilii eſt, & in ſuos acriùs fuerit. In hoſtem enim imperio, in ſuos pavore agitur.* Hæc eloquutus, concitat equum primus. Jamque (ut deſtinatum erat) invaſerat ordines hoſtium, cùm Cœnus ingenti vi in lævum cornu invehitur. Phalanx quoque in mediam Indorum aciem uno impetu prorupit. At Porus, quà equitem invehi ſenſerat, belluas agi juſſit. Sed tardum, & penè immobile animal, equorum velocitatem æquare non poterat. Nec ſagittarum quidem ullus erat Barbaris uſus. Quippe longas, & prægraves, niſi priùs in terra ſtatuerent arcum, haud ſatis aptè, & commodè imponunt: tum homo lubrica, & ob id impediente conatum, molientes ictus, celeritate hoſtium occupabantur. Ergo ſpreto Regis imperio (quod ferè fit, ubi turbatis acriùs metus, quam Dux imperare cœpit) totidem erant Imperatores, quot agmina errabant.

Alias

Alius jungere aciem, alius dividere, ſtare quidam, & nonnulli circumvehi terga hoſtium jubebant. Nihil in medium conſulebatur. Porus tamen cum paucis, quibus metu potior fuerat pudor, colligere diſperſos, obvius hoſti ire pergit, elephantoſque ante agmen ſuorum agi jubet. Magnum belluæ injecere terrorem, inſolitúſque ſtridor non equos modò, tam pavidum ad omnia animal, ſed viros quoque, ordineſque turbaverat. Jam fugæ circunſpiciebant locum paulò antè victores, cùm Alexander Agrianos, & Thracas leviter armatos, meliorem concurſatione, quàm cominùs militem, emiſit in belluas. Ingentem ii vim telorum injicere & elephantis, & regentibus eos. Phalanx quoque inſtare conſtanter territis cœpit. Sed quidam avidiùs perſequuti, belluas in ſemet irritavere vulneribus. Obtriti ergo pedibus earum, cæteris, ut parciùs inſtarent, fuere documentum. Præcipuè terribilis illa facies erat, cùm manu arma, viroſque corriperent, & ſuper ſe regentibus traderent. Anceps ergo pugna nunc ſequentium, nunc fugientium elephantos, in multum diei varium certamen extraxit, donec ſecuribus (id nanque genus auxilii præparatum erat) pedes amputare cœperunt. Copidas vocant gladios leviter curvatos falcibus ſimiles, queis appetebant belluarum manus. Nec quidquam inexpertum, non mortis modò, ſed etiam in ipſa morte novi ſupplicii timor omittebat. Ergo elephanti vulneribus tandem fatigati, ſuos impetu ſternunt, & qui rexerant eos, præcipitati in terram ab ipſis obterebantur. Itaque pecorum modo magis pavidi, quàm infeſti ultra aciem exigebantur; cùm Porus deſtitutus à pluribus, tela multò antè præparata, in circumfu-

ſos

ſos ex elephanto ſuo cępit ingerere. Multiſque eminùs vulneratis, expoſitus ipſe ad ictus undique petebatur. Novem jam vulnera hinc tergo, illinc pectore exceperat: multoque ſanguine profuſo, languidis manibus magis elapſa: quàm excuſſa tela mittebat. Nec ſegniùs bellua inſtincta rabie nondum ſaucia, invehebatur ordinibus, donec rector belluæ Regem conſpexit fluentibus membris, omiſſiſque armis vix compotem mentis. Tum belluam in fugam concitat, ſequente Alexandro. Sed equus ejus multis vulneribus confoſſus, deficienſque procubuit, poſito magis Rege, quàm effuſo. Itaque, dum equum mutat, tardiùs inſequutus eſt. Interim frater Taxilis Regis Indorum præmiſſus ab Alexandro, monere cępit Porum, ne ultima experiri perſeveraret, dederetque ſe victori. At ille, quanquam exhauſtæ erant vires, deficiebatque ſanguis, tamen ad notam vocem excitatus, *Agnoſco*, inquit *Taxilis fratrem, Imperii, Regiſque ſui proditorem*: & telum, quod unum fortè non effluerat, contorſit in eum, quod per medium pectus penetravit ad tergum. Hoc ultimo virtutis opere edito, fugere acriùs cępit. Sed elephantus quòque, qui multa exceperat tela, deficiebat. Itaque ſiſtit fugam, peditemque ſequenti hoſti objecit. Jam Alexander conſequutus erat, & pertinacia Pori cognita, vetabat reſiſtentibus parci. Ergo undique & in pedites, & in ipſum Porum tela congeſta ſunt, queis tandem gravatus, labi ex bellua cępit. Indus, qui elephantum regebat, deſcendere eum ratus, more ſolito elephantum procumbere juſſit in genua. Qui ut ſe ſubmiſit, cæteri quoque (ita enim inſtituti erant) demiſere corpora in terram. Ea res & Porum, & cęteros vi-

cto-

ctoribus tradidit. Rex ſpoliari corpus Pori, interremptum eſse credens, juſſit, & qui detraherent loricam, veſtemque; concurrere, cùm bellua dominum tueri, & ſpoliantes cępit appetere, levatumque corpus ejus rurſus dorſo ſuo imponere. Ergo telis undique obruitur, confoſſoque eo, in vehiculum Porus imponitur. Quem Rex ut vidit allevantem oculos, non odio, ſed miſeratione commotus, *Quæ malùm*, inquit, *amentia te coegit, rerum mearum cognita fama, belli fortunam experiri, cùm Taxilis eſſet in deditos clementiæ meæ tam propinquum tibi exemplum?* At ille, *Quoniam*, inquit, *percontaris, reſpondebo ea libertate, quam interrogando feciſti. Neminem me fortiorem eſſe cenſebam. Meas enim noveram vires, nondum expertus tuas. Fortiorem eſſe te, belli docuit eventus. Sed ne ſic quidem parùm felix ſum, ſecundus tibi.* Rurſus interrogatus, quid ipſe victorem ſtatuere debere cenſeret, *Quod hic*, inquit, *dies tibi ſuadet, quo expertus es, quàm caduca felicitas eſſet.* Plus monendo profecit, quàm ſi precatus eſſet. Quippe magnitudinem animi ejus interritam, ac ne fortunâ quidem infractam, non miſericordia modò, ſed etiam honore excipere dignatus eſt. Ægrum curavit haud ſecùs, quàm ſi pro ipſo pugnaſſet: confirmatum, contra ſpem omnium, in amicorum numerum recepit: mox donavit ampliorem Regno, quàm tenuit. Nec ſanè quidquam ingenium ejus ſolidius, aut conſtantius habuit, quàm admirationem veræ laudis, & gloriæ. Simpliciùs tamen famam æſtimabat in hoſte. Quippe à ſuis credebat magnitudinem ſuam deſtrui poſse, eandem clariorem fore, quò majores fuiſſent, quos ipſe viciſſet.

LIBER NONUS.

SYNOPSIS.

INteriorem Indiam, victis paſſim gentibus, peragrat. Claſſem parat. Ingentes in ſaltibus ſerpentes, & rhinocerotas reperit. Hortatur militem ad futura bella ſuſcipienda: miles abnuit. Cœnus pro milite cauſam agit. Rex dat manus votis exercitus: aras finium, quos attigerat, monumentum ponit. Cœni mors. Nicæam, & Bucephalam urbes condit. Supplementum militum è Græcia accipit. Per flumen Aceſinem portat copias, Oceanum aditurus. Ad Sobios Herculis poſteritatem pervenit. Oxydracas, & Mallos expugnat. Miles in ſeditionem rursùs vertitur, quam ſedat Rex. In oppido Oxydracarum ultimum vitæ diſcrimen adit: ægreque tandem eripitur. Oppidum excinditur. Rex curatur. Amici hortatur, ne deinceps ſe tantis diſcriminibus objiciat, ab illius vita pendere vitam omnium. Reſpondet Alexander, & gloriæ ſtudium infinitum preſefert. Græci Coloni circa Bactra, & Scythas, relictis coloniis, in patriam abeunt. Legatos duarum gentium ſe dedentium audit. Dioxippus athleta provocatorem vincit, deinde ſeipſum intor-

terficit. Variæ gentes ſe Regis fidei permittunt, aliæ vi ſubiguntur. Ptolemæi vulnus, periculum, & curatio. Claſſis in ore fluminis ad Oceanum ingens diſcrimen adit. Adnavigant inde proximè Oceanum, & in fluminis inſulis æſtu maris inundatis, omnes vita periclitantur. Rex æſtum ſequutus, CCCC. ſtadia provehitur in mare, inde redit ad claſſem, quæ adverſo flumine revecta militem exponit. Alexander complures urbes condit. Nearchus, & Oneſichitus navarchi explorant Oceanum. Alexander copias terreſtri itinere reducit. Incidunt in Barbaros, & ultimam patiuntur famem; inde in morbos, & mortes dantur multi: Rex commeatum aliunde curat. Tandem omnis redit felicitas. Imitatur Rex Bacchi triumphum. Aſpaſten Carmaniæ Satrapen interficit.

CAPUT I.

Hortatur militem ad perſequendum bellum ſpe prædæ. Duas urbes ad Hydaſpen conſtituit. Donat fortes præmiis. Abiſares deditionem formidat. Rex ad interiorem Indiam tranſit.

ALexander tam memorabili victoria lætus, qua ſibi Orientis fines apertos eſſe cenſebat, Soli victimis cæſis, milites quoque, quò promptioribus animis reliqua belli munia obirent, pro concione laudatos docuit, quidquid Indis virium fuiſſet, illa dimicatione proſtratum,

tum, cæteram opimam prædam fore, celebrataſque opes in ea regione eminere, quam peterent: proinde jam vilia, & obſoleta eſse ſpolia de Perſis: gemmis, margaritiſque, & auro, atque ebore Macedoniam, Græciamque, non ſuas tantùm domos, repleturum. Avidi milites & pecuniæ, & gloriæ, ſimul, quia nunquam affirmatio ejus fefellerat eos, pollicentur operam. Dimiſſiſque cum bona ſpe, navigia ædificari jubet, ut cum totam Aſiam percurriſſent, finem terrarum mare viſeret. Multa materia navalis in proximis montibus erat. Quam cædere aggreſſi, magnitudinis inuſitatæ reperere ſerpentes. Rhinocerotes quoque, rarum alibi animal, in iiſdem montibus erant: Cæterùm hoc nomen belluis eis inditum à Græcis, ſermonis ejus ignari aliud lingua ſua uſurpant. Rex duabus urbibus conditis in utraque fluminis, quod ſuperaverant, ripa, copiarum Duces coronis, & mille aureis ſingulos donat. Cæteris quoque proportione, aut gradus quem in militia obtinebant, aut navatæ operæ, honos habitus eſt. Abiſares, qui priùs, quàm cum Poro dimicaretur, Legatos ad Alexandrum miſerat, rursùs alios miſit, pollicentes omnia facturum, quæ imperaſſet, modò ne cogeretur corpus ſuum dedere. Neque enim aut ſine Regio Imperio victurum, aut regnaturum eſſe captivum. Cui Alexander nuntiari juſſit, ſi gravaretur ad ſe venire, ipſum ad eum eſſe venturum.

CA-

CAPUT II.

Interioris Indiæ deſcriptio. Rex multas gentes partim vi, partim ultrò deditas recipit.

HInc Poro, amneque ſuperato, ad interiora Indiæ proceſſit. Sylvæ erant propè in immenſum ſpatium diffuſæ; proceriſque, & in eximiam altitudinem editis arboribus umbroſæ. Plerique rami inſtar ingentium ſtipitum flexi in humum, rursùs, quà ſe curvaverant, erigebantur, adeò, ut ſpecies eſſet non rami reſurgentis, ſed arboris ex ſua radice generatæ. Cœli temperies ſalubris. Quippe, & vim Solis umbrę levant, & aquæ largę manant è fontibus. Cæterùm hìc quòque ſerpentium magna vis erat, ſquamis fulgorem auri reddentibus. Virus haud ullum magis noxium eſt: Quippe morſum præſens mors ſequebatur, donec ab incolis remedium oblatum eſt. Hinc per deſerta ventum eſt ad flumen Hydraonten. Junctum erat flumini nemus opacum arboribus alibi inuſitatis; agreſtiumque pavonum multitudine frequens. Caſtris inde motis, oppidum haud procul poſitum corona capit; obſidibuſque acceptis, ſtipendium imponit. Ad magnam deinde (ut in ea regione) urbem pervenit, non muro, ſolùm, ſed etiam palude munitam. Cæterùm Barbari vehiculis inter ſe junctis dimicaturi occurrerunt. Aliis tela, aliis haſtæ, aliis ſecures erant. Tranſiliebantque in vehicula ſtrenuo ſaltu, cùm ſuccurrere laborantibus ſuis vellent. Ac primò inſolitum genus pugnæ Macedonas terruit, cùm eminùs vulnerarentur. Deinde ſpreto tam incondito

agmi-

agmine; ab utroque latere vehiculis circumfuſi, repugnantes fodere cœperunt. Et vincula, queis conſerta erant, juſſit incidi, quò faciliùs ſingula circumvenirentur. Itaque octingentis ſuorum amiſſis, in oppidum refugerunt. Poſtero die ſcalis undique admotis, muri occupantur. Paucis pernicitas ſaluti fuit, qui cognito urbis excidio, paludem tranavere, & in vicina oppida ingentem intulere terrorem, invictum exercitum, & Deorum profectò, adveniſſe memorantes. Alexander, ad vaſtandam eam regionem, Perdicca cum expedita manu miſſo, partem copiarum Eumeni tradit, ut is quoque Barbaros ad deditionem compelleret. Ipſe cæteros ad urbem validam, in quam aliarum quòque confugerant incolæ, duxit. Oppidani, miſſis, qui Regem deprecarentur, nihilominùs bellum parabant. Quippe orta ſeditio in diverſa conſilia diduxerat vulgum. Alii omnia deditione potiorà, quidam nullam opem in ipſa eſſe ducebant. Sed, dum nihil in commune conſulitur, qui deditioni imminebant, apertis portis hoſtem recipiunt. Alexander, quanquam belli auctoribus jure poterat iraſci, tamen omnibus venia data, & obſidibus acceptis, ad proximam deinde urbem caſtra movit. Obſides ducebantur ante agmen: quos cùm è muris agnoviſſent, utpote gentis ejuſdem, in colloquium convocaverunt. Illi clementiam Regis, ſimulque vim commemorando, ad deditionem eos compulere. Cæteraſque urbes ſimili modo deditas in fidem accepit.

CAPUT III.

Sophitis Regnum deditur. De canibus venaticis admiranda.

Hinc in Regnum Sophitis perventum eſt. Gens, ut Barbari; ſapientia excellit, boniſque moribus regitur. Genitos liberos non parentum arbitrio tollunt, aluntque, ſed eorum, quibus ſpectandi infantium habitum cura mandata eſt. Si quos ſegnes, aut aliqua membrorum parte inutiles notaverunt, necari jubent. Nuptiis coeunt, non genere, ac nobilitate conjunctis, ſed electa corporum ſpecie: quia eadem æſtimatur in liberis. Hujus gentis oppidum, cui Alexander admoverat copias, ab ipſo Sophite obtinebatur. Clauſæ erant portæ, ſed nulli in muris, turribuſque ſe armati oſtendebant. Dubitabantque Macedones, deſerriſſentne urbem incolæ, an fraude ſe occulerent: cum ſubitò patefacta porta, Rex Indus cum duobus adultis filiis occurrit, multùm inter omnes Barbaros eminens corporis ſpecie. Veſtis erat auro, purpuraq; diſtinctaquæ etiam crura velabat. Aureis ſoleis inſuerat gemmas. Lacerti quoque, & brachia margaritis ornata erant. Pendebant ex auribus inſignes candore, & magnitudine lapilli. Baculum aureum berylli diſtinguebant. Quo tradito, precatus, ut ſoſpes acciperet, ſe, liberoſque, & gentem ſuam dedidit. Nobiles ad venando canes in ea regione ſunt. Latratu abſtinere dicuntur, cùm viderere feram, leonibus maximè infeſti. Horum vim ut oſtenderet Alexandro, in conſpectu leonem eximiæ magnitudinis juſſit emitti, & quatuor

ruor omninò admoveri canes. Qui celeriter occupaverunt feram: cùm ex jis, qui aſſueverant talibus miniſteriis, unus canis leoni cum aliis inhærentis crus avellere, &, quia non ſequebatur, ferro amputare cœpit, nec ſic quidem pertinacia victa, rursùs aliam partem ſecare inſtituit, & inde non ſegniùs inhærentem, ferro ſubinde cædebat. Ille in vulnere feræ dentes moribundus quoque infixerat. Tantam in illis animalibus ad venandum cupiditatem ingeneraſſe naturam memoriæ proditum eſt. Equidem plura tranſcribo, quàm credo. Nam nec affirmare ſuſtineo, de quibus dubito, nec ſubducere, quæ accepi.

CAPUT IV.

Phegeles Rex deditur. Natura loci deſcribitur, & Ganges fluvius, & Agramanes Rex potentiſſimus. Dubius Rex de milite, an eſſet ſequuturus, concionem habet.

Relicto igitur Sophite in ſuo Regno; ad fluvium Hypaſin proceſſit, Hephæſtione, qui diverſam regionem ſubegerat, conjuncto. Phegeles erat gentis proximæ Rex, qui popularibus ſuis colere agros, ut aſſueverant, juſſis, Alexandro cum donis occurrit; nihil, quod imperaret, detrectans. Biduum apud eum ſubſtitit Rex: tertio die amnem ſuperare decreverat, tranſitu difficilem, non ſpatio ſolùm aquarum, ſed etiam ſaxis impeditum. Percontatus igitur Phegelem, quæ noſcenda erant, undecim dierum ultra flumen per vaſtas ſolicitudines iter eſſe cognoſcit, excipere deinde Gangem maximum totius Indiæ flumi-

fluminum, ulteriorem ripam colere gentes Gangaridas, & Pharraſios, eorumque Regem eſſe Agrammen, viginti millibus equitum, ducentiſque peditum obſidentem vias, ad hæc quadrigarum duo millia trahere, & præcipuum terrorem elephantos, quos trium millium numerum explere dicebat. Incredibilia Regi omnia videbantur. Igitur Porum (nam cum eo erant) percontatur, an vera eſſent, quæ dicerentur. Ille vires quidem gentis, & Regni haud falsò jactari affirmat, cæterùm qui regnaret, non modò ignobilem eſſe, ſed etiam ultimæ ſortis: quippe patrem ejus tonſorem vix diurno quæſtu propulſantem famem, propter habitum haud indecorum, cordi fuiſſe Reginæ, ab ea in propriorem ejus, qui tum regnaſſet, amicitiæ locum admotum, interfecto eo per inſidias, ſub ſpecie tutelæ liberum ejus, invaſiſſe Regnum, necatiſque pueris, hunc qui nunc regnat, generaſſe, inviſum, vilemque popularibus, magis paternæ fortunæ, quàm ſuæ memorem. Affirmatio Pori multiplicem animo Regis injecerat curam. Hoſtem, belluaſque ſpernebat, ſitum locorum, & vim fluminum extimeſcebat. Relegatos in ultimum penè rerum humanarum perſequi terminum, & eruere, arduum videbatur. Rursùs avaritia gloriæ, & inſatiabilis cupido famæ; nihil invium, nihil remotum videri ſinebat. Et interdum dubitabat, an Macedones tot emenſi ſpatia terrarum, in acie, & in caſtris ſenes facti, per objecta flumina, per tot naturæ obſtantes difficultates, ſequuturi eſſent. Abundantes, onuſtoſque præda, magis parta frui velle, quàm acquirenda fatigari. Non idem ſibi, & militibus animi eſſe. Se totius orbis imperium mente complexum, adhuc

in

in operum ſuorum primordio ſtare, militem labore defatigatum, proximum quenque fructum finito tandem periculo expetere. Vicit ergo cupido rationem, & concionem vocatis militibus, ad hunc maximè modum diſſeruit.

CAPUT V.

Suadet militi ultimum reſtare bellum: Elevat conceptam de hoſtis potentia opinionem, laudat virtutem ſuorum. Nec tamen perſuadet. Oritur omnium fletus.

Non ignoro, milites, multa, quæ terrere vos poſſent, ab incolis Indiæ per hos dies de induſtria eſſe jactata. Sed non eſt improviſa vobis mentientium vanitas. Sic Ciliciæ fauces, ſic Meſopotamiæ campos, Tigrim, & Euphratem, quorum alterum vado tranſivimus, alterum ponte, terribilem fecerant Perſæ. Nunquam ad liquidum fama perducitur: omnia illa tradente, majora ſunt vero. Noſtra quoque gloria, cùm ſit ex ſolido, plus tamen habet nominis, quàm operis. Modò quis belluas offerentes menium ſpeciem, quis Hydaſpen amnem, quis cetera auditu majora, quàm vero, ſuſtinere poſſe credebat? Olim herculè fugiſſemus ex Aſia, ſi nos fabulæ debellare potuiſſent. Creditiſne elephantorum greges majores eſſe, quàm uſquam armentorum ſunt? cùm & rarum ſit animal, nec facilè capiatur, multòque difficiliùs mitigetur. Atqui eadem vanitas, copias peditum, equitumque numeravit. Nam flumen quò latiùs fuſum eſt, hoc placidùs ſtagnat. Quippe anguſtis ripis coercita, & in arctiorem alveum eliſa, torrentes aquas invehunt: contra ſpatio alvei ſegnior curſus eſt. Prætereà in ripa omne periculum eſt, ubi applicantes na-

 vigia

vigiæ hoſtis expectat. Ita quantumcumque flumen intervenit, idem futurum diſcrimen eſt evadentium in terram. Sed omnia iſta vera eſſe fingamus. Utrumne vos magnitudo belluarum, an multitudo hoſtium terret? Quod pertinet ad elephantos, præſens habemus exemplum: in ſuos vehementiùs, quàm in nos incurrerunt. Tam vaſta corpora ſecuribus, falcibuſque mutilata ſunt. Quid autem intereſt, totidem ſint, quot Porus habuit, an tria millia, cùm, uno, aut altero vulneratis, ceteros in fugam declinare videamus? Deinde paucos quoque incommodè regunt: congregata verò tot millia ipſa ſe elidunt, ubi nec ſtare, nec fugere potuerint, inhabiles vaſtorum corporum moles. Equidem ſic animalia iſta contempſi, ut, cùm haberem, ipſe non oppoſuerim, ſatis gnarus, plus ſuis, quàm hoſtibus periculi inferre. At enim equitum, peditumque multitudo vos commovet. Cum paucis enim pugnare ſoliti eſtis, & nunc primùm inconditam ſuſtinebitis turbam. Teſtis adverſus multitudinem invicti Macedonum roboris Granicus amnis, et Cilicia inundata cruore Perſarum, & Arbella, cujus campi devictorum à nobis oſſibus ſtrati ſunt. Serò hoſtium legiones numerare cepiſtis, poſteaquam ſolitudinem in Aſia vincendo feciſtis. Cùm per Helleſpontum navigaremus, de paucitate noſtra cogitandum fuit. Nunc nos Scythæ ſequuntur, Bactriana auxilia præſto ſunt, Dahæ, Sogdianique inter nos militant. Nec tamen illi turbæ confido. Veſtras manus intueor, veſtram virtutem, rerum, quas geſturus ſum, vadem, prædemque habeo. Quandiu vobiſcum in acie ſtabo, nec meos, nec hoſtium exercitus numeravero. Vos modò animos mihi plenos alacritatis, ac fiduciæ adhibite. Non in limine operum, laborumque noſtrorum, ſed in exitu ſtamus. Pervenimus ad Solis

ortum

ortum, & Oceanum, niſi obſtat ignavia, inde victores, perdomito fine terrarum, revertemur in patriam. Nolite (quod pigri agricolæ faciunt) maturos fructus per inertiam amittere è manibus. Majora ſunt periculis præmia. Dives eadem, & imbellis eſt regio. Itaque non tam ad gloriam vos duco, quàm ad prædam. Digni eſtis, qui opes, quas illud mare littoribus invehit, referatis in patriam. Digni, qui nihil inexpertum, nihil metu omiſſum relinquatis. Per vos, gloriamque veſtram, qua humanum faſtigium exceditis, perque & mea in vos, & in me veſtra merita, quibus invicti contendimus, oro, quæſoque, ne humanarum rerum terminos adeuntem, alumnum, commilitonemque veſtrum, nè dicam Regem, deſeratis. Cætera vobis imperari, hoc unum debiturus ſum. Et is vos rogo, qui nihil unquam vobis præcepi, quin primus me periculis obtulerim, qui ſæpè aciem clypeo meo texi, ne infringeretis in manibus meis palmam, qua Herculem, Liberumque Patrem, ſi invidia abfuerit, æquabo. Date hoc precibus meis, & tandem obſtinatum ſilentium rumpite. Ubi eſt ille clamor, alacritatis veſtræ index? ubi eſt ille meorum Macedonum vultus? Non agnoſco vos, milites, nec agnoſci videor à vobis. Surdas jamdudum aures pulſo. Averſos animos, & infractos excitare conor. Cùmque illi in terram demiſſis capitibus tacere perſeverarent, *Neſcio quid*, inquit, *imprudens in vos deliqui, quòd me ne intueri quidem vultis. In ſolitudine mihi videor eſſe. Nemo reſpondet, nemo ſaltem negat? Quos alloquor? quid autem poſtulo? veſtram gloriam, & magnitudinem vindicamus. Ubi ſunt illi, quorum certamen paulo ante vidi, contendentium, qui potiſſimùm vulnerati Regis corpus exciperent? Deſertus, deſtitutus ſum, hoſtibus deditus. Sed ſolus quoque ire perſe-*

verabo. Objicere me fluminibus, & belluis, & illis gentibus, quarum nomina horretis. Inveniam, qui deſertum à vobis ſequantur. Scythæ, Bactrianique erunt mecum, hoſtes paulo ante, nunc milites noſtri. Mori præſtat, quàm præcariò Imperatorem eſſe. Ite reduces domos, ite deſerto Rege ovantes. Ego hìc à vobis deſperatæ victoriæ; aut honeſtæ morti locum inveniam. Nec ſic quidem ulli militum vox exprimi potuit. Expectabant, ut Duces, principeſque ad Regem perferrent, vulneribus, & continuo labore militiæ fatigatos, non detrectare munia, ſed ſuſtinere non poſſe. Cæterùm illi metu attoniti in terram ora defixerant. Igitur primò fremitus ſua ſponte, deinde gemitus quoque oritur, paulatimq; liberiùs dolor erigi cœpit, manantibus lacrymis, adeò ut Rex, ira in miſericordiam verſa, ne ipſe quidem, quanquam cuperet, temperare oculis potuerit.

CAPUT VI.

Cœnus reſpondet orationi Regis, & deprecatur loco exercitus longiorem militiam. Solvitur lacrymis concio. Rex indignatus includitur.

Tandem univerſa concione effuſiùs flente, Cœnus auſus eſt, cunctantibus cæteris, propiùs tribunal accedere, ſignificans ſe loqui velle. Quem ut videre milites detrahentem galeam capiti (ita enim Regem alloqui mos eſt) hortari cæperunt, ut cauſam exercitus ageret. Tum Cœnus, *Dii prohibeant*, inquit, *à nobis impias mentes, & profecto prohibent. Idem animus eſt tuis, qui fuit ſemper, ire, quo juſſeris, pugnare, periclitari, ſanguine noſtro commendare poſteritati tuum nomen. Proinde ſi perſeveras,*

iner-

inermes quoque, & nudi, & exangues, utcunque tibi cordi eſt, ſequimur, vel antecedimus. Sed, ſi audire vis non fictas tuorum militum voces, verùm neceſſitate ultima expreſſas, præbe, quæſo, propitias aures, imperium, atque auſpicium tuum conſtantiſſimè ſequutis, &, quocunque pergis, ſequuturis. Viciſti, Rex, magnitudine rerum non hoſtes modò, ſed etiam milites. Quidquid mortalitas capere poterat, implevimus. Emenſis maria, terraſque, meliùs nobis, quàm incolis omnia nota ſunt. Penè in ultimo mundi fine conſiſtimus. In alium orbem paras ire, & Indiam quæris, Indis quòque ignotam. Inter feras, ſerpenteſque degentes eruere ex latebris, & cubilibus ſuis expetis, ut plura, quàm Sol videt, victoria luſtres. Digna prorſus cogitatio animo tuo, ſed altior noſtro. Virtus enim tua ſemper in incremento erit; noſtra vis in fine jam eſt. Intuere corpora exanguia, tot perfoſſa vulneribus, tot cicatricibus turpia. Jam tela hebetia ſunt, jam arma deficiunt. Veſtem Perſicam induimus, quia domeſtica ſubvehi non poteſt. In externum degeneravimus cultum. Quoto cuique lorica eſt? quis equum habet? Jube quæri, quàm multos ſervi ipſorum perſequuti ſint, quid cuique ſuperſit ex præda. Omnium victores, omnium inopes ſumus. Nec luxuria laboramus, ſed bello inſtrumenta belli conſumpſimus. Hunc tu pulcherrimum exercitum nudum objicies belluis? Quarum ut multitudinem augeant de induſtria barbari, magnum tamen eſſe numerum etiam ex mendacio intelligo. Quòd ſi adhuc penetrare in Indiam certum eſt, regio à Meridie minùs vaſta eſt. Quâ ſubacta, licebit decurrere in illud mare, quod rebus humanis terminum voluit eſſe natura. Cur circuitu petis gloriam, quæ ad manum poſita eſt? Hic quòque occurrit Oceanus. Niſi mavis errare, per-

pervenimus, quo tua fortuna ducit. Hac tecum, quàm ſine te cum his loqui malui, non ut inirem circunſtantis exercitus gratiam, ſed ut vocem loquentium potius, quam ut gemitum murmurantium audires. Ut finem orationi Cœnus impoſuit, clamor undique cum ploratu oritur, Regem, patrem, dominum, confuſis appellantium vocibus, Jamque & alii Duces, præcipuèque ſeniores, queis ob ætatem & excuſatio honeſtior erat, & auctoritas major, eadem precabantur. Ille nec caſtigare obſtinatos, nec mitigare poterat iratos. Itaque inops conſilii deſiluit è tribunali, claudique Regiam juſſit, omnibus, præter aſſuetos, adire prohibitis.

CAPUT VII.

Signat terminos expeditionis. Redit, qua venerat. Cœni mors. Ad Aceſinem flumen novum ſupplementum accipit. Duos Reges conciliat. Duo oppida condit. Claſſis ad Sobios devenit.

Biduum iræ datum eſt, tertio die proceſſit: Erigique duodecim aras ex quadrato ſaxo, monumentum expeditionis ſuæ, munimenta quoque caſtrorum juſſit extendi, cubiliaque amplioris formæ, quàm pro corporum habitu, relinqui, ut ſpeciem omnium augeret poſteritati fallax miraculum præparans. Hinc repetens, quæ emenſus erat, ad flumen Aceſinem locat caſtra. Ibi fortè Cœnus morbo extinctus eſt. Cujus morte ingemuit Rex quidem, adjecit tamen, propter paucos dies longam orationem eum exorſum, tanquam ſolus Macedoniam viſurus eſſet. Jam in aqua claſſis, quam ædificari juſſerat, ſtabat. Inter hæc Memnon ex

Thracia in ſupplementum equitum VI. millia, præter eos ab Harpalo peditum ſeptem millia adduxerat, armaque viginti quinque millia auro, & argento cælata pertulerat: queis diſtributis, vetera cremari juſſit, mille navigiis aditurus Oceanum. Diſcordes, & vetera odia retractantes Porum, & Taxilem Indiæ Reges, firmata per affinitatem gratia, reliquit in ſuis Regnis, ſummo in ędificanda claſſe amborum ſtudio uſus. Oppida quoque duo condidit, quorum alterum Nicęam appellavit, alterum Bucephalon, equi, quem amiſerat, memoriæ, ac nomini dedicans urbem. Elephantis deinde, & impedimentis terra ſequi juſſis, ſecundo amne defluxit, quadraginta fermè ſtadia ſingulis diebus procedens, ut opportunis locis exponi ſubinde copiæ poſſent.

CAPUT VIII.

Sobios deſcribit. Rex oppida vi occupat. Per fluminum concurſum in vortices abripitur, & tantùm non hauritur.

PErventum erat, in regionem, in qua Hydaſpes amnis Aceſini committitur. Hinc decurrit in fines Sobiorum. Hi de exercitu Herculis majores ſuos eſse commemorant, ęgros relictos eſse, cepiſſe ſedem, quam ipſi obtinebant. Pelles ferarum pro veſte, clavæ pro telo erant. Multaque, etiam cùm Gręci mores exoleviſsent, ſtirpis oſtendebant veſtigia. Hinc excenſione facta, CCL. ſtadia proceſſit. Depopulatuſque regionem, oppidum caput ejus corona cepit. XL. peditum millia alia gens in ripa fluminis oppoſuerat, quam amne ſuperato,

in fugam compulit, incluſoſque mœnibus expugnat. Puberes interfecti ſunt, cæteri venierunt. Alteram deinde urbem expugnare adortus, magnaque vi defendentium pulſus, multos Macedonum amiſit. Sed, cùm in obſidione perſeveraſset, oppidiani, deſperata ſalute, ignem ſubjecere tectis, ſe quòque, ac liberos, conjugeſque incendio cremant. Quod cùm ipſi augerent, hoſtes extinguerent, nova forma pugnæ erat. Delebant incolæ urbem, hoſtes defendebant. Adeò etiam naturæ jura bellum in contrarium mutat. Arx erat oppidi intacta, in qua præſidium dereliquit. Ipſe navigio circumvectus eſt arcem. Quippe tria flumina tota India præter Gangem maxima, munimento arcis applicant undas. A Septentrione Indus alluit, à Meridie Aceſines Hydaſpi confunditur. Cæterùm amnium coitus maritimis ſimiles fluctus movet. Multoque, ac turbido limo, quod aquarum concurſu ſubinde turbatur, iter, quà meant navigia, in tenuem alveum cogitur. Itaque, cùm crebri fluctus ſe inveherent, & navium hinc proras, hinc latera pulſarent, ſubducere nautæ cœperunt. Sed miniſteria eorum hinc metu, hinc prærapida celeritate fluminum occupantur. In oculis duo majora omnium navigium ſubmerſa ſunt: leviora, cùm & ipſa nequirent regi, in ripam tamen innòxia expulſa ſunt. Ipſe Rex in rapidiſſimos vortices incidit, quibus intorta navis obliqua, & gubernaculi impatiens agebatur Jam veſtem detraxerat corporis, projecturus ſemet in flumen, amicique, ut exciperent eum, haud procul nabant. Apparebatque anceps periculum tam nataturi, quàm navigare perſeverantis. Ergo ingenti certamine concitant remos, quantáque vis hu-

ma-

mana eſſe poterat, admota eſt, ut fluctus, qui ſe invehebant, everberarentur. Findi crederes undas, & retrò gurgites cedere. Quibus tandem navis erepta, non tamen ripæ adplicatur, ſed in proximum vadum illiditur. Cum amne bellum fuiſſe crederes. Ergo, aris pro numero fluminum poſitis, ſacrificioque facto, triginta ſtadia proceſſit.

CAPUT IX.

Ad Oxydracas, & Mallos accedit. Seditionem militarem compeſcit.

INde ventum eſt in regionem Oxydracarum, Mallorumque. Quos aliàs bellare inter ſe ſolitos, tunc periculi ſocietas junxerat. Novem millia juniorum peditum in armis erant, præter hos equitum decem millia, nongentæque quadrigæ. At Macedones, qui omni diſcrimine jam defunctos ſe eſſe crediderant, poſtea quàm integrum bellum cum ferociſſimis Indiæ gentibus intereſſe cognoverunt, improviſo metu territi, rursùs ſeditioſis vocibus Regem increpare cœperunt. Gangem amnem, & quæ ultra eſſent, coactos tranſmittere, non tamen finiſſe, ſed mutaſſe bellum. Indomitis gentibus ſe objectos, ut ſanguine ſuo aperirent ei Oceanum. Trahi extra ſidera, & Solem, cogique adire, quæ mortalium oculis natura ſubduxerit. Novis identidem armis novos hoſtes exiſtere. Quos ut omnes fundant, fugantque, quod præmium ipſos manere? caliginem, ac tenebras, & perpetuam noctem profundo incubantem, repletum immanium belluarum gregibus fretum, immobiles undas, in quibus emoriens natura de-

defecerit. Rex non ſua, ſed militum ſolicitudine anxius, concione advocata, docet, imbelles eſſe, quos metuant. Nihil deinde præter has gentes obſtare, quò minùs terrarum ſpatia emenſi, ad finem ſimul mundi, laborumque perveniant. Ceſſiſſe illis metuentibus Gangem, & multitudinem nationum, quæ ultra amnem eſſent, declinaſſe iter eò, ubi par gloria, minus periculum eſſet. Jam proſpicere ſe Oceanum, jam perflare ad ipſos auram maris. Ne inviderent ſibi laudem, quam peteret, Herculis, & Liberi Patris terminos tranſituro. Ipſos Regi ſuo parvo impendio immortalitatem famæ daturos. Paterentur ſe ex India redire, non fugere. Omnis multitudo, & maximè militaris, mobili impetu fertur. Ita ſeditionis non remedia, quàm principia majora ſunt. Non aliàs tam alacer clamor ab exercitu eſt redditus, jubentium, duceret Diis ſecundis, & æquaret gloria, quos æmularetur. Lætus his acclamationibus ad hoſtes protinùs caſtra movit.

C A P U T X.

Hoſtes fugat. Oppidum obſidet. Ultimum vitæ diſcrimen, contempto Vate, adit. Solus in oppidum hoſtile deſiliens ægrè tandem per ſuos jam ſaucius eripitur. Hoſtes internecione delentur.

VAlidiſſimæ Indorum gentes erant, & bellum impigrè parabant. Ducemque ex natione Oxydracarum ſpectatæ virtutis elegerant, qui ſub radicibus montis caſtra poſuit, latèque ignes, ut ſpeciem multitudinis augeret, oſtendit, clamore quòque, ac ſui moris ululatu identidem acquieſcentes Macedonas fruſtrà ter-

terrere conatus. Jam lux apparebat, cùm Rex fiduciæ, ac ſpei plenus, alacres milites arma capere, & exire in aciem jubet. Sed metu ne, an ſeditione oborta inter ipſos, ſubitò profugerunt Barbari. Certè avios montes, & impeditos occupaverunt. Quorum agmen Rex fruſtrà perſequutus, impedimenta cœpit. Perventum deinde eſt ad oppidum Oxydracarum, in quod plerique confugerant, haud majore fiducia mœnium, quàm armorum. Jam admovebat Rex, cùm Vates monere eum cœpit, ne committeret, aut certè differret obſidionem: vitę ejus periculum oſtendi. Rex Demophoonta (is nanque Vates erat) intuens, *Si quis*, inquit, *te arti tua intentum, & exta ſpectantem ſic interpellet, non dubitem, quin incommodus, ac moleſtus videri tibi poſſit*. Et, cùm ille ita prorsùs futurum reſpondiſſet, *Cenſesne*, inquit, *tantas res, non pecudum fibras, ante oculos habenti, ullum eſſe majus impedimentum, quàm Vatem ſuperſtitione captum*? Nec diutiùs, quàm reſpondit, moratus, admoveri jubet ſcalas: cunctantibuſque cęteris, evadit in murum. Anguſta muri corona erat. Non pinnæ, ſicut alibi, faſtigium ejus diſtinxerant, ſed perpetua lorica obducta tranſitum ſepſerat. Itaque Rex hærebat magis, quàm ſtabat in margine, clypeo undique incidentia tela propulſans. Nam ubique eminùs ex turribus petebatur. Nec ſubire milites poterant, quia ſupernè vi telorum obruebantur. Tandem magnitudinem periculi pudor vicit. Quippe cernebant cunctatione ſua dedi hoſtibus Regem. Sed feſtinando morabantur auxilia. Nam, dum pro ſe quiſque certat evadere, oneravere ſcalas; quies non ſufficientibus, devoluti, unicam ſpem Regis fefellerant.

Stabat enim in conſpectu tanti exercitus, velut in ſolitudine deſtitutus. Jamque lævam, qua clypeum ad ictus circumferebat, laſſaverat, clamantibus amicis, ut ad ipſos deſiliret, *ſtabantque* excepturi, cùm ille rem auſus eſt incredibilem, atque inauditam, multòque magis ad famam temeritatis, quàm gloriæ, inſignem. Nanque in urbem hoſtium plenam præcipiti ſaltu ſemet ipſe immiſit, cùm vix ſperare poſſet, dimicantem certè, & non inultum eſſe moriturum. Quippe, antequam aſſurgeret, opprimi poterat, & capi vivus. Sed fortè ita libraverat corpus, ut ſe pedibus exciperet. Itaque ſtans init pugnam. Et, ne circuiri poſſet, fortuna providerat. Vetuſta arbor haud procul muro ramos multa fronde veſtitos, velut de induſtria Regem protegentes, objecerat. Hujus ſpatioſo ſtipiti, ne corpus circuiri poſſet, *applicuit*, clypeo tela, quæ ex adverſo ingerebantur, excipiens. Nam, cùm unum procul tot manus peterent, nemo tamen audebat propriùs accedere. Miſſilia ramis plura, quàm clypeo incidebant. Pugnabat pro Rege primùm celebrati nominis fama, deinde deſperatio, magnum ad honeſtè moriendum incitamentum. Sed, cùm ſubinde hoſtis afflueret, jam ingentem vim telorum exceperat clypeo, jam galeam ſaxa perfregerant, jam continuo labore gravia genua ſucciderant. Itaque contemptim, & incautè, qui proximi ſteterant, incurrerunt. E quibus duos gladio ita excepit, ut ante ipſum exanimes procumberent. Nec cuiquam deinde propiùs inceſſendi eum animus fuit. Procul jacula, ſagittaſque mittebant. Ille ad omnes ictus expoſitus, ægrè jam exceptum poplitibus corpus tuebatur, donèc Indus duorum cubitorum

ſa-

ſagittam (nanque Indis, ut antè diximus, hujus magnitudinis ſagittę erant) ita excuſſit, ut per thoracem paulùm ſuper latus dexterum infigeretur. Quo vulnere afflictus, magna vi ſanguinis emicante, remiſit arma moribundo ſimilis, adeoque reſolutus, ut ne ad vellendum quidem telum ſufficeret dextera. Itaque ad expoliandum corpus, qui vulneraverat, alacer gaudio accurrit. Quem ut injicere corpori ſuo manus ſenſit, credo, ultimi dedecoris indignitate commotus, linquentem revocavit animum, & nudum hoſtis latus ſubjecto mucrone hauſit. Jacebant circa Regem tria corpora, procul ſtupentibus cæteris. Ille, ut, antequam ultimus ſpiritus deficeret, dimicans jam extingueretur, clypeo ſe allevare conatus eſt: & poſtea quàm ad connitendum nihil ſupererat virium, dextera impendentes ramos complexus, tentabat aſſurgere. Sed ne ſic quidem potens corporis, rursùs in genua procumbit, manu provocans hoſtes, ſi quis congredi auderet. Tandem Peuceſtes per aliam oppidi partem, deturbatis propugnatoribus muri, veſtigia perſequens Regis ſupervenit. Quo conſpecto, Alexander jam non vitę ſuæ, ſed mortis ſolatium ſuperveniſſe ratus, clypeo fatigatum corpus excepit. Subit inde Timæus, & paulò poſt Leonatus: huic Ariſtonus ſupervenit. Indi quoque, cum intra mœnia Regem eſſe comperiſſent, omiſſis cæteris, illùc concurrerunt, urgebantque protegentes. Ex quibus Timæus, multis adverſo corpore vulneribus acceptis, egregiaque edita pugna, cecidit. Peuceſtes quòque tribus jaculis confoſſus, non ſe tamen ſcuto, ſed Regem tuebatur. Leonatus, dum avidè ruentes Barbaros ſubmovet, cervice graviter icta, ſemianimis

pro-

procubuit ante Regis pedes. Jam & Peuceſtes vulneribus fatigatus ſubmiſerat clypeum. In Ariſtono ſpes ultima hærebat. Hic quòque gràviter ſaucius tantam vim hoſtium ultrà ſuſtinere non poterat. Inter hæc ad Macedonas, Regem cecidiſse, fama perlata eſt. Terruiſſet alios, quod illos incitavit. Nanque periculi omnis immemores, dolabris perfregere murum, &, quà moliti erant aditum, irrupere in urbem; Indoſque plures fugientes, quàm congredi auſos, occiderunt. Non ſenibus, non fœminis, non infantibus parcitur. Quiſquis occurreret, ab illo vulneratum Regem eſse credebant. Tandemque internecione hoſtium juſtæ ire parentatum eſt. Ptolemæum, qui poſteà regnavit, huic pugnæ affuiſse, auctor eſt Clitarchus, & Timagenes. Sed ipſe, ſcilicet gloriæ ſuæ non refragatus, abſuiſse ſe miſſum in expeditionem, memoriæ tradidit. Tanta componentium vetuſta rerum monumenta vel ſecuritas, vel, par huic vitium, credulitas fuit.

CAPUT XI.

Vulnus curat non ſine cura deplorata vitæ. Nec omninò curatus pergit rurſùs in hoſtis.

REge in tabernaculum relato, medici lignum haſtæ corpori infixum, ita, ne ſpiculum moveretur, abſcindunt. Corpore deinde nudato, animadvertunt hamos ineſse telo, nec aliter id ſine pernicie corporis extrahi poſſe, quàm ut ſecando vulnus augerent. Cæterum, ne ſecantes profluvium ſanguinis occuparet, verebantur. Quippe ingens telum adactum erat, & penetraſse in viſcera videbatur. Crito-

bu-

bulus inter medicos artis eximiæ, ſed in tanto periculo territus, manus admovere metuebat, ne in ipſius caput parùm proſperæ curationis recideret eventus. Lacrymantem eum, ac metuentem, & ſolicitudine propemodùm exanguem Rex conſpexerat. *Quid*, inquit, *quodve tempus expectas, & non quàm primùm hoc dolore me ſaltem moriturum liberas? An times, ne reus ſis, cum inſanabile vulnus acceperim?* At Critobulus tandem vel finito, vel diſſimulato metu hortari eum cœpit, ut ſe continendum præberet, dum ſpiculum evelleret, etiam levem corporis motum noxium fore. Rex, cùm affirmaſſet nihil opus eſſe jis, qui ſemet continerent, ſicut præceptum erat, ſine motu præbuit corpus. Igitur, patefacto latiùs vulnere, & ſpiculo evulſo, ingens vis ſanguinis manare cœpit, linquique animo Rex, & caligine oculis offuſa, veluti moribundus extendi. Cùmque profluvium medicamentis fruſtra inhiberent, clamor ſimul atque ploratus amicorum oritur, Regem expiraſſe credentium. Tandem conſtitit ſanguis, paulatimque animum recepit, & circunſtantes cœpit agnoſcere. Toto eo die, ac nocte, quæ ſequuta eſt, armatus exercitus Regiam obſedit, confeſſus omnes unius ſpiritu vivere. Nec priùs receſſerunt, quàm compertum eſt, ſomno pauliſper acquieſcere. Hinc certiorem ſpem ſalutis ejus in caſtra retulerunt. Rex, ſeptem diebus curato vulnere, necdum obducta cicatrice, cùm audiſſet convaluiſſe apud Barbaros famam mortis ſuæ, duobus navigiis junctis, ſtatui in medium undique conſpicuum tabernaculum juſſit, ex quo ſe oſtenderent periiſſe credentibus. Conſpectuſque ab incolis, ſpem hoſtium falſo nuntio conceptam inhibuit. Se-

cun-

cundo deinde amne defluxit, aliquantum intervalli à cætera claſſe præcipiens, ne quies corpori invalido adhuc neceſſaria, pulſu remorum impediretur. Quarto, poſteaquàm navigare cœperat, die, pervenit in regionem, deſertam quidem ab incolis, ſed frumento, & pecoribus abundantem. Placuit is locus & ad ſuam, & ad militum requiem.

CAPUT XII.

Monent amici Regem, ne ſe in poſterum tantis committat periculis: nullam ſequi gloriam ex ignobili hoſto petitam. Reſpondet Rex, ubique laudis materiam offerri, ubi liceat fortiter agere: ipſi Regem ſuum à domeſticis inſidiis defendant, de hoſte ne ſint ſoliciti.

MOs erat principibus amicorum, & cuſtodibus corporis excubare ante Prætorium, quoties Regi adverſa valetudo incidiſſet. Hoc tum more quoque ſervato, univerſi cubiculum ejus intrant. Ille ſolicitus, ne quid novi afferrent, quia ſimul venerant, percontatur, num hoſtium recens nuntiaretur adventus. At Craterus, cui mandatum erat, ut amicorum preces perferret ad eum, *Credisne*, inquit, *adventu magis hoſtium, ut jam in vallo conſiſterent, quàm cura ſalutis tuæ, ut nunc eſt, tibi vilis nos eſſe ſolicitos? Quantalibet vis omnium gentium conſpiret in nos, impleat armis, virisque totum orbem, claſſibus maria conſternat, inuſitatas belluas inducat, tu nos præſtabis invictos. Sed quis Deorum hoc Macedoniæ columen, ac ſidus diuturnum fore polliceri poteſt? cum tam avidè manifeſtis periculis offeras corpus, oblitus tot civium animas*

tra-

trahere te in caſum? Quis enim tibi ſuperſtes aut optat eſſe, aut poteſt? Eo pervenimus, auſpicium, atque Imperium ſequuti tuum, unde, niſi te reduce, nulli ad Penates ſuos iter eſt. Qui ſi adhuc de Perſidis Regno cum Dario dimicares, etſi nemo vellet, tamen ne admirari quidem poſſet, tam promptę eſſe te ad omne diſcrimen audaciæ. Nam ubi paria ſunt periculum, ac pręmium & ſecundis rebus amplior fructus eſt, & adverſis ſolatium majus. Tuo verò capite ignobilem vicum emi, quis ferat non tuorum modò militum, ſed ullius etiam gentis barbaræ, qui tuam magnitudinem norit? Horret animus cogitatione rei, quam paulò ante vidimus. Eloqui timeo, invicti corporis ſpoliis inertiſſimos manus fuiſse injecturos, niſi te interceptum miſericors in nos fortuna ſervaſset. Totidem proditores, totidem deſertores ſumus, quot te non potuimus perſequi. Univerſos licèt milites ignominia notes, nemo recuſabit luere id, quod ne admitteret, præſtare non potuit. Patere nos, quæſo, alio modo eſſe viles tibi. Quocunque juſſeris, ibimus. Obſcura bella, & ignobiles pugnas nobis depoſcimus: temetipſum ad ea ſerva, quæ magnitudinem tuam capiunt. Citò gloria obſoleſcit in ſordidis hoſtibus: nec quidquam indignius eſt, quàm conſumi eam, ubi non poſſit oſtendi. Eadem fere Ptolemæus, & ſimilia iis cæteri. Jamque confuſis vocibus flentes eum orabant, ut tandem exſatiatæ laudi modum faceret, ac ſaluti ſuæ, ideſt publicæ, parceret. Grata erat Regi, pietas amicorum. Itaque ſingulos familiarius amplexus conſidere jubet, altiùſque ſermone repetito, *Vobis quidem*, inquit, *ò fidiſſimi, piiſſimique civium, atque amicorum, grates ago, habeoque, non ſolum eo nomine, quòd hodie ſalutem meam veſtræ præponitis, ſed quod à primordiis belli, nul-*

lum

lum erga me benevolentiæ pignus, atque indicium omiſiſtis, adeò, ut confitendum ſit, nunquam mihi vitam meam fuiſſe tam charam, quàm eſſe cœpit, ut vobis diu frui poſſim. Cęterùm non eadem eſt cogitatio eorum, qui pro me mori optant, & mea, qui quidem hanc benevolentiam veſtram virtute meruiſse me judico. Vos enim diuturnum fructum ex me, forſitan etiam perpetuum, percipere cupitis: ego me metior non ætatis ſpatio, ſed gloria. Licuit paternis opibus contento, intra Macedoniæ terminos per otium corporis expectare obſcuram, & ignobilem ſenectutem. Quanquam ne pigri quidem ſibi fata diſponunt, ſed unicum bonum diuturnam vitam æſtimantes ſæpe acerba mors occupat. Verùm ego, qui non annos meos, ſed victorias numero, ſi munera fortunæ benè computo, diu vixi. Orſus à Macedonia Imperium, Græciam teneo, Thraciam, & Illyrios ſubegi, Triballis, Mediſque imperito, Aſiam, quà Helleſponto, quà Rubro mari alluitur, poſſideo. Jamque haud procul abſum à fine mundi. Quem egreſſus, aliam naturam, alium orbem aperire mihi ſtatui. Ex Aſia in Europæ terminos momento unius horæ tranſivi. Victor utriuſque regionis poſt nonum Regni mei, poſt XXVIII. ætatis annum, videorne vobis in excolenda gloria, cui me uni devovi, poſſe ceſſare? Ego verò non deero, & ubicunque pugnabo, in theatro terrarum orbis eſſe me credam. Dabo nobilitatem ignobilibus locis, aperiam cunctis gentibus terras, quas natura longè ſubmoverat. In his operibus extingui me, ſi fors ita feret, pulchrum eſt. Ea ſtirpe ſum genitus, ut multam priùs, quàm longam vitam debeam optare. Obſecro vos, cogitate, nos perveniſse in terras, quibus fœmina ob virtutem celeberrimum nomen eſt. Quas urbes Semiramis condidit? quas gentes redegit in poteſtatem?

rem? quanta opera molita eſt? Nondum fœminam æquavimus gloria, & jam nos laudis ſatietas capit? Dii faveant, majora adhuc reſtant. Sed ita noſtra erunt, quæ nondum attigimus, ſi nihil parvum duxerimus, in quo magnæ gloriæ locus eſt. Vos modò me ab inteſtina fraude, & domeſticorum inſidiis præſtate ſecurum. Belli, Martiſque diſcrimen impavidus ſubibo. Philippus in acie tutior, quàm in theatro fuit. Hoſtium manus ſæpe vitavit; ſuorum effugere non valuit. Aliorum quoque Regum exitus ſi reputaveritis, plures à ſuis, quàm ab hoſte interemptos numerabitis. Cæterum, quoniam olim rei agitatę in animo meo, nunc promendę occaſio oblata eſt, mihi maximus laborum, atque operum meorum erit fructus, ſi Olympias mater immortalitati conſecretur, quandocunque exceſſerit vita. Hoc ſi licuerit, ipſe præſtabo: ſi me præceperit fatum, vobis mandaſſe mementote. Ac tum quidem amicos dimiſit. Cæterùm per complures dies ibi ſtativa habuit.

CAPUT XIII.

Colonia Græcorum Bactriana deficit, & relictis Barbaris Græciam repetit.

HÆc dum in India geruntur, Græci milites nuper in colonias à Rege deducti Gen-bactra, orta inter iſpos ſeditione, defecerant, non tam Alexandro infenſi, quàm metu ſupplicii. Quippe occiſis quibuſdam popularium, qui validiores erant, arma ſpectare cœperunt, & Bactriana arce, quæ caſu negligentiùs aſſervata erat, occupata. Barbaros quòque in ſocietatem defectionis impulerant. Athenodorus erat princeps eorum, qui Regis quòque nomen aſſum-

ſumpſerat, non tam Imperii cupidine, quàm in patriam revertendi cum jis, qui auctoritatem ipſius ſequebantur. Huic Bicon quidam nationis ejuſdem, ſed ob æmulationem infeſtus, comparavit inſidias, invitatumque ad epulas per Boxum quendam Macerianum in convivio occidit. Poſtero die concione advocata, Bicon ultrò inſidiarum ſibi Athenodorum pleriſque perſuaſerat. Sed aliis ſuſpecta fraus erat Biconis, & paulatim in plures cœpit manare ſuſpicio. Itaque Græci milites arma capiunt, occiſuri Biconem, ſi daretur occaſio. Cæterùm principes eorum ira multitudinis mitigaverunt. Præter ſpem ſuam Bicon præſenti periculo ereptus, paulò poſt inſidiatus auctoribus ſalutis ſuæ eſt. Cujus dolo cognito, & ipſum comprehenderunt, & Boxum. Cæterùm Boxum protinùs placuit interfici, Biconem etiam per cruciatum necari. Jamque corpori tormenta admovebantur, cùm Græci milites, incertum, ob quam cauſam, lymphatis ſimiles ad arma diſcurrunt. Quorum fremitu exaudito, qui torquere Biconem juſſi erant, omiſere veriti, ne id facere tumultuantium vociferatione prohiberentur. Ille, ſicut nudatus erat, pervenit ad Græcos, & miſerabilis facies ſupplicio deſtinati in diverſum animos repentè mutavit. Dimittique eum juſſerunt. Hoc modo pœna bis liberatus, cum cæteris, qui colonias à Rege attributas reliquerunt, revertit in patriam. Hæc circa Bactra, & Scytharum terminos geſta.

CA-

CAPUT XIV.

Oxydracæ, & Malli gentes ſe dedunt Regi. Legati adhibentur convivio. Dioxippus provocatus duello adverſarium vincit: furti per invidiam falsò ſimulatus in ſe manus vertit.

INterim Regem duarum gentium (de quibus antè dictum eſt) 100 Legati adeunt. Omnes curru vehebantur, eximia magnitudine corporum, decoro habitu: lineæ veſtes intextæ auro, purpuraque diſtinctæ. Ei ſe dedere ipſos, urbes, agroſque referebant, per tot ætates inviolatam libertatem, illius primùm fidei, ditionique permiſſuros. Deos ſibi deditionis auctores, non metum: quippe intactis viribus jugum excipere. Rex, concilio habito, deditos in fidem accipit, ſtipendio, quod Arachoſiis utraque natio penſitabat, impoſito. Prætereà duo millia, & D. equites imperat. Et omnia obedienter à Barbaris facta. Invitatis deinde ad epulas Legatis gentium, Reguliſque, exornari convivium juſſit. Centum aurei lecti modicis intervallis poſiti erant. Lectis circundederat aulæa, purpura, auroque fulgentia, quidquid aut apud Perſas vetere luxu, aut apud Macedonas nova immutatione corruptum erat, confuſis utriuſque gentis vitiis in illo convivio oſtendens. Intererat epulis Dioxippus Athenienſis pugil nobilis, & ob eximiam virtutem virium jam Regi pernotus, & gratus. Invidi, malignique increpabant per ſeria, & ludum, ſaginati corporis ſequi inutilem belluam: cùm ipſi prælium iniret, oleo madentem præparare ventrem epulis. Eadem igitur in convi-

vio Horratas Macedo jam temulentus exprobrare ei cœpit, & poſtulare, ut, ſi vir eſſet, poſtero die ſecum ferro decerneret, Regem tandem vel de ſua temeritate, vel de illius ignavia judicaturum. Et à Dioxippo contemptim militarem eludentem ferociam, accepta conditio eſt. Ac poſtero die Rex, cùm etiam acriùs certamen expoſcerent, quia deterrere non poterat, deſtinata exequi paſſus eſt. Ingens huc militum, inter quos erant Græci, qui Dioxippo ſtudebant, convenerat multitudo, Macedo juſta arma ſumpſerat, æreum clypeum, haſtam, quam ſariſſam vocant læva tenens, dextera lanceam, gladioque cinctus, velut cum pluribus ſimul dimicaturus. Dioxippus oleo nitens, & coronatus, læva puniceum amiculum, dextra validum, nodoſumque ſtipitem præferebat. Ea ipſa res omnium animos expectatione ſuſpenderat: quippe armato congredi nudum, dementia, non temeritas videbatur. Igitur Macedo haud dubius eminùs interfici poſſe, lanceam emiſit, quam Dioxippus cùm exigua corporis declinatione vitaſſet, antequàm ille haſtam transferret in dextram, aſſiluit, & ſtipite mediam fregit. Amiſſo utroque telo, macedo gladium cœperat ſtringere: quem occupatum complexu, pedibus repentè ſubductis, Dioxippus arietavit in terram, ereptoque gladio, pedem ſuper cervicem jacentis impoſuit, ſtipitem intentans, eliſuruſque eo victum, ni prohibitus eſſet à Rege. Triſtis ſpectaculi eventus non Macedonibus modò, ſed etiam Alexandro fuit, maximè, quia Barbari affuerant: quippe celebratam Macedonum fortitudinem ad ludibrium recidiſſe verebatur. Hinc ad criminationem invidorum adapertæ ſunt aures Regis. Et poſt paucos dies

in-

inter epulas aureum proculum ex compoſito ſub ducitur: miniſtrique, quaſi amiſiſſent, quod amoverant, Regem adeunt. Sæpè minus eſt conſtantiæ in rubore, quàm in culpa. Conjectum oculorum, quibus ut fur deſtinabatur, Dioxippus ferre non potuit. Et, cùm exceſſiſſet convivio, literis conſcriptis, quæ Regi redderentur, ferro ſe interemit. Graviter mortem ejus tulit Rex, exiſtimans indignationis eſſe, non pœnitentiæ teſtem, utique, poſteaquàm falsò inſimulatum eum, nimium invidiorum gaudium oſtendit.

CAPUT XV.

Gentium duarum Legati dimiſſi, & reverſi ferunt munera. Rex varias gentes, & oppida expugnat.

INdorum Legati dimiſſi domos paucis poſt diebus cum donis revertuntur. CCC. erant equi, MXXX. currus, quos quadrijugi equi ducebant, lineæ veſtis aliquantum, mille ſcuta Indica, & ferri candidi talenta centum, leoneſque raræ magnitudinis, & tigres, utrunque animal ad manſuetudinem domitum, lacertarum quòque ingentium pelles, & dorſa teſtudinum. Cratero deinde imperat Rex, haud procul amne, per quem erat ipſe navigaturus, copias duceret: eos autem, qui comitari eum ſolebant, imponit in naves. Et in fines Mallorum ſecundo amne devehitur. Inde Sabracas adiit, validam Indiæ gentem, quæ populi, non Regum imperio regebatur. LX. peditum habebant, equitum VI. Millia: has copias currus D. ſequebantur. Tres Duces ſpectatos virtute bellica

ele-

elegerant. At, qui in agris erant proximi flumini (frequentes autem vicos maximè in ripa habebant) ut videre totum amnem, qua proſpici poterat, navigiis conſtratum, & tot militum arma fulgentia territi nova facie, Deorum exercitum, & alium Liberum Patrem, celebre in illis gentibus nomen, adventare credebant. Hinc militum clamor, hinc remorum pulſus, variæque naturarum voces hortantium, pavidas aures impleverant. Ergo univerſi ad eos, qui in armis erant, currunt, fugere clamitantes, & cum Diis prælium inituros. Navigia non poſſe numerari, quæ invictos veherent. Tantumque *in* exercitum ſuorum intulere terroris, ut Legatos mitterent, gentem dedituros. His in fide*m ac*ceptis, ad alias deinde gentes quarto *die* pervenit. Nihilo plus animi his fuit, quàm cæteris fuerat. Itaque oppido ibi condito, quod Alexandriam appellari juſſerat, fines *eorum, qui* Muſicani appellantur, intravit. Hic de Teriolte Satrape, quem Paropamiſadis præfecerat, iiſdem arguentibus, cognovit, multaque avarè, ac ſuperbè feciſſe convictum, interfici juſſit: Oxatres Prætor Bactrianorum non abſolutus modò, ſed etiam jure amplioris Imperii donatus eſt. Finibus Muſicanis deinde in deditionem redactis, urbi eorùm præſidium impoſuit. Inde Preſtos, & ipſam Indię gentem, perve*ntum* eſt. Oxycanus Rex erat, qui ſe munitæ urbi cum magna manu popularium incluſerat. Hanc Alexander, tertio die, quam cœperat obſidere, expugnavit. Et Oxycanus, cùm in arcem confugiſſet, Legatos de conditione deditionis miſit ad Regem. Sed, antequàm adirent eum, duę turres cum ingenti fragore prociderant, per quarum ruinas Macedones evaſere in arcem: qua

qua capta, Oxycanus cum paucis repugnans occiditur. Diruta igitur arce, & omnibus captivis venundatis, Sabi Regis fines ingreſsus eſt. Multiſque oppidis in fidem acceptis, validiſſimam gentis urbem cuniculo cepit, Barbaris ſimile monſtri viſum eſt, rudibus militarium operum. Quippe in media fermè urbe è terra exiſtebant, nullo ſuffoſſi ſpecus antè veſtigio facto; Octoginta millia Indorum in ea regione cæſa, Clitarchus eſt auctor, multoſque captivos ſub corona veniſſe. Rursùs Muſicani defecerunt, ad quos opprimendos miſſus eſt Pithon, Qui captum Principem gentis, eundemque defectionis auctorem, adduxit ad Regem. Quo Alexander in crucem ſublato, rursùs amnem, in quo claſſem expectare ſe juſſerat, repetit. Quarto deinde die ſecundo amne pervenit ad oppidum, quà iter in Regnum erat Sabi. Nuper ſe ille dediderat; ſed oppidani detrectabant imperium, & clauſerant portas. Quorum paucitate contempta, Rex D. Agrianos mœnia ſubire juſserat, & ſenſim recedentes elicere extra muros hoſtem, ſequuturum profectò, ſi fugere eos crederet. Agriani (ſicut imperatum erat) laceſſito hoſte, ſubitò terga verterunt: quos Barbari effusè ſequentes, in alios, inter quos ipſe Rex erat, incidunt. Renovato ergo prælio, ex tribus millibus Barbarorum ſexcenti cæſi ſunt, mille capti, cæteri mœnibus urbis incluſi. Sed non, ut prima ſpecie læta victoria, ita eventu quoque fuit. Quippe Barbari veneno tinxerant gladios. Itaque ſaucii ſubinde expirabant. Nec cauſa tam ſtrenuæ mortis excogitari poterat à medicis, cùm etiam leves plagæ inſanabiles eſſent. Barbari autem ſperaverant, incautum, & temerarium Regem exci-

pi poſſe. Et fortè inter promptiſſimos dimicans; intactus evaſerat. Præcipuè Ptolemæus lævo humero leviter quidem ſaucius, ſed majore periculo, quàm vulnere affectus, Regis ſolicitudinem in ſe converterat. Sanguine conjunctus erat, & quidam Philippo genitum eſſe credebant. Certè pellice ejus ortum conſtabat. Idem corporis cuſtos, promptiſſimuſque bellator, & pacis artibus, quàm militiæ major, & clarior, modico, civilique cultu, liberalis in primis, adituque facilis, *nihil ex faſtu* Regio aſſumpſerat. Ob hæc Regi, an popularibus charior eſſet, dubitari poterat, tum certè primùm expertus ſuorum animos, adeò ut fortunam, in quam poſteà aſcendit, in illo periculo Macedones ominati eſſe videantur. Quippe non levior *illis* Ptolomæi fuit cura, quàm Regis. Qui & prælio, & ſolicitudine fatigatus cum Ptolemæo aſſideret, lectum, in quo ipſe acquieſceret, juſſit inferri. In quem ut ſe recepit, protinùs altior *inſequutus* eſt ſomnus. Ex quo excitatus, per quietem vidiſſe ſe exponit ſpeciem draconis oblatam herbam ferentis ore, quam veneni remedium eſſe monſtraſſet. Colorem quoque herbæ referebat, agniturum, ſi quis reperiſſet, affirmans. Inventamque deinde, quippe à multis erat requiſita, vulneri impoſuit. Protinùſque dolore finito, intra breve ſpatium cicatrix quòque obducta eſt. Barbaros ut prima ſpes fefellerat, ſeipſos, urbemque dediderunt. Hinc in proximam gentem Pathaliam perventum eſt. Rex erat Mœris, qui urbe deſerta, in montes profugerat. Itaque Alexander oppido potitur, agroſque populatur. Magnæ inde prædæ actæ ſunt pecorum, armentorumque, magna vis reperta frumenti.

CAPUT XVI.

Per amnem ad Oceanum pervenit. Ex æſtu maris claſſis ultimum diſcrimen adit. Jubet explorari Oceani naturam. Oppida condit.

DUcibus deinde ſumptis amnis peritis, defluxit ad inſulam medio fermè alveo enatam. Ibi diutiùs ſubſiſtere coactus, quia duces ſocordiùs aſſervati profugerant, miſit, qui conquirerent alios: nec repertis, pervicax cupido viſendi Oceanum, adeundique terminos mundi adegit, ſine regionis peritis flumini ignoto caput ſuum, totque fortiſſimorum virorum ſalutem permittere. Navigabant ergo omnium, per quę ferebantur, ignari. Quantum inde abeſſet mare, quę gentes colerent, quàm placidùm amnis os, quàm patiens longarum navium eſset, anceps, & cæca æſtimatio, augurabatur. Unum erat temeritatis ſolatium, perpetua felicitas. Jam CCCC. ſtadia proceſſerant, cum gubernatores agnoſcere ipſos auram maris, & haud procul videri ſibi Oceanum abeſſe, indicant Regi. Lętus ille hortari nauticos cœpit, *incumberent remis. Adeſſe finem laboris omnium votis expetitum. Jam nihil gloria deeſſe, nihil obſtare virtuti. Sine ullo Martis diſcrimine, ſine ſanguine orbem terræ ab illis capi. Nec naturam quidem longiùs poſſe procedere. Brevi incognita, niſi immortalibus, eſſe viſuros.* Paucos tamen navigio emiſit in ripam, qui agreſtes vagos exciperent, è quibus certiora noſci poſse ſperabat. Illi ſcrutati omnia tuguria, tandem latentes reperere. Qui interrogati, quàm procul abeſset mare, reſponderunt, nullum ipſos mare ne fama quidem acceperant

cepiſse, cæterùm tertio die perveniri poſſe ad aquam amaram, quę corrumperet dulcem. Intellectum eſt mare deſtinari ab ignaris naturæ ejus. Itaque ingenti alacritate nautici remigant, & proximo quòque die, quò propiùs ſpes admovebatur, creſcebat ardor animorum. Tertio jam die miſtum flumini ſubibat mare, leni adhuc æſtu confundente diſpares undas. Tum aliam inſulam medio amni ſitam evecti paulò leniùs, quia curſus æſtu reverberabatur, applicant claſsem, & ad commeatus petendos diſcurrunt, ſecuri caſus ejus, qui ſupervenit ignaris. Tertia fermè hora erat, cùm ſtata vice Oceanus exæſtuans invehi cœpit, & retrò flumen urgere. Quod primò coercitum, deinde vehementiùs pulſum, majore impetu adverſum agebatur, quàm torrentia præcipiti alveo incurrunt. Ignota vulgo freti natura erat, monſtraque, & iræ Deum indicia cernere videbantur, identidem intumeſcere mare, & in campos paulò antè ſiccos deſcendere ſuperfuſum. Jamque levatis navigiis, & tota claſse diſperſa, qui expoſiti erant, undique ad naves trepidi, & improviſo malo attoniti recurrunt. Sed in tumultu feſtinatio quòque tarda eſt. Hi contis navigia appellebant, hi, dum conſiderent, remos aptari prohibebant. Quidnam enavigare properantes, ſe non expectatis, qui ſimul eſse debebant, clauda, & inhabilia navigia languidè moliebantur, aliæ navium inconſultè ruentes non receperant. Pariterque, & multitudo, & paucitas feſtinantes morabatur. Clamor hinc expectare, hinc ire jubentium. Diſſoneque voces nuſquam idem, ac unum tendentium, non oculorum modò uſum, ſed etiam aurium abſtulerant. Ne in gubernatoribus quidem quidquam opis

erat,

erat, quorum nec exaudiri vox à tumultuantibus poterat, nec imperium à territis, incompoſitiſque ſervari. Ergo collidi inter ſe naves, abſtergerique invicem remi, & alii aliorum navigia urgere cœperunt. Crederes non unius exercitus claſsem vehi, ſed duorum navale iniſſe certamen. Incutiebantur puppibus proræ, premebantur à ſequentibus, qui antecedentes turbaverant. Jurgantium ira perveniebat etiam ad manus. Jamque æſtus totos circa flumen campos inundaverat, tumulis duntaxat eminentibus, velut inſulis parvis, in quos plerique trepidi, omiſſis navigiis, enarę cęperunt. Diſperſa claſſis partim in præalta aqua ſtabat, quà ſubſederant valles; partim in vado hærebat, utcunque inæquale terræ faſtigium occupaverant undæ, cùm ſubitò novus, & priſtino major terror incutitur. Reciprocare cœpit mare, magno tractu aquis in ſuum fretum recurrentibus; reddebatque terras paulò antè profundo ſalo merſas. Igitur deſtituta navigia, alia præcipitantur in proras, alia in latera procumbunt. Strati erant campi ſarcinis, armis, avulſarum tabularum, remorumque fragmentis. Miles nec egredi in terram, nec in nave ſubſiſtere audebat, identidem præſentibus graviora, quæ ſequeręntur, expectans. Vix, quæ perpetiebantur, videre ipſos poſse credebant: in ſicco naufragia, in amni mare. Nec finis malorum. Quippe ęſtum paulò poſt mare relaturum, quo navigia allevarentur, ignari, famem, & ultima ſibimet ominabantur. Belluę quoque fluctibus deſtitutæ, terribiles vagabantur. Jamque nox appetebat, & Regem quoque deſperatio ſalutis ægritudine affecerat. Non tamen invictum animum curę obruunt, quin tota nocte præſideret

in ſpeculis, equiteſque præmitteret ad os amnis, ut, cùm mare rursùs exæſtuare ſenſiſſent, procederent. Navigia quoque lacerata refici, & everſa fluctibus erigi iubet, paratoſque eſſe, & intentos, cùm rursùs mare terras inundaſſet. Tota ea nocte inter vigilias, adhortationeſque conſumpta, celeriter equites ingenti curſu refugere. Et ſequutus eſt æſtus. Qui primò, aquis leni tractu ſubeuntibus, cępit levare navigia, mox totis campis inundans, *etiam impulit* claſsem. Plauſuſque militum, *nauticorumque* inſperatam ſalutem immodico celebrantium gaudio, littoribus, ripiſque reſonabat. Unde tantum rediſset ſubitò mare, quò pridie refugiſſet, quęnam eſſet ejuſdem elementi natura, modò diſcors, modò imperio temporum obnoxia, mirabundi requirebant. Rex, cùm ex eo, quod acciderat, conjectaret, poſt Solis ortum ſtatum tempus eſſe, media nocte, ut æſtum occuparet, cum paucis navigiis *ſecundo amne* deſluxit. Evectuſque os *ejus*, CCCC. ſtadia proceſſit in mare. Tandem voti ſui compos, præſidibus & maris, & locorum Diis ſacrificio facto, ad claſſem rediit. Hinc adverſum flumen ſubiit claſſis. Ex altero die appulſa eſt haud procul lacu *ſalſo*: cujus ignota natura pleroſque decepit temerè ingreſsos aquam. Quippe ſcabies corpora invaſit, & contagium morbi etiam in alios vulgatum eſt. Oleum remedio fuit. Leonato deinde præmiſso, ut puteos foderet, quà terreſtri itinere ducturus exercitum videbatur (quippe ſicca erat regio) ipſe cum copiis ſubſtitit, vernum tempus expectans. Interim urbes pleraſque condidit. Nearcho, atque Oneſicrito, nauticæ rei peritis, imperavit, ut validiſſimas navium deducerent in Oceanum, progreſſique,

que,

que, quòad tutò poſſent, naturam maris noſcerent: vel eodem amne, vel Euphrate ſubire eos poſſe, cùm reverti ad ſe vellent.

CAPUT XVII.

Varias gentes recipit in fidem. Oppidum conſtituit: Maritimos Indos adit. Eſurit: ſimul exercitus peſtilitate laborat.

JAmque mitigata hyeme, & navibus, quæ inutiles videbantur, crematis, terra ducebat exercitum. Nonis caſtris in regionem Abaritarum, inde totidem diebus in Gedroſiorum regionem perventum eſt. Liber hic populus, concilio habito, dedidit ſe. Nec quidquam deditis præter commeatus imperatum eſt. Quinto hinc die venit ad flumen, Arabon incolæ appellant. Regio deſerta, & aquarum inops excipit, quam emenſus in Horitas tranſit. Ibi majorem exercitus partem Hephæſtioni tradidit: levem armaturam cum Ptolemæo, Leonatoque partitus eſt. Tria ſimul agmina populabantur Indos: magnæque prædæ actæ ſunt. Maritimos Ptolemæus, cæteros ipſe Rex, & ab alia parte Leonatus urebant. In hac quòque regione urbem condidit, deductique ſunt in eam Arachoſii. Hinc pervenit ad maritimos Indos. Deſertam, vaſtamque regionem latè tenent, ac ne cum finitimis quidem ullo commercii jure miſcentur. Ipſa ſolitudo natura quòque immitia efferavit ingenia. Prominent ungues nunquam reciſi, comæ hirſutæ, & intonſæ ſunt. Tuguria conchis, & cæteris purgamentis maris ſtruunt. Ferrarum pellibus tecti, piſcibus Sole duratis, & majorum quòque belluarum, quas fluctus eji-

 cit,

cit, carne veſcuntur. Conſumptis igitur alimentis, Macedones primò inopiam, deinde ad ultimum famem ſentire cœperunt, radices palmarum (nanque ſola ea arbor gignitur) ubique rimantes. Sed, cùm hæc quoque alimenta defecerant, jumenta cædere aggreſſi, ne equis quidem abſtinebant. Et, cum deeſſent, quæ ſarcinas veherent, ſpolia de hoſtibus, propter quæ ultima Orientis peragraverant, cremabant incendio. Famem deinde peſtilentia ſequuta eſt. Quippe inſalubrium ciborum novi ſucci, ad hoc itineris labor, & ægritudo animi, vulgaverant morbos. Et nec manere ſine clade, nec progredi poterant. Manentes fames, progreſſos acrior peſtilentia urgebat. Ergo ſtrati erant campi penè pluribus ſemivivis, quàm cadaveribus. Ac ne leviùs quidem ægri ſequi poterant: quippe agmen raptim agebatur; tantum ſingulis ad ſpem ſalutis ipſos proficere credentibus, quantum itineris feſtinando præciperent. Igitur qui defecerant, notos, ignotoſque, ut allevarentur, orabant. Sed nec jumenta erant, quibus excipi poſſent, & miles vix arma portabat, imminentiſque etiam ipſis facies mali ante oculos erat. Ergo ſæpiùs revocati, ne reſpicere quidem ſuos ſuſtinebant, miſericordia in formidinem verſa. Illi relicti Deos teſtes, ſacra communia, Regiſque implorabant opem. Cùmque fruſtrà ſurdas aures fatigarent, in rabiem deſperatione verſi, parem ſuo exitum, ſimileſque ipſis amicos, & contubernales precabantur, Rex dolore ſimul, & pudore anxius, quia cauſa tantæ cladis ipſe eſſet, ad Phrataphernem Parthienorum Satrapen miſit, qui juberet camelis cocta cibaria afferre. Alios quòque finitimarum regionum Præfectos, certiores neceſſitatis ſuæ

fecit

ſecit. Nec ceſſatum eſt ab his. Itaque fame duntaxat vindicatus exercitus, tandem in Gedroſiæ fines perducitur. Omnium rerum ſolo fertili regio eſt, in qua ſtativa habuit, ut vexatos milites quiete firmaret.

CAPUT XVIII.

Defectores victi, & puniti. Rex damna reſarcit exercitus. Bacchi triumphum æmulatur.

HIc Leonati literas accipit, conflixiſſe ipſum cum octo millibus peditum, & CCCC. equitibus Oritarum, proſpero eventu. A Cratero quòque nuntius venit, Ozinem, & Zariaſpen nobiles Perſas defectionem molientes oppreſſos à ſe, in vinculis eſſe. Prepoſito igitur regioni Siburtio (nanque Memnon Præfectus ejus nuper interjerat morbo) in Carmaniam ipſe proceſſit. Aſpaſtes erat Satrapes gentis, ſuſpectus res novare voluiſse, dum in India Rex eſſet. Quem occurrentem, diſſimulata ira, comiter alloquutus, dum exploraret, quæ delata erant, in eodem honore habuit. Cum Indię Præfecti (ſicut imperatum erat) equorum, jumentorumque jugalium vim ingentem ex omni, quæ ſub Imperio erat, regione miſiſſent, quibus deerant impedimenta, reſtituit. Arma quòque ad priſtinum refecta ſunt cultum. Quippe haud procul à Perſide aberant, non pacata modò, ſed etiam opulentia. Igitur (ut ſuprà dictum eſt) æmulatus Patris Liberi non gloriam ſolùm, quam ex illis gentibus deportaverat, ſed etiam famam, ſive illud triumphus fuit ab eo primùm inſtitutus, ſive bacchantium luſus, ſtatuit imitari, animo ſuper humanum fa-

ſtigium elato. Vicos, per quos iter erat, floribus, coroniſque ſterni jubet, liminibus ædium crateras vino repletos, & alia eximię magnitudinis vaſa diſponi, vehicula deinde conſtrata, ut plures capere milites poſſent, in tabernaculorum modum ornari, alia candidis velis, alia veſte pretioſa. Primi ibant amici, & cohors Regia, variis redimita floribus, coroniſque. Alibi tibicinum cantus, alibi lyræ ſonus audiebatur. Ibat in vehiculis pro copia cujuſque adornatis, commeſſabundus exercitus, armis, quæ maximè decora erant, circumpendentibus. Ipſum, convivaſque currus vehebat, crateris aureis, ejuſdemque materiæ ingentibus poculis prægravis. Hoc modo per dies ſeptem bacchabundum agmen inceſſit, parata præda, ſi quid victis ſaltem adverſus comeſſantes animi fuiſſet. Mille herculè, viri modò, & ſobrii, *ſeptem* dierum crapula graves in ſuo triumpho capere potuerunt. Sed fortuna, quæ rebus famam, pretiumque conſtituit, hìc quòque militiæ probrum vertit in gloriam. Et præſens ætas, & poſteritas deinde mirata eſt, per gentes nondum ſatis domitas inceſſiſſe tumulentos, Barbaris, quod temeritas erat, fiduciam eſſe credentibus. Hunc apparatum carnifex ſequebatur. Quippe Satrapes Aſpaſtes (de quo ante dictum eſt) interfici juſſus. Adeò nec luxuriæ quidquam crudelitas, nec crudelitati luxuria obſtat.

LIBER DECIMUS.

SYNOPSIS.

PRætores Cleander, & Sitales accuſantur, & vinciuntur ſuo loco interficiendi. Eorum ſatellites ſcelerum ſexcentos mox duci jubet. Nearchus, & Oneſicritus ab Oceano redeunt, & maris ingenium deſcribunt. Alexander de Africa, & Europa aggredienda deliberat. Orſines Paſargadarum Satrapes dona fert Alexandro, circumvenitur Bagoæ ſcorti inſidiis, occiditur. Phradates reus majeſtatis è medio tollitur. Alexander in credulitatem degenerat. Zopyrio Thraciæ Prætor cum omnibus copiis perit. Rex Athenas cogitat, quę exules rejecerant: Harpali nece audita mutat conſilium. Veteranos dimittit in patriam, quindecim millia ſervat. Æs alienum ſui militis diſsolvit. Seditionem exercitus paucorum ſupplicio ſedat. Craterum Macedoniæ Prætorem loco Antipatri ad ſe evocati deſignat. Hephæſtion alter Alexander, morbo extinguitur, cui Alexander ambitioſiſſimè, ut Patroclo Achilles, parentat. Rex Babylone veneno abſumitur. Inter Duces variæ ſeditiones natæ: Aridæus Rex jubetur: Meleager occiditur: Provinciæ dividuntur. Alexandri corpus in Ægyptum defertur, tota illius ſtirps deletur.

CAPUT I.

Cleandri, Sitalcis, & aliorum accuſationes, crimina, vincula, mortes.

IIſdem ferè diebus Cleander, & Sitalces, & cum Agathone Eracon ſuperveniunt, qui Parmenionem juſſu Regis occiderant, quinque millia peditum cum equitibus mille. Sed & accuſatores eos è provincia, cui præfuerant, ſequebantur. Nec tot facinora, quot admiſerant, compenſare poterant cædis perquàm gratæ Regi miniſterio. Quippe cum omnia profana ſpoliaſſent, ne ſacris quidem abſtinuerant: virgineſque, & principes fœminarum ſtupra perpeſſæ, corporum ludibria deflebant. Inviſum Macedonum nomen avaritia eorum, ac libido Barbaris fecerat. Inter omnes tamen eminebat Cleandri furor, qui nobilem virginem conſtupratam ſervo ſuo pellicem dederat. Plerique amicorum Alexandri, non tam criminum, quæ palàm objiciebantur, atrocitatem, quàm memoriam occiſi per eos Parmenionis, quod tacitum prodeſſe reis apud Regem poterat, intuebantur, læti recidiſſe iram in iræ miniſtros, nec ullam potentiam ſcelere quæſitam cuiquam eſſe diuturnam. Rex, cognita cauſa, pronuntiavit, ab accuſatoribus unum, & id maximum crimen eſse præteritum, deſperationem ſalutis ſuæ. Numquam enim talia auſuros, qui ipſum ex India ſoſpitem aut optaſsent reverti, aut credidiſsent reverſurum. Igitur hos quidem vinxit: DC. autem militum, qui ſævitiæ eorum miniſtri fuerant, interfici juſſit. Eodem die ſumptum eſt ſupplicium de his quòque, quos

auctores defectionis Perſarum Craterus adduxerat.

CAPUT II.

Explorati Oceani natura explicatur. Inſulæ deſcriptio. Regis infinitæ molitiones.

HAud multò poſt Nearchus, & Oneſicritus, quos longiùs in Oceanum procedere juſſerat, ſupervenerunt. Nuntiabant autem quædam audita, alia comperta. Inſulam oſtio amnis ſubjectam auro abundare, inopem equorum eſſe. Singulos equos ab jis, qui ex continenti trajicere auderent, ſingulis talentis emi. Plenum eſſe belluarum mare, æſtu ſecundo eas ferri, magnarum navium corpora æquantes, truci cantu deterritas ſequi claſſem, cum magno æquoris ſtrepitu, velut demerſa navigia, ſubiſſe aquas. Cætera incolis crediderant: inter quæ Rubrum mare non à colore undarum, ut plerique crederent, ſed ab Erythro Rege appellari. Eſſe haud procul à continenti inſulam palmetis frequentibus conſitam, & in medio ferè nemore columnam eminere, Erythri Regis monumentum, literis gentis ejus ſcriptam. Adjiciebant, navigia, quæ lixas, mercatoreſque vexiſſent, famam auri ſequutis gubernatoribus, in inſulam eſſe tranſmiſſa, nec deinde ab jis poſteà viſa. Rex cognoſcendi plura cupidine accenſus, rursùs eos terram legere jubet, donec ad Euphratem appellerent claſſem, inde adverſo amnem Babylonem ſubituros. Ipſe animo infinita complexus, ſtatuerat, omni ad Orientem maritima regione perdomita, ex Syria pe-

petere Africam, Carthagini infenſus, inde Numidiæ ſolitudinibus peragratis, curſum Gades dirigere (ubi nanque columnas Herculis eſſe, fama vulgaverat) Hiſpaniam deinde, quam Iberiam Græci à flumine Ibero vocabant, adire, & prætervehi Alpes, Italiæque oram, unde in Epirum brevis curſus eſt. Igitur Meſopotamiæ Prætoribus imperavit, materia in Libano monte cæſa, devectaque ad urbem Syriæ Tapſacum, ingentium carinas navium ponere, ſeptiremes omnes eſſe, deducique Babylonem. Cypriorum Regibus imperatum, ut æs, ſtupamque, & vela præberent. Hæc agenti, Pori, & Daxilis Regum literæ traduntur, Abiſarem morbo, Philippum Præfectum ipſius ex vulnere interiiſſe, oppreſſoſque, qui vulneraſſent, eum. Igitur Philippo ſubſtituit Eudæmonem. Dux erat Thracum. Abiſaris Regnum filio ejus attribuit.

CAPUT III.

Orſinis Perſæ laudes, liberalitas, criminatio, indigniſſima cædes.

VEntum eſt deinde Paſargadas. Perſica eſt gens, cujus Satrapes Orſines erat, nobilitate, ac divitiis inter omnes Barbaros eminens. Genus ducebat à Tyro quondam Rege Perſarum. Opes & à majoribus traditas habebat, & ipſe longa Imperii poſſeſſione cumulaverat. Iis Regi cum omnis generis donis, non ipſi modò ea, ſed etiam amicis ejus daturus, occurrit. Equorum domiti greges ſequebantur curruſque argento, & auro adornati, pretioſa ſupellex, nobiles gemmæ, aurea magni

gon-

ponderis vaſa, veſteſque purpureæ, & ſignati argenti talentum quatuor millia. Cæterùm tanta benignitas Barbaro cauſa mortis fuit. Nam, cùm omnes amicos Regis donis ſuper ipſorum vota coluiſſet, Bagoæ ſpadoni, qui Alexandrum obſequio corporis devinxerat ſibi, nullum honorem habuit. Admonituſque à quibuſdam, quàm Alexandro cordi eſſet, reſpondit, amicos Regis, non ſcorta, ſe colere, nec moris eſſe Perſis, mares ducere, qui ſtupro effœminarentur. His auditis, ſpado potentiam flagitio, & dedecore quæſitam, in caput nobiliſſimi, & inſontis exercuit. Nanque gentis ejuſdem leviſſimos falſis criminibus aſtruxit, monitos tum demùm ea deferre, cùm ipſe juſſiſſet. Interim, quoties ſine arbitris erat, credulas Regis aures implebat, diſſimulans cauſam iræ, quò gravior criminantis auctoritas eſſet. Nondum ſuſpectus erat Orſines, jam tamen vilior. Reus enim in ſecreto agebatur, latentis periculi ignarus. Importuniſſimum ſcortum, ne in ſtupro quidem, & dedecoris patientia, fraudis oblitum, quoties amorem Regis in ſe accenderat, Orſinem modò avaritię, interdum etiam defectionis arguebat. Jam matura erant in perniciem innocentis mendacia, & fatum, cujus inevitabilis ſors eſt, appetebat. Fortè enim ſepulchrum Cyri Alexander juſſit aperiri, in quo erat conditum ejus corpus, cui dare volebat inferias. Auro, argentoque repletum eſse crediderat. Quippe ita fama perſæ vulgaverant. Sed præter clypeum ejus putrem, & arcus duos Scythicos, & acinacem, nihil reperit. Cæterùm corona aurea impoſita, amiculo, cui aſſueverat ipſe, ſolum, in quo corpus jacebat, velavit, miratus tanti nominis Regem, tantis preditum

opi-

opidus, haud pretioſiùs ſepultum eſſe, quàm ſi fuiſſet à plebe. Proximus erat lateri ſpado, qui Regem intuens. Quid mirum, inquit, eſt, inania ſepulchra eſſe Regum, cùm Satraparum domus aurum inde egeſtum capere non poſſint? Quod ad me attinet, ipſe hoc buſtum anteà non videram, ſed ex Dario ita accepi, tria millia talentum condita eſſe cum Cyro. Hinc illa benignitas in te, ut quod impunè habere non poterat Orſines, donando etiam gratiam iniret. Concitaverat jam animum in iram, cùm hi, quibus negotium idem dederat, ſuperveniunt. Hinc Bagoas, hinc ab eo ſubornati, falſis criminibus occupant aures. Antequàm accuſari ſe ſuſpicaretur. Orſines, in vincula traditus eſt. Non contentus ſupplicio inſontis ſpado, ipſe morituro manum injecit. Quem Orſines intuens. *Audieram* inquit, *in Aſia olim regnaſſe fœminas, hoc verò novum eſt, regnare caſtratum*. Hic fuit exitus nobiliſſimi Perſarum, nec inſontis modò, ſed eximiæ quoque benignitatis in Regem.

CAPUT IV.

Curtius Regis crudelitatem, & crudelitatem carpit, Europæ, Aſiæ, & Græciæ ſtatum exponit.

EOdem tempore Phradates Regnum affectaſſe ſuſpectus occiditur. Cœperat eſſe preceps ad repræſentanda ſupplicia, idem ad deteriora credenda. Scilicet res ſecundæ valent commutare naturam, & rarò quiſquam erga bona ſua ſatis cautus eſt. Idem enim

paulò

paulò antè Linceſtem Alexandrum, delatum à duobus indicibus, damnare non ſuſtinuerat, humiliores quoque reos, contra ſuam voluntatem, quia cæteris videbantur inſontes, paſſus abſolvi. Hoſtibus victis regna reduxerat. Ad ultimum à ſemetipſo degeneravit uſque adeò, ut adversùs libidinem animi, arbitrio ſcorti aliis Regna daret, aliis adimeret vitam. Jiſdem ferè diebus literas à Cœno accipit de rebus in Europa geſtis, dum ipſe Indiam ſubigit. Zopyrio Thraciæ præpoſitus, dum expeditionem in Getas faceret, tempeſtatibus, procelliſque ſubitò coortis, cum toto exercitu oppreſſus erat. Qua cognita clade, Seuthes Odryſas populares ſuos ad defectionem compulerat. Amiſſa propemodùm Thracia, ne Græcia quidem erat in fide. ** Igitur triginta navibus Sunium tranſmittunt: Promontorium eſt Atticæ terræ, unde portum urbis petere decreverant. His cognitis, Rex Harpalo, Athenienſibuſque juxtà infeſtus, claſſem parari jubet, Athenas protinùs petiturus. Quod conſilium dum agitat, clam literæ ei redduntur. Harpalum intraſſe ſibi quidem Athenas, pecunia conciliaſſe ſibi principium animos, mox concilio plebis habito, juſſum urbe excedere, ad Græcos milites perveniſſe, à quibus interceptum, & trucidatum à quodam vitatore per inſidias. His lætus in Europam trajiciendi conſilium omiſit. Sed exules, præter eos, qui civili ſanguine aſperſi erant, recipi ab omnibus Græcorum civitatibus, queis pulſi erant, juſſit. Et Græci haud auſi imperium aſpernari, quanquam ſolvendarum legum id principium eſſe cenſebant, bona quoque, quæ extarent, re-

ſtis

ſtituere damnatis. Soli Athenienſes non ſuæ modò, ſed etiam publicæ vindices libertatis, colluvionem hominum, quia ægrè ſerviebant, non Regio Imperio, ſed legibus, moribuſque patriis regi aſſueti, prohibuere finibus, omnia potiùs toleraturi, quàm purgamenta quondam urbis ſuæ, tunc etiam exilii, admitterent.

CAPUT V.

Rex partem copiarum dimittere parat. Diſſolvit æs alienum ſui exercitus, decem millia talentum, hoc eſt ſexagies centena millia aureorum, ſeu philippicorum.

ALexander, ſenioribus militum in patriam remiſſis, tredecim millia peditum, & duo millia equitum, quæ in Aſia retineret, eligi juſſit, exiſtimans, modico exercitu contineri poſſe Aſiam, quia pluribus locis præſidia diſpoſuiſſet, nuperque conditas urbes, quas colonis repleſſet, res renovare cupientibus obſtare. Cæterùm, priuſquam excerneret, quos erat retenturus, edixit, ut omnes milites æs alienum profiterentur. Grave pleriſque eſſe compererat. Et, quamquam ipſorum luxu contractum erat, diſſolvere tamen ipſe decreverat. Illi tentari ipſos rati, quò faciliùs ab integris ſumptuoſos diſcerneret, prolatando aliquantum extraxerant temporis. Et Rex ſatis gnarus, profeſſioni æris pudorem, non contumaciam obſtare, menſas totis caſtris poni juſſit, & decem millia talentorum proferri. Tum demùm fide facta profeſſi ſunt. Nec amplius ex tanta pecunia, quàm C., & XXX. talenta ſuperfuere. Adeò ille exercitus, tot ditiſſimarum gentium victor,

ctor, plus tamen victoriæ, quàm prædæ deportavit ex Aſia.

CAPUT VI.

Seditionem militarem primùm fruſtrà conatur oratione ſedare, quam mox paucorum nece reprimit. Macedones ſupplices rejicit, peregrinos, ſpretis Macedonibus, alloquitur, admittit. Seditioſos mergit aqua, ac tandem popularibus ignoſcit.

CÆterùm, ut cognitum eſt, alios remitti domum, alios retineri, perpetuam eum Regni ſedem in Aſia habiturum rati vecordes, & diſciplinæ militaris immemores, ſeditioſis vocibus caſtra complent, Regemque ferociùs, quàm aliàs adorti, omnes ſimul miſſionem poſtulare cœperunt, deformia ora cicatricibus, canitiemque capitum oſtentantes. Nec aut Præfectorum caſtigatione, aut verecundia Regis deteritti, tumultuoſo clamore, & militari violentia volentem loqui inhibebant, palam profeſſi, nuſquam inde, niſi in patriam veſtigium eſſe moturos. Tandem ſilentio facto, magis, quia motum eſſe credebant, quàm quia ipſi moveri poterant, quidnam acturus eſſet, expectabant. Ille, *Quid hæc*, inquit, *repens conſternatio, & tam procax, atque effuſa licentia denuntiat? Eloqui timeo. Palam certè rupiſtis imperium, & precariò Rex ſum, cui non alloquendi, non noſcendi, monendique, aut intuendi vos jus reliquiſtis. Equidem cùm alios dimittere in patriam, alios mecum paulò poſt deportare ſtatuerim, tam illos acclamantes video, qui abituri ſunt, quàm hos, cùm quibus præmiſſos ſubſequi ſtatui. Quid hoc eſt rei? Diſpari in cauſa idem omnium clamor*

mor eſt. Pervelim ſcire, utrùm, qui diſcedunt; an qui retinentur, de me querantur. Crederes uno ore omnes ſuſtuliſſe clamorem: ita pariter ex tota concione reſponſum eſt, *Omnes queri.* Tum ille, *Non herculè*, inquit, *poteſt fieri, ut adducar, querendi ſimul omnibus hanc cauſam eſse, quam oſtenditis, in qua major pars exercitus non eſt, utpote cùm plures dimiſerim, quàm retenturus ſum. Subeſt nimirùm altius malum, quod omnes avertit à me. Quando enim Regem univerſus exercitus deſeruit? Ne ſervi quidem uno grege profugiunt dominos, ſed eſt quidam in illis pudor à ceteris deſtitutos relinquendi. Verùm ego tam furioſæ conſternationis oblitus, remedia inſanabilibus conor adhibere. Omnem herculè ſpem, quam ex vobis conceperam, damno: nec ut cum militibus meis (jam enim eſſe deſiiſtis) ſed ut cum ingratiſſimis Civibus porrò agere decrevi. Secundis rebus, quæ circumfluunt vos, inſanire cœpiſtis, obliti ſtatus ejus, quem beneficio exuiſtis meo. Digni herculè, qui in eodem conſeneſcatis, quoniam facilius eſt vobis adverſam, quàm ſecundam regere fortunam. En tandem Illyriorum paulò ante, & Perſarum tributariis, Aſia, & tot gentium ſpolia faſtidio ſunt. Modò ſub Philippo ſeminudis, amicula ex purpura ſordent: aurum, & argentum oculi ferre non poſſunt. Lignea enim vaſa deſiderant, & ex cratitibus ſcuta, rubiginemque gladiorum. Hoc cultu nitentes vos accepi, & quingenta talenta æris alieni, cùm omnis Regia ſupellex haud ampliùs, quàm ſexaginta talentorum eſſet, meorum mox operum fundamenta. Quibus tamen (abſit invidia) imperium maximæ terrarum partis impoſui. Aſiane pertæſum eſt, quæ*

vos

vos gloria rerum geſtarum Diis pares fecit? In Europam ire properatis, Rege deſerto, cùm pluribus veſtrum defuturum viaticum fuerit, ni æs alienum luiſsem, nempe ex Aſiatica præda. Nec pudet profundo ventre devictarum gentium ſpolia circumferentes reverti velle ad liberos, conjugeſque, quibus pauci præmia victoriæ poteſtis oſtendere. Nam cæterorum, dum etiam ſpei veſtræ obviam iſtis, arma quòque pignori ſunt. Bonis verò militibus cariturus ſum; pellicum ſuarum concubinis: quibus hoc ſolum ex tantis opibus ſupereſt, quod impenditur. Proinde fugientibus me pateant limites: faceſſite hinc ocyùs. Ego cum Perſis abeuntium terga tutabor. Neminem teneo: liberate oculos meos, ingratiſſimi cives. Læti vos excipient parentes, liberique, ſine veſtro Rege redeuntes, obviam ibunt deſertoribus, transfugiſque. Triumphabo mehercule de fuga veſtra, &, ubicumque ero, expetam pœnas, hos, cum quibus me relinquitis, colendo, præferendoque vobis. Jam autem ſcietis, & quantum ſine Rege valeat exercitus, & quid opis in me uno ſit. Deſiluit deinde frendens de tribunali, & in medium armatorum agmen ſe immiſit. Notatos quòque, qui ferociſſimè obloquuti erant, ſingulos manu corripuit, nec auſos repugnare, tredecim aſſervandos cuſtodibus corporis tradidit. Quis crederet ſævam paulo ante concionem obtorpuiſse ſubito metu, &, cum ad ſupplicium videret trahi, nihilo auſos graviora, quàm cæteros, * tam effuſam antea licentiam, atque ſeditioſam militum violentiam ita compreſſam, ut non modo nullus ex omnibus irruenti Regi reſtiterit, verùm etiam cuncti pavore exanimati, attonitis ſimiles, quid

quid de ipſis quòque Rex ſtatuendum cenſeret, ſuſpenſa mente expectarent? Itaque * ſive Regii nominis, quod gentes, quæ ſub Regibus ſunt, inter Deos colunt, ſive propria ipſius veneratio, ſive fiducia tanta vi exercentis imperium, conterruit eos: ſingulare certè ediderunt patientiæ exemplum. Adeòque non ſunt accenſi ſupplicio commilitonum, cùm ſub noctem interfectos eſſe noſsent, ut nihil omiſerint, quod ſinguli magis obedienter, ac piè facerent. Nam cùm poſtero die prohibiti aditu veniſſent, Aſiaticis modò militibus admiſſis, lugubrem totis caſtris edidere clamorem, denuntiantes, protinus eſſe *morituros*, ſi Rex perſeveraret iraſci. At ille pervicacis ad omnia, quæ agitaſſet, animi, peregrinorum militum concionem advocari jubet: Macedonibus intra caſtra cohibitis. Et, cùm frequentes coiſsent, adhibito interprete, talem orationem habuit. *Cùm ex Europa trajicerem in Aſiam, multas nobiles gentes magnam vim hominum Imperio meo me additurum eſſe ſperabam. Nec deceptus ſum, quòd de his credidi famæ. Sed ad illa hoc quòque acceſſit, quòd video fortes viros erga Reges ſuos pietatis invictæ. Luxu omnia fluere credideram, & nimia felicitate mergi in voluptates. At herculè munia militiæ hoc animorum, corporumque robore impigrè toleratis. Et, cùm fortes viri ſitis, non fortitudinem magis, quàm fidem colitis. Hoc ego nunc primùm profiteor, ſed olim ſcio. Itaque & delectum è vobis juniorum habui, & vos meorum militum corpori immiſcui. Idem habitus, eadem arma ſunt vobis: obſequium verò, & patientia imperii longè præſtantior eſt, quàm cæteris. Ergo ipſe Oxatris Perſæ filiam mecum in matrimonio junxi, non dignatus ex captiva liberos tollere.*

re: Mox deinde, cùm ſtirpem generis mei latiùs propagare cuperem, uxorem Darii filiam duxi: proximiſque amicorum auctor fui ex captivis generandi liberos, ut hoc ſacro fœdere omne diſcrimen victi, & victoris excluderem. Proinde genitos eſſe vos mihi, non aſcitos milites credite. Aſia, & Europa unum, atque idem Regnum eſt. Macedonum vobis arma do. Inveteravi peregrinam novitatem: & cives mei eſtis, & milites. Omnia eundem ducunt colorem. Nec Perſis Macedonum mores adumbrare, nec Macedonibus Perſarum imitari indecorum eſt. Ejuſdem juris eſſe debent, qui eodem Rege victuri ſunt. * Hac oratione habita, Perſis corporis ſui cuſtodiam credidit, Perſas ſatellites, Perſas apparitores fecit. Per quos cùm Macedones, qui huic ſeditioni occaſionem dediſſent, vincti ad ſupplicia traherentur, unum ex iis, auctoritate, & ætate gravem, ad Regem ita loquutum ferunt. * *Quouſque*, inquit, *animo tuo, etiam per ſupplicia, & quidem externi moris obſequeris? Milites tui, cives tui, incognita cauſa captivis ſuis ducentibus trahuntur ad pœnam. Si mortem meruiſſe judicas, ſaltem miniſtros ſupplicii muta.* Amico animo, ſi veri patiens fuiſſet, admonebatur. Sed in rabiem ira pervenerat. Itaque rurſus (nam parumper, quibus imperatum erat, dubitaverant) mergi in amnem, ſicut vincti erant, juſſit. Nec hoc quidem ſupplicium ſeditionem militum movit. Nanque copiarum Duces, atque amicos ejus manipuli adeunt, petentes, ut, ſi quos adhuc priſtina noxa judicaret eſſe contactos, juberet interfici, offerre ſe corpora iræ, trucidaret. * Poſtquàm verò cognitum eſt, Perſis Ducatus datos, Barbaros in varios ordines diſtributos, atque Macedonica iis impoſita nomina, ſe verò

rò ignominioſè penitus rejectos eſſe, non jam amplius conceptum animi dolorem perferre potuerunt. Sed concurſu in Regiam facto, interiori duntaxat retenta tunica, arma ante januam, pœnitentiæ ſignum, projecerunt, ac præ foribus ſtantes intromitti, ſe, ſibique ignoſci ſuppliciter, atque flentes orabant, utque Rex ſuppliciis ſuis potiùs ſaturet ſe, quàm contumeliis, ipſos, niſi venia impetrata, non diſceſſuros. Quæ cum Alexandro nuntiata eſſent, apertis Regiæ foribus ad ipſos eſt egreſſus. Poſtquàm verò ipſorum ejulatum, atque pœnitentiam, nec non miſerandum, atque afflictum habitum vidiſſet, diu quòque collacrymatus eſt. Eaque modeſtia, ut ipſis ignoſceret, obtinuerunt. Eis deinde nunc modeſtè incuſatis, nunc comiter appellatis, complures bello inutiles exauctoravit, magnificentiſſimèque donatos dimiſit. Scribens quòque ad Antipatrum Macedoniæ Præfectum, eis ad ſpectanda certamina priores in theatro ſedes aſſignari, coronatoſque ſedere juſſit. Defunctorum quòque liberos pupillos paterna contrahere ſtipendia voluit, Cratero jis præpoſito: quem etiam Antipatri loco, Macedonibus, Theſſalis, Thracibuſque præeſſe juſſit. Antipatrumque cum ſupplemento tyronum in Crateri locum vocavit. Jampridem quidem Alexandro literæ & ab Olympiade matre, & ab Antipatro redditæ erant, ex quibus mutuam inter ipſos ſimultatem perceperat. Mater Antipatrum affectati Regni inſimulabat. Antipater Olympiadem multa præter ipſius decorum gerere ſcripſerat. Itaque evocari ſe valde iniquo ferens animo, Alexandrum veneno interficere ſtatuit. Peractis his rebus omnibus, Alexander ad Ecbatana Mediæ profectus,

Rex

Regni neceſſaria diſpoſuit: ſpectacula denuò, & ſolemnes indixit dies. Illis fortè diebus Hephæſtion, quem Rex unicè, ac fratris loco diligebat, febricitans moritur. Ex quo Alexander incredibili affectus dolore multa, quę Regiam majeſtatem minimè decerent, admiſiſſe dicitur. Miſerum quippe medicum, tanquam in curando negligentior fuiſset, ſuſpendi juſſit. Super amici corpus exanime ejulans procubuit; vixque inde ab amicis abſtractus eſt: Diem, atque noctem luctum continuavit. Aliaque nonnulla feruntur, quæ quidem ego minime credo. Illud tamen verum eſt, quòd Alexander Hephæſtioni, tanquam Heroi, ſacrificari juſſerit. In funus, atque monumentum ei faciendum, plus, quàm duodecim millia talentorum impenſa ſunt. Revertenti Babylonem Chaldæ Vates occurrerunt, monentes, ne Babylonem ingrederetur. Profectionem enim ejus per id tempus vitæ periculum ei portendere. Quibus ſpretis, quo deſtinaverat ire, pergit. Nuntiabatur enim ei, Legatos ex diverſis terrarum orbis partibus undique Babylonem confluxiſse, ejuſque adventum expectare. Adeò totum orbem nominis ejus terror invaſerat, ut cunctæ gentes, velut deſtinato ſibi Regi, adularentur. Igitur tanquam conventum univerſi orbis acturus, Babylonem pervenire feſtinabat. Quò cùm veniſſet, Legatos omnes benignè ſuſceptos domum remiſit. Jiſdem ferè diebus convivium apud Theſſalum medicum inſtitutum eſt: ad quod Rex quòque cum ſodalibus vocatus venit. Ibi nondum Herculis ſcypho epoto, repentè velut telo confixus, ingemuit. Elatus è convivio ſemianimis, tanto dolore cruciatus eſt, ut ferrum in remedia poſceret.

Amici cauſam morbi intemperiem ebrietatis divulgarunt. Revera autem inſidiæ fuerunt, quarum infamiam ſucceſſorum potentia oppreſſit. Antipater enim præparatum venenum Caſſandro filio, qui cum fratribus Philippo, & *Jolla* Regi miniſtrare ſolebat, dederat, præmonito eo, ne aliis, quàm Theſſalo, & fratribus cederet. Philippus itaque, & Jollas, potum Regis prægustare ſoliti, in aqua frigida venenum habentes, eam prægustatæ potioni Regis supermiſerunt. Quarto deinde die, cùm *milites* partim mortuum ſuſpicarentur, idque *celari* crederent, partim ejus deſiderium ferre non poſſent, mœſti ſeſe in Regiam contulerunt, ut ſibi Regis videndi copia fieret, orantes. Atque à cuſtodibus ex mandato Regis intromiſſi ſunt. *

CAPUT VII.

Rex Babylonem reverſus, propinato ſibi per Caſſandrum, & Jollam veneno, moriturus ſalutat exercitum. Perdicæ tradit anulum. Reſpondet amicis, ſupremaque mandata edit, & extinguitur.

INtuentibus lacrymæ obortæ præbuere ſpeciem jam non Regem, ſed funus ejus viſentis exercitus. Mœror tamen circunſtantium lectum eminabat. Quos ut Rex aſpexit, *Invenietis*, inquit, *cùm exceſſero, dignum talibus viris Regem?* Incredibile dictu, audituque, in eodem habitu corporis, in quem ſe compoſuerat, cùm admiſſurus milites eſſet, duraſſe, donec à toto exercitu illo ad ultimum perſalutatus eſt. Dimiſſoque vulgo, velut omni vitæ debito liberatus, fatigata membra rejecit.

Pro-

Propiuſque adire juſſis amicis (nam & vox deficere jam cœperat) detractum anulum digito Perdiccæ tradidit, adjectis mandatis, ut corpus ſuum ad Hammonem ferri juberet. Quærentibusque his, cui relinqueret Regnum, reſpondit; *Ei qui eſſet optimus*: cæterùm prævidere jam ſe, ob id certamen magnos funebres ludos parari ſibi. Rurſus, Perdicca interrogante, *Quando cœleſtes honores haberi ſibi vellet*, dixit, *Tùm velle, cùm ipſi felices eſſent*. Suprema hæc vox fuit Regis, & paulò poſt extinguitur.

CAPUT VIII.

Luctus omnium immenſus per totam Aſiam Purpuratorum, Prætoriæ cohortis, Exercitus, Perſarum. Syſigambis ex luctu mors.

AC primò ploratu, lamentiſque, & planctibus tota Regia perſonabat. Mox, velut in vaſtà ſolitudine, omnia triſti ſilentio muta torpebant, ad cogitationes, quid deinde futurum eſſet, dolore converſo. Nobiles pueri cuſtodiæ corporis ejus aſſueti, nec doloris magnitudinem capere, nec ſeipſos intra veſtibulum Regiæ retinere potuerunt: vagique, & furentibus ſimiles, totam urbem luctu, ac mœrore compleverant, nullis queſtibus omiſſis, quos in tali caſu dolor ſuggerit. Ergo qui extra Regiam adſtiterant, Macedones pariter, Barbarique concurrunt. Nec poterant victi à victoribus in communi dolore diſcerni. Perſæ juſtiſſimum, ac mitiſſimum Dominum, Macedones optimum, ac fortiſſimum Regem invocantes, certamen quoddam mœroris edebant. Nec mœſtorum ſolùm, ſed etiam indignantium vo-

ces exaudiebantur, tam viridem, & in flore ætatis, fortunæque, invidia Deum ereptum eſſe rebus humanis. Vigor ejus, & vultus educentis in prælium milites, obſidentis urbes, evadentis in muros, fortes viros pro concione *donantis*, occurrebant oculis. Tum Macedonas divinos honores negaſſe ei pœnitebat, impioſque, & ingratos fuiſſe ſe confitebantur, quòd aures ejus debita appellatione fraudaſſent. Et, cùm diu nunc in veneratione, nunc in deſiderio Regis hæſiſſent, in ipſos verſa miſeratio eſt. Macedonia profecti ultra Euphratem, *mediis* hoſtibus novum Imperium aſpernantibus, deſtitutos ſe eſſe cernebant: ſine certo Regis hærede, ſine hærede Regni, publicas vires ad ſe quenque tracturum. Bella deinde civilia, quæ ſequuta ſunt, mentibus augurabantur. Iterùm non de Regno Aſiæ, ſed de Rege, ipſis ſanguinem eſſe fundendum. Novis *vulneribus veteres* rumpendas cicatrices. Senes *debiles* modò petita miſſione à juſto Rege, *nunc* morituros pro potentia forſitan ſatellitis alicujus ignobilis. Has cogitationes volventibus nox ſupervenit, terroremque auxit. Milites in armis vigilabant. Babylonii, alius è muris, alius è culmine ſui quiſque tecti perſpectabant, quaſi certiora viſuri. Nec quiſquam lumina audebat accendere. Et, quia oculorum ceſſabat uſus, *fremitus*, voceſque auribus captabant. Ac plerumque vano metu territi, per obſcuras ſemitas alius alii occurſantes, invicem ſuſpecti, & ſoliciti ferebantur. Perſæ, comis ſuo more detonſis, in lugubri veſte cum conjugibus, ac liberis, non ut victorem, & modò hoſtem, ſed ut gentis ſuæ juſtiſſimum Regem, vero deſiderio lugebant. Aſſueti ſub Rege vivere, non alium, qui im-

imperaret ipſis, digniorem fuiſſe confitebantur. Nec muris urbis luctus continebatur, ſed proximam regionem, ab ea deinde magnam partem Aſiæ cis Euphratem, tanti mali fama pervaſerat. Ad Darii quoque matrem celeriter perlata eſt: Abſciſſa ergo veſte, qua induta erat, lugubrem ſumpſit: laceratiſque crinibus, humi corpus abjecit. Aſſidebat ei altera ex neptibus, nuper amiſſum Hephæſtionem, cui nupſerat, lugens, propriaſque cauſas doloris in communi mœſtitia retractabat. Sed omnium ſuorum mala Syſigambis una capiebat. Illa ſuam, illa neptium vicem flebat. Recens dolor etiam præterita revocaverat. Crederes modò amiſſum Darium, & pariter miſeræ duorum filiorum exequias eſſe ducendas. Flebat mortuos ſimul, vivoſque. Quem enim puellarum acturum eſſe curam? quem alium futurum Alexandrum? Iterùm eſse ſe captas, iterum excidiſſe Regno. Qui mortuo Dario ipſas tueretur, reperiſſe: qui poſt Alexandrum reſpiceret, utique non reperturas. Subibat inter hæc animum, octoginta fratres ſuos eodem die ab Ocho ſæviſſimo Regum trucidatos, adjectumque ſtragi tot filiorum patrem, è ſeptem liberis, quos genuiſſet ipſa, unum ſupereſse, ipſum Darium floruiſse paulisper, ut crudeliùs poſſet extingui. Ad ultimum dolori ſuccubuit, obvolutoque capite aſſidentes genibus ſuis neptem, nepotemque averſata, cibo pariter abſtinuit, & luce. Quinto, poſtquàm mori ſtatuerat, die extincta eſt. Magnum profectò Alexandri indulgentiæ in eam, juſtitiæque in omnes captivos documentum eſt mors hujus, quæ cùm ſuſtinuiſſet poſt Darium vivere, Alexandro eſse ſuperſtes erubuit.

CAPUT IX.

Laudatio funebris, virtutes, fortunam, famam, gloriam Regis, vitiis extenuatis, complexa.

Et herculè juſtè æſtimantibus Regem liquet, bona naturæ ejus fuiſſe, vitia vel fortunæ, vel ætatis. Vis incredibilis animi, laboris patientia propemodum nimia, fortitudo non inter Reges modò excellens, ſed inter illos quòque, quorum hæc ſola virtus fuit, liberalitas ſæpè majora tribuentis, quàm à Diis petuntur, clementia in devictos, tot Regna, aut reddita, quibus ea dempſerat bello, aut dono data, mortis, cujus metus cæteros exanimat, perpetua contemptio, gloriæ, laudiſque ut juſto major cupido, ita ut juveni, & in tantis admittenda rebus. Jam pietas erga parentes, *quorum* Olympiada immortalitati conſecrare decreverat, Philippum ultus erat; jam in omnes ferè amicos benignitas; erga milites benevolentia; conſilium par magnitudini animi, &, quantum vix poterat ætas ejus capere, ſolertia, modus immodicarum cupiditatum, Veneris intra naturale deſiderium uſus, nec ulla, niſi ex permiſſo, voluptas, ingentes profectò dotes erant. Illa fortunæ, Diis æquare ſe, cœleſtes honores accerſere, & talia ſuadentibus Oraculis credere, & dedignantibus venerari ipſum vehementiùs, quàm par eſſet, iraſci, in externum habitum mutare corporis cultum, imitari devictarum gentium mores, quas ante victoriam ſpreverat. Nam iracundiam, & cupidinem vini, ſicut juventa irritaverat, ita ſenectus mitigare potuiſſet. Fatendum eſt tamen, cùm plurimum

vir-

virtuti debuerit, plus debuiſſe fortunæ quam ſolus omnium mortalium in poteſtate habuit. Quoties illum à morte revocavit? quoties temerè in pericula, vectum, perpetua felicitate protexit? Vitæ quòque finem eundem illi, quem gloriæ, ſtatuit. Expectavere eum fata, dum, Oriente perdomito, aditoque Oceano, quidquid mortalitas capiebat, impleret. Huic Regi, Ducique ſucceſſor quærebatur. Sed major moles erat, quàm ut unus ſubire eam poſſet. Itaque nomen quòque ejus, & fama rerum, in totum propemodùm orbem Reges, ac Regna diffudit: clariſſimique ſunt habiti, qui etiam minimæ parti tantæ fortunæ adhæſerunt.

CAPUT X.

Vocato Principum cętu Perdicca perorat apud militem, & agit de Rege ſubrogando, quem nominat Roxani filium nondum genitum.

CÆterùm Babylone (inde enim divertit oratio) corporis ejus cuſtodes, in Regiam principes amicorum, Duceſque copiarum advocavere. Sequuta eſt militum turba cupientium ſcire, in quem Alexandri fortuna eſſet tranſitura. Multi duces frequentia militum excluſi. Regiam intrare non poterant, cum præco, exceptis, qui nominatim citarentur, adire prohibuit. Sed precarium ſpernebatur imperium. Ac primùm ejulatus ingens, ploratuſque renovatus eſt. Deinde futuri expectatio, inhibitis lacrymis, ſilentium fecit. Tunc Perdicca, Regia ſella in conſpectum vulgi data, in qua diadema, veſtiſque Alexandri cum armis erant, anulum ſibi pridie traditum à Rege, in eadem

ſede poſuit. Quorum aſpectu rurſus obortæ omnibus lacrymæ integravere lectum. Et Perdicca, *Ego quidem*, inquit, *annulum, quo ille Regni, atque Imperii vires obſignare erat ſolitus, traditum ab ipſo mihi, reddo vobis. Ceterùm, quanquam nulla clades huic, qua affecti ſumus, par ab iratis Diis excogitari poteſt: tamen magnitudinem rerum, quas egit, intuentibus, credere licet, tantum virum Deos accommodaſſe rebus humanis, quarum ſorte completa, citò repeterent eum ſua ſtirpi. Proinde, quoniam nihil aliud ex eo ſupereſt, quàm quod ſemper ab immortalitate ſubducitur, corpori, nominique quàm primùm juſta ſolvamus, haud obliti, in qua urbe, inter quos ſimus, quali Rege, ac Præſide ſpoliati. Tractandum eſt, commilitones, cogitandumque, ut, victoriam partam inter hos, de quibus parta eſt, obtinere poſſimus. Capite opus eſt. Hocne uno, an pluribus, in veſtra poteſtate eſt. Illud ſcire debetis, militarem ſine Duce turbam, corpus eſſe ſine ſpiritu. Sextus menſis eſt, ex quo Roxane pregnans eſt. Optamus, ut marem enitatur. Cujus Regnum Diis approbantibus futurum, quando adoleverit; interim, à quibus regi velitis, deſtinate.* Hæc Perdicca.

CA-

CAPUT XI.

Nearchus Barſines filium dicit Regem. Ptolemaus Ariſtocratiam ſuadet. Ariſtonus Perdiccam conatur coronare: quod Perdicca cupit, nec audet. Meleager ad aurum properans movet ſeditionem. Gregarius Aridaum fratrem Alexandri deſignat, Python diſſuadet, concio jubet. Adducitur, & Rex ſalutatur à milite. Refragantur Optimates, & in Perdicca ſententiam concedunt.

TUm Nearchus, Alexandri ſanguinem, ac ſtirpem Regiæ majeſtati convenire, neminem, ait, poſse mirari: cæterùm exſpectari nondum ortum Regem, &, qui jam ſit, præteriri, nec animis Macedonum convenire, nec tempori rerum, eſse è Barſine filium Regis, huic diadema dandum. Nulli placebat oratio. Itaque ſuo more haſtis ſcuta quatientes, obſtrepere perſeverabant. Jamque prope ſeditionem pervenerant, Nearcho pervicaciùs tuente ſententiam. Tum Ptolemæus, *Digna prorſus eſt ſcboles*, inquit, *qua Macedonum imperet genti, Roxanes, vel Barſines filius, cujus nomen quoque Europam dicere pigebit, majore ex parte captivi. Cur Perſas vicerimus, ut ſtirpi eorum ſerviamus? quod juſti illi Reges Darius, & Xerxes tot millium agminibus, tantiſque claſſibus necquicquam petiverunt. Mea ſententia hac eſt, ut ſede Alexandri in Regia poſita, qui conſiliis ejus adhibantur, coeant, quoties in commune conſulto opus fuerit, eoque, quod major pars eorum decreverit, ſtetur. Duces, Præfectique copiarum his pareant.* Ptolemeo quidam, pauciores Perdiccæ aſſentiebau-

bantur. Tum Ariſtonus orſus eſt dicere, Alexandrum conſultum, cui relinqueret Regnum, voluiſse optimum deligi, judicatum autem ab ipſo optimum Perdiccam, cui anulum tradidiſset. Neque enim unum eum aſſediſse morienti, ſed circumferentem oculos ex turba amicorum delegiſse, cui traderet. Placere igitur ſummam Imperii ad Perdiccam deferri. Nec dubitavere, quin vera cenſeret. Itaque univerſi procedere in medium Perdiccam, & Regis anulum tollere jubebant. Hærebat inter cupiditatem, pudoremque, & quò modeſtiùs, quod expectabat, appeteret, pervicaciùs oblaturos eſse credebat. Itaque cunctatus, diuque, quid ageret, incertus, ad ultimum tamen receſſit, & poſt eos, qui ſederant proximi, conſtitit. At Meleager unus è Ducibus, confirmato animo, quem Perdiccæ cunctatio erexerat, *Nec Dii ſi verint*, inquit, *ut Alexandri fortuna, tantique Regni faſtigium in iſtos humeros ruat: homines certè non ferent. Nihil dico de nobilioribus, quàm hic eſt, ſed de viris tantùm, quibus invitis nihil perpeti neceſſe eſt. Nec verò intereſt, Roxanes filium, quandocunque genitus erit, an Perdiccam Regem habeatis, cùm iſte ſub tutelę ſpecie Regnum occupaturus ſit. Itaque nemo ei Rex placet, niſi qui nondum natus eſt. Et in tanta omnium feſtinatione, non juſta modò, ſed etiam neceſſaria, exactos menſes ſolus expectat, & jam divinat marem eſſe conceptum, quem vos dubitatis paratum eſſe vel ſubdere? Si medius fidius Alexander hunc nobis Regem pro ſe reliquiſſet, id ſolum ex his, quæ imperaſſet, non faciendum eſſe cenſerem. Quin igitur ad diripiendos theſauros diſcurritis? harum enim opum Regiarum utique populus eſt hæres.* Hæc eloquutus, per medios armatos erupit. Et

qui

qui abeunti viam dederant, ipſum ad prenuntiatam Prædam ſequebantur. Jamque armatorum circa Meleagrum frequens globus erat, in ſeditionem, ac diſcordiam verſa concione, cùm quidam pleriſque Macedonum ignotus ex infima plebe, *Quid opus eſt*, inquit, *armis, civilique bello, habentibus Regem, quem queritis? Arideus Philippo genitus, Alexandri paulo ante Regis frater, ſacrorum, ceremoniarumque conſors modò, nunc ſolus hæres, præteritur à vobis. Quo merito ſuo? quidve fecit, cur etiam gentium communi jure fraudetur? Si Alexandro ſimilem quæritis, nunquam reperietis: ſi proximum, hic ſolus eſt.* His auditis, concio primò ſilentium velut juſſa habuit. Conclamant deinde pariter, Arideum vocandum eſſe, mortemque meritos, qui concionem ſine eo habuiſſent. Tum Pithon, plenus lacrymarum, orditur dicere, nunc vel maximè miſerabilem eſſe Alexandrum, qui tam bonorum civium, militumque fructu, & præſentia fraudatus eſſet. Nomen enim, memoriamque Regis ſui tantùm intuentes, ad cætera caligare eos. Haud ambiguè in juvenem, cui Regnum deſtinabatur, impenſa probra, quæ * magis ipſi odium, quàm Arideo contemptum attulerunt. Quippe, dum miserentur, etiam favere cœperunt. Igitur non alium ſe, quàm eum, qui ad hanc ſpem genitus eſset, regnare paſſuros, pertinaci acclamatione declarant, vocarique Aridæum jubent. Quem Meleager infeſtus, inviſuſque Perdiccæ, ſtrenuè perducit in Regiam, & milites Philippum conſalutatum Regem appellant. Cæterum hec vulgi erat vox, Principum alia ſententia. E quibus Pithon conſilium Perdiccæ exequi cepit, tutoreſque deſtinat filio ex Roxane futuro, Perdiccam,

cani, & Leonatum ſtirpe Regia genitos. Adjecit, ut in Europa Craterus, & Antipater res adminiſtrarent. Tum jusjurandum à ſingulis exactum, futuros in poteſtate Regis geniti Alexandro.

CAPUT XII.

Meleager Arideum revocat, qui inſignia capit Regia. Perdicca cum equitatu, & Regia cohorte, Regia cedit. Meleager tendit Perdiccæ inſidias, in quas mox ipſe incidit, Perdicca occupat Babyloniæ campos, annonam intercipit. Mittuntur Legati ad Perdiccam de concordia. Aridæus deponit inſignia, Regia, meliori porrigenda: jubetur illa recipere. Perdicca ſimulat amicitiam erga Meleagrum. Curtius excurrit in ſtatum, & felicitatem ſui ævi. Meleager circumvenitur, & occiditur.

MEleager haud injuria metu ſupplicii territus, cum ſuis ſeceſſerat. Rursùs Philippum trahens ſecum irrupit in Regiam, clamitans ſuffragari Reipubl. de novo Rege paulò antè concepto, robur ętatis experiéntur, modò ſtirpem Philippi, & filium, ac fratrem Regum duorum ſemet ipſis potiorem crederent. Nullum profundum mare, nullum vaſtum fretum, & procelloſum tantos ciet fluctus, quantos multitudo motus habet, utique ſi nova, & brevi duratura libertate luxuriat. Pauci Perdiccę modo electo, plures Philippo, quàm ſperaverant, Imperium dabant. Nec velle, nec nolle quidquam diu poterant, pœnitebatque modò conſilii, modò pœnitentiæ ipſius. Ad ultimum tamen in ſtirpem Regiam inclinavere ſtu-

ſtudiis. Ceſſerat ex concione Arideus Principum auctoritate conterritus: & abeunte illo conticuerat magis, quam languerat militaris favor. Itaque revocatus, veſtem fratris, eam ipſam, quæ in ſella poſita fuerat, induitur. Et Meleager, thorace ſumpto, capit arma, novi Regis ſatelles. Sequitur phalanx haſtis clypeos quatiens. Expleturam ſe ſanguine illorum, qui affectaverant nihil ad ipſos pertinens Regnum, minabatur, in eadem domo, familiaque Imperii vires remanſuras; hæreditarium imperium ſtirpem Regiam vindicaturam, aſſuetos eſse nomen ipſum colere, venerarique, nec quenquam id capere, niſi genitum, ut regnaret. Igitur Perdicca territus, conclave, in quo Alexandri corpus jacebat, obſerari jubet: Sexcenti cum ipſo erant ſpectatæ virtutis. Ptolemæus quòque ſe adjunxerat ei, puerorumque Regia cohors. Cæterùm haud difficulter à tot millibus armatorum clauſtra perfracta ſunt. Et Rex quòque irruperat, ſtipatus ſatellitum turba, quorum princeps erat Meleager. Iratuſque Perdicca, hos, qui Alexandri corpus tueri vellent, ſevocat. Sed qui irruperant, eminùs tela in ipſum jaciebant. Multiſque vulneratis, tandem ſeniores, demptis galeis, quò faciliùs noſci poſſent; precari, qui cum Perdicca erant, cœpere, ut abſtinerent bello, Regiſque, & pluribus caderent. Primus Perdicca arma depoſuit, cæterique idem fecere. Meleagro deinde ſuadente, nè a corpore Alexandri diſcederent, inſidiis locum quæri rati, diverſa Regiæ parte ad Euphratem fugam intendunt. Equitatus, qui ex nobiliſſimis juvenum conſtabat, Perdiccam, & Leonatum frequens ſequebatur, placebatque excedere urbe,

= esse gaudebant

be, & tendere in campis. Sed Perdicca ne pedites quidem ſequuturos ipſum deſperabat. Itaque, ne abducendo equites, abrupiſſe à cœtero exercitu videretur, in urbe ſubſtitit. At Meleager Regem monere non deſtitit, jus imperii Perdiccæ morte ſanciendum eſſe, ni occupetur impotens animus, res novaturum, meminiſſe eum, quid de Rege meruiſſet, neminem autem ei ſatis fidum eſſe, quem metuat. Rex patiebatur magis, quam aſſentiebatur. Itaque Meleager ſilentium pro imperio habuit, miſitque Regis nomine, qui Perdiccam accerſerent. Iiſdem mandatum, ut occiderent, ſi venire dubitaret. Perdicca, nunciato ſatellitū adventu, ſexdecim omninò pueris Regię cohortis comitatus, in limine domus ſuę conſtitit: caſtigatoſque, & Meleagri mancipia identidem appellans, ſic animi, vultuſque conſtantia terruit, ut vix mentis compotes fugerent. Perdicca pueros juſſit equos conſcendere, & cum paucis amicorum ad Leonatum pervenit, jam firmiore præſidio vim propulſaturus, ſi quis inferret. Poſtero die indigna res Macedonibus videbatur, Perdiccam ad mortis periculum adductum: & Meleagri temeritatem armis ultum ire decreverant. Atque illi ſeditione profeſſa, cùm Regem adiſſent, interrogare eum cœpere, an Perdiccam comprehendi ipſe juſſiſſet. Ille Meleagri inſtinctu ſe juſſiſſe reſpondit, cæterùm non debere tumultuari eos, Perdiccam enim vivere. Igitur concione dimiſſa, Meleager, equitum maximè defectione perterritus, inopſque conſilii (quippe in ipſum periculum reciderat, quod inimico paulò ante intenderat) triduum ferè conſumpſit incerta conſilia volvere.

vendo. Et priſtina quidem Regiæ ſpecies manebat. Nam & Legati gentium Regem adibant, & copiarum Duces aderant, & veſtibulum ſatellites, armatique compleverant. Sed ingens ſua ſponte męſtitia, ultimæ deſperationis index erat. Suſpectique invicem, non adire propiùs, non colloqui audebant, ſecretas cogitationes intra ſe quòque volventes. Et ex comparatione Regis novi, deſiderium excitabatur amiſſi. Ubi ille eſſet, cujus imperium, cujus auſpicium ſequuti erant, requirebant. Deſtitutos ſe inter infeſtas, indomitaſque gentes. Expetituras tot cladium ſuarum pœnas, quandocumque oblata eſset occaſio. His cogitationibus animos exedebant, cum annunciatur, equites, qui ſub Perdicca eſsent, occupatis circa Babylonem campis, frumentum, quod in urbem invehebatur, retinuiſse. Itaque inopia primùm, deinde fames eſse cœpit. Et, qui in urbe erant, aut reconciliandam gratiam cum Perdicca, aut armis certandum eſse cenſebant. Fortè acciderat, ut qui in agris erant, populationem villarum, vicorumque veriti, confugerent in urbem; oppidani, cùm ipſos alimenta deficerent, urbe excederent, & utrique generi tutior aliena ſedes, quàm ſua videretur. Quorum conſternationem Macedones veriti, in Regiam coeunt, quæque ipſorum ſententia eſſet, exponunt. Placebat autem Legatos ad equites mitti, de finienda diſcordia, armiſque ponendis. Igitur à Rege legatur Paſas Theſsalus, & Amiſſas Megalopolitanus, & Perilaus. Qui cùm mandata Regis edidiſsent, non aliter poſituros arma equites, quàm ſi Rex diſcordiæ auctores dedidiſset, tulere reſponſum. His renun-

tia-

titis, ſua ſponte milites arma capiunt. Quorum tumultu à Regia Philippus excitus, *Nihil*, inquit, *ſeditione eſt opus. Nam inter ſe certantium præmia, qui quieverint, occupabunt. Simul mementote rem eſſe cum civibus, quibus ſpem gratiæ citò abrumpere, ad bellum civile properantium eſt. Altera legatione, an mitigari poſſint, experiamur. Et credo nondùm Regis corpore ſepulto ad præſtanda ei juſta omnes eſſe coituros. Quod ad me attinet, reddere hoc Imperium malo, quàm exercere civium ſanguine. Et, ſi nulla alia concordiæ ſpes eſt, oro, quæſoque, eligite potiorem.* Obortis deinde lacrymis, diadema detrahit capiti, dextram, qua id tenebat, protendens, ut, ſi quis ſe digniorem profiteretur, acciperet. Ingentem ſpem indolis ante eum diem fratris claritate ſuppreſſam ea moderata excitavit oratio. Itaque cuncti inſtare cœperunt, ut, quæ agitaſset, exequi vellet. Eoſdem rursùs legat, petituros, ut Meleagrum tertium Ducem acciperent. Haud ægrè id impetratum eſt. Nam & abducere Meleagrum Perdicca à Rege cupiebat, & unum duobus imparem futurum eſse cenſebat. Igitur Meleagro cum phalange obviam egreſſo, Perdicca equitum turmas antecedens occurrit. Utrumque agmen, mutua ſalutatione facta, coit, in perpetuum (ut arbitrabantur) concordia, & pace firmata. Sed jam fatis admovebantur Macedonum genti bella civilia. Nam & inſociabile eſt Regnum, & à pluribus expetebatur. Primùm ergo collegere vires, deinde diſperſerunt, &, cùm pluribus corpus, quàm capiebat, oneraſsent, cætera membra deficere cœperunt. Quodque Imperium ſub uno ſtare potuiſset, dum à pluribus ſuſti-

ſuſtinetur, ruit. Proinde jure, meritoque Populus Romanus, ſalutem ſe Principi ſuo debere profitetur, cui noctis, quam penè ſupremam habuimus, novum ſidus illuxit. Hujus herculè, non Solis ortus, lucem caliganti reddidit mundo, cùm ſine ſuo capite diſcordia membra trepidarent. Quot ille tum extinxit faces? quot condidit gladios? quantam tempeſtatem ſubita ſerenitate diſcuſſit? Non ergo reviреſcit ſolùm, ſed etiam floret Imperium. Abſit modò invidia, excipiet hujus ſæculi tempora ejuſdem domus, utinam perpetua, certè diuturna poſteritas. Cæterum, ut ad ordinem, à quo me contemplatio publicæ felicitatis averterat, redeam; Perdicca unicam ſpem ſalutis ſuæ in Meleagri morte deponebat, vanum eundem, & infidum, celeriterque res novaturum, & ſibi maximè infeſtum, occupandum eſſe. Sed alta diſſimulatione conſilium premebat, ut opprimeret incautum. Ergo clam quoſdam ex copiis, quibus præerat, ſubornavit, ut, quaſi ignoraret ipſe, conquererentur palam, Meleagrum æquatum eſſe Perdiccæ. Quorum ſermone Meleager ad ſe relato, furens ira, Perdiccæ, quæ comperiſſet, exponit. Ille, velut nova re exterritus, admirari, queri, dolentiſque ſpeciem oſtentare ei cœpit. Ad ultimum convenit, ut comprehenderentur tam ſeditioſæ vocis auctores. Agit Meleager gratias, amplexuſque Perdiccam, fidem ejus in ſe, ac benevolentiam collaudat. Tum communi conſilio rationem opprimendi noxios ineunt. Placet exercitum patrio more luſtrari: & probabilis cauſa videbatur præterita diſcordia. Macedonum Reges ita luſtrare ſoliti erant milites, ut diſciſſæ canis

viſce-

viſcera ultimo in campo, in quem deduceretur exercitus, ab utraque abjicerentur parte, intra id ſpatium armati omnes ſtarent, hinc equites, illinc phalanx. Itaque eo die, quem huic ſacro deſtinaverant, Rex cum equitibus elephantiſque conſtiterat contra pedites, queis Meleager præerat. Jam equeſtre agmen movebatur, & pedites ſubita formidine, ob recentem diſcordiam haud ſanè pacati quidquam expectantes, parumper addubitavere, an in urbem ſubducerent copias. Quippe pro equitibus planities erat. Cæterùm veriti, ne temerè commilitonum fidem damnarent, ſubſtitere, præparatis ad dimicandum animis, ſi quis vim inferret. Jam agmina coibant, parvumque intervallum erat, quod aciem utranque divideret. Itaque Rex cum una ala obequitare, peditibus cœpit, diſcordiæ auctores, quos tueri ipſe debebat, inſtinctu Perdiccæ *ad ſupplicia* depoſcens, minabaturque, *omnes* turmas cum elephantis inducturum *ſe in* recuſantes. Stupebant improviſo malo pedites: nec plùs in ipſo Meleagro erat aut conſilii, aut animi. Tutiſſimum ex præſentibus videbatur expectare potiùs, quàm movere fortunam. Tum Perdicca, ut torpentes, & obnoxios vidit, trecentos ferè, qui Meleagrum erumpentem ex concione, quæ prima habita eſt poſt mortem Alexandri, ſequuti erant, à cæteris diſcretos, elephantis in conſpectu totiùs exercitus objicit. Omneſque belluarum pedibus obtriti ſunt, nec prohibente Philippo, nec auctore. Apparebatque, id modò pro ſuo vindicaturum, quod approbaſſet eventus. Hoc bellorum civilium Macedonibus & omen, & principium fuit. Meleager, ſerò intellecta frau-

fraude Perdiccæ, tum quidem, quia ipſius corpori vis non afferebatur, in agmine quietus ſtetit: at mox, damnata ſpe ſalutis, cùm ejus nomine, quem ipſe fecerat Regem, in perniciem ſuam abutentes videret inimicos, confugit in templum. Ac ne loci quidem religione defenſus, occiditur.

CAPUT XIII.

Perdicca, ſumma rerum Aridæo fratri Alexandri commiſſa, dividit Principibus copiarum provincias.

PErdicca, perducto in urbem exercitu, concilium Principum virorum habuit. In quo Imperium ita dividi placuit, ut Rex quidem ſummam ejus obtineret, Satrapes Ptolemæus Ægypti, & Africæ gentium, quæ in ditione erant. Laomedonti Syria cum Phœnice data eſt: Philotæ Cilicia deſtinata: Lyciam cum Pamphilia, & majore Phrygia obtinere juſſus Antigonus: in Cariam Caſſander, Menander in Lydiam miſſi: Phrygiam minorem Helleſponto adjunctam Leonati provinciam eſſe juſſerunt: Cappadocia Eumeni cum Paphlagonia ceſſit. Præceptum eſt, ut regionem eam uſque ad Trepezunta defenderet, bellum cum Arbate gereret. Solus hic detrectabat Imperium, Pithon Mediam, Lyſimachus Thraciam, appoſitaſque Thraciæ Ponticas gentes obtinere juſſi. Qui Indiæ, quique Bactris, & Sogdianis, cæteriſque aut Oceani, aut Rubri maris accolis præerant, quibus quiſque finibus habuiſſet, Imperii etiam jus obtineret. Decretum eſt, ut Perdicca cum Rege eſſet, co-

piiſ-

ſuiſque præeſſet, quæ Regem ſequebantur. Credidere quidam, teſtamento Alexandri diſtributas eſſe provincias: ſed famam ejus rei (quanquam ab auctoribus tradita eſt) vanam fuiſſe comperimus: Et quidem ſuas quiſque opes, diviſis Imperii partibus, tuebantur, quas ipſi fundaverant, ſi unquam adversùs immodicas cupiditates terminus ſtaret. Quippe paulò antè Regis miniſtri, ſpecie Imperii alieni procurandi, ſinguli ingentia invaſerant Regna, ſublatis certaminum cauſis, cùm & omnes ejuſdem gentis eſsent, & à cæteris ſui quiſque Imperii regione diſcreti. Sed difficile erat eo contentos eſse, quòd obtulerat occaſio: quippe ſordent prima, cùm majora ſperantur. Itaque omnibus expeditius videbatur augere Regna, quàm fuiſſet accipere.

CAPUT XIV.

Proceres ſeptimo poſt die, quàm Alexander obierat, verſi ad curandum corpus Alexandri, reperiunt incorruptum, & tantùm non ſpirans, ut pollinctores vererentur manus admovere. Poſt purgatum, & inunctum aromatiſque repletum, Regio inſigni exornant, & in aureo ſolio, ſeu feretro collocant. Narratur quòque genus mortis; & quam vim habeat Stygia aqua? demùm ut tota ſtirps Alexandri ſublata, corpuſque in Ægyptum tranſlatum ſit.

SEptimus dies erat, ex quo corpus Regis jacebat in ſolio, curis omnium ad formandum publicum ſtatum à tam ſolemni munere averſis. Et non aliis, quàm Meſopotamiæ regioni

gioni fervidior æſtus exiſtit, adeò, ut pleraque animalia, quæ in nudo ſolo deprehendit, extinguat. Tantus eſt vapor Solis, & Cœli, quo cuncta, vellut igne, torrentur. Fontes aquarum, & rari ſunt, & incolentium fraude celantur. Ipſis uſus patet, ignotus eſt advenis: Ut tandem curare corpus exanimum amicis vacavit, nulla tabe, ne minimo quidem livore corruptum videre, qui intraverant. Vigor quoque, qui conſtat ex ſpiritu, non deſtituerat vultum. Itaque Ægyptii, Chaldæique juſſi corpus ſuo more curare, primò non ſunt auſi admovere, velut ſpiranti, manus: deinde precati, ut jus, faſque eſſet mortalibus attrectare eum, purgavere corpus. Repletumque eſt odoribus. Aureum ſolium, & capiti adjecta fortunæ ejus inſignia. Veneno necatum eſſe credidere: plerique, filium Antipatri inter miniſtros, Jollam nomine, patris juſſu dediſſe. Sæpè certè audita erat vox Alexandri, Antipatrum Regium affectare faſtigium, majoremque eſſe Præfecti opibus, ac titulo Spartanæ victoriæ inflatum, omnia à ſe data aſſerentem ſibi. Credebant etiam, Craterum cum veterum militum manu ad interficiendum eum miſſum. Vim autem veneni, quod in Macedonia gignitur, talem eſſe conſtat, ut ferrum quòque exurat, ungulæ jumenti duntaxat patiens. Stygem appellant fontem, ex quo peſtiferum virus emanat. Hoc per Caſſandrum allatum, traditumque fratri Jollæ, & ab eo ſupremæ Regis potioni inditum. Hæc, utcunque ſunt tradita, eorum, quos rumor aſperſerat, mox potentia extinxit. Regnum enim Macedoniæ Antipater, & Græciam quòque invaſit. Soboles deinde excepit, interfectis omnibus, qui-

cun-

cunque Alexandrum etiam longinqua cognatione contingeret. Cæterùm corpus ejus à Ptolemæo, cui Ægyptus ceſſerat Memphin, & inde paucis poſt annis Alexandriam translatum eſt. Omniſque memoriæ, ac nomini honos habetur.

FINIS.

ADMONITIO
AD
LECTOREM

Quædam in hoc Decimo Libro Stellulis notata ſunt, ut conſtet, ea non Q. Curtii eſſe, ſed addita ab iis, qui de induſtria locum correxerunt.

SYNOPSIS.

Rerum ab Alexandro geſtarum per Olympiades, & annos digeſta, juxta Chronologiam Saliani.

ALexander naſcitur ex Philippo, & Olympiade, die ſexto Menſis Hecatombeonis, qui Junio noſtro extremo reſpondet. Coſs. M. Popilio Lenate II. contra Tyburtes, & M. Fab. Ambuſto contra Faliſcos.

Ab Anaximene, poſteà ab Ariſtotele eruditur, Coſs. Cornelio in Campanos, & M. Valerio in Samnites.

Pugnat ad Cheroneam adversùs Athenienſes.

Sub ejuſdem anni Juliani finem Cleopatram uxorem ducit. Coſs. Mænio, & Camillo.

Philippus Regnum Alexandro relinquit. Romæ jam Dictatore C. Claudio Regillenſi contra Sedicinos.

Alexander Illyrium, Triballos, Thraces armis domat, Thebas evertit. M. Valerio Corvino IV. Coſs. contra Sedicinos.

In Aſia contendit, ad Granicum 6000. Perſarum profligat.

Occupata minori Aſia, Darium vincit. Damaſcus cum theſauris Alexandro traditur.

Tyrum expugnat, poſt bimeſtre Gazam, Judæam adit, Jaddum Pontificem veneratur, Hieroſolymis Deo litat.

Ægyptum invadit, Templum Hammonis petit, Alexandriæ fundamenta jacit. Quinctilio Dictatore.

Ad Arbellam 40. millia hoſtium ſternit, Babylonem occupat, Perſepolim flammis abolet. Darius à proditoribus capitur, vincitur, occiditur, ab Alexandro reperitur, regè ſepelitur.

Mar-

		Anno ætat. Alex.	Anno Peri. Juli.	Anno Olympiad.	Anno Urb. cōdit.	Anno ante Chr.	Anno Mundi.
		1	4359	106 1	397	355	3698
		14	4372	109 2	410	342	3711
		18	4377	110 3	415	337	3716
	Anno Reg.	19	4377	110 3	415	337	3716
	1	20	4379	111 1	417	335	3718
	2	21	4380	111 2	418	334	3719
	3	22	4381	111 3	419	333	3720
	4	23	4382	111 4	420	332	3721
	5	24	4383	112 1	421	331	3722
Anno Imp. Alex.	6	25	4384	112 2	422	330	3723
1	7	26	4385	112 3	423	329	3724

Mardos, Hyrcanos adit, Philotam con Parmenione, Eurylocum, & Attalum conjuratos interficit. Coſſ. Mamerto contra Gallos, & Plautio contra Privernates.

In Sogdianos, Scythas, Bactrianos copias ducit: Clytum haſta trajicit, Hermolaum ephebum, & Calliſthenem Philoſophum diu excruciatum interfieit.

Aornim expugnat, ad Indos proficiſcitur: Taxiles Rex in Alexandri fidem concedit. *Harpalus* Athenas profugit, inde in Cretam, ubi à Tribone occiditur. Coſſ. Publ. contra Palep, Corn. contra Samnites.

Porum Regem victum, & captum, Regno ampliori donatum, ſuo reſtituit. Bucephalon urbem condit, Oxyd. & Mal. expugnat. Coſſ. qui ſup.

Alexander Coſſæis victis, omni India armis peragrata, ad Oceanum uſque ultra *Gangem progreſſus*, aris expeditionis *monumento*, terminoque poſitis, Suſa, Ecbatana *reverſus*, Statyram Darii filiam uxorem ducit. Coſſ. Brut. contra Veſt. & Camil. contra Samnium.

Babylonem redit, ubi omnium propè gentium Legatos præſtolantes offendit: ipſe vel crapu*la*, & vino, vel morbo, vel ſtygiæ aquæ veneno extinguitur, vix dimidium vitæ ſuæ curriculum emenſus, anno videlicet ætatis 32. expleto, & 33. inchoato. Natus, quippe eſt Olympiade 106. ineunte, & mortuus ſub initio 114. Dictatore L. Papyrio Curſore, & Magiſt. Equitum Fabio, contra Samnites.

CON-

2	8	27	4386	112 4	424	328	3725
3	9	28	4387	113 1	425	327	3726
4	10	29	4388	113 2	426	326	3727
5	11	30	4389	113 3	427	325	3728
6	12	31	4390	113 4	428	324	3729
7	13	32	4391	114 1	429	323	3730

CONCIONUM, atque ORATIONUM omnium, quæ in Libris Hiſtoriarum Q. Curtii Rufi occurrunt.

INDEX,

Ad communem omnium generum ſcribendi, docendique facultatem comparandam.

ALexandri cum Dario primùm pugnaturi ad Milites. Pagina 50. Cum Dario ad Arbellam dimicaturi, ad Milites. 121. Ad Macedonas Milites, dimiſſionem petentes. 186. Ad Milites, de inſidiis ſibi paratis. 210. 211. Ad Macedonas in Philotam. 213. Ad Polydamanta, ut Parmenionem è medio tollat. 232. Vulnerati ad amicos. 70. Ad trecentos electos milites. 270. Cum Poro pugnantis, ad unumquenque Ducum. 325. Ad Milites, ut audacter Indiæ interiora petant. 337. & ſeqq. Ad Milites miſſione petentes, qua graviſſimè Macedonibus ſuccenſet. 379. & ſeqq. Ad peregrinos Milites. 382. Morbi vim magnitudine animi vincentis, ad amicos, & medicos. 37.

Amyntæ pro ſeipſo ad Alexandrum. 227. & ſeqq.

Ariſtonis de Rege eligendo, poſt mortem Alexandri. 394.

Artabazi ad Darium. 166.

Beſſi ad Milites, qua Darium deprimit. 239.

Calliſthenis ad Cleonem, ne Alexandro viventi, tanquam Deo, ſacrificetur. 294.

Charidemi ad Darium ſana conſilia repudiantem. 28. 29.

Clyti

Clyti in Alexandrum rebus patris detrahentem. 278. 279.
Cæni pro Militibus ad Alexandrum. 340. & 341.
Crateri Philotam accuſantis ad Alexandrum. 206. Pro cęteris Macedoniæ Principibus, ad Alexandrum. 352. 353.
Darii legatorum Ad Alexandrum. 108. in Arbella dimicaturi, ad Milites. 122. & ſeqq. Satrapas ſuos ad extremum prelium adhortantis. 164. 165.
Euthymonis Græci ad ſocios à Perſis mutilatos. 156.
Macedonis cujuſdam de eligendo in Regem Arideo poſt mortem Alexandri. 395.
Meleagri de Rege eligendo poſt Alexandri obitum. 394.
Nabarzanis ad Darium. 166.
Nearchi de commilitones, Alexandro mortuo. 393.
Patronis ad Darium. 170.
Perdiccę ad Commilitones, poſt mortem Alexandri. 392.
Philippi Aridæi Regis ad Milites, ne tumultuentur. 400.
Philotæ vincti pro ſeipſo, ad Macedonas. 213 & ſeqq. 214.
Pytonis ad Macedonas de Rege, qui Alexandro mortuo ſuccedat, eligendo. 395
Ptholomæi ad Commilitones, mortuo Alexandro. 393.
Scytharum Legatorum ad Alexandrum. 261. 262
Spitamenis Beſſum tradentis, ad Alexandrum. 249.
Syſigambis captivæ ad Alexandrum. 59.
Theæteti ad ſocios à Perſis mutilatos. 157. 157.

SUASIO

Parmenionis ad Alexandrum. 109.
Coharis ad Beſſus. 240.

DISSUASIO

Philotæ ad Alexandrum. 146.

ADHORTATIO

Alexandri ad Parmenionem. 126. Ad Duces. 175. Ad Critobulum Medicum, ut tèlum extrahat. 351.
Parmenionis ad Milites. 131.

PRECATIO

Darii pro Alexandro. 107. 108. Ad *Solem*, & Matrem; 116.

GRATIARUM ACTIO

Darii morituri ad Alexandrum. 178.
Alexandri ad Macedoniæ Principes ſuæ valetudinis ſolicitos. 353.

DEPRECATIO

Philotæ ad Alexandrum. 206.
Polemonis ad Macedonas. 230. 230.

INTERROGATIO

Alexandri ad Abdolonymum. 67. Ad Dymnum. 205. Ad Beſſum. 250. Ad triginta no-

nobiles Sogdianos. 270. Ad Demophoonta vatem. 347.
Darii ad Tyriotem ſpadonem. 107.
Parmenionis ad Alexandrum. 118.

RESPONSIO

Alexandri ad Parmenionem. 118. Ad Legatos Darii. 109. 110. Ad Craterum. 353.
Abdolonymi ad Alexandrum. 67.
Tyriotis ſpadonis ad Darium. 107.
Darii ad Patrona. 171.
Ariſtandri ad Alexandrum. 258.
Sogdianorum triginta nobilium ad Alexandrum 267. 267.
Philippi Medici ad Alexandrum. 39.
Pori Regis ad Alexandrum. 328.

COMMINATIO

Alexandri ad Polyperconta. 116. ad Tyrios. 71. Ad Betim. 92. Ad Ariſtandrum. 258.
Amyntæ ad Polemonem fratrem. 227. 228.
Darii ad Tyriotem ſpadonem. 107. Ad ſuos. 173.

EXCLAMATIO

Darii in Alexandrum. 107. 108.
Erygii cum Satibarzanes duello dimicaturi. 243.
Menedemi morituri. 259.

EXCUSATIO

Alexandri ad Syſigambin in Darii matrem. 147.
Beſſi ad Darium, quem poſteà tradidit. 172.

S 4 QUE.

QUERELA.

Alexandri ſuper mortem Clyti. 281.
Cleonis ad convivas, quòd nondum Alexandro thure ſacrificaſſent. 282.

INCENTIVA.

Hermolai conjurati ad Alexandrum. 300.
Bagoæ ſpadonis in Orſinem Satrapen. 376.

SENTENTIÆ

Ex Q. CURTII Libris collectæ, & ordine Alphabetico diſpoſitæ.

A

ABſolutio. *Abſolvi nemo poteſt, niſi quò dixerit cauſam.* Pag. 231

Acclamationes. *Acclamationibus ſtudia ſua multitudo profitetur.* ibid.

Adverſa. *In adverſis rebus id ſolet fieri, ut alius in alium culpam referat.* 76. *Non ſpecioſa dictu, ſed uſu neceſſaria, in rebus adverſis ſequenda ſunt.* 138

Adulatio. *Perpetuum malum Regum.* 282

Affectus. *Ad omnes affectus impetu rapimur: vituperamus, laudamus, miſeremur, iraſcimur.* 227

Agmen. *Agmen & ſtare paratum, & ſequi nec turba, nec ſarcinis prægrave, intentum ad Ducis non ſignum modò, ſed etiam nutum.* 3

Ambitio. *Gloriæ avaritia, & inſatiabilis cupido famæ nihil invium, nihil remotum videri ſinit.* 395. *Sordent prima, cum majora ſperantur.* 396

Amicitia. *Firmiſſima eſt inter pares amicitia.* 263

Amici. *Quos viceris, amicos tibi eſſe, cave credas. Nec tibi amico opus eſt, de cujus benevolentia dubites.* ibid.

Amor ſui ipſius. *Unuſquiſque, quod ipſe reperit*

perit aut ſolum, aut optimum ducit. 240
Animus. *Animus magnus ſpernit ſceptrum, quod alii per ignes, ferrumque peterent.* 67
Aſſentatio. *Regum opes ſæpiùs aſſentatio, quàm hoſtis evertit.* 282
Avaritia. *Avaritiæ nihil nefas eſt.* 105. *Inſatiabilis avaritię eſt adhuc implere velle, quod jam circumfluit.* 304

B

Bella. *Ferro bella geruntur, non auro, viris, non urbium tectis, Omnia ſequuntur armatos.* 138
Bellum. *Rarò permittitur in bello tempora eligere.* 256. *Fortuna belli artem victos quòque docet.* Ibid. *Natura jura bellum in contrarium mutat.* 344. *Spem gratiæ civibus citò abrumpere, ad bellum civile properantium eſt.* 400
Beneficium. *Beneficiorum gratia ſempiterna eſt.* 304

C

Calamitas. *Sæpè calamitatis ſolatium eſt; noſſe ſortem ſuam.* 107. *Calamitas querula eſt, & ſuperba felicitas.* 157. *Maligna calamitas, & verò noxia, cùm quis ſuo ſupplicio acquieſcit, pro alio cruciatus.* 215
Clementia. *Regum, Ducumque clementia, non in ipſorum modò, ſed etiam in illorum, qui parent, ingeniis ſita eſt.* 303
Conſilia. *Turbida facta ſunt conſilia eorum, qui ſibi ſuadent. Obſtat aliis metus, aliis cupiditas, nonnunquam naturali eorum, quæ cogi-*

tare

taveris, amor. 240
Conſtantia. *Sæpè minus eſt conſtantiæ in rubore, quàm in culpa.* 359
Conſuetudo. *Conſuetudo natura potentior.* 158
Efferatos mollior conſuetudo permulcet. 187
Continentia. *Continentia, & moderatio in altiſſima quæque fortuna eminentia bona.* 197
Copiæ. *Quis aut in victoria, aut in fuga copias numerat?* 54
Crudelitas. *Nec luxuriæ quidquam crudelitas; nec crudelitati luxuria obſtat.* 370
Curæ. *Anxium de inſtantibus curis agitant etiam per ſomnum ſpecies imminentium rerum, ſive illas ægritudo, ſive divinatio præſagientis animi accerſit.* 30

D

DEfenſio. *Vincti hominis non ſupervacua ſolùm, ſed etiam inviſa defenſio eſt, quæ Judicem non docere videtur, ſed arguere.* 214
Deſperatio. *Deſperatio magnum ad honeſtè moriendum incitamentum.* 348
Deus. *Si Deus es, tribuere mortalibus beneficia debes, non ſua eripere; ſin autem homo es, id, quod es, ſemper eſſe te cogita.* 263. *Dii pro meliore ſtant cauſa.* 66
Diſciplina. *Militaris diſciplina, paupertate magiſtra, ſtetit.* 29
Divitiæ. *Pretioſa ſupellex, pellicesque, & ſpadonum agmina nihil aliud ſunt, quàm onera, & impedimenta.* 137

E

EXercitus. *Diſcors exercitus, nec ad unum intentus imperium, vario tumultu cuncta turbat.* 47. *Militaris ſine Duce turba, corpus ſine ſpiritu.* 392

F

FAma. *Fama bella ſtant; & is, qui recedit, fugere creditur.* 40. *Fama infirmiſſimum adversùs viros fortes telum.* 123. *Fama maximum in bello monumentum.* 177. *Fama bella conſtant, & ſæpè etiam, quod creditum eſt, veri vicem obtinuit.* 304. *Nunquam ad liquidum fama perducitur: omnia, illa tradente, majora ſunt vero.* 337

Fatum. *Equidem æterna conſtitutione crediderim, nexuque cauſarum latentium, & multò antè deſtinatarum, ſuum quenque ordinem immutabili lege percurrere.* 161. *Inevitabile eſt fatum.* 91

Felicitas. *Superba eſt felicitas.* 156

Fiducia. *Cùm ultimi diſcriminis tempus adventat, in ſolicitudinem verſa fiducia eſt.* 46

Fortes. *Fortium virorum eſt, magis mortem contemnere, quàm odiſſe vitam.* 167

Fortuna. *Naturam plerunque fortuna corrumpit.* 29. *Homines, cùm ſe permiſere fortunæ, etiam naturam dediſcunt.* 29. *Deſtinata ſalubriter omni ratione potentior fortuna diſcutit.* 47. *Nunquam eodem veſtigio ſtas fortuna: ſemperque homines, quantamcunque felicitatem habeant, invidiam tamen ſentiunt majorem.* 85. *Fortuna, quos uni ſibi credere cogit, magna ex parte avidos gloriæ magis, quam capa-*

ces facit : Suam quiſque fortunam in conſilio habet, cùm de aliena deliberat. 157. Dignus eſt omni malo, qui erubeſcit fortuita, & triſtem de mortalitate fert ſententiam, ac miſericordiam deſperat, quam ipſe alteri denegaturus eſt. ibid. Fortuna belli artem victos quoque docet. 257. In communi calamitate ſuam quiſque habet fortunam. 193. Sine pedibus dicunt eſſe fortunam, quæ manus, & pinnas tantùm habet: cùm manus porrigit, pinnas quoque comprehendere non ſinit. 263. Contra fortunam non ſatis cauta mortalitas eſt. 291. Fortuna rebus famam, pretiumque conſtituit. 369. Fortunati ſemper parem quærunt. 157

Fragilitas. *Humanæ fragilitatis nimia in proſperis rebus oblivio eſt.* 124. *Quid? Tu ignoras, arbores magnas diu creſcere, una hora extirpari? Stultus eſt, qui fructus earum ſpectat, altitudinem non metitur. Vide, ne, dum ad cacumen pervenire contendis, cum ipſis ramis, quos comprehenderis, decidas. Leo quòque aliquando minimarum avium pabulum fit; & ferrum rubigo conſumit. Nihil tam firmum eſt, cui periculum non ſit, etiam ab invalido.* 261

G

GLoria. *Citò gloria obſoleſcit in ſordidis hoſtibus, nec quidquam indignius eſt, quàm conſumi eam, ubi non poſſit oſtendi.* 356

H

HAbere: *Nihil habenti nihil deeſt.* 68

Habitus. *Nemo pius habitu corporis ſuos æſtimat, utique ſævitia hoſtis, non naturæ ca-*

calamitoſos. 157

Homines. *Homines, quantamcunque felicitatem habeant, ſemper tamen invidiam ſentiunt majorem.* 85. *Si homo es, id quod es, ſemper eſſe te cognita.* 263

Hoſtis. *Nil tutò in hoſte deſpicitur: quem ſpreveris, valentiorem negligentia facies.* 188

I

JActura. *Semper gravior in paucitate jactura eſt.* 123

Ignavia. *Nobilis equus umbra quòque virgę regitur, ignavus ne calcari quidem concitari poteſt.* 237. *Sæpè tędio laboris ad vilitatem ſui compelluntur ignavi: at virtus nihil inexpertum omittit.* 217

Imperium. *Periculoſum eſt prægrave Imperium: difficile eſt continere, quod capere non poſſis.* 105. *In novo, & precario Imperio, adhuc jugum ejus rigida cervice ſubeuntibus Barbaris, tempore opus eſt, dum mitioribus ingeniis imbuuntur, & efferatos mollior conſuetudo permulcet.* 187. *Sternitur Ducis imperium, ubi turbatis acriùs metus, quàm Dux imperare cœpit; totidem ſunt Imperatores, quot agmina errant.* 326. *Obſequio mitigantur imperia, ubi verò reverentia exceſſit animis, & ſumma imis confundimus, vi opus eſt, ut vim repellamus.* 303

Innocens. *Verba innocenti reperire facile eſt.* 214. *Innocentia ſecuritatem affert.* 215

Invidia. *Invidi homines nihil aliud, quàm ipſorum ſunt tormenta.* 319

Ira. *Superbia, atque ira, mala invicta.* 59

Juventus. *Nihil difficilius eſt, quàm in juventute*

tute magna capere fortunam. 85

L

LAcrimæ. *Lacrymis, & acclamationibus ſtudia ſua multitudo profitetur.* 231
Liberi. *Liberis pretium ſervitutis ingratum eſt.* 198
Loca. *Nihil aliud ſupereſt locorum fraude deceptis, quàm honeſta mortis ſolatium ex hoſtium cæde.* 259
Lingua. *Lingua graviùs caſtigatur, quàm ullum probrum.* 89

M

MAgia. *Vaniſſimi cujuſque Magia eſt ludibrium.* 240
Metus. *Idem metus, qui cogit fugere, fugientem moratur.* 54. *Meticuloſi ad deteriora credenda proni.* 79
Milites. *Militantium nec indignatio, nec lætitia moderata eſt.* 227
Miſer. *Modum verborum miſero tenere difficile.* 214. *Optimè miſerias ferunt, qui abſcondunt.* 156
Miſericordia. *Qui multum in ſuorum miſericordia ponunt, ignorant, quàm celeriter lacrymæ inareſcant.* 156
Moderatio. *Continentia, & moderatio in altiſſima quoque fortuna eminentia bona.* 197
Mors. *Effugit mortem, quiſquis contempſerit, timidiſſimum quemque conſequitur.* 125. *Fortium virorum eſt magis mortem contemnere, quam odiſſe vitam.* 167. *Ultimum omnium mors eſt; ad quam non pigrè ire ſatis eſt.* ibid.

Mul-

Multitudo. *Omnis multitudo, & maximè militaris, mobili impetu fertur.* 346

N

Natura. *Fortuna naturam plerunque corrumpit.* 29. *Homines, cùm ſe permiſere fortuna, etiam natura dediſcunt.* ibid. *Natura mortalium hoc quòque nomine prava, & ſiniſtra dici poteſt, quòd in ſuo quiſque negotio hebetior eſt, quàm in alieno.* 240. *Malè humanis ingeniis natura conſuluit, quòd plerunque non futura, ſed tranſacta perpendimus.* 280. *Natura voluit mare eſſe terminum rebus humanis.* 241

Neceſſitas. *Efficacior eſt omni arte imminens neceſſitas.* 80. *Neceſſitas ante rationem eſt, maximè in bello.* 256. *Efficacior eſt in adverſis neceſſitas, quam ratio.* 289

Nomen. *Nomen maximum in bello momentum.* 175

O

Obedientia. *Suis quique placidùs parent, etiam cùm is praeſt, qui magis timeri poteſt.* 188

P

Potentia. *Potentia ſcelera quaſita cuiquam diuturna non eſt.* 374

Patria. *Patria eſt, ubicumque vir fortis ſedem elegerit.* 191

Pavor. *Pavor etiam auxilia formidat.* 53

Perfida. *Nullis meritis perfidia mitigari poteſt.* 247

Pro-

Proditor. *Caput proditoris opportunum eſt prodito ſolatium.* 63

R

Ratio: *Nihil poteſt eſſe diuturnum, cui non ſubeſt ratio* 124

Regnum. *Majus eſt Regnum faſtidire, quàm accipere.* 67

S

Solitudo: *Solitudo natura quòque immitia efferavit ingenia.* 367

Sacrilegi. *Cum Diis pugnare ſacrilegum.* 251

Scelerati. *Cùm dormire non poſſint, agitant eos furiæ, non conſummato modò, ſed & cogitato parricidio.* 215

Seditio. *Seditionis non remedia, quàm principia majora ſunt.* 346

Servus. *Servo utilius eſt parere dicto, quàm afferre conſilium, cùm illos, qui parent, idem, quod cæteros, maneat, qui verò ſuadent, proprium periculum.* 240

Simulatio. *Humanis ingeniis parata ſimulatio eſt.* 170

Spiritus. *Nihil eſt miſeris mortalibus ſpiritu charius.* 180

Superbia. *Ira, atque ſuperbia, mala invicta.* 59

Superſtitio. *Humanarum mentium ludibrium ſuperſtitio eſt.* 256

T

Taciturnitas. *Magnam rem Magi ſuſtineri non poſſe credunt ab eo, cui tacere grave ſit,*

quod

quòd facillimum voluerit eſſe natura. 89

Temeritas. Licet felicitas aſpirare videatur, tamen ad ultimum temeritati non ſufficit. 124

Territi. Nec hoſtium paucitatem, nec multitudinem ſuam ſatis cernunt. 178

Timidus. Canis timidus vehementiùs latrat, quàm mordet. 240

V

Vates. Nullum majus impedimentum, quàm Vates ſuperſtitione captus. 347

Verba. Verba innocenti reperire facile eſt, modum verborum miſero tenere difficile. 214

Vetuſtas. Non opera ſolùm manu facta, ſed etiam ipſam naturam paulatim exedendo perimit vetuſtas. 142

Vinctus. Vincti hominis non supervacua ſolùm, ſed etiam inviſa defenſio eſt, quæ judicem non docere videtur, ſed arguere. 214

Virtus. Nihil inexpertum virtus omittit. 167. Nihil tam altè natura conſtituit, quo virtus non poſſit eniti. 270

Vulnera. Vulnera, quæ quiſque excipit, indicia virtutis ſunt. 135

IN-

INDEX

EORUM OMNIUM,

Quæ in Alexandri Hiſtoria tractantur, memoratu digniſſima, locupletiſſimus.

A

ALexander ſuæ demptum gloriæ exiſtimabat, quidquid ceſſiſset alienæ. Pag. 182. Alexandrum, quem arma Perſarum non fregerant, vitia vicerunt. 183. Alexander ſuper uxoris Darii morte crebros edidit gemitus. 106. Alexander uxorem Darii honorificè humavit. 106. Alexandri cognati omnes ab Antipatro interfecti. 405. Alexandri corpus Memphim, & inde paucis poſt annis Alexandriam translatum. 405. Alexander ſagitta ictus. 312. Alexander quo anno Regni ſui, & ętatis Aſiam ſubegerit. 354. Alexander Cyri ſepulchrum jubet aperiri. 375. Alexander non alium magis admiratus eſt, quàm Cyrum, & Semiramin. 253. Alexander in obſidione Gazæ ſagitta vulneratur. 91. Alexandri crus in obſidione Gazæ ſaxo Affligitur. 91. Alexander Charthagini infenſus. 374. Alexandro Babylonia deditur. 139. Alexandri ad Uxiorum urbem virtus. 147. Alexandri ad Darium literæ. 85. Alexandri Duces vulnerati. 135. Alexandri celeritas. 155. Alexandri in Macedonas miſſionem peten-

tentes indignatio. 379. Alexandri in Uxios propter Syſigambis lite as moderatio, & clementia. 149. Alexandri ſuper Darii mortem lacrymæ. 179. Alexander Philippi frater, Regno Macedoniæ potitus. 1. Alexander pedes per nivem, & concretam glaciem ingreditur. 161. Alexander dolabra glaciem perfringens, iter ſibi facit. ibid. Alexandri in militem humanitas. 291. Alexander ſarcinas primùm ſuas, deinde totius exercitus cremari jubet. 199. Alexandri expeditionis in Indiam monimenta. 150. Alexander Tyrum obſidet, & poſt difficilem oppugnationem expugnat. 72. Alexander à Tyro Arabiam petit. 75. Alexander ſemper bello, quàm poſt victoriam clarior. 305. Alexandri triumphus ad imitationem Liberi Patris. 370 Alexander haud contentus mortali faſtigio. 95. Alexander Jovis filius credi volebat, ibid. Alexandri in bibendo continentia mira. 245. Alexandri in captivitas continentia. 59. Alexandri ingens mœror ſuper morte Clyti. 280. Alexander à muliere attonita ſervatus. 298. Alexandri ſuper Hephæſtionis morte dolor. 365. Alexander Hephæſtioni, tanquam Heroi, ſacrificari juſſit, ibidem. Alexandri milites Babyloniæ corrupti. 142. Alexandri dextrum femur leviter mucrone perſtrictum. 53. Alexander Parmenionis occidendi negotium Polydamanti dat. 232. Alexandri Legati à Tyriis occiſi. 74. Alexandri exercitus pavor. 113. Alexandri cervix à Memacenis ſaxo ita icta, ut oculis caligine offuſa collaberetur, ne mentis quidem compos. 254. Alexandro inſidię à ſuis parantur. 201. Alexandri Cydnum ingreſſi ſubito horrore

rore artus rigere cœperunt. 36. & 36. Alexandri pia delamentatio. 39. Alexandri in occidendo Beti rabies. 91. Alexander genus ab Achille deducens. 72. Alexander Achillem pęna in hoſtem capienda imitatus. ibid. Alexander rebus à Philippo patre geſtis detrahit. 375. Alexander. Jovis filium ſe appellari juſſit. 95. Alexander intra urbem Oxydracarum graviſſimè vulneratus. 348. 349. Alexander moribundo ſimilis. 349. Alexander quando Regnum adeptus. 13. Alexander ſolus in Urbem Oxydracarum deſilit. 348. Alexandri haud tolerabilis vini cupiditas. 161. Alexandri in fallendo hoſte dolus. 45. Alexandri virtutum, & vitiorum enumeratio. 390. Alexander ſolus omnium mortalium fortunam in poteſtate habuit. 391. Alexandri nominis terror. 385. Alexandri in captivas clementia. 59. Alexandri in Macedonas rabies. 382. Alexander veſtem detrahit, projecturus ſemet in flumen. 344. Alexander ad Mazagas è muro ſagitta percuſſus. 313. Alexandri in Borum Regem liberalitas. 319. Alexandri in Taxilem liberalitas. 318. Alexander jacere humi proſtratos venerabundos patitur. 198. Alexander Perſicam veſtem ſumit. ibid. Alexander ad Arbellam dimicaturi ſomnus. 117. Alexandri ad Arbellam militum numerus. 119. Alexander ſagitta vulneratur. 251. Alexander ad fines Hyrcaniæ penetrat. 190. Alexandri deſiderium, ut Olympias mater immortalitati conſecraretur. 355. Alexandri in Græcos à Perſis mutilatos beneficentia. 158. Alexandri ad Suſidas Pilas clades. 150. 151. Alexander retrocedere coactus. 151. Ale-

xan-

xandri Oceanum viſendi pervicax cupido: 363. Alexandri phalanx. 49. Alexandri in evellendo ſpiculo virtus. 349. Alexandri de Philota conqueſtio. 204. Alexander. Dux, & idem miles. 52. Alexander quando natus. 6. Alexandri ſuper valetudine Ptolemęi ſomnium. 362. 362. Alexandri in Tyrios ira. 84. Alexander in obſidione Tyri fatigatus. 82. Alexandri morituri magnanimitas. 387. Alexander moriturus anulum Perdiccæ tradidit. ibid. Alexander Regnum optimo relinquit. ibid. Alexandri morituri ſuprema vox. 387. Alexandri mors. ibid. Alexandri militis virtus. 300. Alexandri miles confoſſus. ibid. Alexander petit Arabiam. 75. Athenienſibus infeſtus. 377

Alexandria in Ægypto condita. 97. In radicibus Caucaſi condita. 238. Ad Tanaim condita. 254. In India condita. 360

Abiſares Rex permittit ſe Alexandro. 319

Abulites Suſæ Præfectus. 145

Acàdera. 311

Aceſines amnis. 306

Acinacis gladiis genus. 35

Ægyptii Perſarum opibus infenſi. 93

Æs alienum profitentur milites. 378

Æſchylus Rhodius. 97

Agema. 153

Agenor Tyrum condidit. 84. Sidonem condidit. Pag. ead.

Agidis Lacedæmoniorum Regis animi magnitudo. 280. Ejuſdem mors. ibid.

Agis Argivus peſſimorum carminum poſt Cherilum conditor. 282

Agrammes Parraſiorum Rex. 336

Agriaſpe, qui & Evergetę. 235

Avii

Avii Scythæ. 252. Barbarorum juſtiſſimi. ibid.
Amnis tranandi conſilium novum. 246
Amphoterus claſſis Alexandri Præfectus ad liberandam Cretam miſſus. 99
Amyntas Philippi pater. 2. Prætor Alexandri. 53. Philotæ amicus. 225. Amyntæ mors. 69
Andromachi Syriæ Præfecti mors. 99
Annonæ in caſtris Alexandri magna caritas. 241
Anticles in Alexandrum conjurat. 296
Antigonus Lydiæ Prætor. 70
Antipater in Alexandrum conjurat. 297. Antipatri, & Olympiadis ſimultas. 384. Antipater Alexandrum veneno interficere ſtatuit. Ibid. Antipater Macedoniæ Regnum, & Græciam invaſit. 406. Omnes, quicunque Alexandrum etiam longinqua cognatione contingebant, Antipater interfecit. ibid.
Antiphane ſcriba Equitum. 226
Aornis petra. 314
Apollinis ſimulacrum Pœni Syracuſus Tyrum deportarunt. 79. Apollinis ſimulacrum aureis catenis apud Tyros vinctum. ibid.
Aquila aurea. 32. Aquila ſuper Alexandri caput volans. 129
Arabiæ fertilitas. 138
Arachoſii. 237
Araxes amnis. 238
Arbella vicus, quem ſua clade nobilem fecit Darius. 102
Arbores violare apud Indos capitale eſt. 308
Aridæus Philippo genitus, Alexandri frater. 395
Arimazes Sogdianus. 269. Arimazis inſolentia. ibid. Arimazis Petra Alexandro deditur. 272. Arimazes in radicibus montis ſuæ

Pe-

Petræ cruci affixus. ibid.
Ariobarzanes. 150. Ejus mors. 155
Ariſba Moloſſorum Rex. 5
Ariſtander peritiſſimus Vates. 90
Ariſtonicus Methymnæorum Tyrannus; 87.
Fraude captus. ibid. Ejuſdem mors. 98
Ariſton Pœonum Equitum Præfectus. 103
Armeniæ Montes. 238
Arſanes Diliciæ Prætor. 4
Artabazus Dario fidiſſimus; 193. Alexandro occurrit. ibid.
Aſclepiodorus in Alexandro conjurat. 297
Attalo graviorem inimicum Alexander non habuit. 211
Athenodorus Græcorum militum, qui ab Alexandro defecerant, princeps. 356. Per Boxum Macerianum, ſtimulante Bicone inimico, in convivio occiſus. ibid. & 357
Athenienſes Harpalum urbe excedere jubent. 377
Attinas Alexandri Præfectus cum *trecentis* equitibus occiſus. 274
Avaritia gloriæ. 336

B

Babylon Alexandro deditur; 139. Babylonem quis condiderit. 141. Ejuſdem muri bitumine interliti. ibid. Ejuſdem deſcriptio. ibid. Ejuſdem pons lapideus inter mirabilia Orientis opera numeratus. 142. Ejuſdem horti penſiles. ibid. Babylonii in vinum effuſi. 142. Eorundem mores corruptiſſimi. ibid.
Bactra. 86. Bactriana terra. 242. Bactra ultima Aſiæ. 255. Bactriana arx à Græcis mili-
liti-

litibus, qui ab Alexandro defecerant; occupata. 359
Bactriani promptiſſimi. 88. Eorundem defectio. 252
Bactrus amnis. 242
Bagoas ſpado Alexandrum obſequio corporis devinxerat ſibi. 375. Idem ſecreto Orſinem Satrapem reum facit. ibid. & ſeq.
Bagophanes arcis, & Regiæ pecuniæ cuſtos. 144
Barbarus quidam Darii miles, ſimulato transfugio, Alexandri cervicem appetit. 99
Barſines filius ex Alexandro. 393
Barzaentes defectionis Aracoſiis auctor, vinctus ad Alexandrum perducitur. 320
Bazaria regio. 375
Belli rabies. 344
Belon in Philotam invehitur. 219
Belus Babylonem condidit. 140
Beſſus Bactrianorum Dux. 88. Regnum affectat. ibid. Ejuſdem, & Nabarzanis in Darium conjuratio. 165. Idem Darii parricida, ſumpta veſte Regia, ſe Artaxerxem appellari jubet. 199. Ejuſdem in Cobarem indignatio. 240. Idem à Bactrianis militibus deſertus. ibid. Idem à Spitamene vinctus. 247
Betis Gazæ Prætor. 89. Ejuſdem egregia virtus. ibid. Ejuſdem crudeliſſima mors. 90
Bezira urbs. 312
Bion transfuga. 120
Bitumini fons. 138
Byzantium urbs quando condita. 8
Boxus Macerianus Athenodorum in convivio occidit. 356. Idem à militibus Græcis interfectus. ibid.

T Braſn.

Brancidæ. 248. Iidem ad internecionem omnes cæſi. ibid.
Bucephalus equus. 7. Idem neminem præter Alexandrum in dorſo inſidere patiebatur. 7. Regem Alexandrum, cùm vellet aſcendere, ſponte ſua genua ſubmittens excipiebat. 195.
Bucephalon urbs ab Alexandro condita. 343

C

Calliſthenis gravitas. 295. Ejuſdem libertas Alexandro Regi inviſa. Ibid. Idem ab Alexandro vinctus. 300. Tortus interiit. 305. Ejuſdem mors ſummam apud Græcos Alexandro excitavit invidiam. 305
Carthago à Tyriis condita. 72
Carthaginenſes Saturno, uſque ad excidium urbis ſuæ, ingenuum puerum immolarunt. 89
Caſpium mare, quod & Hyrcanum. 191. Dulcius cæteris. ibid.
Caſſander venenum Alexandro dedit. 386
Catenis ſagittandi peritia. 250. Idem in prælio occiſus. 92. Ab Alexandro defecit. ibid.
Caucaſus Aſiam perpetuo jugo dividit. 238
Ceballinus Philotæ inſidias Alexandro paratas detegit. 204
Chaldæi Vates Alexandrum monent, ne Babylonem ingrediatur. 385
Chari virtus. 315. Ejuſdem mors. ibid.
Cherilus peſſimorum carminum conditor. 293
Chryſolai Methymnæorum Ducis mors. 91
Cleander latus Parmenionis gladio haurit.

Cleo

Cleochares Alex. ad Porum Regem Legatus. 319

Cleophes Aſſacani Mazacarum Regis mater. 312. Eadem Mazacarum Regina Alexandro deditur. 312

Clytus apud Granicum amnem nudo capite Alexandrum dimicantem clypeo ſuo texit. 276. Idem Rhoſacis manum capiti Alexandri imminentem gladio amputavit. 277. Ejuſdem cum Alexandro contentio, & pertinacia. 278. Idem ab Alexandro occiſus. 280

Conſilium novum tranandi amnis. 246

Copidæ gladii. 326

Corvi in Gazæ obſidione augurium. 90

Craterus Ozinem, & Zariaſpem nobiles Perſas defectionem molientes oppreſſit. 369

Cypriorum Reges à Dario ad Alexandrum deficiunt. 99

Cyrum admiratur Alexander. 375. 376

D

DArii armatorum numerus. 28. Ejuſdem ſomnium. 30. Ejuſdem agminis ordo. 31. & ſeq. Ejuſdem ad Alexandrum literæ. 85. Idem omnia auxilia Babylonem contrahit. 100. Ejuſdem literæ, quibus Græci milites ſolicitantur, ut Alexandrum interficiant. 105. Ejuſdem uxoris mors. 106. Idem Legatos ad Alexandrum mittit. 108. Ejuſdem fugientis præclara vox. 131. Idem natura ſimples, & mitis. 170. Idem ſervorum ſuorum captivus. 173 Idem à Nabarzane, & Beſſo vinctos. 174. Idem aureis compedibus vinctus. 174. Ejuſdem morituri

ri verba. 178. 179
Dædala in India regio. 311
Dataphernes Spitamenis defectionis particeps Alexander deditur. 388
Demophoon Vates. 347
Dioxippus Athenienſis pigul nobilis. 357. Idem falsò à Macedonibus furti inſimulatus. 358. Idem ignominiæ impatiens ferro ſe interemit. 359

E

Ecbatana caput Mediæ. 163
Epaminondas ſtrenuiſſimus Thebanorum Dux, atque Philoſophus præſtantiſſimus. 4
Erigyi, & Satibarzanis duellum. 243
Erythreo mari non à colore, ſed ab Erythro Rege inditum nomen. 306
Erythri Regis monumentum. 373
Evergetæ, qui ante Agriaſpæ. 235. Iidem cur ita dicti. *ibid.*
Eurydice Amyntæ auxor, Philippi mater. 4
Ejuſdem adulteria, & parricidia. ibid.
Eurylocho fratri conjurationem detegit Epimenes. 298. Idem injecta manu Epimenem Fratrem in Regiam trahit. 299

F

Faleate quadrigæ. 190
Fames, & peſtilentia in exercitu Alexandri. 368
Fati inevitabilis ſors. 374. 375
Fons apud Hammonis templum mirabilis. 95
Fons bitumen effundens. 138
Fons in tabernaculo Alexandri ſubitò conſpectus.

ctus. 369
Fortunæ ludibria. 231
Fortuna Alexandro indulgendo nunquam fatigata. 203

G

GAmaxus Rex exiguæ partis Indorum ad Alexandrum vinctus perducitur. 320
Ganges maximus toties Indiæ fluminum. 335
Gaza ab Alexandro obſidetur. 89
Gloriæ avaritia. 336
Gordium Midæ Civitas Regia. 25
Gordius nodus. ibid.
Græcorum temporaria ingenia. 86. Græci captivi ad quatuor millia, quos Perſæ vario ſuppliciorum modo affecerant. 156. Græcorum militum ab Alexandro defectio. 355
Græci exules omnes recipere ab Alexandro juſſi. 377

H

HAlys amnis. 108
Hammonis Jovis Oraculum. 93. Templi ſitus, & ejus effigies. 94
Harpalus Athenas petit. 377. Athenis excedere jubetur. ibid. A Græcis militibus trucidatur. ibid.
Hauſtanes ab Alexandro deficit. 292. captus. ibid.
Hectoris, Parmenionis filii, mors. 98
Hellanice Alexandri nutrix, Clyti ſoror. 276
Hephæſtiones cum Alexandro amicitia. 60
Ejuſdem brachium haſta ictum. 135. Idem febricitans moritur. 385. Eundem Alexander

der unicè, ac fratris loco diligebat. ibid.
Eidem tanquam Heroi ſacrificari juſſit Alexander. 385
Herculis ſimulacrum maximum bellantibus Indis incitamentum. 234
Hiſpania, quæ & Iberia. 374
Horratæ Macedonis, & Dioxippi Athenienſis ſingulare certamen. 358
Horti penſiles. 142
Hydaſpis amnis aqua delicata. 146

I

INdiæ ſitus. 305
Indiam nives obruunt, cùm aliæ terræ fervore Solis exæſtuant. 306
Indus fluvius. ibid.
Indorum ritus. 307. Indorum Regis magnificentia. ibid. Eorundem Sapientes. 308. Indorum Sapientes fatum occupant, ſeque vivos cremari jubent. ibid. Indorum Dii. 308.
Indis bellantibus maximum incitamentum Herculis ſimulacrum. 324
Iſthmiorum ſolemne ludicrum. 86
Jumentorum carne veſcuntur milites Alexandri. 368

L

LAcedæmoniorum, & Macedonum cruentum bellum. 181
Lacædemones à Macedonibus fuſi. ibid.
Lacedæmonum, & Macedonum cæſorum numerus. 182
Leo magnitudinis raræ ab Alexandro uno vulnere occiſus. 275. 276
Leo-

Leonidas Parmenionis intimâ familiaritate conjunctus. 234
Liber Pater in Jovis femine celatus. 301
Liberi Patris triumphum imitatur Alexander. 353
Lyſimachus poſt Alexandrum regnavit. 275 Idem feram eximiæ magnitudinis ſolus occidit. ibid. Idem ab Alexandro leonis objectus. 276

M

Macedonum miſeranda pœnitentia. 384 Macedonibus ignoſcit Alexander. ibid. Eorundem privilegia. ibid. Macedonum lex, qua cautum erat, ut propinquit eorum, qui Regi inſidiati erant, cum ipſis necarentur. 220. Macedonum contentio, quis Alexandrum vulneratum ferre debeat. 243. Macedonum ſcitum, ne Alexander ſolus venaretur. 275. Macedonum exercitus mæſtitia, & gemitus. 340. Macedonum mos alloquendi Regem. ibid. Macedonum ſanctiſſimum coeuntium pignus. 292
Magia vaniſſimi cujuſque ludibrium eſt. 240
Mardorum gens bellicoſiſſima. 161
Mareotis palus. 97
Memaceni Alexandri Legatos vino graves occidunt. 253. Jidem obſeſſi. 254
Menidas ſagittis propè occiſus. 135
Meſopotamiæ æſtus. 405
Metronis inſidias Alexandro paratas detegit Ceballinus. 204
Militaris diſciplina ab Alexandro reformata. 145
Mitylene Alexandro deditur. 88

Ma-

Muſicani in ditionem redacti. 360. Jidem ab Alexandro deficiunt. 361. Jidem rurſus in poteſtatem Alexandri redacti. 362

N

MAbarzanis in Darium proditio. 174
Nabarzanes, occiſo Dario, Hyrcaniam petit. 177. Ejuſdem ad Alexandrum literæ. 190. Idem, accepta fide, Alexandro occurrit. 196. Eidem ignoſcit Alexander. 191
Naura regio. 283
Nauranis parentibus ſtupro coire cum liberis fas eſt. 283. Nicæa urbs ab Alexandro condita. 343. Nicanoris, Parmenionis filii, mors. 199. Nicanoris temeritas, atque audacia. 321. Nicomachus exoletus Ceballino fratri inſidias Alexandro paratas detegit. 204.
Nyſa in India urbs. 310

O

OCeanum viſcendi Alexandro pervicax cupido inceſsit. 363
Oceani æſtus. 364
Ochus ſæviſſimus Rex. 389. Idem octoginta fratres Syſigambis eodem die trucidavit. ibid.
Olympias Neoptolemi Moloſſorum Regis filia. 5
Olympiadis, & Antipatri ſimultas. 384
Olympias Alexandri mater immortalitati commendatur. 355
Orſines Parſagadarum Satrapes. 374. Idem ſecreto à Bagoa ſpadone fit reus. 375. Idem juſſu Alexandri occiſus. 377

Oxus

Oxus fluvius. 246
Ozines Perſes defectionem moliens à Cratero oppreſſus. 369

P

PArentibus ſtupro coire cum liberis apud Natura fas eſt. 283
Paropamiſade agreſte hominum genus. 236
Parmenio Philippum Alexandri medicum criminatur. 38. Parmenionis ad Philotam filium literæ. 211. Parmenionis occidendi negotium Polydamanti ab Alexandro datur. 232. Parmenio à Cleandro juſſu Alexandri occiſus. 233
Parmenionis truncum corpus militibus ab ſepulturam ægrè datum. 234
Euſdem caput ad Alexandrum delatum. ibid.
Perſagadum à Cyro conditum. 374. Idem Alexandro deditum. 375
Perdiccas trecentos Macedonas elephantis in conſpectu totius exercitus objicit. 402
Parthiene quondam ignobilis, nunc caput omnium, qui poſt Euphratem, & Tigrim amnes ſiti Rubro mari terminantur. 185
Perſarum fœminæ non aliud magis in contumeliam accipiunt, quàm lanæ manus admovere. 147
Perſarum luctus ſuper mortem Alexandri. 387

R

REgnorum Alexandri per Principes Macedonas facta diviſio. 403. 404
Regum opes ſæpius aſſentatio, quàm hoſtis evertit. 282
Rho:

Rhodii urbem ſuam, portuſque Alexandro dedunt. 86
Rhidagus fluvius. 190
Roxane forma inſigni virgo. 291. Roxanem ſibi matrimonio jungit Alexander. ibid. Eadem ex Alexandro prægnans. 392
Rupes in Caucaſo, in quo Prometheus vinctus. 238

S

SAmaritæ andromachum in Syria Alexandri Præfectum vivum cremarunt. 97
Sarcinas primùm ſuas, deinde totius exercitus incendi præcepit Alexander. 199
Satibàrzanes àb Alexandro deficit. ibid.
Saturno, uſque ad excidium urbis ſuæ, Carthaginenſes ingenuum puerum immolarunt. 80
Saturno ingenuum puerum immolabant *Tyrii*. *ibid.*
Scytharum bellicoſiſſima gens. 88. Scythæ rapto vivere aſſueti. ibid. Scythæ ſapientiam capiunt, quantamcunque gens ſemper armata capit. 261. Scythis non, ut cæteris Barbaris, rudis eſt ſenſus. ibid.
Serpentes inuſitatæ magnitudinis. 331. Iidem ſquamis fulgentibus. 332
Sicilienſes naturæ vitio adulatores. 281
Sogdianorum captivorum, cùm ad mortem ducerentur, lætitia. 267
Symmachi temeritas, atque audacia. 321

Ta-

T

Tanais fluvius. 185

Thaleſtris Amazonum Regina fatetur, ſe veniſſe ad communicandos cum Rege Alexandro liberos. 196

Tigris fluvius à celeritate dictus. 102

Triumphus Alexandri ad imitationem Liberi Patris. 370

Thaidis conſilio Perſarum Regia incenditur. 162

V

Venenum, quo Alexander extinctus eſt. 405

Venetorum origio. 26

Virgiliarum Sidus. 160

Uxii. 147. Jidem Alexandro deduntur. 148

Uxor Spitamenem in lecto occidit. 247

Z

Zariaſpes Perſes defectionem moliens à Cratero oppreſſus. 269

Zopyrio Thraciæ præpoſitus procellis cum toto exercitu oppreſſus. 377

FINIS.

XXXI